

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

**DIAGNOZA SYTUACJI
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ
W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM**

Raport o realizacji Strategii Rozwoju Województwa
Wielkopolskiego do 2020 roku w latach 2006-2008

POZNAŃ 2009

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego została przygotowana w Departamencie Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego przez zespół pracowników Oddziału Analiz Regionalnych w składzie:

- Jacek Kasprzyk – kierownik Oddziału Analiz Regionalnych
- Krzysztof Borkowicz
- Mieczysław Borówka
- Agnieszka Chwalczuk
- Beata Hofman
- Łukasz Prymas
- Michał Rejewski

Koordinacja:

Jacek Kasprzyk

Współpraca merytoryczno-techniczna:

Krzysztof Borkowicz

Spis treści

Spis treści	3
I. Wstęp.....	5
II. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim	7
1. Przestrzeń	7
1.1. Środowisko przyrodnicze	7
1.1.1. Zasoby kopalin	7
1.1.2. Obszary leśne	9
1.1.3. Obszary chronione	11
1.1.4. Zasoby wodne Wielkopolski i jakość wód	12
1.1.5. Gospodarka wodno – ściekowa	15
1.1.6. Gospodarka odpadami	19
1.1.7. Ochrona powietrza	23
1.2. Sieć osadnicza	28
1.3. System infrastruktury transportowej	31
1.3.1. Infrastruktura drogowa	33
1.3.2. Infrastruktura kolejowa	35
1.3.3. Transport lotniczy	41
1.3.4. Żegluga śródlądowa	44
1.4. Infrastruktura techniczna	45
1.4.1. Infrastruktura elektroenergetyczna i ciepłownicza	45
1.4.2. Infrastruktura gazownicza i rurociągi paliwowe	49
1.4.3. Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwa informacyjnego	52
2. Społeczeństwo	59
2.1. Demografia	59
2.2. Rynek pracy.....	71
2.3. Edukacja.....	82
2.4. Jakość życia	94
2.4.1. Zdrowie	94
2.4.2. Opieka społeczna.....	101
2.4.3. Mieszkalnictwo	104
2.4.4. Kultura	107
2.4.5. Kultura fizyczna i sport.....	115
2.4.6. Bezpieczeństwo mieszkańców	118
2.5. Społeczeństwo obywatelskie.....	123
3. Gospodarka	128
3.1. Potencjał gospodarczy	128
3.2. Przedsiębiorczość	139
3.2.1. Małe i średnie przedsiębiorstwa.....	144
3.2.2. Inwestycje	147
3.2.3. Innowacyjność przedsiębiorstw	153
3.3. Przemysł.....	155
3.4. Usługi.....	160
3.5. Badania i rozwój	164
3.6. Rolnictwo i obszary wiejskie.....	172

3.7.	Turystyka	182
III.	Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na rozwój społeczno-gospodarczy Wielkopolski	193
IV.	Ustalenia diagnozy w zakresie głównych obszarów strategicznych Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego.....	205
V.	Zmiany wybranych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2006-2007 według układu strategicznych i operacyjnych celów strategii rozwoju województwa wielkopolskiego	217
	Cel strategiczny 1 – Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku	217
	Cel strategiczny 2 – Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjału wewnętrznego.....	233
	Cel strategiczny 3 – Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia	241
	Cel strategiczny 4 – Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego.....	247
	Spis tabel.....	255
	Spis rycin	258

I. Wstęp

W Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku (SRWW), przyjętej przez Sejmik Województwa w dniu 19 grudnia 2005 r., przewidziano monitorowanie stopnia realizacji jej celów w cyklu dwuletnim. W dokumencie określono, że osiąganie celów Strategii będzie monitorowane m.in. poprzez analizę wybranych wskaźników. Jako rok bazowy dla wyznaczenia wartości miar przyjęto rok 2005 (według stanu na 31 grudnia). W związku z tym niniejsze opracowanie uwzględnia zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej województwa, jakie miały miejsce w latach 2006-2007, jednocześnie prezentując większość danych statystycznych historycznie od 1999 roku – momentu utworzenia województwa wielkopolskiego.

Celem niniejszej diagnozy jest przedstawienie sytuacji społeczno-gospodarczej regionu w kontekście pierwszych dwóch lat realizacji Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. Dokument, stanowiąc w formie załącznika integralną część Raportu o realizacji Strategii rozwoju województwa w latach 2006-2008, jednocześnie jest w pełni autonomicznym opracowaniem, przedstawiającym społeczno-gospodarczy wizerunek województwa. Diagnoza jest także podstawą do tworzenia bazy powtarzalnych danych w kolejnych raportach o realizacji Strategii. W związku z tym, że SRWW z założenia „nie zajmuje się wszystkimi aspektami rozwoju Wielkopolski, lecz tylko tymi, które mogą podlegać skutecznej interwencji publicznej”, diagnoza nie jest pełną monografią województwa. Porusza jedynie te zagadnienia, które mają związek z ustaleniami Strategii.

Opracowanie składa się z dwóch części:

- Pierwsza część (rozdziały od II do IV) prezentuje diagnozę społeczno-gospodarczą województwa (rozdz. II) – nawiązującą do diagnozy przygotowanej w 2005 roku w Departamencie Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego jako materiału wyjściowego dla sformułowania strategii rozwoju regionu. Ta część zawiera również rozdział stanowiący wstępną analizę wpływu światowego kryzysu gospodarczego na rozwój społeczno-ekonomiczny Wielkopolski (rozdz. III), przeprowadzoną na podstawie informacji uzyskanych do 15 maja 2009 r. W podsumowaniu diagnozy (rozdz. IV) zaprezentowano jej ustalenia w zakresie głównych obszarów strategicznych Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku;
- W drugiej części (rozdział V) zaprezentowano zmiany wartości wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, jakie miały miejsce w okresie 2006-2007, jako swego rodzaju mierników „kontekstowych” osiągania poszczególnych celów operacyjnych Strategii rozwoju województwa. Przy wyborze wskaźników założono, że podstawowym źródłem danych jest statystyka publiczna. Jedynie w kilku przypadkach zaprezentowano dane uzyskane z innych źródeł. Dla kilku celów operacyjnych nie było możliwe uzyskanie wiarygodnych wartości wskaźników, w związku z tym zrezygnowano z ich zamieszczenia.

Część danych statystycznych prezentowana jest w układzie podregionów NUTS 3. W opracowaniu, tam, gdzie było to możliwe, przedstawiono dane przeliczone przez GUS dla zmienionego w dniu 1 stycznia 2008 roku układu podregionów NUTS 3 – wyodrębniającego w Wielkopolsce nowy podregion – leszczyński. W przypadku braku danych w nowym układzie, prezentowano je w układzie obowiązującym do końca 2007 roku, z odpowiednią adnotacją.

II. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim

1. Przestrzeń

1.1. Środowisko przyrodnicze

Województwo wielkopolskie zajmuje powierzchnię 29 827 km² (2 982,65 tys. ha). Rzeźba terenu Wielkopolski oraz warunki geologiczne i glebowe zostały ukształtowane przez dwa zlodowacenia:

- bałtyckie – część północna i środkowa regionu, gdzie teren jest nizinny i występują liczne jeziora Pojezierzy: Pomorskiego, Poznańskiego i Gnieźnieńskiego,
- środkowopolskie – część południowa regionu, gdzie występuje mniej urozmaiconą, wysoczyznowo-równinną rzeźbę oraz brak jezior.

Najwyższym wzniesieniem Wielkopolski jest Kobyła Góra (284 m n.p.m.) w paśmie Wzgórz Ostrzeszowskich, najniżej położony obszar znajduje się w dolinie Warty u ujścia Noteci (21 m n.p.m.), w północno-zachodniej części regionu.

Część zachodnia regionu charakteryzuje się klimatem umiarkowanym, o przewadze wpływów oceanicznych (stosunkowo małe roczne amplitudy temperatury powietrza, wczesna wiosna, długie lato, łagodna zima z krótkotrwałą pokrywą śnieżną). Wschodnia część obszaru, najmniej zasobna w wodę w porównaniu z innymi regionami kraju, jest pod wpływem klimatu umiarkowanego przejściowego, oceaniczno-kontynentalnego, ze względnie małymi sumami opadów atmosferycznych (od ok. 480 mm w rejonie Śremu i Słupcy do 600 mm w rejonie Kępna i Ostrzeszowa), okresem wegetacyjnym od 229 do 240 dni. Średnie roczne temperatury powietrza wynoszą od 7,8°C w Kaliszu do 8,1°C w Lesznie. Liczba dni w roku z pokrywą śnieżną wynosi średnio od 46 dni w Wielichowie do 57 dni w Kaliszu.

1.1.1. Zasoby kopalin

Do najważniejszych kopalin, występujących w Wielkopolsce zaliczyć można kopaliny energetyczne:

- Węgiel brunatny – w 2007 roku zasoby oszacowano na 4 540,9 mln Mg, tj. 33,3% zasobów krajowych. Wydobycie osiągnęło wielkość 15,19 mln Mg, co stanowiło 26,4% rocznego wydobycia krajowego. Węgiel udokumentowano w 28 złożach, z czego 23 zło-

kalizowane są w rejonie Konina i Turku. Obecnie eksploatowanych jest 7 złóż, a w dalszej kolejności przewiduje się eksploatację 5. Pozostałe złoża, występujące w tzw. Rowie Poznańskim (rejon gmin Czempień, Krzywiń i Gostyń), o łącznych zasobach 3 690 mln Mg oraz w rejonie Trzcianki – 300 mln Mg, stanowiące rezerwę zasobową, nie powinny być eksploatowane, ponieważ spowodowałyby to znaczące zmiany w przyrodzie oraz straty w rolnictwie i w zasobach wód podziemnych. Złoża eksploatowane i przewidziane do eksploatacji zaspokoją zapotrzebowanie na surowiec elektrowni Pątnów, Adamów i Konin do 2040 roku.

- Gaz ziemny – na terenie województwa występuje 60 udokumentowanych złóż, skoncentrowanych przede wszystkim na obszarze między Wartą, Obrą i Kanałem Mosińskim, których zasoby ocenia się na 59 470,9 mln m³, co stanowi 42,8% zasobów krajowych. W 2007 roku wydobyto 1 978,7 mln m³, co stanowiło 38,2% wydobycia krajowego.
- Ropa naftowa – w województwie udokumentowano 6 złóż (Polska 84 złoża), których zasoby wydobywalne stanowią 31,5% zasobów krajowych (7 297,05 tys. Mg). Największymi obecnie udokumentowanymi złożami ropy są: złożo Lubiatów (5 397,92 tys. Mg) i Grotów (1 825,58 tys. Mg) występujące na pograniczu województwa wielkopolskiego i lubuskiego. W 2007 roku wydobyto w Wielkopolsce 9,96 tys. Mg ropy naftowej, co stanowiło zaledwie 1,4% wydobycia krajowego. Kolejne wiercenia, prowadzone w zachodniej części województwa, wskazują na możliwość występowania znacznych złóż tej kopaliny.

Wielkopolska zasobna jest również w inne kopaliny. Należą do nich przede wszystkim:

- Sól kamienna – 4 złoża, z czego 3, o łącznej zasobach 11 871 mln Mg, znajdują się w Kłodawie, natomiast 1 w Wapnie. W 2007 roku w Kłodawie wydobyto 517 tys. Mg soli kamiennej, co stanowiło 16,7% wydobycia krajowego.
- Sól potasowo-magnezowa – została rozpoznana w wysadzie solnym Kłodawa, której zasoby wynoszą 72,1 mln Mg (10,8% zasobów krajowych). Ze względu na znaczne ilości zanieczyszczeń oraz trudności ze wzbogacaniem tej kopaliny od 2000 roku nie jest prowadzona eksploatacja.
- Torfy – Wielkopolska jest bogata w torf. Złoża udokumentowano na powierzchni 49 tys. ha województwa, o łącznych zasobach 521,4 mln m³. W 2007 roku eksploatowano 474 ha (0,1 mln m³).
- Wody lecznicze zmineralizowane i wody termalne – występują na znacznym obszarze centralnej, wschodniej i południowej Wielkopolski, na głębokości 800 m i więcej, osiągając temperaturę 30-80°C. Są to wody chlorkowe, chlorkowo-sodowe, bromkowe i borowe o różnym stopniu mineralizacji. Największe możliwości wykorzystania wód termalnych, zalegających w piaskach jurajskich, występują w strefie od Pyzdr, poprzez Środę Wielkopolską i Poznań do Gorzowa Wielkopolskiego. Wyjątkowo korzystne parametry mają wody związane z utworami dolnej kredy, zalegające w strefie o szerokości ok. 35 km od Uniejowa, przez Turek, Konin, Sompolno do Ślesina. Bardzo dobre warunki do

budowy ciepłowni geotermalnych są w Czarnkowie, Obornikach i Kole, dobre warunki – w Rogoźnie, Wągrowcu, Murowanej Goślinie, dość dobre – w Gnieźnie i Koninie.

- Piaski kwarcowe – w województwie zlokalizowano łącznie 10 złóż piasków kwarcowych (Polska 155 złóż) o łącznych zasobach geologicznych 28,9 mln m³ (7,2% zasobów krajowych). Wydobyte w 2007 roku prowadzone było w 4 złożach i wyniosło 227 tys., co stanowiło 18,1% wydobycia krajowego.
- Surowce ilaste – w Wielkopolsce stwierdzono 105 złóż surowców ilastych ceramiki budowlanej (Polska 1 214 złóż) o łącznych zasobach geologicznych 115,9 mln m³ (5,9% zasobów krajowych). Z 16 eksploatowanych złóż w 2007 roku wydobyto 95 tys. m³, co stanowiło 2,8% wydobycia krajowego. W regionie zlokalizowano również 6 złóż surowców ilastych do produkcji kruszywa lekkiego (Polska 48 złóż) o łącznych zasobach geologicznych 13,5 mln m³ (5,9% zasobów krajowych). Obecnie w województwie nie prowadzi się wydobycia tych surowców.
- Naturalne kruszywa żwirowo-piaszczyste – w Wielkopolsce znajdują się 754 udokumentowane złoża piasków i żwirów (Polska 6 029 złóż) o łącznych zasobach geologicznych 678,4 mln Mg (4,5% zasobów krajowych). W 2007 roku z 222 eksploatowanych złóż wydobyto 8,7 mln Mg, co stanowiło 6,3% wydobycia krajowego.
- Piaski formierskie, piaski szklarskie, kreda.

Województwo Wielkopolskie ma największą w skali kraju powierzchnię gruntów zdewastowanych i zdegradowanych (10 060 ha w 2007 roku), głównie w wyniku działalności górnictwa i kopalnictwa surowców (8 286 ha). Największe obszary przeobrażone antropogenicznie występują w rejonie eksploatacji węgla brunatnego w okolicach Konina i Turku.

Konkluzje:

- **potencjalne możliwości eksploatacji nowych złóż kopalin energetycznych,**
- **konieczność uwzględniania aspektu ochrony środowiska przy zwiększaniu eksploatacji kopalin,**
- **możliwość szerszego wykorzystania wód geotermalnych,**
- **rekultywacja i zagospodarowanie terenów zdewastowanych i zdegradowanych.**

1.1.2. Obszary leśne

Powierzchnia gruntów leśnych w 2007 roku w województwie wyniosła 782,44 tys. ha, z czego 761,98 tys. ha zajmowały lasy (25,55% powierzchni całkowitej regionu). Największe kompleksy leśne znajdują się w północno-zachodniej części Wielkopolski. Powiatami charakteryzującymi się największą lesistością są: czarnkowsko-trzcieński (50,5% powierzchni powiatu), złotowski (45,7%), międzychodzki (44,4%) i nowotomyski (37,9%), natomiast najmniej zalesione są powiaty: kolski i kościański oraz tereny powiatów grodzkich.

Tab. 1. Lesistość [%]

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Lesistość [%]	Polska	28,4	28,4	28,5	28,6	28,7	28,8	28,9	28,9	
	Wielkopolska	25,2	25,2	25,3	25,3	25,4	25,5	25,5	25,6	
	Podregiony	piłski	37,5	37,6	37,6	37,7	38,0	38,1	38,2	38,2
		poznański	24,1	24,1	24,1	24,1	24,2	24,3	24,3	24,3
		kaliski	22,6	22,7	22,7	22,7	22,8	22,8	22,9	22,9
		leszczyński	25,8	25,8	25,9	25,9	26,0	26,0	26,1	26,1
		koniński	15,7	15,8	15,9	16,0	16,0	16,1	16,1	16,2
		m. Poznań	12,9	12,9	12,9	13,5	13,4	13,4	13,4	13,5

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Lasy publiczne stanowią 89,6% lasów Wielkopolski, z czego 96,7% zarządzanych jest przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (86,6% ogólnej powierzchni lasów). Pozostałą powierzchnię, głównie w południowo-wschodniej części województwa, zajmują lasy prywatne. Struktura własności lasów w porównaniu z początkiem funkcjonowania nowego podziału administracyjnego zmieniła się w niewielkim stopniu. W porównaniu z rokiem 1999 o 0,73 pkt. proc. wzrósł udział lasów własności prywatnej i adekwatnie o tą samą wartość zmalał udział lasów własności publicznej. 4,9 tys. ha lasów publicznych wchodzi w skład Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz Drawieńskiego Parku Narodowego.

Większą część powierzchni leśnej zajmują drzewostany sosnowe, których udział w poszczególnych nadleśnictwach jest zróżnicowany, np. w Nadleśnictwie Krzyż zajmowały 89% powierzchni, a w Nadleśnictwie Krotoszyn 49%. Kolejne pod względem zajmowanego areалу są drzewostany dębowe oraz brzoźowe i olchowe.

Podstawą prac zalesieniowych w Polsce jest „Krajowy program zwiększania lesistości” (KPZL), który został zaakceptowany do realizacji przez Radę Ministrów 23 czerwca 1995 roku. W programie tym ustalono, że w latach 2001-2020, w Wielkopolsce zalesionych zostanie 110,7 tys. ha, w tym na gruntach państwowych – 19,6 tys. ha oraz na gruntach niepaństwowych 91,1 tys. ha. W latach 2001-2007 (wg danych GUS) w województwie zalesiono łącznie niespełna 7,97 tys. ha (14,3% założeń KPZL), w tym 2,65 tys. ha gruntów państwowych i 5,32 tys. ha gruntów niepaństwowych.

Tab. 2. Zalesienia [ha]

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	SUMA 2001-2007	
Zalesienia [ha]	Polska	23 386,7	22 972,4	20 275,0	26 473,7	12 681,7	12 870,8	16 932,4	13 286,8	125 492,8	
	Wielkopolska	1 943,0	1 584,8	1 438,9	2 320,8	598,0	688,4	561,6	782,6	7 975,1	
	Podregiony	piłski	694,4	370,6	451,0	590,6	174,4	273,2	294,0	514,3	2 668,1
		poznański	69,5	116,0	165,5	231,3	28,9	72,8	52,2	10,1	676,8
		kaliski	224,8	174,8	229,3	549,7	33,0	103,6	79,8	68,4	1 238,6
		leszczyński	192,7	243,3	279,2	502,1	201,1	115,3	67,6	48,6	1 457,2
		koniński	761,6	680,1	313,9	447,1	155,6	118,5	45,5	124,9	1 885,6
		m. Poznań	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0	22,5	16,3	48,8

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Konkluzje:

- konieczność dalszego zalesiania,
- potrzeba dostosowywania składu gatunkowego drzewostanów do siedliska,
- ograniczona różnorodność genetyczna i gatunkowa biocenoz leśnych,
- niewystarczająca retencja wodna lasów uniemożliwiająca przywracanie przesuszonych przez melioracje terenów wodno-błotnych.

1.1.3. Obszary chronione

Obszary prawnie chronione zajmują ponad 1 038,8 tys. ha, co stanowi 34,8% całkowitej powierzchni województwa wielkopolskiego. Składają się na nie następujące formy ochrony przyrody:

- 2 parki narodowe – 7,96 tys. ha (0,27% powierzchni województwa):
 - Wielkopolski Park Narodowy o powierzchni 7,58 tys. ha (z otuliną 14,84 tys. ha),
 - fragment Drawieńskiego Parku Narodowego – o powierzchni 378 ha w granicach Wielkopolski,
- 12 parków krajobrazowych – o łącznej powierzchni na obszarze Wielkopolski – 174,85 tys. ha (5,86% powierzchni województwa): Dolina Baryczy, im. Gen. Dezyderygo Chłapowskiego, Lednicki, Nadwarciański, Sierakowski, Powidzki, Promno, Przemęcki, Pszczewski, Puszcza Zielonka, Rogaliński, Żerkowsko-Czeszewski,
- 99 rezerwatów przyrody – 7 tys. ha (0,23% powierzchni województwa) w tym: 48 rezerwatów leśnych, 17 florystycznych, 15 torfowiskowych, 7 faunistycznych, 11 krajobrazowych i 1 wodny,
- 32 obszary chronionego krajobrazu – 845,04 tys. ha (28,3% powierzchni regionu),
- 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 1,92 tys. ha (0,06% powierzchni województwa),
- użytki ekologiczne – 1,99 tys. ha (0,07% powierzchni Wielkopolski),
- około 3,8 tys. pomników przyrody.

Na system krajowych form ochrony przyrody w województwie nakłada się Europejska Sieć Obszarów Natura 2000, w obrębie której dotąd wyznaczono:

- 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków o łącznej powierzchni 425,3 tys. ha (14,3% powierzchni województwa) – obszary wyznaczone Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 roku zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- 29 obszarów specjalnej ochrony siedlisk o łącznej powierzchni 190,8 tys. ha (6,4% powierzchni województwa) – obszary zatwierdzone decyzjami Komisji Europejskiej z dnia 13 listopada 2007 roku oraz z dnia 12 grudnia 2008 roku.

Łączna powierzchnia Obszarów Natura 2000 na terenie województwa wielkopolskiego wynosi 470,2 tys. ha, tj. 15,76% powierzchni.

W związku z postępem w rozpoznaniu polskich zasobów siedlisk przyrodniczych i gatunków zgodnie z załącznikami Dyrektyw: 79/409/EWG (z dnia 2 kwietnia 1979 roku) oraz 92/43/EWG (z dnia 21 maja 1992 roku), w kwietniu 2008 roku Klub Przyrodników i PTOP "Salamandra" opracowały kolejne uaktualnienie Shadow List obszarów siedliskowych. W wyniku tej aktualizacji z terenu Wielkopolski na liście znalazło się 29 obszarów o łącznej powierzchni 43 tys. ha, natomiast dla 7 obszarów zatwierdzonych przez Komisję Europejską postuluje się ich powiększenie.

Ponadto, na zlecenie Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego wyznaczono w województwie 67 obszarów ważnych dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji. Wyznaczono je niezależnie od istniejących już obszarowych form ochrony przyrody.

Konkluzje:

- **znaczna powierzchnia regionu objęta różnymi formami ochrony przyrody,**
- **konieczność inwentaryzacji i waloryzacji różnorodności biologicznej Wielkopolski – w pierwszej kolejności na obszarach, na których planowane są inwestycje infrastrukturalne współfinansowane ze środków Unii Europejskiej,**
- **konieczność opracowania planów ochrony dla obszarów chronionych,**
- **występowanie siedlisk przyrodniczych wymagających rewitalizacji,**
- **niedrożność części lądowych i wodnych korytarzy ekologicznych.**

1.1.4. Zasoby wodne Wielkopolski i jakość wód

Obszar województwa w całości należy do dorzecza Odry. Ponad 26 695 km², tj. około 88% obszaru, odwadnianych jest przez system rzeczny Warty. Pozostałe części odwadniają systemy rzeczne Baryczy, Krzyckiego Rowu i Obrzycy. Główne rzeki regionu to Warta (długość 369 km na obszarze Wielkopolski) i Noteć (190 km w Wielkopolsce).

Na pojezierzach, głównie w części północnej i środkowej regionu, występują 62 jeziora o powierzchni powyżej 100 ha, 58 jezior o powierzchni 51-100 ha i 679 – o powierzchni do 50 ha. Do gmin, w których jeziora zajmują największą powierzchnię, należą: Chrzypsko Wielkie, Powidz, Ostrowite, Skulsk, Sieraków, Trzemeszno.

Znaczna część Wielkopolski jest uboga w wodę. Od lat obserwowany jest niekorzystny bilans wodny – opady i spływ jednostkowy są poniżej średniej krajowej. Najmniejsze zasoby wody występują w centralnej i południowo-wschodniej części województwa, w pasie terenu od Poznania do Kalisza, obejmującym zlewnie rzeki Proсны, Rgilewki, Kielbaski, Meszny, Powy, Wrześnicy i Czarnej Strugi. Największe zasoby wody występują w zlewniach rzek położonych w północnej części województwa: Gwdy, Drawy i Łobżonki. Według Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Poznaniu obszar zlewni Warty jest najbardziej do-

tkniętym przez suszę terenem w Polsce. Przeważająca część regionu należy do I i II kategorii największych potrzeb w zakresie małej retencji. W związku z tym w 2005 roku opracowano „Program małej retencji wodnej dla województwa wielkopolskiego”, w układzie zlewni hydrologicznych, którego zadaniem jest zwiększenie zdolności retencyjnych małych zlewni w celu ochrony przed powodzią i suszą z jednoczesną poprawą walorów przyrodniczych. Wg danych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu (WZMiUW) od 2000 roku w Wielkopolsce zrealizowano następujące obiekty małej retencji wodnej:

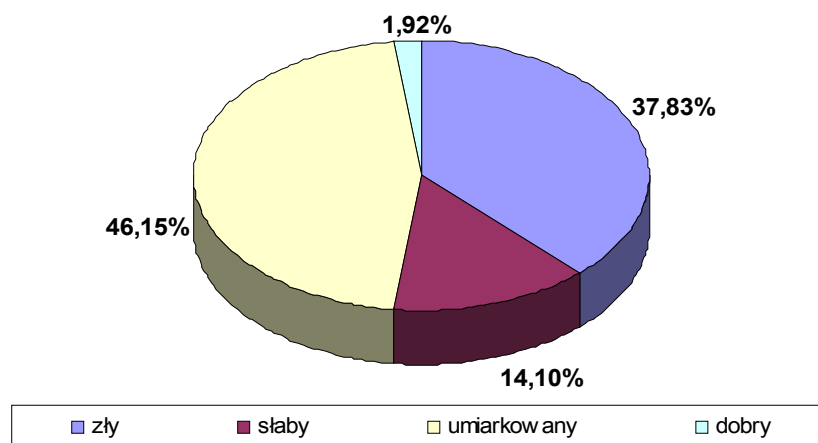
- 6 zbiorników małej retencji wodnej o łącznej pojemności całkowitej 10,5 mln m³,
- 455 małych zbiorników sztucznych, wiejskich, leśnych, przeciwpożarowych i stawów rybnych o łącznej pojemności 4 mln m³,
- 26 obiektów melioracji podstawowej,
- 28 obiektów melioracji szczegółowej,
- 2 piętrzenia jezior o pojemności 1,1 mln m³.

Obecnie trwa budowa zbiornika Laskowica w gminie Gołańcz. Dla 10 planowanych zbiorników oraz 2 jezior, dla których planuje się piętrzenie, rozpoczęto przygotowywanie dokumentacji.

Stan ekologiczny wód powierzchniowych oceniono na podstawie wskaźników biologicznych i fizyczno-chemicznych – zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną 2000/60/WE. Wartość na większości swojej długości wykazywała w 2007 roku zły stan ekologiczny wód. Umiarkowany stan wód występował w rzekach: Ner, Kiełbaska, Topiec, Powa, Struga Bawół, Mieszna, Strumień Junikowski, Kopel w odcinku ujściowym, Struga z Ostroroga, Dopływ z Kamionnej.

Prosnę charakteryzował słaby i zły stan ekologiczny, zaś jej dopływy w znacznej mierze charakteryzowały się stanem umiarkowanym. Wełna, Noteć i Barycz ocenione zostały na poziomie złego stanu ekologicznego. Badane dopływy Noteci i Wełny w większości odznaczały się stanem umiarkowanym bądź słabym. Jedynie Drawa prowadziła wody o dobrym stanie ekologicznym.

Ryc. 1. Stan ekologiczny wód powierzchniowych w 2007 roku w Wielkopolsce

Źródło: Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2007 (WIOŚ Poznań)

Z badań jakości wód, prowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu w latach 2004-2007 wynika, że na głównych rzekach Wielkopolski generalnie nastąpił spadek stężeń fosforu ogólnego oraz wzrost w roku 2007 tlenu rozpuszczonego. Poziom wskaźnika BZT5, określającego zanieczyszczenie materia organiczną, jest zróżnicowany. Na Prośnie i w Warcie na większości punktów pomiarowych obserwowano spadek jego wartości, natomiast na pozostałych głównych rzekach odnotowano w ostatnim roku wzrost. W przypadku azotu ogólnego tendencja jest odwrotna. W wodach Warty obserwuje się w ostatnich latach wzrost stężenia tego wskaźnika, natomiast w wodach rzek Noteć, Drawa i Gwda widoczna jest stabilizacja z niewielkimi wahaniami. W wodach Prosnicy odnotowano wahania stężeń azotu ogólnego ze spadkiem w roku 2007 (efekt odprowadzania ścieków komunalnych z Kalisza do nowej oczyszczalni w Kucharach).

Z badań biologicznych przy pomocy makrofitów oraz fitoplanktonu przeprowadzonych w 13 zbiornikach wynika, że tylko jeziora Ławickie i Lichwińskie odznaczały się bardzo dobrym stanem ekologicznym. Pozostałe przebadane jeziora odznaczały się stanem ekologicznym dobrym i umiarkowanym.

Na terenie województwa wyznaczono dziewięć obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (OSN), z których odpływ azotu do wód należy ograniczyć. Łączna powierzchnia tych obszarów to 2 488,9 km², co stanowi 8,34% powierzchni województwa.

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie wielkopolskim, będące podstawą zaopatrzenia ludności regionu w wodę pitną, wynosiły w 2007 roku 1 594,1 hm³. Największe zasoby występują w utworach czwartorzędowych (966,5 hm³) i związane są przede wszystkim z pradolinami oraz polami sandrowymi. Są one najłatwiej odnawialne, ale zarazem najbardziej narażone na zanieczyszczenia antropogeniczne. Wody pochodzące z utworów trzeciorzędowych (386,9 hm³) wykorzystywane są w południowo – wschodniej Wielkopolsce, natomiast z osadów kredowych (217,7 hm³) w okolicach Słupcy i Konina. Badania przeprowadzone przez WIOŚ nie wykazały wód podziemnych o bardzo dobrej jakości. Udział wód II i III klasy wynosił odpowiednio 9,6% i 33,7%, natomiast najwięcej wód podziemnych, bo aż 50%, zakwalifikowano do IV klasy.

Konkluzje:

- **konieczność racjonalizacji gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych,**
- **słaba retencja wodna,**
- **zagrożenie głównych zbiorników wód podziemnych zanieczyszczeniem,**
- **zanieczyszczanie wód substancjami pochodzącymi z produkcji rolnej,**
- **niezadowalająca jakość wód.**

1.1.5. Gospodarka wodno – ściekowa

Na obszarze województwa wielkopolskiego, zarówno do celów komunalnych, jak i przemysłowych, wodę ujmuje się z ujęć powierzchniowych i podziemnych. Zużycie wody na potrzeby gospodarki i ludności w Wielkopolsce w 2007 roku wyniosło 1 800,6 hm³, co stanowiło 16,57% całkowitego zużycia wody w Polsce. Łączny pobór wód w Wielkopolsce wyniósł 1 846 hm³, z czego 83% wody (1 538,9 hm³) pobrano na cele produkcyjne, 10,9% (202,1 hm³) na potrzeby gospodarki komunalnej, natomiast 5,7% (105,1 hm³) do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych.

Największe ilości wody (głównie wody powierzchniowe) pobierane są w podregionie konińskim. W 2007 roku pobrano tu 1 572,1 hm³, z czego 96,2% na potrzeby przemysłu. Stanowiło to ok. 98,3% wody pobieranej na potrzeby przemysłu w całej Wielkopolsce. Woda ta wykorzystywana jest przy pomocy urządzeń hydrotechnicznych, zlokalizowanych w górnym odcinku Kanału Warta-Gopło, dla specyficznego systemu chłodzenia Elektrowni Pątnów i Konin, polegającego na włączeniu do obiegu naturalnych zasobów wodnych ciągu Jezior Ślesińskich. Taka sytuacja powoduje, że w województwie wielkopolskim ponad 83% ogólnego zapotrzebowania na wodę pokrywają wody powierzchniowe.

W 2007 roku 97 zakładów (tj. 45,2% zakładów zużywających wodę do produkcji) wyposażonych było w zamknięte obiegi wody. Jednakże większość tych zakładów (61) charakteryzuje się wskaźnikiem ujęcia pobranej wody w obieg zamknięty wynoszącym poniżej 10%. Świadczy to o tym, że pobierają one znaczne ilości wody na uzupełnianie obiegów zamkniętych. Jedynie 3 zakłady dysponują prawie idealnym obiegiem zamkniętym - ich wskaźnik ujęcia pobranej wody w ten obieg wynosi powyżej 99,1%.

Zasoby wód podziemnych przeznaczone są przede wszystkim na zaopatrzenie ludności w wodę do picia. W 2007 roku do obsługi sieci wodociągowej pobrano 181,4 hm³ wody podziemnej, a jedynie 20,7 hm³ stanowiły wody powierzchniowe.

W 2007 roku z sieci wodociągowej korzystało 92% ludności Wielkopolski. Sytuacja w tym zakresie była zdecydowanie bardziej korzystna, niż średnio w całym kraju, gdzie wskaźnik ten osiągnął 86,6%. Wśród podregionów jedynie w podregionie pilskim wskaźnik ten nie przekracza 90%. W podregionie miasto Poznań 96,1% mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej.

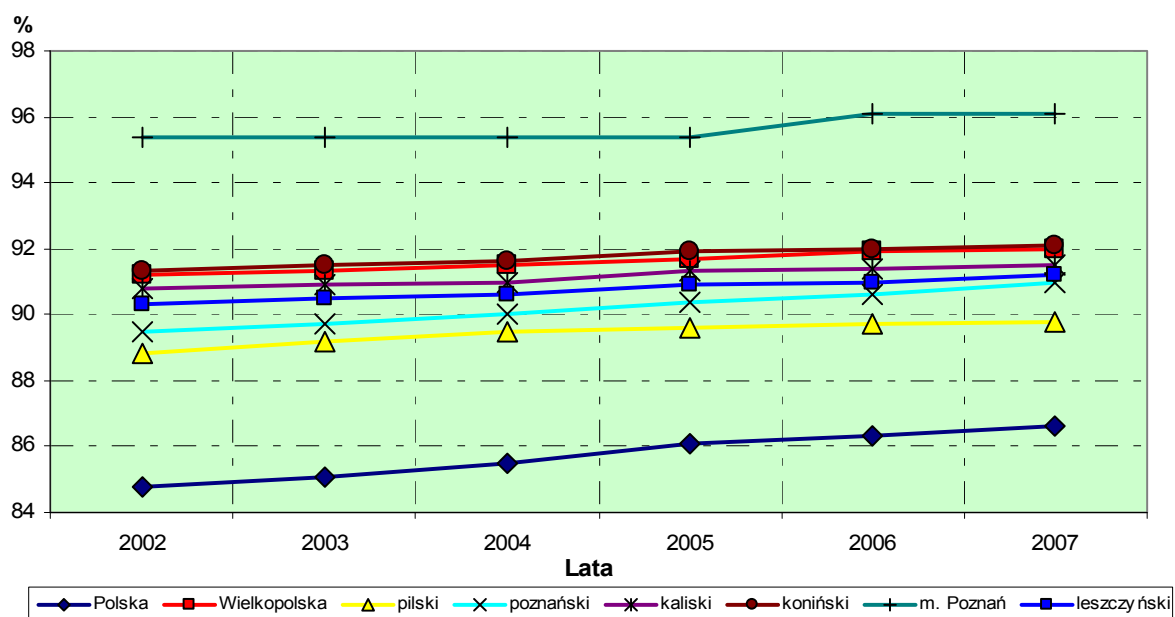
Nadal mało mieszkańców regionu ma możliwość korzystania z sieci kanalizacyjnej. W 2007 roku takich mieszkańców było 59,2%, tj. nieco mniej niż w skali całego kraju. Wyższe od średniej wojewódzkiej, oraz od krajowej, wskaźniki udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej miały jedynie podregiony: pilski i miasto Poznań.

Tab. 3. Sieć rozdzielcza wodociągowa

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Sieć rozdzielcza wodociągowa ogółem w km	Polska	203 626,0	212 078,0	218 098,0	224 784,0	232 310,0	239 179,6	245 600,8	251 369,5	257 060,0	
	Wielkopolska	24 638,0	25 318,2	25 790,8	26 225,6	26 855,1	27 169,7	27 538,9	27 767,2	28 165,6	
	Podregiony	pilski	2 994,4	3 062,7	3 149,9	3 225,7	3 350,4	3 411,5	3 528,9	3 559,1	3 640,9
		poznański	4 127,8	4 240,6	4 332,1	4 370,9	4 427,1	4 506,3	4 618,1	4 728,9	4 843,1
		kaliski	6 094,4	6 253,5	6 345,7	6 397,2	6 467,0	6 559,7	6 592,3	6 641,5	6 693,3
		leszczyński	3 570,4	3 764,7	3 858,2	3 988,7	4 186,0	4 180,5	4 199,0	4 273,2	4 388,9
		koniński	7 096,4	7 238,1	7 338,3	7 470,8	7 589,7	7 658,7	7 733,9	7 684,1	7 714,1
		m. Poznań	754,6	758,6	766,6	772,3	834,9	853,0	866,7	880,4	885,3
Sieć rozdzielcza wodociągowa na 100 km ²	Polska	65,1	67,8	69,8	71,9	74,3	76,5	78,5	80,4	82,2	
	Wielkopolska	82,6	84,9	86,5	87,9	90,0	91,1	92,3	93,1	94,4	
	Podregiony	pilski	46,4	47,4	48,8	50,0	51,9	52,8	54,6	55,1	56,4
		poznański	83,7	86,0	87,9	88,7	89,8	91,4	93,7	96,0	98,3
		kaliski	105,4	108,1	109,7	110,6	111,8	113,4	114,0	114,8	115,7
		leszczyński	59,6	62,8	64,4	66,5	69,8	69,7	70,0	71,3	73,2
		koniński	110,9	113,1	114,7	116,8	118,6	119,7	120,9	120,1	120,6
		m. Poznań	289,1	290,7	293,7	295,5	319,5	326,4	331,6	336,2	338,1
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	Polska	x	x	x	84,8	85,1	85,5	86,1	86,3	86,6	
	Wielkopolska	x	x	x	91,2	91,3	91,5	91,7	91,9	92,0	
	Podregiony	pilski	x	x	x	88,8	89,2	89,5	89,6	89,7	89,8
		poznański	x	x	x	89,5	89,7	90,0	90,4	90,6	91,0
		kaliski	x	x	x	90,8	90,9	91,0	91,3	91,4	91,5
		leszczyński	x	x	x	90,3	90,5	90,6	90,9	91,0	91,2
		koniński	x	x	x	91,3	91,5	91,6	91,9	92,0	92,1
		m. Poznań	x	x	x	95,4	95,4	95,4	95,4	96,1	96,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 2. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w podregionach

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Tab. 4. Sieć rozdzielcza kanalizacyjna oraz ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków

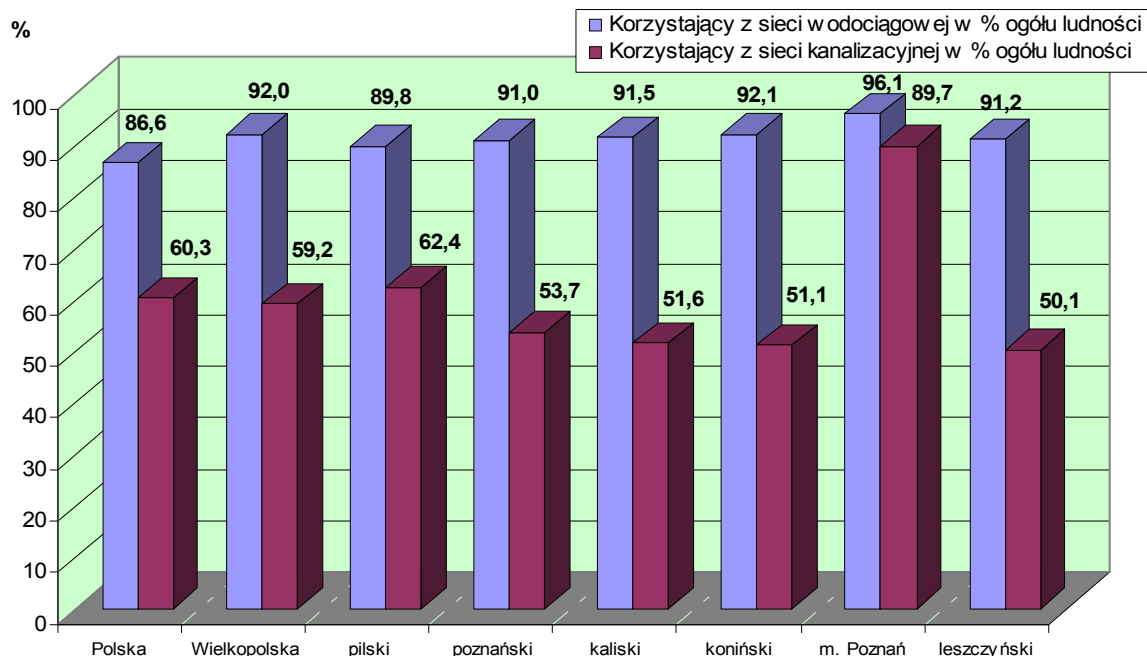
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Sieć rozdzielcza kanalizacyjna ogółem w km	Polska	46 752,3	51 165,9	55 632,0	60 950,0	68 857,0	73 867,3	80 130,8	84 856,2	89 505,8	
	Wielkopolska	3 849,9	4 279,4	4 789,1	5 232,8	6 170,4	6 846,2	7 580,0	7 926,7	8 297,0	
	Podregiony	piłski	532,6	614,0	689,4	790,6	960,0	1 058,4	1 149,8	1 174,9	1 246,7
		poznański	556,9	655,1	790,4	894,3	1 052,1	1 314,4	1 471,1	1 595,6	1 721,7
		kaliski	717,2	784,7	896,2	983,0	1 255,3	1 423,9	1 599,7	1 659,1	1 743,1
		leszczyński	660,8	731,0	801,0	870,1	1 044,4	1 111,4	1 280,7	1 353,4	1 372,9
		koniński	761,2	870,9	983,3	1 061,2	1 149,7	1 227,0	1 360,1	1 413,1	1 474,1
		m. Poznań	621,2	623,7	628,8	633,6	708,9	711,1	718,6	730,6	738,5
Sieć rozdzielcza kanalizacyjna w km/ 100 km ²	Polska	14,9	16,4	17,8	18,9	22,0	23,6	25,6	27,1	28,6	
	Wielkopolska	12,9	14,3	16,1	17,5	20,7	23,0	25,4	26,6	27,8	
	Podregiony	piłski	8,2	9,5	10,7	12,2	14,9	16,4	17,8	18,2	19,3
		poznański	11,3	13,3	16,0	18,1	21,3	26,7	29,8	32,4	34,9
		kaliski	12,4	13,6	15,5	17,0	21,7	24,6	27,7	28,7	30,1
		leszczyński	11,0	12,2	13,4	14,5	17,4	18,5	21,4	22,6	22,9
		koniński	11,9	13,6	15,4	16,6	18,0	19,2	21,3	22,1	23,0
		m. Poznań	238,0	239,0	240,9	242,5	271,3	272,1	274,9	279,0	282,0
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	Polska	x	x	x	56,7	57,4	58,3	59,2	59,8	60,3	
	Wielkopolska	x	x	x	54,7	55,5	56,6	58,0	58,6	59,2	
	Podregiony	piłski	x	x	x	57,7	59,3	60,4	61,6	61,8	62,4
		poznański	x	x	x	46,6	47,6	49,6	51,0	52,4	53,7
		kaliski	x	x	x	45,4	46,3	48,4	49,8	50,9	51,6
		leszczyński	x	x	x	44,2	45,2	46,2	48,7	49,2	50,1
		koniński	x	x	x	46,5	47,3	48,2	50,1	50,7	51,1
		m. Poznań	x	x	x	89,5	89,5	89,5	89,6	89,6	89,7
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ludności ogółem	Polska	51,5	53,1	54,7	56,7	58,2	59,0	60,2	61,4	62,2	
	Wielkopolska	51,1	52,5	55,5	56,6	58,3	59,1	59,8	61,1	61,8	
	Podregiony	piłski	53,7	55,4	57,2	58,2	60,5	62,5	63,7	64,8	65,2
		poznański	38,8	40,0	42,9	44,7	48,4	50,9	52,7	54,4	55,6
		kaliski	40,5	42,2	46,0	46,5	48,0	51,5	49,4	51,1	52,1
		leszczyński	40,0	40,9	44,4	45,1	46,7	48,0	49,4	51,0	51,6
		koniński	42,2	45,0	46,3	48,1	48,9	50,6	52,1	53,6	53,9
		m. Poznań	93,3	93,6	98,7	98,2	99,5	93,5	94,5	95,1	96,1

Źródło: Baza Danych Regionalnych GUS

W 2007 roku z terenu województwa wielkopolskiego odprowadzono do wód powierzchniowych lub do ziemi 1 694,4 hm³ ścieków, z czego 1 600,6 hm³ pochodziło bezpośrednio z przemysłu (w tym 1 500,2 hm³ to wody chłodnicze – umownie czyste), natomiast 93,7 hm³ to ścieki komunalne, które są największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Największą ilość ścieków, przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia, odprowadzono z miast: Poznania (35,8 hm³ – 8 miejsce wśród miast w kraju pod względem ilości ścieków), Kalisza (5,3 hm³), Konina (4,4 hm³), Piły (4,1 hm³) i Leszna (2,9 hm³). Z 194,1 hm³ ścieków komunalnych i przemysłowych wymagających oczyszczenia oczyszczono 98,7%. Tylko 45,3% ścieków (komunalnych i przemysłowych) oczyszczonych zostało z podwyższonym usuwaniem biogenów, 45,01% oczyszczono mechanicznie, 9,54%

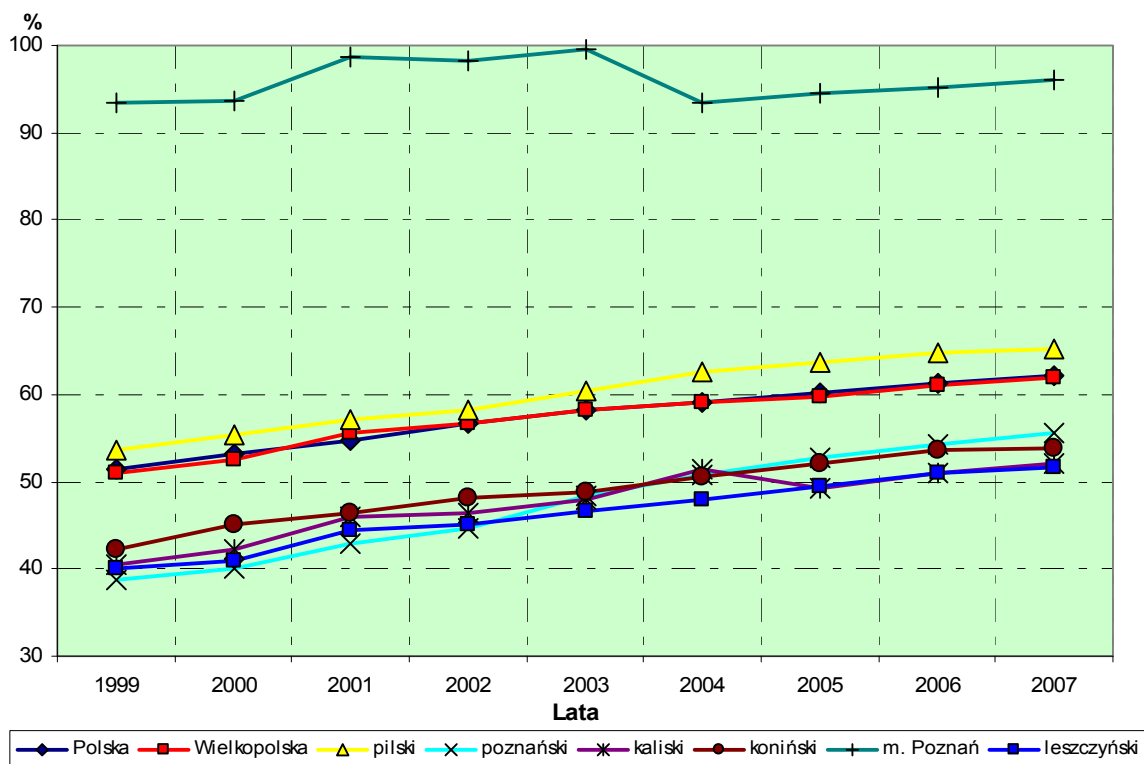
biologicznie, a 0,15% chemicznie. 82,13% ścieków komunalnych oczyszczonych zostało z podwyższonym usuwaniem biogenów. Aż 94,7% ścieków przemysłowych oczyszczonych zostało tylko mechanicznie.

Ryc. 3. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wg podregionów

Źródło: Baza Danych Regionalnych GUS

Ryc. 4. Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię wg podregionów

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W 2007 roku w 109 miastach Wielkopolski funkcjonowały ogółem 422 oczyszczalnie ścieków (309 komunalnych i 113 przemysłowych) o łącznej przepustowości 1 454,6 m³/dobę. Oczyszczalnie komunalne to oczyszczalnie typu biologicznego (212 obiektów), z podwyższonym usuwaniem biogenów (93 obiekty) oraz oczyszczalnie typu mechanicznego (4 obiekty), natomiast przemysłowe to oczyszczalnie biologiczne (55 obiektów), mechaniczne (45 obiektów), chemiczne (8 obiektów) i z podwyższonym usuwaniem biogenów (5 obiektów).

Z oczyszczalni ścieków w całym województwie korzystało prawie 2,1 mln osób, tj. 61,8% ludności regionu (w kraju – 62,2%). W miastach z oczyszczalni ścieków korzystało 88,9% ludności, natomiast na wsi tylko 26,5% ludności.

Konkluzje:

- **niska efektywność zainstalowanych zamkniętych obiegów wody w większości zakładów przemysłowych,**
- **dysproporcje w dostępie mieszkańców do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, szczególnie na obszarach wiejskich,**
- **niewystarczający stopień oczyszczania ścieków,**
- **konieczność ograniczenia „rolniczych” źródeł zanieczyszczenia wód.**

1.1.6. Gospodarka odpadami

W 2007 roku, wg danych WIOŚ w Poznaniu, eksploatowano w Wielkopolsce 120 składowisk odpadów:

- jedno składowisko odpadów obojętnych w Koninie, na którym składowane są odpady z przemysłu cukrowniczego,
- 3 składowiska odpadów niebezpiecznych – jedno w miejscowości Pasięka w powiecie gnieźnieńskim, pozostałe dwa w Koninie,
- 116 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (w tym 6 składowisk odpadów przemysłowych).

Spośród tych składowisk w 2007 roku zaprzestano składowania odpadów na 11 składowiskach, zlokalizowanych w miejscowościach: Zapust (powiat szamotulski), Pasięka (powiat gnieźnieński), Długa Wieś Druga, Czempisz i Kamień w powiecie kaliskim, Granowo, Łubnica i Śniaty w powiecie grodziskim, Rawicz-Sarnowa (powiat rawicki), Aleksandrowo (powiat wągrowiecki) i Anielin (powiat złotowski). Ponadto ukończone zostało usuwanie odpadów z terenu składowiska ługów pokryształizacyjnych w Luboniu, jednego z „gorących punktów” województwa wielkopolskiego, a następnie przeprowadzono rekultywację terenu.

W ostatnich latach duże zagrożenie dla środowiska regionu stanowiły mogilniki, będące specyficznymi rodzajami składowisk niebezpiecznych, gdzie gromadzono głównie przeterminowane środki ochrony roślin i inne odpady pestycydowe. Na terenie województwa zlo-

kalizowanych było 27 mogilników, których likwidacja rozpoczęła się w 2002 roku. W 2009 roku do zlikwidowania pozostał jeszcze 1 mogilnik w Niedźwiadach w gminie Jaraczewo.

Na terenie Wielkopolski znajdują się dodatkowo 2 nieużytkowane obiekty, które, ze względu na rodzaj składowanych tam odpadów, nie były objęte przedsięwzięciem likwidacji mogilników. Są to:

- mogilnik zakładowy należący do Philips Lighting Poland S.A. Piła zlokalizowany na składowisku odpadów w miejscowości Kłoda, gmina Szydłowo – zawierający 605 Mg stłuczki szklanej zanieczyszczonej rtęcią i 265 Mg osadów poneutralizacyjnych;
- mogilnik w miejscowości Uścikówiec, gmina Oborniki, na terenie należącym do Wojskowych Zakładów Motoryzacyjnych w Poznaniu – zawierający 150 m³ odpadów, m.in. odpady pogalwaniczne.

Tab. 5. Odpady wytworzone, składowane i poddane odzyskowi wg podregionów

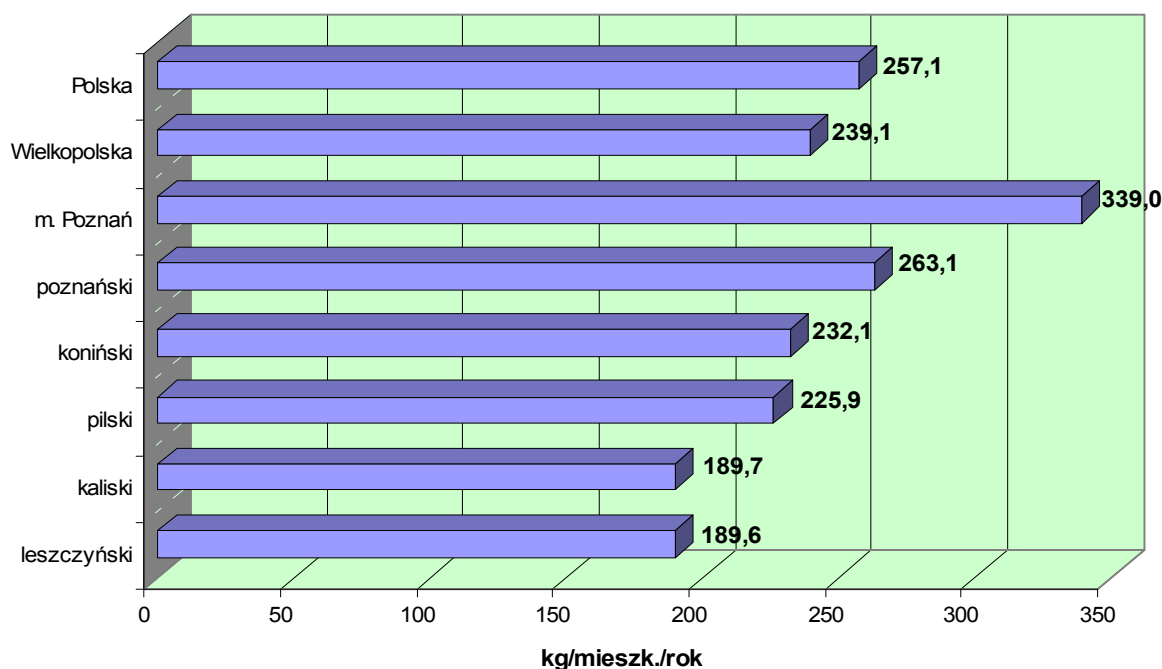
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu roku w tys. Mg	Polska	126 254,7	125 484,1	123 810,0	117 894,2	120 551,4	124 029,5	124 602,1	123 463,4	124 414,1	
	Wielkopolska	3 608,0	3 650,8	3 705,2	4 023,9	3 731,8	4 304,1	5 196,3	4 363,9	4 851,6	
	Podregiony	pilski	110,1	108,1	92,1	100,6	114,5	122,7	152,7	159,5	149,7
		poznański	435,3	346,2	329,9	410,9	282,8	359,1	589,4	647,9	726,7
		kaliski	490,8	504,9	383,6	395,1	227,0	164,0	219,3	246,4	246,4
		leszczyński	599,0	630,1	556,5	620,3	701,6	675,2	811,8	825,1	1 161,1
		koniński	1 615,5	1 683,7	1 947,0	1 934,4	2 053,3	2 530,2	3 037,6	2 095,7	2 086,1
m. Poznań	357,3	377,8	396,1	562,6	352,6	452,9	385,5	389,3	481,6		
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) składowane w % wytworzonych	Polska	22,0	17,8	16,6	14,5	13,3	13,8	13,4	15,2	15,6	
	Wielkopolska	32,7	29,0	33,1	30,2	36,6	29,7	24,5	32,5	28,0	
	Podregiony	pilski	x	x	x	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
		poznański	x	x	x	1,7	15,3	11,8	5,8	7,2	1,5
		kaliski	x	x	x	1,9	2,2	3,0	3,2	0,9	1,7
		leszczyński	x	x	x	0,6	0,6	1,3	1,8	1,1	1,0
		koniński	x	x	x	61,4	63,6	47,8	39,8	64,4	61,6
m. Poznań	x	x	x	1,4	2,1	2,3	2,4	1,9	10,1		
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) poddane odzyskowi w % wytworzonych	Polska	x	x	x	79,0	79,2	78,5	79,3	76,8	76,4	
	Wielkopolska	x	x	x	64,8	58,6	64,9	70,5	61,2	63,3	
	Podregiony	pilski	x	x	x	85,5	87,8	87,4	87,4	70,5	65,1
		poznański	x	x	x	98,0	84,3	87,0	93,5	88,7	88,8
		kaliski	x	x	x	81,7	85,1	72,7	79,0	81,1	76,8
		leszczyński	x	x	x	89,1	89,1	87,3	86,2	89,8	87,1
		koniński	x	x	x	38,2	33,9	48,9	57,4	32,2	33,6
m. Poznań	x	x	x	90,0	94,5	95,0	94,0	94,5	88,1		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Wg danych GUS w województwie wielkopolskim w 2007 roku powstało łącznie 5 716,7 tys. Mg odpadów, z czego 4 851,6 tys. Mg to odpady pochodzące z działalności gospodarczej, natomiast ok. 865,1 tys. Mg stanowiły odpady komunalne.

W stosunku do 2001 roku corocznie (z wyjątkiem 2006 roku) zmniejszała się ilość zbieranych odpadów komunalnych. W Wielkopolsce spadek ten wyniósł 19,7% i był znacznie większy niż w całej Polsce – 9,2%. Spadek ten prawdopodobnie nie był skutkiem zmniejszenia się ilości wytwarzanych odpadów komunalnych, lecz raczej może mieć związek z ubożeniem części społeczeństwa, nie zawieraniem umów na odbieranie odpadów z nieruchomości, indywidualnym spalaniem w piecach, wykorzystaniem odpadów ulegających biodegradacji na własne potrzeby oraz porzucaniem odpadów w miejscach do tego nie przeznaczonych, na tzw. dzikich wysypiskach. Szacuje się, że w sposób niekontrolowany do środowiska trafia ok. 10% masy wytworzonych odpadów, a więc w przypadku Wielkopolski może to być ok. 90 tys. Mg odpadów. W przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2007 roku w województwie zebrano średnio 255,4 kg odpadów komunalnych (Polska 264,5 kg/mieszk./rok)¹. Najwięcej odpadów w przeliczeniu na jednego mieszkańca zebrano w mieście Poznaniu, a najmniej w podregionie leszczyńskim i kaliskim.

Ryc. 5. Ilość zebranych odpadów komunalnych zmieszanych na jednego mieszkańca w ciągu 2007 roku wg podregionów

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Wg danych WIOŚ w Poznaniu w 2007 roku selektywna zbiórka odpadów nie była prowadzona w Wielkopolsce jedynie w 4 gminach: Czajkowie, Gołuchowie, Kościanie – na obszarze wiejskim i Tuliszkowie. W pozostałych gminach województwa w 2007 roku poprzez selektywną zbiórkę odpadów zgromadzono 21 141,7 Mg makulatury, 22 123,7 Mg szkła, i 10 805,7 Mg tworzyw sztucznych. W ramach selektywnej zbiórki odpadów zielonych, prowadzonej w 11 gminach województwa, zebrano 18 914,08 Mg odpadów, a selektywna zbiórka

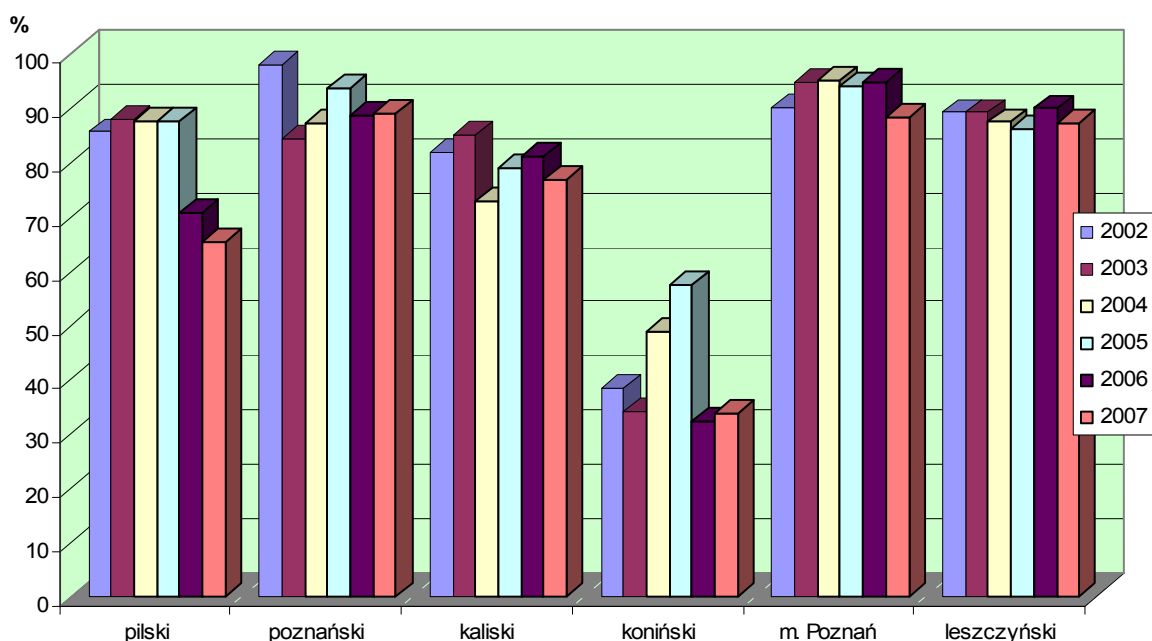
¹ Wielkość odpadów komunalnych mierzona jako suma odpadów komunalnych zmieszanych i odpadów zebranych selektywnie.

odpadów kuchennych prowadzona była w Koninie, gdzie zebrano 2 668,62 Mg odpadów i w Poznaniu, gdzie zebrano 9,96 Mg odpadów. W ramach zbiórki baterii małowabarytowych, prowadzonej (nie wliczając szkół) w 73 gminach, zebrano łącznie 35,18 Mg baterii.

Zadania mające na celu ograniczanie ilości odpadów trafiających na wysypiska realizują sortownie, kompostownie i spalarnie odpadów. W Wielkopolsce w 2007 roku zlokalizowanych było 11 zakładów posiadających sortownię odpadów (w 9 segregowane były odpady z selektywnej zbiórki, w 5 – odpady zmieszane, w jednym – odpady budowlane), 9 kompostowni i 8 spalarni (3 to spalarnie odpadów niebezpiecznych – w Pile, Poznaniu i Koninie; 2 w Kaczorach to spalarnie odpadów innych niż niebezpieczne i komunalne; 3 posiadają instalacje współspalające i należą do Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin). Wg danych GUS na składowiska trafiło 92,7% odpadów komunalnych.

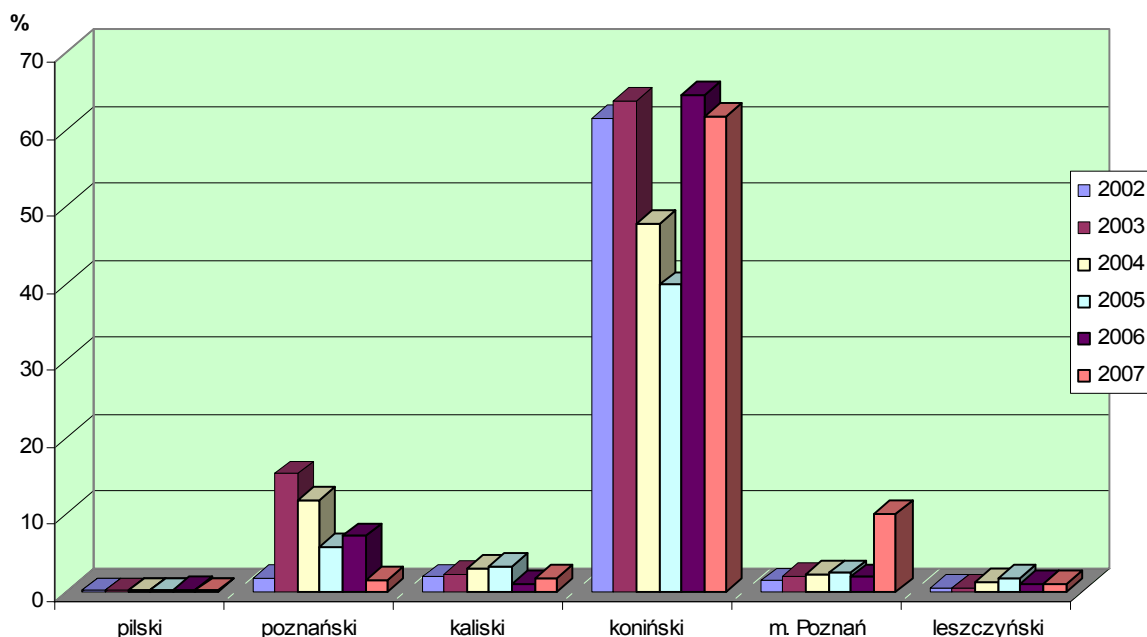
Z 4 851,6 tys. Mg odpadów pochodzących z działalności gospodarczej 63,3% poddano odzyskowi, natomiast 28% zostało unieszkodliwionych przez składowanie. Pozostałe odpady były magazynowane lub unieszkodliwiane innymi metodami (kompostowanie, unieszkodliwianie termiczne). Najwięcej odpadów wytworzono w podregionie konińskim (2 086,1 tys. Mg), a najmniej w podregionie pilskim (149,7 tys. Mg).

Ryc. 6. Odpady poddane odzyskowi (bez odpadów komunalnych) wg podregionów

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 7. Odpady składowane (bez odpadów komunalnych) wg podregionów

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W Wielkopolsce powstają również duże ilości osadów ściekowych. W 2007 roku powstało łącznie 118,3 tys. Mg tych odpadów, z czego 64,4 tys. Mg pochodziło z oczyszczalni komunalnych, natomiast 53,9 tys. Mg z oczyszczalni przemysłowych. Stanowią one poważne zagrożenie dla środowiska ze względu na swój skład chemiczny, głównie dużą zawartość metali ciężkich. Większość osadów wykorzystana została do rekultywacji terenów (53,6%), a następnie w rolnictwie (pod uprawy oraz produkcję kompostu – 28%). 7,5% wytworzonych osadów składowano, natomiast tylko 0,5% osadów poddano przekształceniom termicznym.

Konkluzje:

- konieczność dokończenia likwidacji mogilników,
- niekontrolowane (nielegalne) wprowadzanie odpadów komunalnych do środowiska,
- niski stopień segregacji i przetwarzania odpadów,
- problem utylizacji odpadów ściekowych pochodzących z oczyszczalni ścieków.

1.1.7. Ochrona powietrza

W 2007 roku emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła 18 301,24 tys. Mg, z czego 7,02 tys. Mg stanowiły zanieczyszczenia pyłowe, nato-

miast reszta to zanieczyszczenia gazowe (łącznie z CO₂). Wśród zanieczyszczeń gazowych najwięcej wyemitowano dwutlenku węgla - 18 076 tys. Mg, następnie 164,5 tys. Mg dwutlenku siarki, 29,4 tys. Mg tlenku azotu, 11,4 tys. Mg tlenku węgla oraz 11 tys. Mg metanu. Emitowane były one głównie z sektorów: energetycznego, przemysłowego oraz górnictwa i kopalnictwa.

Tab. 6. Pyłowe zanieczyszczenia powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza w tys. Mg	Polska	201,90	180,50	162,20	140,30	134,70	123,18	110,45	102,50	94,82	
	Wielkopolska	15,30	13,20	12,40	10,90	12,40	10,31	9,66	10,27	7,02	
	Podregiony	piłski	1,33	1,16	1,50	1,22	1,40	1,44	1,42	0,79	0,66
		poznański	0,63	0,61	0,59	0,56	0,58	0,66	0,51	0,40	0,32
		kaliski	1,69	1,50	1,45	1,39	1,52	1,31	1,20	0,87	0,84
		leszczyński	0,97	0,77	0,70	0,75	0,80	0,66	0,67	0,68	0,63
		koniński	8,26	7,30	6,84	6,11	7,09	5,30	5,00	6,75	3,73
m. Poznań	2,46	1,86	1,35	0,85	1,00	0,93	0,86	0,78	0,85		
Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza w Mg/km ²	Polska	0,65	0,58	0,50	0,50	0,43	0,39	0,35	0,33	0,30	
	Wielkopolska	0,52	0,45	0,40	0,36	0,42	0,30	0,30	0,30	0,24	
	Podregiony	piłski	0,21	0,18	0,23	0,19	0,22	0,22	0,22	0,12	0,10
		poznański	0,13	0,12	0,12	0,11	0,12	0,13	0,10	0,08	0,06
		kaliski	0,29	0,26	0,25	0,24	0,26	0,23	0,21	0,15	0,14
		leszczyński	0,16	0,13	0,12	0,13	0,13	0,11	0,11	0,11	0,11
		koniński	1,29	1,14	1,07	0,96	1,11	0,83	0,78	1,05	0,58
m. Poznań	9,44	7,14	5,18	3,27	3,82	3,56	3,29	2,99	3,23		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Tab. 7. Gazowe zanieczyszczenia powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza ogółem w tys. Mg	Polska	208 417,00	203 611,00	208 634,00	208 948,00	221 321,00	213 613,00	213 706,00	223 353,91	223 269,45	
	Wielkopolska	18 380,00	16 955,00	17 847,00	17 305,00	18 144,00	17 290,00	16 987,00	17 975,63	18 294,22	
	Podregiony	piłski	412,96	377,16	353,91	361,26	460,60	480,76	510,15	503,06	506,62
		poznański	166,52	157,77	138,43	138,11	139,07	155,29	157,16	247,77	294,15
		kaliski	410,66	422,88	455,88	424,29	444,21	416,68	411,84	419,66	398,10
		leszczyński	347,67	371,03	351,47	331,02	354,14	357,29	433,83	419,97	465,16
		koniński	15 107,20	13 613,07	14 572,10	14 167,40	14 916,96	13 966,45	13 494,28	14 518,87	14 932,16
m. Poznań	1 934,69	2 012,88	1 974,72	1 883,39	1 829,17	1 913,86	1 980,07	1 866,30	1 698,04		
Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza w Mg/km ²	Polska	666,50	651,20	667,20	668,20	707,80	683,16	683,46	714,31	714,05	
	Wielkopolska	616,20	568,50	598,30	580,20	608,30	579,71	569,55	602,66	613,34	
	Podregiony	piłski	63,95	58,40	54,80	55,94	71,32	74,44	79,00	77,89	78,41
		poznański	33,77	32,00	28,07	28,01	28,20	31,49	31,87	50,27	59,69
		kaliski	71,00	73,11	78,82	73,36	76,80	72,04	71,20	72,55	68,80
		leszczyński	57,99	61,89	58,63	55,22	59,07	59,60	72,36	70,04	77,59
		koniński	2 361,61	2 128,04	2 277,96	2 214,70	2 331,87	2 183,28	2 109,47	2 269,64	2 333,88
m. Poznań	7 412,62	7 712,20	7 565,96	7 216,04	7 008,30	7 332,79	7 586,46	7 123,29	6 481,05		

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim

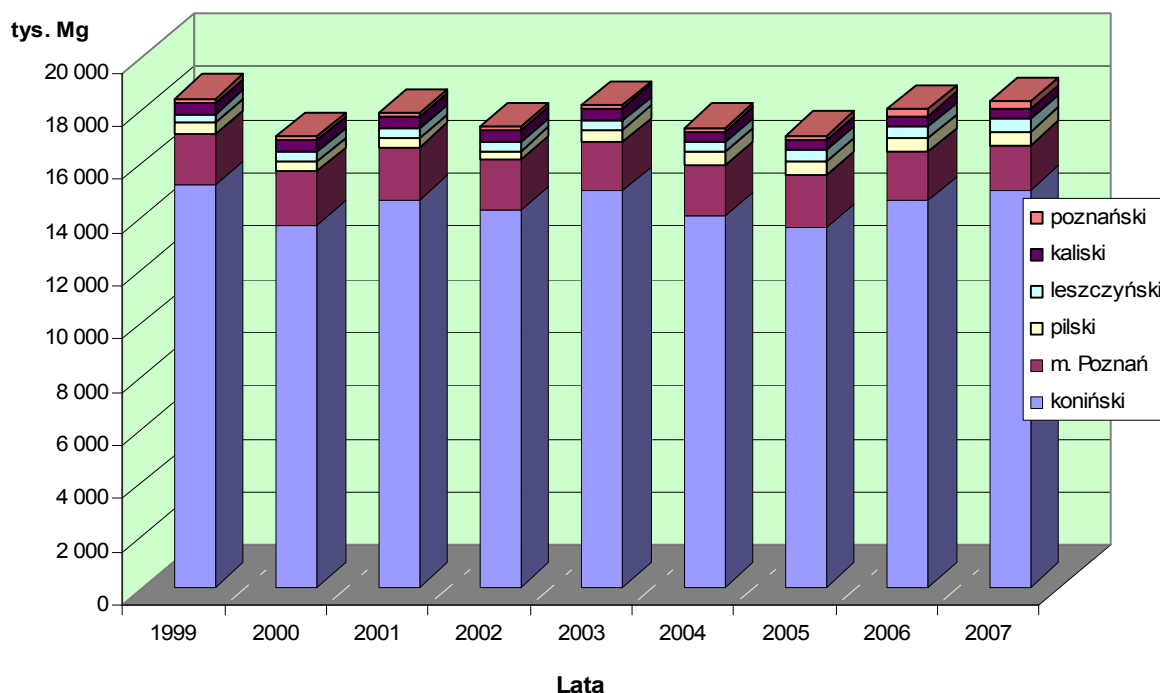
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Emisja CO ₂ w tys. Mg	Polska	206 248	201 527	206 638	207 034	219 374	211 594	211 699	221 250	221 217	
	Wielkopolska	18 190	16 779	17 660	17 125	17 949	17 101	16 796	17 752	18 076	
	Podregiony	pilski	409	373	350	357	457	477	506	499	503
		poznański	165	156	137	137	138	154	156	245	291
		kaliski	404	413	444	413	429	401	396	406	384
		leszczyński	344	367	348	328	351	354	430	416	461
		koniński	14 947	13 468	14 418	14 017	14 756	13 813	13 341	14 332	14 749
m. Poznań	1 922	2 000	1 962	1 872	1 819	1 902	1 967	1 854	1 688		
Emisja CO ₂ w Mg/km ²	Polska	659,60	644,51	660,85	662,12	701,58	676,70	677,04	707,59	707,49	
	Wielkopolska	609,87	562,55	592,09	574,15	601,78	573,35	563,12	595,17	606,04	
	Podregiony	pilski	63,27	57,82	54,25	55,36	70,73	73,84	78,36	77,31	77,91
		poznański	33,45	31,69	27,79	27,77	27,94	31,20	31,60	49,63	59,13
		kaliski	69,82	71,43	76,71	71,43	74,16	69,39	68,47	70,16	66,37
		leszczyński	57,32	61,29	58,09	54,68	58,48	59,02	71,76	69,38	76,90
		koniński	2 336,50	2 105,37	2 253,92	2 191,17	2 306,67	2 159,29	2 085,49	2 240,45	2 305,19
m. Poznań	7 365,48	7 664,21	7 517,42	7 173,62	6 968,31	7 287,38	7 535,43	7 077,55	6 443,29		
Emisja SO ₂ w tys. Mg	Polska	1 181,570	1 040,184	999,141	926,401	888,257	867,202	855,493	896,293	828,178	
	Wielkopolska	141,430	127,719	138,290	134,692	142,908	135,480	138,347	167,886	164,464	
	Podregiony	pilski	1,490	1,439	1,101	1,096	1,244	1,309	1,583	1,408	1,202
		poznański	0,666	0,628	0,568	0,512	0,590	0,761	0,676	0,688	0,626
		kaliski	2,498	2,285	2,235	1,739	1,782	1,698	1,668	1,655	1,462
		leszczyński	0,871	0,797	0,763	0,799	0,912	0,755	0,945	0,906	1,030
		koniński	128,378	114,742	125,672	123,147	131,621	123,575	125,439	156,425	154,990
m. Poznań	7,527	7,828	7,951	7,399	6,759	7,382	8,036	6,804	5,154		
Emisja SO ₂ w Mg/km ²	Polska	3,78	3,33	3,19	2,96	2,84	2,80	2,70	2,90	2,65	
	Wielkopolska	4,74	4,28	4,64	4,52	4,79	4,50	4,60	5,60	5,51	
	Podregiony	pilski	0,23	0,22	0,17	0,17	0,19	0,20	0,25	0,22	0,19
		poznański	0,14	0,13	0,12	0,10	0,12	0,15	0,14	0,14	0,13
		kaliski	0,43	0,40	0,39	0,30	0,31	0,29	0,29	0,29	0,25
		koniński	20,07	17,94	19,65	19,25	20,58	19,32	19,61	24,45	24,22
		m. Poznań	28,84	29,99	30,46	28,35	25,90	28,28	30,79	25,97	19,67
leszczyński	0,15	0,13	0,13	0,13	0,15	0,13	0,16	0,15	0,17		
Emisja NO _x w tys. Mg	Polska	385,872	370,913	360,854	344,503	350,820	349,234	351,113	361,598	360,631	
	Wielkopolska	32,790	28,585	28,744	27,365	29,309	28,275	27,954	30,168	29,412	
	Podregiony	pilski	0,751	0,681	0,628	0,595	0,812	0,814	0,884	0,810	0,826
		poznański	0,355	0,297	0,289	0,261	0,244	0,269	0,257	0,321	0,373
		kaliski	0,936	0,811	0,835	0,742	0,775	0,719	0,745	0,699	0,651
		leszczyński	1,756	1,514	1,392	1,357	1,438	1,623	1,665	1,936	1,943
		koniński	25,644	22,002	21,962	21,304	22,966	21,104	20,022	22,138	22,078
m. Poznań	3,348	3,280	3,638	3,106	3,074	3,746	4,381	4,264	3,541		
Emisja NO _x w Mg/km ²	Polska	1,15	1,19	1,15	1,10	1,12	1,10	1,10	1,20	1,15	
	Wielkopolska	1,10	0,96	0,96	0,92	0,98	0,90	0,90	1,00	0,99	
	Podregiony	pilski	0,12	0,11	0,10	0,09	0,13	0,13	0,14	0,13	0,13
		poznański	0,07	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,07	0,08
		kaliski	0,16	0,14	0,14	0,13	0,13	0,12	0,13	0,12	0,11
		leszczyński	0,29	0,25	0,23	0,23	0,24	0,27	0,28	0,32	0,32
		koniński	4,01	3,44	3,43	3,33	3,59	3,30	3,13	3,46	3,45
m. Poznań	12,83	12,57	13,94	11,90	11,78	14,35	16,79	16,27	13,52		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Większość zanieczyszczeń powietrza, zarówno pyłowych, jak i gazowych, pochodziła z zakładów zlokalizowanych na terenie dużych miast – Konina, Kalisza, Poznania, Piły i Leszna. Emisja zanieczyszczeń pyłowych w tych miastach wyniosła łącznie 4,1 tys. Mg, tj. 58 % emisji zanieczyszczeń pyłowych z całego obszaru Wielkopolski, natomiast zanieczyszczeń gazowych 12 080,5 tys. Mg (66 % emisji zanieczyszczeń gazowych z obszaru Wielkopolski).

Źródłem zanieczyszczeń powietrza jest również tzw. emisja niska, pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych opalanych najczęściej węglem o gorszych parametrach, którego spalanie skutkuje wzrostem stężeń zanieczyszczeń, przede wszystkim pyłu zawieszonego i dwutlenku siarki. Źródłami emisji niskiej, w formie zapylenia, są również kopalnie odkrywkowe, składowiska odpadów oraz niektóre wielkie zakłady przemysłowe (np. przeładunkowe). W całym województwie prowadzone są prace mające na celu ograniczenie emisji niskiej, m.in. poprzez termomodernizację budynków, zmiany nośnika energii w kotłowniach na ekologiczny, zakładanie kotłowni na biomasę i podłączanie obiektów do sieci ciepłowniczych.

Ryc. 8. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza ogółem z zakładów szczególnie uciążliwych wg podregionów

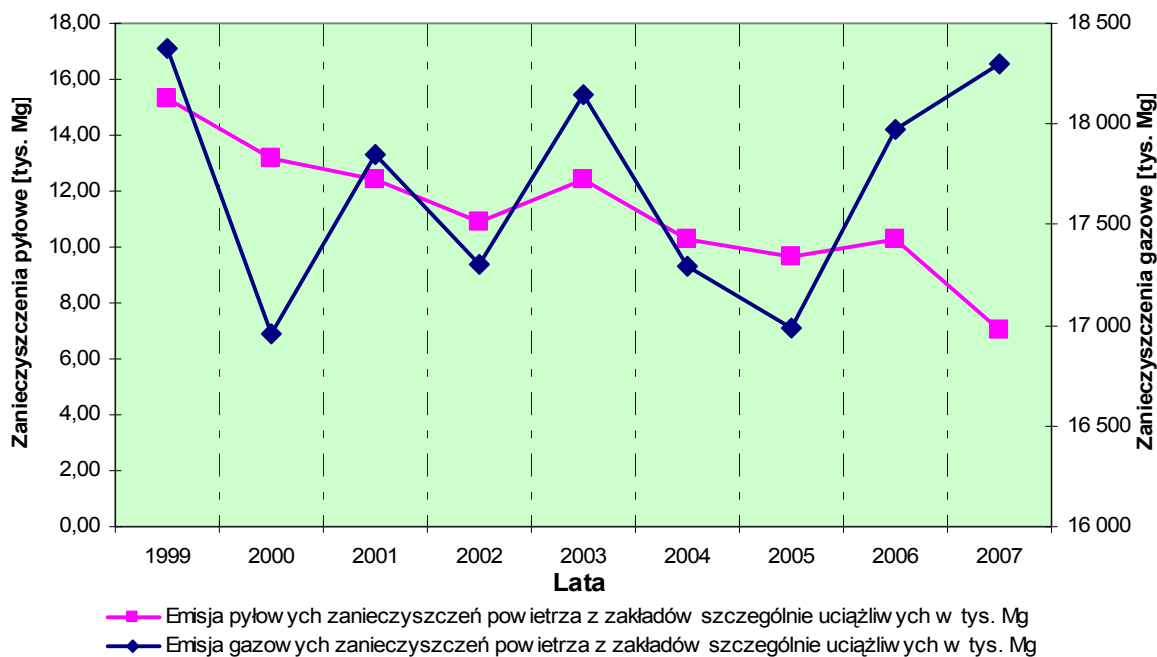

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W ostatnich latach w całym województwie obserwuje się regularny spadek wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych. W 2007 roku zatrzymano i zneutralizowano w urządzeniach oczyszczających 99,4% pyłów (Polska 99,5%). Zjawisko to spowodowane jest m.in. wzrostem ilości zanieczyszczeń pyłowych zatrzymywanych w urządzeniach odpylających, wprowadzaniem nowych technologii oraz zmianą nośnika energii i likwidacją starych kotłowni lokalnych. Natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych nadal jest bardzo duża i od 2005 roku

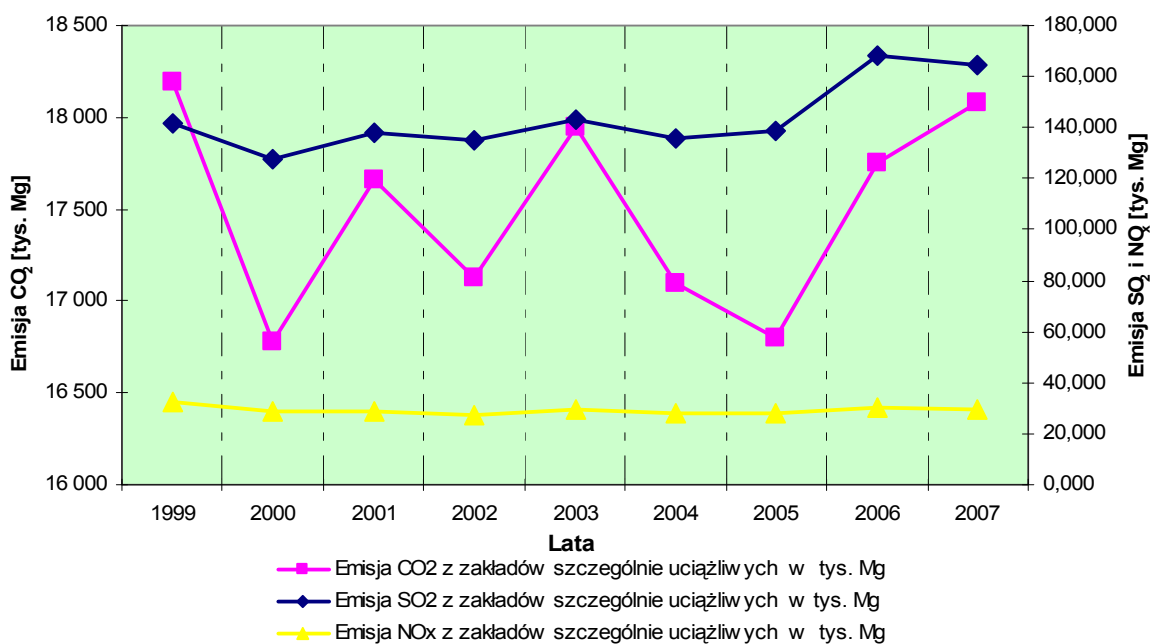
wzrasta w szybkim tempie. W 2007 roku wyniosła 18 294,22 tys. Mg, na co decydujący wpływ miała emisja CO₂ (18 076 tys. Mg). Problemem regionu jest niski stopień zatrzymywania zanieczyszczeń gazowych w urządzeniach oczyszczających, wynoszący zaledwie 6,4% (Polska 50,5%).

Ryc. 9. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 10. Emisja CO₂, SO₂ i NO_x z zakładów szczególnie uciążliwych w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W Wielkopolsce występuje również znaczna emisja komunikacyjna. W wyniku spalania paliw do atmosfery dostają się zanieczyszczenia gazowe, pyły oraz sadza. Szacuje się, że na terenie dużych miast udział emisji komunikacyjnej w całkowitej emisji tlenu węgla wynosi około 80%, natomiast tlenków azotu około 50%.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu opracował ocenę jakości powietrza za rok 2007. Wykonana ona została dla województwa z podziałem na strefy oraz z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin.

Ocena pod kątem ochrony zdrowia wykazała, że dla większości badanych zanieczyszczeń nie odnotowano przekroczeń dopuszczalnych poziomów. Przekroczenie poziomów dopuszczalnych stężeń wystąpiło w przypadku pyłu PM10 w 5 strefach: aglomeracji poznańskiej, mieście Kaliszu, gnieźnieńsko-wrzesińskiej, pilsko-złotowskiej oraz ostrowsko-kępińskiej. Skutkiem tego jest zaliczenie tych stref, pod względem pyłu PM10, do klasy C. Natomiast pod względem ozonu O₃ wszystkie strefy Wielkopolski, poza aglomeracją poznańską, cechował przekroczony poziom dopuszczalnych stężeń tego gazu. Strefę aglomeracji poznańskiej zaliczono do klasy A.

Ocena jakości powietrza pod kątem ochrony roślin wykazała, że dla SO₂ oraz NO_x na całym obszarze Wielkopolski nie notowano przekroczeń dopuszczalnych poziomów, natomiast pod względem O₃ w całej Wielkopolsce notowano przekroczenia jego dopuszczalnego poziomu.

Wpływ na poprawę jakości powietrza atmosferycznego ma stopień wykorzystania źródeł energii odnawialnej. Choć w ostatnim dziesięcioleciu zainteresowanie energią ze źródeł odnawialnych wzrosło, to nadal na terenie Wielkopolski wykorzystanie jej jest nieznaczne. W najbliższych latach należy spodziewać się wzrostu wykorzystania i dalszego rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Konkluzje:

- **wzrastająca emisja zanieczyszczeń gazowych, szczególnie CO₂,**
- **nikły stopień zatrzymywania zanieczyszczeń gazowych w urządzeniach oczyszczających,**
- **wysoka emisja komunikacyjna, szczególnie na obszarach dużych miast,**
- **nikłe wykorzystanie zasobów energii odnawialnej.**

1.2. Sieć osadnicza

Aktualny układ sieci osadniczej województwa wielkopolskiego to efekt wielu wieków kształtowania się różnej wielkości ośrodków. W ostatnich latach znaczny wpływ na zmiany w sieci miała reforma terytorialna przeprowadzona w 1999 roku. Strukturę administracyjną Wielkopolski tworzy obecnie 31 powiatów ziemskich i 4 grodzkie – Poznań, Leszno, Kalisz i

Konin. Powiaty dzielą się na 226 gmin (19 miejskich, 90 miejsko-wiejskich i 117 wiejskich). W regionie znajduje się 109 ośrodków miejskich, w których mieszka 56,6% ludności województwa oraz 5 505 miejscowości wiejskich.

Tab. 8. Powiaty województwa wielkopolskiego wg gęstości zaludnienia w 2007 roku

Przekrój terytorialny	Liczba ludności (os.)	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
Powiaty grodzkie			
Powiat m. Poznań	560 932	262	2 141,0
Powiat m. Leszno	64 057	32	2 001,8
Powiat m. Kalisz	108 031	69	1 565,7
Powiat m. Konin	80 140	82	977,3
Powiaty ziemskie			
Powiat poznański	303 595	1 900	159,8
Powiat ostrowski	158 485	1 160	136,6
Powiat jarociński	70 489	587	120,1
Powiat gnieźnieński	140 752	1 256	112,1
Powiat piłski	137 169	1 268	108,2
Powiat krotoszyński	77 144	714	108,0
Powiat kościański	77 992	722	108,0
Powiat rawicki	59 596	554	107,6
Powiat wrzesiński	74 223	704	105,4
Powiat śremski	58 760	574	102,4
Powiat gostyński	75 861	810	93,7
Powiat kępiński	55 670	608	91,6
Powiat turecki	83 585	929	90,0
Powiat średzki	54 909	624	88,0
Powiat kolski	88 404	1 011	87,4
Powiat pleszewski	62 103	713	87,1
Powiat wolsztyński	55 125	680	81,1
Powiat obornicki	56 325	711	79,2
Powiat koniński	124 703	1 578	79,0
Powiat szamotulski	86 510	1 119	77,3
Powiat grodziski	49 490	642	77,1
Powiat nowotomyski	72 119	1 014	71,1
Powiat ostrzeszowski	54 477	773	70,5
Powiat słupecki	58 561	838	69,9
Powiat kaliski	80 569	1 160	69,5
Powiat chodzieski	47 092	685	68,7
Powiat wągrowiecki	67 842	1 040	65,2
Powiat leszczyński	50 635	806	62,8
Powiat międzychodzki	36 448	736	49,5
Powiat czarnkowsko-trzcianecki	86 448	1 806	47,9
Powiat złotowski	68 641	1 660	41,4
WIELKOPOLSKIE - ogółem	3 386 882	29 827	113,6

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Spośród powiatów (nie licząc miast na prawach powiatu) największą gęstością zaludnienia w 2007 roku cechowały się powiaty: poznański, ostrowski, jarociński, gnieźnieński, pilski, krotoszyński i kościański, natomiast najslabiej zaludniona była północna i zachodnia część województwa z powiatami złotowskim, czarnkowsko-trzcianeckim, międzychodzkiem, wągrowieckim i chodzieskim oraz powiaty: leszczyński, kaliski i słupecki.

Cechą charakterystyczną sieci osadniczej regionu w porównaniu z krajem jest duża liczba ośrodków miejskich, w tym szczególnie duży udział miast małych, z ludnością nie przekraczającą 5 tys. osób. Największym miastem regionu jest liczący 560,9 tys. mieszkańców Poznań (1,5% ludności kraju i 16,6% regionu), którego znaczenie i funkcje ponadregionalne i ogólnokrajowe zostały wzmocnione po utworzeniu 16 dużych województw. Wraz z otaczającymi gminami stolica województwa tworzy aglomerację poznańską zamieszkaną łącznie przez ponad 700 tys. mieszkańców, stanowiącą centrum życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego województwa.

Tab. 9. Największe miasta Wielkopolski w 2007 roku (liczące powyżej 20 tys. mieszkańców)

Miasto	Liczba ludności (os.)	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
Poznań	560 932	262	2 141,0
Kalisz	108 031	69	1 565,7
Konin	80 140	82	977,3
Piła	74 687	103	725,1
Ostrów Wlkp.	72 360	42	1 722,9
Gniezno	67 732	41	1 652,0
Leszno	64 057	32	2 001,8
Swarzędz	29 974	9	3 330,4
Śrem	29 922	12	2 493,5
Krotoszyn	29 309	23	1 274,3
Turek	29 047	16	1 815,4
Września	28 929	13	2 225,3
Luboń	27 957	14	1 996,9
Jarocin	25 888	15	1 725,9
Wągrowiec	24 788	18	1 377,1
Kościan	24 138	9	2 682,0
Koło	23 018	14	1 644,1
Środa Wlkp.	21 770	18	1 209,4
Rawicz	21 128	8	2 641,0
Gostyń	20 642	11	1 876,5

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Kolejną grupę ośrodków stanowią ośrodki subregionalne: Kalisz (108,0 tys. mieszkańców), Konin (80,1 tys. mieszkańców), Piła (74,7 tys. mieszkańców) oraz Leszno (64,1 tys. mieszkańców), w których koncentruje się duży potencjał gospodarczy oraz funkcje usługowe, kulturalne, edukacyjne i administracyjne o charakterze subregionalnym i częściowo regionalnym. Ośrodkami pełniącymi podobne funkcje są również Ostrów Wlkp. i Gniezno, należące także do grupy miast średniej wielkości (o liczbie mieszkańców powyżej 50 tys. osób). Część

z wymienionych miast położona przy granicy województwa (Piła, Gniezno i Leszno) oddziałuje na obszary innych województw, zaś pozostałe położone są centralnie w stosunku do obsługiwanego obszaru.

Specyficzny, dwubiegunowy układ miejski tworzy się w południowo-wschodniej części regionu. Dotyczy on dwóch miast: Kalisza i Ostrowa Wlkp. – ośrodków centralnych aglomeracji kalisko-ostrowskiej. Łącznie miasta te zamieszkuje około 180 tys. ludności, co stanowi 0,5% społeczności całego kraju i 5,3% ludności Wielkopolski. Łączą one funkcje edukacyjne (szkolnictwo wyższe), usługowe (zdrowie, kultura), gospodarcze, komunikacyjne, nie tylko na obszarze aglomeracji, ale i całej południowej części regionu.

Niższy poziom w hierarchii sieci osadniczej – z funkcjami ponadlokalnymi – tworzą ośrodki powiatowe, rozmieszczone równomiernie na obszarze całego województwa, o zróżnicowanej wielkości, i – co za tym idzie – oddziaływaniu. Obsługę funkcji o znaczeniu lokalnym zapewniają ośrodki gminne.

Wiejską sieć osadniczą w województwie tworzy ok. 3 853 wsi sołeckich, z których 117 stanowi gminne ośrodki wiejskie. Układ sołectw uzupełnia sieć pozostałych jednostek: osiedli, kolonii, przysiółków i rozproszonych miejsc zamieszkania. Łącznie obszary wiejskie zamieszkuje ok. 1 468 tys. mieszkańców, co stanowi 43,4% ludności województwa i 9,9% ogółu ludności wiejskiej w kraju.

Konkluzje:

- **znaczna liczba ośrodków miejskich ze szczególnie dużą liczbą miast małych w ukształtowanym hierarchicznie systemie,**
- **słabe zaludnienie północnej i zachodniej części województwa,**
- **dominująca rola miasta Poznania w układzie osadniczym regionu,**
- **kształtowanie się aglomeracji kalisko-ostrowskiej.**

1.3. System infrastruktury transportowej

Jedną z charakterystycznych cech Wielkopolski jest korzystne usytuowanie regionu względem ogólnokrajowych i europejskich powiązań komunikacyjnych. Zgodnie z ustaleniami Paneuropejskich Konferencji Transportu (1994 r. Kreta oraz 1997 r. Helsinki) przez obszar Wielkopolski przebiegają dwa z 10 transeuropejskich korytarzy transportowych, zaliczane jednocześnie do sieci TEN-T (Trans European Network – Transport):

- Korytarz nr II: Berlin – Poznań – Warszawa – Mińsk – Moskwa – Niżnyj Nowgorod. Wypełnienie tego korytarza stanowią: zmodernizowana trasa kolejowa E-20 o docelowej maksymalnej prędkości 160 km/h i nacisku 225 kN/oś oraz autostrada A-2;

- Korytarz nr VIa: Grudziądz – Świecie – Gniezno – Poznań, będący odgałęzieniem korytarza nr VI Gdańsk – Katowice – Żylna. Wypełnienie tego odgałęzienia stanowi obecna droga krajowa nr 5 Bydgoszcz – Poznań, docelowo przebudowana tak, by posiadała parametry drogi ekspresowej oraz linia kolejowa Poznań – Inowrocław.

Wspólnotowa sieć TEN-T obejmuje linie kolejowe, autostrady, drogi ekspresowe, drogi wodne oraz transport lotniczy. Obecnie na terenie województwa wielkopolskiego do tej sieci zaliczane są wyżej wymienione trasy oraz linie kolejowe Poznań – Szczecin, Poznań – Wrocław, a także lotnisko Poznań – Ławica.

W związku z planowaną przez Komisję Europejską na 2010 r. rewizją sieci TEN-T proponuje się włączenie do niej następujących odcinków przebiegających przez Wielkopolskę:

- linii kolejowej dużych prędkości Warszawa – Łódź – Poznań/Wrocław (tzw. „Y”),
- drogi nr S-10 Szczecin – Piła – Bydgoszcz – Toruń,
- drogi nr S-11 Koszalin – Piła – Poznań – Ostrów Wlkp. – Tarnowskie Góry,
- drogi nr S-5 Poznań – Wrocław,
- drogi nr 8 Wrocław – Kępno – Piotrków Trybunalski.

Rozszerzenie sieci TEN-T na terenie Wielkopolski jest szansą na pozyskanie znaczących środków na jakościową i ilościową poprawę stanu i funkcjonalności głównych ciągów komunikacyjnych regionu.

Tab. 10. Sieć drogowa Wielkopolski na tle kraju

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Autostrady w km	Polska	x	x	336,6	405,1	405,1	551,7	551,7	662,7	662,5
	Wielkopolska	x	x	48,0	48,0	48,0	149,7	149,7	195,3	195,1
Autostrady na 1 000 km ²	Polska	x	x	1,1	1,3	1,3	1,8	1,8	2,1	2,1
	Wielkopolska	x	x	1,6	1,6	1,6	5,0	5,0	6,5	6,5
Drogi ekspresowe w km	Polska	272,0	193,0	401,5	225,6	225,6	232,7	257,7	297,2	329,9
	Wielkopolska	x	x	11,0	8,0	8,0	10,3	12,8	12,8	12,8
Drogi ekspresowe 1 000 km ²	Polska	0,87	0,62	1,28	0,72	0,72	0,74	0,82	0,95	1,06
	Wielkopolska	x	x	0,37	0,27	0,27	0,35	0,43	0,43	0,43
Drogi publiczne o twardej nawierzchni w km	Polska	248 519,0	249 934,0	248 302,9	250 290,8	248 786,1	252 018,5	253 781,4	255 542,5	258 909,7
	Wielkopolska	23 415,0	23 681,0	23 573,6	24 046,0	24 406,9	24 826,9	25 122,2	25 396,3	25 791,5
Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km ²	Polska	79,5	79,9	79,4	80,0	79,6	80,6	81,2	81,7	82,8
	Wielkopolska	78,5	79,4	79,0	80,6	81,8	83,2	84,2	85,1	86,5
Drogi wojewódzkie w km	Polska	28 465,0	28 274,0	28 234,9	28 243,5	28 317,6	28 368,3	28 405,5	28 441,3	28 455,0
	Wielkopolska	2 701,0	2 704,0	2 659,5	2 667,0	2 673,1	2 696,5	2 705,2	2 693,4	2 695,8
Drogi wojewódzkie na 100 km ²	Polska	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1
	Wielkopolska	9,1	9,1	8,9	8,9	9,0	9,0	9,1	9,0	9,0
Ofiary śmiertelne w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności	Polska	17,4	16,3	14,3	15,2	14,8	15,0	14,3	13,8	15,0
	Wielkopolska	20,6	17,9	14,7	15,5	15,6	16,0	14,9	15,1	15,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

1.3.1. Infrastruktura drogowa

Województwo wielkopolskie charakteryzuje stosunkowo dobrze rozwinięta sieć dróg. Corocznie w sposób zauważalny zwiększa się długość dróg publicznych o twardej nawierzchni. Od utworzenia województwa wielkopolskiego w 1999 r. długość takich dróg wzrosła o prawie 2,4 tys. km (tj. 23% wzrostu w skali kraju) osiągając w 2007 r. wielkość 25 791 km, co stanowiło niecałe 10% ogólnej długości tych dróg w kraju. W stosunku do 2005 r. długość tych dróg wzrosła o prawie 670 km, co przy wzroście ich długości w Polsce o ok. 5 100 km stanowi 13% całego wzrostu krajowego w tym okresie. Tempo przyrostu długości dróg publicznych o twardej nawierzchni w Wielkopolsce jest zdecydowanie wyższe niż w całym kraju, choć w ostatnich latach uległo osłabieniu.

Wskaźnik gęstości dróg wynosił na koniec 2007 r. dla województwa 86,5 km/100 km² (w 2005 r. – 84,2) i był wyższy niż dla całego kraju – 82,8 km/100 km² (w 2005 r. – 81,2).

Niewątpliwie najbardziej istotne znaczenie z punktu widzenia tranzytu drogowego ma w Wielkopolsce autostrada A-2, przebiegająca przez region w układzie równoleżnikowym.

W końcu 2007 roku odcinek autostrady przebiegający przez województwo osiągnął długość 195,1 km. Stanowiło to 29,4% całkowitej długości tego rodzaju dróg w Polsce. Wskaźnik gęstości autostrad w województwie osiągnął poziom zaledwie 6,5 km/1 000 km², jednak i tak jest on trzykrotnie wyższy niż w całym kraju, gdzie osiągnął wartość jedynie 2,1 km/1 000 km².

Funkcję uzupełniającą w stosunku do autostrady A-2 pełni równoległy do niej ciąg komunikacyjny dróg krajowych nr 2 i nr 92. W województwie nie ma innych niż A-2 odcinków autostrad.

Drogi ekspresowe w regionie występują w śladowej ilości. Ich całkowita długość stanowi zaledwie 16,88 km, z czego na obwodnicę Śmigła (w ciągu drogi krajowej nr 5) przypada 7,78 km, a na odcinek drogi nr 11 Poznań – Kórnik dł. 9,1 km. Całkowita długość dróg ekspresowych w Wielkopolsce stanowi jedynie 5,11% długości tych dróg w kraju.

Poza autostradą A-2 najistotniejsze znaczenie dla ruchu tranzytowego mają drogi krajowe, mające w przyszłości stać się drogami ekspresowymi:

- nr 5 Wrocław - Poznań – Bydgoszcz,
- nr 10 Szczecin – Piła - Bydgoszcz – Toruń,
- nr 11 Kołobrzeg – Poznań – Kępno – Kluczbork,
- nr 8 Wrocław – Kępno – Piotrków Trybunalski.

Ten układ dróg uzupełniony o drogę krajową nr 12 w układzie równoleżnikowym – Łęknica – Żary – Leszno – Kalisz – Piotrków Trybunalski – Radom, oraz drogi krajowe przebiegające w układzie południkowym równoległe do siebie, tj. nr 25 – Oleśnica – Kalisz – Kolin – Bydgoszcz – Człuchów i nr 15 – Trzebnica – Krotoszyn – Jarocin – Września – Gniezno – Inowrocław – Toruń – Ostróda, oprócz znaczenia tranzytowego, pełnią funkcje „szkie-

letu”, na którym opiera się cały układ drogowych powiązań wewnątrzregionalnych Wielkopolski.

Łączna długość siedemnastu odcinków dróg krajowych na terenie województwa, zarządzanych przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Poznaniu, wynosi ok. 1 500 km, z czego tylko ok. 120 km posiada drugie jezdnie.

W układzie drogowym Wielkopolski istotne znaczenie mają drogi wojewódzkie, którymi administruje samorząd województwa. W 2007 r. długość dróg wojewódzkich wynosiła 2 695,8 km. Drogi te łączą wszystkie ważniejsze ośrodki miejskie województwa.

W Wielkopolsce występuje niedostatek połączeń drogowych dobrej jakości, szczególnie w relacji północ – południe regionu. Problemem jest stan techniczny dróg. O ile np. w 2006 r. połowa długości dróg krajowych w województwie znajdowała się w stanie dobrym, a tylko 20% posiadało stan niezadowolający, to już na drogach wojewódzkich tylko ok. 40% było w stanie dobrym, a ponad 35% w stanie złym. Generalnie obserwuje się prawidłowość: im niższa kategoria dróg, tym gorszy ich stan techniczny.

Województwo wielkopolskie dysponuje również znaczącą siecią dróg powiatowych i gminnych, odgrywających bardzo istotną rolę w dostępie ludności i podmiotów gospodarczych do ośrodków ponadlokalnych i sieci dróg znaczenia regionalnego.

W 2007 r. w województwie było 11 356 km dróg powiatowych o twardej nawierzchni (w tym tylko 235 km nie posiadało nawierzchni ulepszonej) oraz 10 015 km dróg gminnych o twardej nawierzchni (z czego 7 569 km o nawierzchni ulepszonej). Stan techniczny znacznej części tych dróg jest zły. Wiele samorządów zgłasza też potrzeby uzupełnienia istniejącej sieci dróg powiatowych i gminnych o nowe odcinki.

Generalnie, wśród największych wad całości układu drogowego Wielkopolski wymienić należy m. in. niedokończenie autostrady A-2 w kierunku zachodnim, brak sieci dróg ekspresowych, niedostateczną ilość obwodnic miejscowości w ciągach dróg obciążonych intensywnym ruchem tranzytowym, niedostosowanie parametrów technicznych dróg, niewystarczającą liczbę drogowych przepraw mostowych, zły stan techniczny znacznej części dróg.

Układ drogowy Wielkopolski nie jest przystosowany w sposób dostateczny do lawinowo wzrastającego ruchu pojazdów. W 2007 r. w województwie było zarejestrowanych 1 992 tys. pojazdów samochodowych, w tym 242 tys. samochodów ciężarowych i niecałe 19 tys. ciągników samochodowych oraz 144 tys. ciągników rolniczych. Odnotowano 4 892 wypadki drogowe, w których 511 osób poniosło śmierć, a prawie 6 900 osób zostało rannych. Do tego bilansu trzeba dodać prawie 32,5 tys. kolizji drogowych. Wskaźnik ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności zarówno w kraju, jak i Wielkopolsce, po okresie wahań utrzymuje się na stałym poziomie ok. 15 osób na 100 tys. ludności. Znaczna liczba ofiar wypadków spowodowana jest dużym natężeniem ruchu, złym stanem technicznym dróg i nieodpowiednimi parametrami technicznymi, ale również często złym stanem technicznym pojazdów oraz brawurą kierowców. Dane te wskazują na wagę problemu zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Konkluzje:

- pogarszanie się stanu technicznego dróg oraz narastające ich przeciążenie,
- niedokończona autostrada A-2 i niewystarczająca sieć dróg ekspresowych,
- znaczne dysproporcje w dostępie do sieci drogowej wewnątrz województwa,
- niedostateczna ilość obwodnic miejscowości w ciągach dróg obciążonych intensywnym ruchem tranzytowym,
- wysoki wskaźnik ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych.

1.3.2. Infrastruktura kolejowa

Układ sieci kolejowej na obszarze województwa wielkopolskiego składa się z linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym, objętych umowami: AGC (o głównych międzynarodowych liniach kolejowych) i AGTC (o ważnych międzynarodowych liniach transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących), linii kolejowych o znaczeniu państwowym oraz linii kolejowych o znaczeniu lokalnym.

Przez obszar Wielkopolski przebiegają odcinki linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym:

- E-20 w ramach II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Berlin – Warszawa – Mińsk – Moskwa – Niżnyj Nowgorod. Jest to linia kolejowa nr 3 Kunowice – Poznań – Warszawa Zachodnia, której odcinek przebiegający przez województwo ma długość 217,7 km,
- E-59 łączący Szczecin i Świnoujście z południową częścią Europy. Są to linie kolejowe nr 271 Wrocław – Poznań o długości 103,2 km oraz linia nr 351 Poznań – Szczecin, o długości 87,8 km w granicach województwa wielkopolskiego. Są to linie kolejowe łączące zachód ze wschodem Europy oraz północ kontynentu z południem, o strategicznym znaczeniu dla kraju i regionu.

Linia E-20 na odcinku między Warszawą a Poznaniem została już na znacznej części swojej długości zmodernizowana. W całości jej modernizacja zakończy się do 2012 r. Linia E-59 na odcinku z Wrocławia do Szczecina ma zostać zmodernizowana w całości do 2014 roku. Obydwie trasy mają docelowo posiadać parametry techniczne, pozwalające pociągom rozwijać prędkość od 160 do 250 km/h.

Wśród linii kolejowych o znaczeniu państwowym, najważniejszą rolę dla Wielkopolski odgrywają:

- linia nr 14 Łódź Kaliska – Ostrów Wlkp. – Żagań – Zasieki – granica państwa (odcinek w granicach województwa 163,8 km),
- linia nr 18 Kutno – Piła (44 km),
- linia nr 131 Chorzów Batory – Konin – Tczew (41,7 km),
- linia nr 203 Tczew - Piła – Kostrzyn nad Odrą – granica państwa (61,8 km),

- linia nr 272 Kluczbork – Poznań Główny (175,7 km),
- linia nr 353 Poznań Garbary – Inowrocław – Skandawa – Żelieznodorożnyj (70,9km),
- linia nr 355 Ostrów Wlkp. – Grabowno Wielkie (47,2 km).

Wymienione linie tworzą szkielet powiązań międzyregionalnych Wielkopolski. Są to – poza kilkoma odcinkami - szlaki kolejowe dwutorowe, zelektryfikowane.

Istotną rolę dla funkcjonowania transportu kolejowego wewnątrzregionalnego i lokalnego na obszarze Wielkopolski pełnią:

- linia nr 281 Oleśnica – Krotoszyn – Września – Gniezno – Więcbork - 123,9 km,
- linia nr 354 Poznań Główny – Piła Główna – 92,9 km,
- linia nr 356 Poznań Wschód – Bydgoszcz Główna – 79,2 km,
- linia nr 357 Luboń k/Poznania – Sulechów – 90,2 km,
- linia nr 359 Leszno – Zbąszyń – 68,9 km,
- linia nr 360 Jarocin – Kąkolewo – 60,2 km,
- linia nr 405 Piła Główna – Ustka – 60,3 km.

Linie te łączą główne ośrodki miejskie województwa ze stacjami węzłowymi w regionach sąsiednich. Umożliwiają także mieszkańcom województwa dojazdy do miejsc pracy i nauki, zlokalizowanych w ośrodkach ponadlokalnych i subregionalnych.

Województwo wielkopolskie dysponuje dość gęstą – z wyjątkiem środkowo-wschodniej części regionu, w której w ogóle brak jest linii kolejowych – siecią „dróg żelaznych”.

Tab. 11. Sieć kolejowa Wielkopolski na tle kraju

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Linie kolejowe w km	Polska	22 891	22 560	21 119	21 073	20 665	20 250	20 253	20 176	20 107
	Wielkopolska	2 542	2 535	2 280	2 149	2 158	2 146	2 066	2 071	2 057
Linie kolejowe na 100 km ²	Polska	7,3	7,2	6,8	6,7	6,6	6,5	6,5	6,5	6,4
	Wielkopolska	8,5	8,5	7,6	7,2	7,2	7,2	6,9	6,9	6,9
Udział linii kolejowych normalnotorowych w %	Polska	95,7	95,6	95,3	98,4	98,3	98,3	97,9	97,9	98,5
	Wielkopolska	90,6	90,5	89,5	94,2	94,3	94,2	94,0	93,8	95,5
Udział linii kolejowych zelektryfikowanych w %	Polska	52,3	52,4	56,7	57,9	58,8	59,3	58,7	58,8	59,2
	Wielkopolska	48,9	49,1	54,6	57,5	58,5	58,7	60,9	59,4	61,1
Linie kolejowe wąskotorowe w km	Polska	985	985	985	344	344	344	410	413	310
	Wielkopolska	240	240	240	124	124	124	124	128	92

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

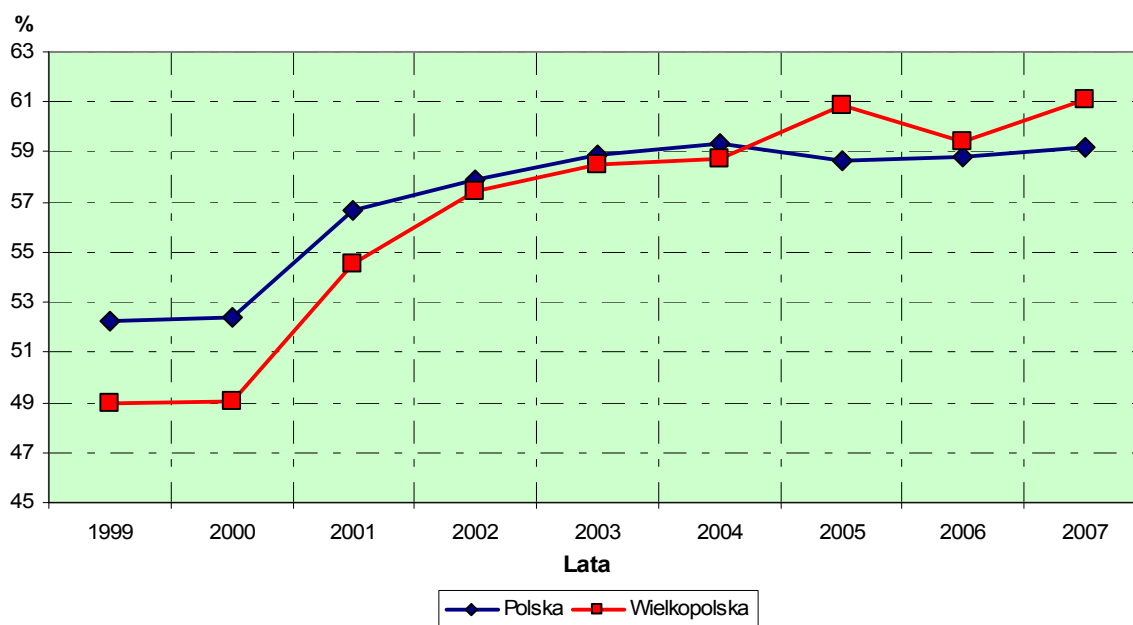
Wskaźnik gęstości sieci kolejowej w 2007 r. wyniósł w Wielkopolsce 6,9 km/100 km² i był wyższy niż w kraju – 6,4 km/100 km², a także wyższy od wskaźnika dla krajów UE, gdzie wynosił ok. 5 km/100 km².

Całkowita długość linii kolejowych w regionie w 2007 r. wynosiła 2 057 km, co stanowiło ok. 10,2% ogólnej długości linii kolejowych w Polsce.

Linii normalnotorowych było 1 965 km, tj. 95,5% ogólnej długości linii kolejowych w regionie, w tym 818 km to linie jednotorowe, a 1 147 km – linie dwu i więcej torowe. Zelektryfikowanych było 64% linii normalnotorowych.

W Wielkopolsce w 2007 r. eksploatowano także 92,0 km linii wąskotorowych, tj. ok. 30% takich linii w kraju. Na liniach wąskotorowych odbywają się regularne przewozy turystyczne i pasażerskie, a częściowo także towarowe. Odbywają się one na trasach Gnieźnieńskiej i Kaliskiej Kolei Wąskotorowej, Śmigielskiej i Pleszewskiej Kolei Dojazdowej oraz Średzkiej i Wyrzyskiej Kolei Powiatowej.

Ryc. 11. Udział linii kolejowych zelektryfikowanych

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Stan techniczny infrastruktury kolejowej ma wpływ na prędkość przejazdową pociągów, częstotliwość kursowania pociągów, czas podróży i bezpieczeństwo ruchu. Zmniejszenie standardów utrzymania sieci kolejowej pogłębia jej dekapitalizację. Najlepiej utrzymane są linie o znaczeniu międzynarodowym. Gorsze standardy ruchu występują na liniach kolejowych międzywojewódzkich i regionalnych, na których w części przypadków zmniejszona została prędkość rozkładowa pociągów (np. na odcinkach Poznań – Piła i Poznań – Katowice).

Generalnie standard sieci kolejowej w Wielkopolsce oceniany jest powyżej średniej krajowej. Jednak wiele odcinków torów, podtorza i rozjazdów jest w złym stanie technicznym, wymagając natychmiastowej naprawy lub wymiany. Także inne elementy infrastruktury kolejowej, takie jak: mosty, wiadukty, tunele, przepusty czy ściany oporowe, często wymagają wymiany konstrukcji nośnej oraz bieżącej konserwacji, mającej na celu zmniejszenie ich postępującej degradacji. W wielu przypadkach urządzenia sterowania ruchem są technicznie

przestarzałe i konieczna jest ich modernizacja, bądź wymiana w celu poprawy bezpieczeństwa pasażerów.

Dla poprawy bezpieczeństwa ruchu kolejowego i ruchu drogowego oraz jego płynności, konieczna jest budowa dwupoziomowych skrzyżowań głównych dróg z liniami kolejowymi. Na skrzyżowaniach mniej uczęszczanych szlaków kolejowych z drogami o mniejszym natężeniu ruchu, pilne są działania modernizacyjne w obrębie przejazdów kolejowych oraz ich wyposażenie w nowoczesne urządzenia sygnalizacyjne.

Czynnikiem negatywnie wpływającym na poziom i warunki obsługi podróżnych oraz na wizerunek polskiego kolejnictwa jest fatalny stan znacznej części dworców i przyległych terenów. Przede wszystkim przebudowy i modernizacji wymaga dworzec i stacja kolejowa Poznań Główny, który powinien być swego rodzaju wizytówką aglomeracji poznańskiej i stanowić centrum obsługi dla różnego rodzaju środków transportu. Większość pozostałych dworców w Wielkopolsce także wymaga zdecydowanych działań rewitalizacyjnych. W istniejącym systemie właścicielskim, gdzie dworce i tereny kolejowe nie należą do samorządów, tylko do PKP S.A., obiekty i urządzenia dworcowe tylko w nielicznych przypadkach są poddawane rewitalizacji. Aby samorzady lokalne mogły inwestować w modernizację tych obiektów, konieczne jest przejście ich od PKP S.A.

Na terenie województwa od kilku lat prowadzone są intensywne prace modernizacyjne, przede wszystkim na głównych ciągach kolejowych. Największym i najbardziej kosztownym przedsięwzięciem była modernizacja Poznańskiego Węzła Kolejowego, zakończona w 2008 roku. Projekt, którego koszt całkowity wyniósł 105 mln euro, został sfinansowany z Funduszu Spójności oraz budżetu państwa. Zakres prowadzonych prac objął modernizację układu torowego, nawierzchni i podtorza, zasilania elektroenergetycznego, sieci trakcyjnej, urządzeń sterowania ruchem kolejowym oraz obiektów inżynierskich. Zmodernizowano lub zbudowano następujące obiekty: 15 wiaduktów kolejowych, 7 przepustów, 4 mosty kolejowe, 6 przejść podziemnych, 3 ściany oporowe, 14 nowych krawędzi peronowych. W ramach zasilania trakcji kolejowej położono ok. 74 km sieci trakcyjnej. Na stacjach i przystankach zrealizowano nowe podwyższone krawędzie peronowe, nowoczesne wiaty peronowe i windy dla osób niepełnosprawnych.

Przestarzałe urządzenia stacyjne zastąpione zostały nowoczesnymi urządzeniami komputerowego sterowania ruchem kolejowym. Utworzono Lokalne Centrum Sterowania na stacji Poznań Główny. Pozwoli to na sprawniejszą kontrolę organizacji ruchu kolejowego w obrębie węzła poznańskiego, usprawnienie ruchu pociągów, a także obniżenie kosztów eksploatacji infrastruktury kolejowej.

Modernizacja Poznańskiego Węzła Kolejowego miała na celu między innymi poprawę bezpieczeństwa prowadzenia ruchu pociągów, zwiększenie przepustowości linii i węzła oraz ograniczenie czynników wpływających na zanieczyszczenie środowiska.

Zastosowano ekrany akustyczne oraz najnowsze rozwiązania w zakresie tłumienia drgań i hałasu: tor bezстыkowy, szlifowanie szyn, warstwy stabilizujące itp.

Opracowany przez Generalną Dyрекcję PKP program rozwoju infrastruktury transportowej do 2015 r. zakłada na obszarze województwa modernizację linii kolejowych na głównych szlakach i dostosowanie ich do prędkości 160 km/h.

Obok modernizacji istniejących linii kolejowych planuje się realizację nowej linii kolei dużych prędkości. Planowana Kolej Dużych Prędkości tzw. „Y” – ma przebiegać z Warszawy do Łodzi i dalej rozgałęzieniami do Poznania i Wrocławia. Dzięki jej budowie pociągi będą mogły jeździć z prędkością 300-350 km/h. Linia „Y” będzie stanowić połączenie czterech ważnych polskich aglomeracji, stając się w Polsce jednym z podstawowych elementów sieci linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym.

Przebieg linii nie jest ostatecznie zdecydowany. Przewiduje się, że prace budowlane zostaną zrealizowane w latach 2014 – 2019. W latach 2018 – 2020 przeprowadzone zostaną testy i próby powykonawcze. Koszt inwestycji, łącznie z zakupem taboru i budową dworców, wstępnie oszacowano na 28 mld złotych.

W celu podniesienia standardu infrastruktury, polepszenia komfortu i bezpieczeństwa podróży i dla skrócenia czasów przejazdu, Zarząd Województwa Wielkopolskiego planuje modernizację 2 istotnych dla połączeń z aglomeracją poznańską linii kolejowych: nr 356 na odcinku Poznań Wschód – Gołańcz oraz nr 357 na odcinku Wolsztyn - Luboń. Całość kosztów prac na tych 2 odcinkach to przeszło 80 mln euro. Połowa tej sumy pochodzić będzie ze środków Wielkopolskiego Regionalnego Program Operacyjnego. Obie linie zostaną dostosowane do możliwości uzyskiwania prędkości 90 km/h.

Na terenie województwa wielkopolskiego organizacją przewozów regionalnych zajmuje się Wielkopolski Zakład Przewozów Regionalnych, wchodzący w skład samorządowej spółki PKP Przewozy Regionalne Sp. z o.o. Do końca roku 2008 spółka „Przewozy Regionalne” wchodziła w skład państwowego przedsiębiorstwa Polskie Koleje Państwowe. Od początku 2009 r. spółka Przewozy Regionalne została, na mocy umowy Ministra Infrastruktury z samorządami wojewódzkimi, usamorządowiona. Wielkopolska uzyskała 9,7% udziałów w kapitale zakładowym PKP Przewozy Regionalne. Jest to drugi pod względem wielkości udział wśród województw (po mazowieckim, które uzyskało 13,5% udziałów).

Po wcześniejszym intensywnym spadku wielkości przewozów pasażerskich, spowodowanym wzrostem konkurencyjności innych środków transportu, przede wszystkim samochodowego, od połowy roku 2006 obserwowany jest powolny, ale systematyczny wzrost liczby przewożonych w Wielkopolsce pasażerów. W 2007 roku Wielkopolski Zakład Przewozów Regionalnych przewiózł 23 006 500 pasażerów. Wielkość wskaźnika tzw. pasażerokilometrów wyniosła 1 257 802 972.

Do wykonania rozkładu jazdy pociągów dziennie potrzeba około 100 jednostek elektrycznych. Wielkopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Poznaniu posiada 47 jednostek, pozostałe składy są użyczane przez inne Zakłady.

Jednostki EZT będące na wyposażeniu WZPR są w różnym wieku i stanie technicznym. Najmniej jest jednostek najnowszych w wieku do 20 lat – 5, w przedziale 25 – 29 lat – 9, 30 – 34 lat – 7. Najwięcej jednostek jest w przedziale wiekowym 35 – 40 lat, których jest łącznie 26.

W celu poprawy obsługi ruchu pasażerskiego na liniach lokalnych, przede wszystkim na liniach niezelektryfikowanych, Zarząd Województwa wprowadził tzw. autobusy szybowe. Od 2002 r. Województwo zakupiło 22 takie składy.

Szynobusy regularnie obsługują połączenia:

- Leszno – Krotoszyn – Ostrów Wlkp. (7 par pociągów),
- Leszno – Gostyń – Jarocin (5 par pociągów),
- Leszno – Głogów (1 para pociągów),
- Leszno – Wolsztyn – Zbąszynek (6 par pociągów),
- Poznań – Wągrowiec – Gołańcz (9 par pociągów),
- Poznań – Grodzisk Wlkp. – Wolsztyn (7/8 par pociągów),
- Piła – Krzyż (7 par pociągów),
- Piła – Chojnice (6 par pociągów),
- Piła – Wałcz (6 par pociągów).

Wielkopolski Zakład Przewozów Regionalnych posiada również 163 wagony różnych typów. Jednak znaczna część tego taboru oczekuje naprawy rewizyjnej lub kasacji. Obecnie do przewozów wykorzystuje się kilkanaście wagonów, do których obsługi wynajmowane są lokomotywy. Na terenie województwa kursują także pociągi prowadzone trakcją parową obsługiwane lokalnie przez parowozownię w Wolsztynie, która jest unikatową atrakcją turystyczną regionu.

Zarząd Województwa, w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego (projekt kluczowy) planuje zakup 20 elektrycznych zespołów trakcyjnych (EZT), które mają obsługiwać najbardziej uczęszczane połączenia regionalne. Zastąpią one stare, bezprzedziałowe EZT, kursujące na wielkopolskich trasach od 30 lat. Korzyści tej inwestycji to m. in. skrócenie czasu przejazdu, bardziej efektywne wykorzystanie taboru, poprawa komfortu podróży, mniejsza uciążliwość dla środowiska.

Przewozy towarowe na terenie województwa wielkopolskiego wykonuje głównie PKP CARGO S.A. poprzez Zakłady Przewozów Towarowych w Poznaniu i Jarocinie oraz kilkanaście innych podmiotów gospodarczych.

Towary nadawane z terenu województwa to przede wszystkim: węgiel kamienny, metale i wyroby metalowe, drewno i wyroby drewniane, płody rolne, przesyłki kombinowane i pozostałe ładunki. W odbiorach dominującą rolę odgrywają ładunki masowe, takie jak węgiel, cement, ropa naftowa i wyroby naftowe oraz kamienie wszelkie². W przewozach kolejowych znaczny udział odgrywają także samochody osobowe i ich części oraz wyroby meblarskie. Największy udział w nadaniach towarów w regionie mają takie miejscowości jak Kłodawa, Konin, Swarzędz, Szamotuły i Ostrów Wielkopolski.

Transport kolejowy jest znacznie mniej szkodliwy dla środowiska od transportu drogowego. Promuje się go jako proekologiczną formę transportu. Udział emisji substancji szkodliwych w przeliczeniu na pasażero- lub tonokilometr jest w transporcie kolejowym o kilkadziesiąt procent niższy niż w przypadku transportu drogowego. Szacuje się, że udział kolei w wytwarzaniu CO₂ wynosi ok. 7,1%, a w przypadku transportu drogowego aż 73%. Poza wyżej wymienionymi czynnikami za rozwojem transportu kolejowego przemawia jego

² Według danych PKP S.A.

mniejsze zapotrzebowanie terenowe, energooszczędność, niższy poziom hałasu i mniejsza liczba wypadków z udziałem kolei, w stosunku do transportu drogowego.

Konkluzje:

- **generalnie dobrze rozwinięta sieć kolejowa, z wyjątkiem środkowego obszaru wschodniej części województwa, gdzie w ogóle brak jest sieci kolejowej,**
- **nienajlepszy stan techniczny dużej części sieci kolejowej, za wyjątkiem kilku odcinków na liniach o znaczeniu międzynarodowym, jednakże standard utrzymania sieci jest wyższy niż dla kraju,**
- **fatalny stan znacznej części dworców i przyległych terenów,**
- **wysoki udział, na tle całego kraju, linii wąskotorowych obsługujących regularne przewozy turystyczne i pasażerskie,**
- **przestarzały i niewystarczający ilościowo tabor kolejowy, za wyjątkiem wyższej niż w kraju liczby autobusów szynowych do obsługi przewozów na liniach niezelektryfikowanych,**
- **zakończona modernizacja Poznańskiego Węzła Kolejowego,**
- **powolny, aczkolwiek systematyczny wzrost liczby przewożonych pasażerów.**

1.3.3. Transport lotniczy

Na terenie województwa wielkopolskiego znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Poznań – Ławica im. Henryka Wieniawskiego. Obsługuje on ruch pasażersko-towarowy w relacjach krajowych i europejskich.

Ponadto w regionie znajduje się kilka małych lotnisk cywilno-sportowych: Lotnisko Konin – Kazimierz Biskupi, Lotnisko Ostrów Wielkopolski – Michałków, Lotnisko Leszno – Strzyżewice, Lotnisko powojkowe w Pile, Lotnisko Poznań – Kobylnica/Ligowiec, Lotnisko powojkowe Bednary w gm. Pobiedziska, oraz Łądowisko Poznań – Zborowo w gm. Buk i Łądowisko Poznań – Radzewice w gm. Kórnik. Są to lotniska należące przeważnie do aeroklubów i stanowiące bazę sportowo-treningową oraz obsługujące cywilne przeloty prywatne.

Przy kilku większych szpitalach w: Poznaniu, Kaliszu, Lesznie, Pile i Złotowie zlokalizowano lądowiska dla śmigłowców transportu sanitarnego.

Oprócz cywilnych lotnisk na terenie województwa zlokalizowane są czynne 2 lotniska wojskowe: w Powidzu oraz w Poznaniu – Krzesinach. Jest również kilka obecnie nieczynnych lotnisk powojkowych, a także 3 odcinki drogowe przystosowane do funkcji lądowisk zlokalizowane w Rydzynie, Granowie i Wrześni.

Międzynarodowy Port Lotniczy Poznań – Ławica to najważniejsze lotnisko regionu. Na jego infrastrukturę składa się nowoczesny terminal pasażerski i terminal cargo. Terminal pasażerski posiada najwyższy standard kategorii „A” wg Organizacji Międzynarodowego

Lotnictwa Cywilnego dla głównych pomieszczeń obsługi pasażerskiej. Aktualna przepustowość terminala to 1,5 mln pasażerów rocznie, a w ciągu godziny może być obsłużonych 880 pasażerów.

W terminalu cargo znajdują się: magazyn eksportowy, importowy i krajowy oraz boksy załadunku i wyładunku. Port Lotniczy w Poznaniu został wpisany do książki kodowej Lufthansy Cargo, co oznacza, że przesyłki do Poznania można nadawać z każdego lotniska na świecie.

Obecnie z lotniska Ławica odbywają się regularne loty do 22 portów lotniczych Europy, w tym do kilku stolic krajów Unii Europejskiej takich jak: Londyn, Rzym, Dublin, Sztokholm, czy Kopenhaga oraz kilku ważnych portów przesiadkowych, jak Frankfurt, Monachium, czy Edynburg. Rejsy odbywają się również do 2 polskich miast: Warszawy i Krakowa. Loty czarterowe odbywają się do 10 państw na 24 kierunkach.

Po przystąpieniu do umowy o „otwartym niebie” Polska, a co za tym idzie także Wielkopolska, poprzez Port Lotniczy Ławica, stała się bardziej atrakcyjnym rynkiem w ruchu lotniczym. W ostatnich latach ruch pasażerski w Porcie Lotniczym Ławica wzrasta dynamicznie - w tempie znacznie wyższym niż w kraju. Tylko w okresie między 2005 a 2007 rokiem liczba odprawionych i przyjętych w roku pasażerów zwiększyła się na Ławicy o 114,3%, czyli prawie 0,5 mln osób, a w tym samym okresie ruch pasażerów w całym kraju zwiększył się tylko o 66,4%. W roku 2007 zostało obsłużonych 896,94 tys. osób, co stanowi niecałe 4,7% całego ruchu krajowego. W roku 2007 na lotnisku Ławica wykonano 18 684 operacji lotniczych.

Tab. 12. Ruch pasażerów w portach lotniczych w tys. osób

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przyjazdy	Polska	2 611,15	2 864,26	3 151,70	3 260,91	3 520,41	4 410,43	5 730,02	7 588,68	9 517,45
Wyjazdy		2 635,00	2 877,60	3 152,26	3 280,66	3 546,12	4 470,13	5 784,05	7 730,14	9 610,48
Tranzyt		60,53	60,21	36,72	32,77	54,29	79,90	52,54	125,75	117,37
Przyjazdy	Wielkopolska	95,52	104,46	107,24	108,09	123,58	171,59	199,96	319,00	439,35
Wyjazdy		91,55	100,21	107,57	106,86	123,13	174,10	198,13	332,83	431,62
Tranzyt		19,30	23,20	13,10	12,54	16,84	34,99	20,48	18,88	25,96

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

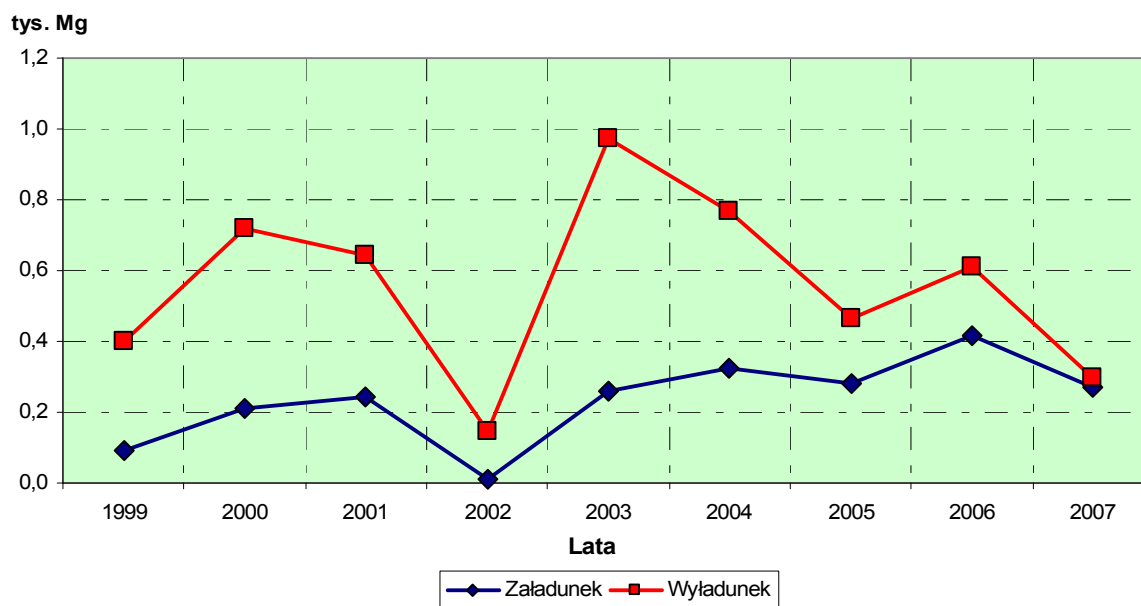
Udział transportu lotniczego w przewozach towarowych w Polsce jest niewielki. Dotyczy to także Lotniska Poznań – Ławica.

Na Ławicy usługi kurierskie świadczą firmy DHL International, TNT i Poczta Polska. Do 2010 roku planowany jest stopniowy rozwój dworca cargo, gdzie zainstalowane zostaną automatyczne bramy z rękawami uszczelniającymi oraz parkingi dla dużych samochodów ciężarowych.

Tab. 13. Przeladunek ładunków w portach lotniczych w tys. Mg

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Załadunek	Polska	17,16	23,69	17,48	18,86	19,91	20,71	21,32	23,05	26,01
Wyładunek		30,29	30,80	29,24	29,30	31,35	31,22	34,53	40,28	43,80
Załadunek	Wielkopolska	0,09	0,21	0,24	0,01	0,26	0,32	0,28	0,42	0,27
Wyładunek		0,40	0,72	0,64	0,15	0,97	0,77	0,46	0,61	0,30

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 12. Załadunek i wyładunek towarów w Porcie Lotniczym Poznań – Ławica

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W 2007 r. przeladunek towarów na lotnisku Ławica wyniósł 0,57 tys. Mg. Generalnie od 2003 r. zmniejszają się przeladunki towarów transportowanych drogą lotniczą poprzez terminal cargo na Ławicy.

Transportem lotniczym przewozi się specyficzne ładunki, takie jak np. elektronika, czy łatwo psujące się towary. Tymczasem „boom” w zakresie ruchu lotniczego jest generowany zwiększoną aktywnością linii niskokosztowych, które nie obsługują transportu cargo. Po otwarciu granic na obszarze UE czas przejazdu transportem drogowym z Polski do niemal każdego miejsca w Europie może być zrealizowany w ciągu 48 godzin, więc atrakcyjność szybkiego, ale drogiego, air-cargo zdecydowanie spada.

Według prognoz w 2015 r. liczba pasażerów Portu Lotniczego „Poznań – Ławica” może wynieść 4 mln. Wielkość ta uzasadnia konieczność szybkiej rozbudowy poznańskiego portu lotniczego. Dla sprawnego funkcjonowania i dalszego rozwoju portu konieczne jest również zapewnienie efektywnego dojazdu ułatwiającego obsługę pasażerów i towarów.

W perspektywie, do roku 2020, konieczne jest prowadzenie prac nad lokalizacją nowego portu lotniczego dla Wielkopolski. Docelowa lokalizacja lotniska musi zapewnić możliwość jego funkcjonowania na co najmniej 50 lat.

Z funkcjonowaniem dwóch dużych lotnisk w obrębie aglomeracji poznańskiej: cywilnego na Ławicy i wojskowego w Krzesinach, wiążą się określone konsekwencje związane z ich lokalizacją. Należą do nich uciążliwość dla mieszkańców (w szczególności dotyczy to poziomu wytwarzanego w obrębie lotnisk hałasu) oraz ograniczone możliwości rozwoju.

Konkluzje:

- **dynamicznie wzrastający ruch pasażerski,**
- **spadek przewozów towarowych drogą lotniczą,**
- **ograniczenia rozwojowe Portu Lotniczego Poznań – Ławica.**

1.3.4. Żegluga śródlądowa

Transport wodny śródlądowy w Wielkopolsce odgrywa mało istotną rolę w systemie transportowym oraz gospodarce regionu. Wynika to z silnej konkurencji innych gałęzi transportu, przede wszystkim drogowego oraz kolejowego, ale główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest pogarszający się od lat stan torów wodnych, stan infrastruktury żeglugowej i urządzeń hydrotechnicznych.

Układ dróg wodnych śródlądowych na terenie Wielkopolski jest bardzo korzystny. Tworzy go na terenie województwa tzw. Wielka Pętla Wielkopolska – w całości ok. 690 kilometrów drogi wodnej, na którą składają się: rzeka Noteć, droga wodna Warta – Kanał Bydgoski i rzeka Warta. Wielka Pętla przebiega Wartą z Konina przez Poznań do ujścia Noteci w miejscowości Santok (woj. lubuskie), następnie Notecią przez Czarnków do kanału Górnonoteckiego i dalej tym kanałem przez jez. Gopło i Kanał Ślesiński do Warty, zamykając pętlę w Koninie.

Najważniejszą arterią żeglugową regionu jest droga wodna Wisła – Odra, będąca odcinkiem europejskiej śródlądowej drogi wodnej E70, połączeniem systemów żeglugowych Europy Zachodniej i Wschodniej. Fragmentem tej drogi wodnej jest rzeka Noteć, której wielkopolski odcinek ma długość ok. 118 km. Zabudowa hydrotechniczna koryta Noteci, składająca się z 22 śluz, oraz tor wodny wymagający pogłębienia, są w nienajlepszym stanie technicznym. Żeglugowy ruch barek handlowych na Noteci występuje jedynie na odcinku Ujście – Krzyż Wlkp. – rzeka Odra. W Ujściu i Krzyżu znajdują się porty śródlądowe, w bardzo złym stanie technicznym.

Ważną drogą wodną jest Warta, przepływająca przez centrum regionu. Jest to jednak również droga wodna o słabych parametrach technicznych.

Generalnie drogi wodne śródlądowe Wielkopolski nie odgrywają obecnie praktycznie żadnej roli gospodarczej. System istniejących połączeń wodnych stwarza realne perspektywy rozwoju jedynie dla turystyki wodnej. Wykorzystanie transportowe dla przewozu ładunków w większej skali wydaje się w najbliższej perspektywie mało realne, bowiem jest to uwarunkowane relatywnie znacznymi nakładami finansowymi na regulację dróg wodnych, pogłę-

bień, modernizację urządzeń i budowli hydrotechnicznych, przebudowę i rewitalizację portów rzecznych oraz odnowę i zakup nowego taboru żeglugowego. Z drugiej strony żegluga należy do proekologicznych form transportu, charakteryzuje się najmniejszą terenochłonnością i emisją hałasu, w związku z czym nie należy wykluczać jej rozwoju w dalszej przyszłości.

Konkluzje:

- niewystarczające wykorzystanie transportowe i turystyczne korzystnego układu dróg wodnych Wielkopolski,
- pogarszający się od lat stan torów wodnych, stan infrastruktury żeglugowej i urządzeń hydrotechnicznych.

1.4. Infrastruktura techniczna

1.4.1. Infrastruktura elektroenergetyczna i ciepłownicza

Na terenie województwa wielkopolskiego głównymi źródłami energii elektrycznej są trzy elektrownie wchodzące w skład Zespołu Elektrowni Pątnów (I i II) – Adamów – Konin (PAK). Elektrownie produkują energię elektryczną w oparciu o węgiel brunatny wydobywany w znajdujących się w niedalekiej odległości kopalniach odkrywkowych. Łączna moc zainstalowana w tych elektrowniach wynosi 2 280 MW. Zespół PAK dostarcza do krajowego systemu energetycznego ponad 8% wytworzonej w Polsce energii elektrycznej. Do produkcji energii wykorzystywana jest też biomasa. Elektrownie wytwarzają także energię ciepłą i parę technologiczną na potrzeby pobliskich miast i zakładów.

Energia elektryczna jest wytwarzana na obszarze Wielkopolski również w elektrociepłowniach – w kogeneracji z produkcją ciepłą. Największe elektrociepłownie w regionie: EC Karolin i EC Garbary, zlokalizowane w Poznaniu (Dalkia Poznań ZEC) oraz EC Kalisz – Piwonice, dysponują łączną mocą elektryczną zainstalowaną prawie 300 MW.

Funkcjonujące na terenie województwa systemy ciepłownicze to przede wszystkim systemy w miastach, gdzie głównym odbiorcą energii ciepłej są odbiorcy komunalni, oraz systemy większych zakładów przemysłowych, które wytwarzają ciepło na potrzeby własne i dla odbiorców zewnętrznych.

Część producentów wytwarza energię w systemie kogeneracji. Jest to skojarzone wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej przy maksymalnym ograniczeniu strat przesyłu i transformacji tej energii. Systemy kogeneracyjne wykorzystują agregaty zasilane najczęściej biomasą lub konwencjonalnymi paliwami gazowymi.

Odrębną kategorię źródeł energii elektrycznej i ciepłej stanowią nieliczne już bloki energetyczne w zakładach przemysłowych, które produkują energię głównie na potrzeby własne (Odlewnia Żeliwa w Śremie, cukrownie).

Ostatnio – w związku z nową koncepcją rozwoju polskiej energetyki – rozpoczęła się dyskusja nad przyszłą lokalizacją na obszarze Wielkopolski elektrowni jądrowej. Wśród wymienianych lokalizacji szczegółowych są Klempicz oraz rejon Konina.

Tab. 14. Zużycie energii elektrycznej w Wielkopolsce według sektorów ekonomicznych

Sektor ekonomiczny	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem GWh	9 806	9 411	9 569	9 820	10 267	10 744	11 702
sektor przemysłowy	2 891	2 555	2 881	3 048	3 358	3 513	3 851
sektor energetyczny	1 886	1 785	1 988	1 942	1 880	1 960	1 882
sektor transportowy	564	599	545	631	743	504	637
gospodarstwa domowe	1 955	1 992	2 037	2 061	2 194	2 331	2 369
rolnictwo	440	411	385	276	127	208	214
pozostałe zużycie	2 069	2 068	1 733	1 862	1 964	2 229	2 750
Produkcja bez zużycia	4 818,0	4 729,0	5 157,4	4 109,4	3 264,4	3 321,0	2 001,6
Zużycie jako % produkcji	67,1	66,6	65,0	70,5	75,9	76,4	85,4

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS oraz obliczenia własne

Wielkość produkcji energii elektrycznej w Wielkopolsce od 2001 r. – oscylując wokół 14 tys. GWh – generalnie wykazuje tendencję lekko zniżkową. Łączna ilość wyprodukowanej w 2007 r. w regionie energii osiągnęła wielkość 13,7 tys. GWh, co stanowiło ok. 8,6% krajowej produkcji energii elektrycznej.

Zużycie energii elektrycznej w regionie ma generalnie tendencję zwyżkową: od 9,8 tys. GWh w 2001 r. do 11,7 tys. GWh w 2007 r.

Tak więc bilans energetyczny Wielkopolski, wyrażony udziałem wielkości zużycia energii elektrycznej w regionie w stosunku do wielkości jej produkcji, jest zdecydowanie dodatni: Wielkopolska produkuje więcej energii niż jej zużywa. Ale na przestrzeni ostatnich kilku lat wskaźnik zużycia w stosunku do produkcji wzrastał systematycznie: np. w 2001 r. zużycie stanowiło tylko 67,1% produkcji, a w 2007 r. już 85,4%.

Największe ilości energii elektrycznej w regionie zużywa sektor przemysłowy (ok. 33%), następnie gospodarstwa domowe (20%), sektor energetyczny (16%), sektor transportowy (5,4%) i rolnictwo (1,8%). Tzw. pozostałe zużycie stanowi 23,5%.

Zdecydowany wzrost zużycia energii elektrycznej następuje w sektorach przemysłowym i gospodarstwach domowych, natomiast zmniejsza się zużycie energii w sektorze rolnictwa.

Energia ciepła przesyłana jest sieciami cieplnymi przesyłowymi, mającymi na terenie województwa łączną długość ok. 900 km (6,0% długości takich sieci w kraju), oraz sieciami rozdzielczymi o długości ok. 500 km. Sprzedaż energii ciepłej w Wielkopolsce w roku 2007 osiągnęła wielkość ponad 20,9 mln GJ, co stanowiło ok. 10,3% całości sprzedaży energii ciepłej w Polsce.

Przez Wielkopolskę przebiegają sieci przesyłowe energii elektrycznej zarówno systemu krajowego o napięciu 220 kV, jak i 400 kV, oraz obiekty elektroenergetyczne, takie jak stacja 400/220/110 kV w Plewiskach, stacja 400/100 kV w Ostrowie Wielkopolskim oraz stacje 220/110 kV: Czerwonak, Poznań – Południe, Piła – Krzewina, Leszno – Gronowo, Pątnów i Konin.

Na terenie województwa występują znaczne dysproporcje w wyposażeniu w infrastrukturę elektroenergetyczną. W wielu rejonach województwa występuje znaczny niedobór energii elektrycznej. Zauważalne jest to przede wszystkim w podregionach poznańskim i miasto Poznań, gdzie linie przesyłowe są w złym stanie technicznym. Przeciążenie i duża awaryjność linii przesyłowych stanowi czynnik ograniczający rozwój działalności gospodarczej.

W ostatnich latach zapotrzebowanie na energię elektryczną w Wielkopolsce wzrasta. Możliwości dostaw energii są ograniczone, bowiem niedostateczna jest sieć linii przesyłowych łączących region z elektrowniami zlokalizowanymi w centrum i na południu Polski. Zaspokojenie rosnących potrzeb regionu wymaga modernizacji istniejących i budowy nowych linii przesyłowych i stacji transformatorowych. Jednym z najważniejszych zadań jest dokończenie budowy linii 400 kV Ostrów Wlkp. – Plewiska, która jest od dłuższego czasu blokowana przez mieszkańców miejscowości Kamionki w gm. Kórnik, protestujących przeciw tej inwestycji. Inwestycja ta ma wydatnie podnieść bezpieczeństwo zasilania Wielkopolski i aglomeracji poznańskiej. Zakończeniem rozbudowy systemu elektroenergetycznego w Wielkopolsce będzie realizacja dwutorowej linii 2x400 kV Kromolice – Pątnów, która zapewni połączenie zespołu elektrowni PAK oraz Bełchatów z wielkopolskim systemem energetycznym, którego zasadniczym elementem jest stacja Poznań – Plewiska.

Szczególnie znaczny deficyt w zakresie napowietrznych linii wysokich (110 kV) i średnich napięć, łącznie z napowietrznymi słupowymi stacjami transformatorowymi, występuje na terenach wiejskich. Większość tych linii energetycznych zbudowana została w latach 1950-1970 w ramach powszechnej elektryfikacji. Nie są one przystosowane do aktualnie występujących obciążeń i generują znaczne straty przesyłowe. Znaczna awaryjność całej sieci nie gwarantuje niezawodności dostarczania energii do odbiorców, co jest koniecznym wymogiem rozwoju nowoczesnego rolnictwa i obszarów wiejskich.

Odnawialne źródła energii

Na obszarze Wielkopolski energia elektryczna i ciepła jest również – choć w ilościach niewiele znaczących w ogólnym bilansie energii – wytwarzana z odnawialnych źródeł energii (OZE). Podstawowym takim źródłem w regionie jest biomasa, spalana w specjalnych kotłach wytwarzających przede wszystkim energię cieplną na zaspokojenie własnych potrzeb, takich obiektów, jak szkoły, świetlice wiejskie, ośrodki zdrowia itp. Według Wielkopolskiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu w 2007 r. takich kotłowni było w Wielkopolsce 19. Na większą skalę biomasę wykorzystuje Zespół Kotłowni Grzewczych Dalkia Poznań S.A. dla ogrzewania odbiorców w Trzciance. W pobliżu miasta powstały plantacje wierzby energetycznej, która jest wykorzystywana w produkcji energii cieplnej.

Oprócz tego biomasa stosowana jako wsad do kotłów współpalających, wykorzystywana jest w produkcji energii elektrycznej w elektrowni Adamów (10% spalnego paliwa to biomasa) oraz Konin (30% spalnego paliwa).

Na terenie województwa pracuje obecnie 26 małych elektrowni wodnych, zlokalizowanych głównie na Noteci, Gwdzie i Głomi (powiaty: pilski i złotowski) i na Prośnie w okolicach Kalisza.

Na rzece Gwdzie Energetyka Poznańska Zakład Elektrowni Wodnych Sp. z o.o. eksploatuje 5 stałych elektrowni wodnych, z których najstarsza (Dobrzyca) zbudowana została w 1907 r., a najmłodsza (Koszyce) w 1937 r. Łączna moc tych elektrowni wynosi 12 449 kVA, a produkują one średniorocznie ok. 24,5 MWh energii.

Energię wiatru wykorzystują siłownie wiatrowe zlokalizowane w 18 miejscowościach Wielkopolski (m. in. 5 turbin w miejscowości Wielany w gminie Kramsk, po kilka w gminach Osiek Mały i Ostrów Wlkp.). Zainteresowanie budową siłowni wiatrowych jest coraz większe. W najbliższych kilku latach co najmniej trzech znaczących inwestorów zamierza wybudować dwie farmy, liczące po kilkadziesiąt siłowni wiatrowych – w sumie ok. 140 siłowni, zlokalizowanych w gminach: Margonin – 60 wiatraków o łącznej mocy ok. 120 MW, Kuślin – 34 wiatraki o mocy ok. 80 MW, Mieleszyn – 48 wiatraków o mocy 120 MW, Września – 3 wiatraki o mocy 850 kW.

Jako paliwo do produkcji energii energetycznej i ciepłej wykorzystywany jest również biogaz, powstający na składowiskach odpadów i w oczyszczalniach ścieków. Na terenie województwa znajduje się 7 instalacji korzystających z biogazu, m. in. w Poznaniu, Suchym Lesie i kilku innych gminach.

Wzrasta również wykorzystanie potencjału energii słonecznej. W 2007 r. pracowało w Wielkopolsce 70 obiektów z zainstalowanymi kolektorami słonecznymi. Stosuje się również różnego rodzaju pompy ciepła, wykorzystujące ciepło gruntu i powietrza. Energia geotermiczna służy do celów grzewczych. Planuje się eksploatację wód geotermalnych w większym zakresie.

Konkluzje:

- **dodatni bilans energetyczny Wielkopolski wyrażony udziałem wielkości zużycia energii elektrycznej w stosunku do wielkości jej produkcji,**
- **znaczne dysproporcje w wyposażeniu i stanie technicznym infrastruktury elektroenergetycznej obszaru województwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich,**
- **niski udział produkcji elektrycznej i ciepłowniczej z odnawialnych źródeł energii.**

1.4.2. Infrastruktura gazownicza i rurociągi paliwowe

Gazownictwo w województwie wielkopolskim bazuje zarówno na złożach własnych, jak i na zaopatrzeniu z systemu krajowego. Na terenie Wielkopolski największe złoża gazu zaazotowanego znajdują się w rejonie Międzychodu, Zbąszynia i Nowego Tomysła, Grodziska, Stęszewa i Kościana, Jarocina, Lipna i Rawicza oraz Kleszczewa. Gaz z eksploatowanych złóż jest rozprowadzany odrębną siecią przesyłową gazu zaazotowanego z centralnym węzłem w Krobi oraz węzłem w Snowidowie. Gaz wysokometanowy z okolic Odolanowa przesyłany jest do odbiorców gazociągami systemu krajowego. Zasoby gazu występujące w południowej i środkowej części Wielkopolski stanowią ok. 28% zasobów w kraju.

Badania geologiczne potwierdzają możliwość występowania w południowo-wschodniej części regionu kolejnych złóż gazu – w powiązaniu ze złożami ropy naftowej – których zasoby mogą przekroczyć dotychczas eksploatowane.

Przez Wielkopolskę przebiegają najważniejsze gazociągi tranzytowe (krajowe i międzynarodowe), połączone ze sobą 6 systemowymi węzłami przesyłowymi:

- gazociąg tranzytowy wysokiego ciśnienia płw. Jamał – Europa Zachodnia, jedna nitka o średnicy 1400 mm;
- gazociąg magistralny 500 mm Odolanów – Krobia – Grodzisk – Zębowo – Skwierzyzna – Szczecin;
- gazociąg magistralny 500 mm Krobia – Śrem – Ujście – Piła – Wałcz – Szczecin;
- gazociąg magistralny 500 mm Odolanów – Ostrów Wlkp. – Kalisz – Turek – Koło – Włocławek;
- gazociąg magistralny 500 mm z Odolanowa przez Rawicz do województwa dolnośląskiego;
- dwa gazociągi magistralne 500 mm z Odolanowa przez Ostrzeszów, Kępno w kierunku województwa dolnośląskiego;
- odcinek gazociągu 500 mm z Krobi przez Bojanowo i Górę do Legnicy.

Zaopatrzenie województwa wielkopolskiego w gaz jest zróżnicowane. W rejonach zachodnim, północnym i południowym, w gminach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących gazociągów wysokiego ciśnienia, zaopatrzenie w gaz jest na dobrym poziomie. Występują jednak znaczne obszary, szczególnie we wschodniej i środkowo – wschodniej części województwa, pozbawione dostaw gazu przewodowego.

Długość sieci gazowej w województwie na koniec 2007 r. wynosiła 12 179,6 km, co stanowiło ok. 9,5% ogólnej długości takiej sieci w kraju. W stosunku do roku 2005 r. długość sieci gazowej w Wielkopolsce wzrosła o ok. 800 km, co stanowi 14,5% wzrostu w skali kraju. Tempo przyrostu długości sieci gazowej w Wielkopolsce jest minimalnie wyższe niż w kraju. 41% całej długości sieci znajdowało się w wielkopolskich miastach. Jedynie 68,5% mieszkańców tych miast korzystało z instalacji gazowej (w Polsce 72,8%). Wskaźnik ten niższy był tylko w 3 województwach: podlaskim, łódzkim i lubelskim.

Gaz z sieci dostarczany był do 536,4 tys. odbiorców (w tym do 358,8 tys. odbiorców w miastach województwa), którzy zużyli w 2007 r. łącznie ok. 449,8 hm³. Wskaźnik gęstości sieci gazowej wynosił na koniec 2007 r. dla województwa 40,8 km/100 km² (w 2005 r. – 38,1) i był minimalnie niższy niż dla całego kraju – 40,9 km/100 km² (w 2005 r. – 39,1).

Najdłuższa sieć znajduje się na terenie podregionów: poznańskiego – 3 259,8 km, kaliskiego – 2 555,3 km oraz leszczyńskiego – 2 958,1 km, czego przyczyną jest większe zaludnienie oraz bliskość eksploatowanych złóż gazu i gazociągów przesyłowych. Najkrótszą długością sieci gazowej dysponuje podregion koniński – 1 067,0 km, a podregion pilski – 1 129,5 km.

Wielkość wskaźnika gęstości sieci gazowej na 100 km² potwierdza słabe nasycenie tą siecią podregionów pilskiego i konińskiego, w których współczynnik ten osiągnął na koniec 2007 r. odpowiednio 17,5 km/100 km² dla podregionu pilskiego i 16,7 km/100 km² dla konińskiego. W znacznie lepszej sytuacji są podregiony kaliski, leszczyński i poznański, gdzie wskaźnik ten wynosi od 44,2 km/100 km² w kaliskim, do 66,1 km/100 km² w podregionie poznańskim. Najkorzystniejsza sytuacja występowała w podregionie miasto Poznań, gdzie wskaźnik ten wynosił 461,8 km/100 km², ale jest to związane z wysoką gęstością zaludnienia i powszechną dostępnością mieszkańców do gazu przewodowego.

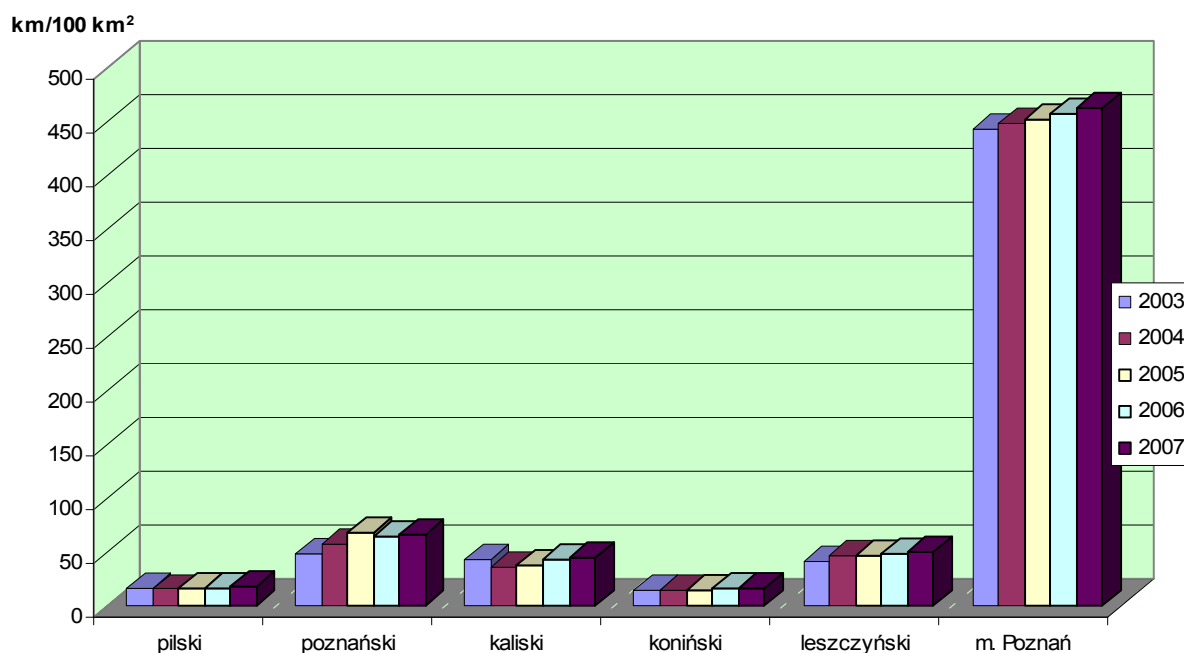
W ostatnich latach obserwowany jest stały wzrost długości sieci gazowej w całej Wielkopolsce.

Tab. 15. Sieć gazowa Wielkopolski według podregionów

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007	
Sieć gazowa ogółem w km	Polska	119 451,5	120 556,6	122 285,4	125 065,2	127 809,4	
	Wielkopolska	10 426,9	10 822,4	11 372,9	11 796,6	12 179,6	
	Podregiony	pilski	1 042,9	984,7	993,4	1 059,0	1 129,5
		poznański	2 416,5	2 845,0	3 311,8	3 151,1	3 259,8
		kaliski	2 446,5	2 106,1	2 133,2	2 459,0	2 555,3
		leszczyński	2 481,9	2 784,4	2 801,4	2 904,7	2 958,1
		koniński	877,8	928,9	948,8	1 025,5	1 067,0
		m. Poznań	1 161,3	1 173,3	1 184,3	1 197,4	1 210,0
Sieć gazowa ogółem na 100 km ²	Polska	38,2	38,6	39,1	40,0	40,9	
	Wielkopolska	35,0	36,3	38,1	39,6	40,8	
	Podregiony	pilski	16,1	15,2	15,4	16,4	17,5
		poznański	49,0	57,7	67,2	63,9	66,1
		kaliski	42,3	36,4	36,9	42,5	44,2
		leszczyński	41,4	46,4	46,7	48,4	49,3
		koniński	13,7	14,5	14,8	16,0	16,7
		m. Poznań	443,2	447,8	452,0	457,0	461,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Ryc. 13. Sieć gazowa w podregionach Wielkopolski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Rurociągi paliwowe

Przez środkową część województwa przebiega ropociąg „Przyjaźń” relacji Rosja – Niemcy. Jest to rurociąg tranzytowy.

Z Płocka do bazy paliw zlokalizowanej w Rejowcu (gmina Skoki) przebiega rurociąg paliwowy. Planuje się przedłużenie tego rurociągu w kierunku zachodniej granicy oraz do Międzychodu. Kolejny rurociąg paliwowy z Płocka przebiega w południowo – wschodniej części województwa i prowadzi do bazy paliw zlokalizowanej w Ostrowie Wielkopolskim. Planuje się przedłużenie tego ropociągu do Wrocławia.

Konkluzje:

- znaczne zasoby gazu ziemnego na obszarze województwa, jednak niewystarczająco wykorzystywane,
- niewystarczająca długość sieci gazowej, zwłaszcza w podregionach konińskim i pilskim oraz na obszarach wiejskich,
- niższy od średniego w kraju, procentowy udział mieszkańców miast regionu korzystających z gazu sieciowego.

1.4.3. Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwa informacyjnego

Tab. 16. Standardowe łącza główne i abonenci telewizji kablowej w Polsce i Wielkopolsce w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Standardowe łącza główne (abonenci telefonii przewodowej)	Polska	10 076 216	10 740 227	10 934 428	11 038 158	11 056 659	11 180 623	10 413 768	9 953 078	8 970 341
	Wielkopolska	900 331	934 674	936 796	865 655	930 782	941 533	854 357	834 541	753 533
Standardowe łącza główne (abonenci telefonii przewodowej) na 1 000 ludności	Polska	260,7	277,9	295,8	310,6	322,2	328,6	308,3	296,0	268,7
	Wielkopolska	268,3	278,1	277,3	283,4	311,7	318,6	292,3	285,0	258,4
Abonenci telewizji kablowej	Polska	3 326 370	3 455 239	3 552 827	3 531 319	3 626 438	3 664 431	3 759 735	3 787 998	4 308 806
	Wielkopolska	281 808	310 532	311 598	319 275	335 291	335 864	336 435	305 727	408 526
Abonenci telewizji kablowej na 1 000 ludności	Polska	86,9	90,3	92,9	92,4	94,9	96,0	98,5	99,4	113,0
	Wielkopolska	84,4	92,8	93,0	95,2	99,8	99,8	99,8	90,5	120,6

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Liczba abonentów telefonicznych operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej (standardowe łącza główne) w 2007 roku w województwie wielkopolskim wynosiła 753,5 tys., zmniejszając się w stosunku do roku poprzedniego o 9,7%, a o 16,3% w stosunku do roku 1999 (w kraju odpowiednio o 9,9% i o 16,5%).

Od 2004 roku w Wielkopolsce występuje wyraźny spadek zainteresowania telefonią przewodową. Liczba abonentów w wielkopolskich miastach zmniejszyła się w 2007 roku o 11,2% w stosunku do roku poprzedniego (o 1,7% w stosunku do 1999 roku). Na obszarach wiejskich regionu liczba abonentów zmniejszyła się o 2,6% w porównaniu do roku 2006.

W 2007 roku w miastach województwa w przeliczeniu na 1 000 ludności przypadło 3,5-krotnie więcej abonentów niż na wsi (373,7 w miastach i 107,7 na wsi). W kraju ta dysproporcja jest mniejsza: liczba abonentów w miastach (351 abonentów) była tylko 2,5-krotnie większa niż na wsi (139,1 abonentów/1 000 ludności). Pod względem liczby abonentów telefonicznych sieci przewodowej na 1 000 ludności ogółem, Wielkopolska zajmuje 8 miejsce wśród województw kraju.

Zmniejszanie się liczby abonentów telefonii stacjonarnej jest związane z dynamicznym rozwojem coraz bardziej konkurencyjnej zarówno cenowo, jak i użytkowo telefonii ruchomej (komórkowej). Jest to proces zachodzący w całym kraju. W końcu 2007 r. liczba użytkowników telefonii ruchomej w całym kraju wynosiła 41,5 mln i była o 12,9% większa niż w końcu 2006 roku. Na 100 mieszkańców Polski przypadło 108,9 abonentów telefonii mobilnej (w 2006 r. – 96,4). Podobne tempo rozwoju telefonii komórkowej ma miejsce w Wielkopolsce. Pomimo tak znacznego rozwoju wskaźniki abonentów telefonii komórkowej w wielu krajach UE są wyższe: najwyższy posiada Luksemburg – 151,6 abonentów na 100 osób, przy średniej UE-27 wynoszącej 114 abonentów.

W 2007 r. w Wielkopolsce 82,5% ogółu gospodarstw domowych posiadało przynajmniej 1 telefon komórkowy. Pod tym względem region zajmował 3 miejsce wśród województw. Jest to więcej niż w całym kraju, gdzie takich gospodarstw było 79,3%.

W regionie znajdują się węzły dostępne wszystkich operatorów sieci komórkowych działających w Polsce. Dostępne są wszystkie usługi świadczone przez telefonię komórkową, łącznie z dostępem do Internetu.

Dla gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego zasadnicze znaczenie ma powszechność i dostępność usług telekomunikacyjnych. Technologie informacyjne i telekomunikacyjne (ICT) stanowią obecnie główny czynnik rozwoju gospodarczego. Technologie te tworzą ok. 25% całkowitego PKB krajów UE. Internet jest kluczowym medium, które zmienia sposób prowadzenia działalności gospodarczej oraz wzorce zachowań społecznych.

Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej przyczynia się do poprawy poziomu życia społeczeństwa, oferuje nowe możliwości dostępu do wiedzy, usług, informacji i rozrywki. Umożliwia również naukę i pracę na odległość. Nierównomierny rozwój gospodarczy i społeczny, będący wynikiem rozwoju technologii cyfrowych, może wpływać na dyskryminację grup społecznych i jednostek, które nie korzystają z Internetu i innych cywilizacyjnych osiągnięć bazujących na technologii ICT. Brak dostępu do technologii cyfrowych ma miejsce przede wszystkim na terenach wiejskich i słabiej zurbanizowanych.

Podstawowym problemem związanym z rozwojem technologii ICT na obszarze Wielkopolski jest stosunkowo słabo rozwinięta infrastruktura, zarówno dostępowa, jak i szkieletowa. Jest to szczególnie zauważalne na obszarach wiejskich regionu. Koszt inwestycji na tych terenach jest wysoki i operatorzy przejawiają nikłe zainteresowanie inwestowaniem na nich.

Generalnie w dużych miastach występuje konieczność unowocześnienia istniejących sieci, wprowadzenia nowych technologii, w małych ośrodkach niezbędna jest gruntowna modernizacja niskiej jakości sieci tradycyjnej, na obszarach wiejskich – budowa sieci od podstaw.

Tab. 17. Charakterystyka rynku dostępu do Internetu w województwie wielkopolskim

Ilość gospodarstw domowych	Przewodowy szerokopasmowy dostęp do Internetu				
	Liczba klientów posiadających dostęp				Liczba klientów nie posiadających dostępu
	Operator	Udział w rynku (%)	Liczba	Łącznie	
1 079 706	TP S.A.	65%	202 150	311 000	769 000
	- pozostali	35%	108 850		
Ilość gospodarstw domowych	Techniczna dostępność przewodowego szerokopasmowego Internetu				
	Liczba klientów posiadających możliwość dostępu				Brak możliwości technicznych (zagrożenie tzw. wykluczeniem cyfrowym)
1 079 706	~750 tys.				250 - 300 tys.

Źródło: Rocznik Demograficzny GUS 2007. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego, UKE 2007 (za Koncepcją rozwoju społeczeństwa informacyjnego przy wykorzystaniu częstotliwości 3,6 – 3,8 GHz w województwie wielkopolskim w latach 2008 – 2010. Info Solutions Kraków)

Poziom dostępności gospodarstw domowych do szerokopasmowego Internetu wynosi w województwie wielkopolskim ok. 30%, tak więc ok. 310 tys. gospodarstw domowych korzysta z takiego dostępu. Szacuje się, że 250-300 tys. gospodarstw domowych w regionie

nie ma możliwości technicznych podłączenia do sieci szerokopasmowych. Wynika to ze zbyt dużych odległości do urządzeń sieciowych (tzw. aktywnych urządzeń PCM) lub z braku linii telefonicznych w ogóle. Około 25% gospodarstw domowych w Wielkopolsce znajduje się na terenach, gdzie nie sięgają obecne możliwości techniczne działających operatorów. Są to obszary zagrożone tzw. „wykluczeniem cyfrowym”.

Usługi dostępu do Internetu w województwie wielkopolskim są świadczone przez operatorów telekomunikacyjnych w technologiach przewodowych oraz przez operatorów sieci komórkowych. Znaczącą pozycję mają również lokalni operatorzy telekomunikacyjni. W miastach usługi dostępu do Internetu świadczą też operatorzy telewizji kablowej.

Najważniejszym dostawcą Internetu na obszarze województwa pozostaje Telekomunikacja Polska S.A.: udział Neostrady w rynku to ok. 65% gospodarstw domowych, posiadających dostęp do Internetu. TP S.A. dysponuje także najbardziej rozwiniętą siecią szkieletową.

Województwo ma dostęp także do krajowej sieci naukowo-badawczej PIONIER oraz sieci metropolitalnej w Poznaniu, których operatorem jest wyspecjalizowana jednostka realizująca zaawansowane technologicznie projekty informatyczne – Poznańskie Centrum Superkomputerowo – Sieciowe.

Tab. 18. Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery w Polsce i województwie wielkopolskim

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputery w % ogółu gospodarstw domowych	Polska	14,3	18,4	22,8	26,7	32,9	38,6	43,7	50,1
	Wielkopolska	13,3	x	22,1	26,9	34,0	40,2	45,3	53,4
w tym: z dostępem do Internetu w %	Polska	5,1	x	10,7	12,8	16,9	22,5	28,4	36,6
	Wielkopolska	x	x	x	13,0	14,1	20,4	26,7	36,5

Źródło: Roczniki statystyczne województw GUS

Dostępność mieszkańców województwa do technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych jest zróżnicowana. Statystyka prezentująca wyniki badań wyposażenia gospodarstw domowych w komputery i dostępność Internetu dla tych gospodarstw wskazuje na coroczną poprawę sytuacji w tym zakresie. O ile w roku 2000 zaledwie 13,3% wielkopolskich gospodarstw domowych posiadało komputery, to w roku 2007 takich gospodarstw było już 53,4%. W Polsce wielkości te kształtowały się odpowiednio na poziomie 14,3% (2000 r.) i 50,1% (2007 r.). 36,5% gospodarstw domowych w Wielkopolsce, a 36,6% w kraju posiadało komputery z dostępem do Internetu. Około 30% gospodarstw dysponuje szerokopasmowym dostępem do Internetu. Wskaźniki te są zdecydowanie niższe niż średnio w 27 krajach UE, gdzie gospodarstwa domowe wyposażone w komputer stanowiły w 2007 r. 64% ogółu gospodarstw. W krajach o największym dostępie ludności do własnych komputerów wskaźniki te sięgają 89% (Islandia), 86% (Holandia), 82-83% (kraje skandynawskie).

Jeszcze większe różnice dzielą Wielkopolskę od poziomu krajów UE, jeśli chodzi o dostępność Internetu w gospodarstwach domowych. Średnia UE-27 jest wyższa od wskaźnika dla Wielkopolski o ponad 17 punktów procentowych: 54% unijnych gospodarstw domo-

wych dysponuje komputerami z dostępem do Internetu. Najwyższe wskaźniki w tym zakresie charakteryzują takie kraje jak: Islandia (84%), Holandia (83%), kraje skandynawskie (78-83%).

Dostępność do Internetu w Wielkopolsce jest słabsza w gospodarstwach domowych na obszarach wiejskich oraz wśród gospodarstw domowych o niższych dochodach.

Badania wykazują, że najwięcej osób rozwija swoje kompetencje informatyczne przez samodzielną praktykę. Jednak ponad 80% osób w wieku 16-24 lata w skali całego kraju zdobywało podstawowe umiejętności posługiwania się komputerem i Internetem w toku nauczania w szkole lub na uczelni. Odsetek wszystkich mieszkańców kraju, którzy umiejętności w tej dziedzinie nabywali w ramach systemu edukacji, wynosił w 2007 r. 25% i był wyższy niż średnia dla UE-27 (22%). Wydaje się być uprawnionym stwierdzenie, że istotna jest rola systemu edukacji w upowszechnianiu kompetencji informatycznych wśród mieszkańców Wielkopolski.

Tab. 19. Wyposażenie szkół w komputery i dostęp do Internetu w Polsce i województwie wielkopolskim

Zmienna	Rodzaje szkół	Przekrój terytorialny	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Szkoly posiadające komputery w % danej grupy szkół	podstawowe	Polska	79,5	85,0	88,7	90,0	92,7	93,1
		Wielkopolska	x	85,9	89,4	90,8	93,0	93,5
	gimnazjalne	Polska	78,2	78,6	79,1	78,5	79,0	78,6
		Wielkopolska	x	80,1	80,5	79,2	78,8	77,3
	zasadnicze zawodowe	Polska	17,4	18,9	18,9	19,6	20,1	26,3
		Wielkopolska	x	24,7	21,9	22,2	24,0	29,3
	technika	Polska	x	x	29,6	37,7	46,7	51,9
		Wielkopolska	x	x	x	x	42,3	50,4
	licea ogólnokształcące	Polska	65,7	64,2	64,6	64,5	65,9	71,1
		Wielkopolska	x	61,6	x	62,5	62,6	66,0
Udział komputerów z dostępem do Internetu w ogólnej liczbie komputerów przeznaczonych do użytku uczniów w % w poszczególnych grupach szkół	podstawowe	Polska	82,0	80,6	79,8	73,6	81,5	83,9
		Wielkopolska	x	66,2	72,3	75,4	82,6	84,5
	gimnazjalne	Polska	83,5	81,4	80,1	92,8	94,5	95,0
		Wielkopolska	x	91,1	92,9	94,7	96,3	96,0
	zasadnicze zawodowe	Polska	74,8	76,6	75,2	88,3	93,2	94,9
		Wielkopolska	x	79,0	92,6	92,2	95,0	96,8
	technika	Polska	x	x	77,5	88,9	93,8	95,2
		Wielkopolska	x	x	x	x	89,1	94,7
	licea ogólnokształcące	Polska	79,1	78,7	78,2	94,7	97,1	96,9
		Wielkopolska	x	88,6	93,5	95,5	96,3	96,6

Źródło: Roczniki statystyczne Rzeczypospolitej Polskiej – GUS;
Roczniki statystyczne województwa wielkopolskiego – Urząd Statystyczny Poznań

Województwo wielkopolskie pod względem wyposażenia szkół w komputery znajduje się na poziomie porównywalnym ze średnią krajową. Tylko w liceach ogólnokształcących i technikach sytuacja jest mniej korzystna niż średnio w kraju – więcej takich placówek w Wielkopolsce niż średnio w kraju nie posiada w ogóle komputerów.

W ostatnich latach występował stały, coroczny wzrost wyposażenia szkół w komputery, szczególnie przeznaczone do użytku uczniów.

Najwięcej szkół wyposażonych w komputery było w grupie szkół podstawowych. 93,5% tych szkół dysponowało komputerami (w kraju 93,1%). W grupie szkół gimnazjalnych komputery posiadało 77,3% gimnazjów (w Polsce 78,6%). W komputery było wyposażonych także 66% wielkopolskich liceów ogólnokształcących (w kraju więcej – 71,1%), 50,4% techników (w Polsce – 51,9%) oraz 29,3% zasadniczych szkół zawodowych (26,3% w kraju).

Dostęp do Internetu dla uczniów w wielkopolskich szkołach charakteryzują zbliżone do kraju wielkości wskaźników w poszczególnych grupach szkół. Najmniejszą możliwość dostępu do Internetu w szkołach mają uczniowie wielkopolskich szkół podstawowych – 84,45% przeznaczonych do ich użytku komputerów posiada dostęp do Internetu. W pozostałych grupach szkół prawie wszystkie komputery „uczniowskie” podłączone są do sieci internetowej. Wielkość wskaźników oscyluje tu w granicach od 94,7 do 96,8%.

W roku szkolnym 2007-2008 w Wielkopolsce liczba uczniów przypadających na 1 komputer przeznaczony do ich użytku wynosiła: w szkołach podstawowych – 12,3% (w kraju 12,2%), w gimnazjach – 14,9% (kraj – 14,2%), w zasadniczych szkołach zawodowych – 15,5% (kraj – 17,8%), w technikach 9,8% (w kraju – 9,1%), w liceach ogólnokształcących 13,4% (w kraju – 12,0%). Ten stan, zbliżony do średniego w kraju, znacznie odbiega od standardów w Unii Europejskiej. Zbyt wiele szkół nie posiada w ogóle sprzętu komputerowego, nie mówiąc już o dostępie do Internetu, a w wielu placówkach, które dysponują komputerami, sprzęt ten jest przestarzały technologicznie i mało wydajny.

W 2007 roku w Wielkopolsce 97% przedsiębiorstw wykorzystywało komputery. Sytuacja w tym zakresie była lepsza niż w całym kraju, gdzie takich przedsiębiorstw było 95%, przy średniej wielkości tego wskaźnika dla UE-27 wynoszącej 96%.

Udział przedsiębiorstw mających dostęp do Internetu w 2007 roku osiągnął w Wielkopolsce 93%, w Polsce 92%, średnia dla UE-27 to 93%.

Dostęp do Internetu jest najbardziej powszechny w dużych i średnich przedsiębiorstwach oraz tych, których działalność związana jest z pośrednictwem finansowym, filmem, radiem i telewizją oraz informatyką. Największą dostępnością do Internetu charakteryzowały się w 2007 roku firmy z zakresu przetwórstwa przemysłowego.

Szerokopasmowy dostęp do Internetu w Wielkopolsce posiadało w 2007 roku 54% przedsiębiorstw (w kraju 53%). Lepsza sytuacja jest tylko w mazowieckim – 60%, zachodniopomorskim i pomorskim – po 55%. Wskaźnik ten dla UE-27 wynosi 77%, a w Finlandii i Hiszpanii przekracza 90%. Mniej korzystną sytuację niż w Polsce (53%) miały w UE tylko Serbia i Rumunia – po 37%.

Własną stronę internetową posiadało w Wielkopolsce 48% przedsiębiorstw, a więc mniej niż w kraju, gdzie takich przedsiębiorstw było 53% i w UE-27, gdzie wskaźnik ten wyniósł 63%, nie mówiąc o krajach skandynawskich, gdzie takich przedsiębiorstw było ponad 80%. Najczęściej strony internetowe służą firmom do promocji własnych produktów.

Coraz więcej przedsiębiorstw bezpośredni kontakt z klientem wspiera formą elektroniczną uruchamiając serwisy internetowe przeznaczone do obsługi handlu elektronicznego.

go. W porównaniu do innych regionów kraju, w Wielkopolsce nieco mniej przedsiębiorstw dokonywało zakupów przez Internet. W roku 2007 takich firm było 19%, gdy w całej Polsce wskaźnik ten wynosił 22%, a w województwach mazowieckim i zachodniopomorskim 26%. Dla UE-27 wskaźnik osiągnął wielkość 39%, przy najwyższej wartości w Szwecji – 72%. Około 9% przedsiębiorstw prowadziło sprzedaż swoich produktów przez Internet, w całej UE-27 – takich przedsiębiorstw było 14%, ale np. w Norwegii i Dani powyżej 30%.

Wyposażenie wielkopolskich przedsiębiorstw w sieci komputerowe i systemy informatyczne jest na poziomie zbliżonym do poziomu krajowego. W 2007 r. 58% firm w Wielkopolsce wyposażonych było w sieci kablowe typu LAN (59% firm w Polsce), 28% w sieć intranet (w Polsce – 33%), a systemy informatyczne do obsługi zamówień posiadało 35% firm wielkopolskich i 38% firm z całego kraju.

Ocenia się, że poziom podstawowych usług administracji publicznej, które zgodnie z rekomendacjami Komisji Europejskiej powinny być w pełni dostępne on-line jest w całej Polsce, a tym samym i w województwie wielkopolskim dwukrotnie niższy niż średnio w UE. Dostępność 20 podstawowych usług publicznych w 2007 roku wyniosła jedynie 25% (wg Eurostatu), przy średniej unijnej wynoszącej 59%, a w Austrii prawie 100%. Rozwój e-usług wymaga intensywnych działań ze strony urzędów przygotowujących usługi, ale również zwiększenie świadomości ludności o zakresie dostępności e-usług proponowanych przez administrację publiczną. Poziom korzystania z e-usług przez obywateli osiągnął w Polsce ok. 15%, co umiejscawia Polskę na czwartym miejscu od końca w analizach Eurostatu. Średnia UE-27 wynosi prawie 30%, liderzy (Dania, Holandia, Szwecja) osiągają wskaźnik powyżej 50%.

W ostatnich latach w Wielkopolsce następuje rozwój e-usług administracji publicznej. Brak aktualnych szczegółowych danych, charakteryzujących sferę e-administracji w Wielkopolsce uniemożliwia precyzyjną diagnozę sytuacji w tym zakresie. Ostatnie szczegółowe badania były przeprowadzone w połowie 2004 roku w ramach projektu Understand współfinansowanego w ramach inicjatywy wspólnotowej Interreg III C i ich wyniki nie określają aktualnego poziomu zaawansowania rozwoju elektronicznej administracji.

Obecnie powszechne jest w wielkopolskich urzędach administracji publicznej posiadanie strony internetowej (oraz strony Biuletynu Informacji Publicznej). W 2006 r. według ARC Rynek i Opinia 2006 strony internetowe posiadało 90,7% gmin w Wielkopolsce. Poziom rozwoju e-usług administracji umożliwia mieszkańcom regionu przede wszystkim uzyskanie informacji o usłudze (umożliwiało to 98% urzędów na swoich stronach internetowych), pobranie odpowiednich formularzy (70,2%), w niektórych urzędach odsyłanie wypełnionych formularzy (7,3%). W żadnym z urzędów nie można załatwić sprawy kompleksowo przez Internet. 4% urzędów umożliwia składanie ofert dotyczących zamówień publicznych drogą elektroniczną.

Odnotowuje się systematyczny wzrost poziomu edukacji komputerowej wśród pracowników administracji publicznej, co umożliwia zastosowanie nowoczesnych rozwiązań informatycznych w pracy urzędów. W województwie dotąd mało było inicjatyw publicznych, dotyczących budowy szerokopasmowej publicznej infrastruktury dostępowej do Internetu oraz tworzenia Publicznych Punktów Dostępu do Internetu. Przyczyny takiej sytuacji to

przede wszystkim brak środków finansowych, planów działań i strategii rozwoju w tym zakresie. Beneficjentami środków wspólnotowych w ramach działania 5.1. Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego była jedynie regionalna administracja samorządowa i rządowa oraz miasto Poznań – najbardziej zaawansowane w rozwoju elektronicznej administracji w Wielkopolsce. Sytuacja powinna zmienić się w obecnym okresie programowania, gdzie w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 przewiduje się realizację znaczących projektów w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Projektem kluczowym dla rozwoju województwa będzie budowa wielkopolskiej sieci szerokopasmowej.

Posiadanie przez region zaawansowanej technologicznie i rozbudowanej infrastruktury umożliwi dynamiczny rozwój nowych rodzajów usług, m.in. takich jak: nauczanie na odległość (e-learning), co powinno być istotnym elementem wyrównywania szans edukacyjnych mieszkańców, telepraca umożliwiająca rozwój nowych form zatrudnienia, telemedycyna, pozwalająca usprawnić funkcjonowanie służby zdrowia, a także doprowadzi do upowszechnienia usług już występujących, np. e-handlu, e-płatności, telefonii internetowej.

Konkluzje:

- **zmniejszanie się liczby abonentów telefonii stacjonarnej,**
- **dynamiczny rozwój telefonii komórkowej,**
- **niedostatecznie rozwinięta infrastruktura związana z dostępem do technologii ICT, w szczególności na obszarach wiejskich,**
- **niski poziom wyposażenia gospodarstw domowych w komputery i niska dostępność mieszkańców regionu do Internetu,**
- **kierunek rozwoju infrastruktury sieciowej – szerokopasmowy dostęp do Internetu,**
- **słabe wyposażenie szkół w komputery – pod względem ilościowym i jakościowym,**
- **lepsza niż średnio w kraju dostępność i wykorzystanie komputerów w wielkopolskich przedsiębiorstwach,**
- **słaby poziom rozwoju e-usług administracji publicznej w regionie.**

2. Społeczeństwo

2.1. Demografia

Obszar województwa wielkopolskiego zamieszkiwało na koniec 2007 roku 3 386,9 tys. osób. Pod względem liczby ludności Wielkopolska, z udziałem 8,9 %, zajmuje 3. miejsce w kraju po województwach mazowieckim (13,6%) i śląskim (12,2%). W latach 1999-2007 liczba ludności regionu zwiększyła się o 47,1 tys., tj. o 1,4%. Średni roczny przyrost ludności wyniósł 0,2%. W skali całego kraju tendencja jest odwrotna: następuje systematyczny spadek liczby ludności. Ujemny przyrost ludności wynosił od 0,01% w 1997 roku do 0,08% w 2006 roku.

Tab. 20. Ludność w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Liczba ludności	Polska	38 263 369	38 255 945	38 250 790	38 232 301	38 195 177	38 173 835	38 157 055	38 125 479	38 115 641	
	Wielkopolska	3 339 749	3 345 316	3 350 437	3 355 279	3 359 932	3 365 283	3 372 417	3 378 502	3 386 882	
	Podregiony	piłski	403 430	403 995	404 645	405 170	405 572	405 925	406 424	406 377	407 192
		poznański	508 229	512 746	517 745	522 713	528 482	535 258	542 868	550 556	560 099
		kaliski	665 369	665 999	665 970	666 160	666 114	666 149	666 855	666 966	666 968
		leszczyński	531 609	532 642	534 290	535 206	536 468	537 454	538 795	539 847	541 323
		koniński	646 855	647 680	648 444	648 913	649 171	649 719	649 593	649 805	650 368
		m. Poznań	584 257	582 254	579 343	577 117	574 125	570 778	567 882	564 951	560 932
Struktura ludności według płci w %											
kobiety	Polska	51,51	51,53	51,55	51,57	51,58	51,62	51,64	51,7	51,7	
mężczyźni		48,49	48,47	48,45	48,43	48,42	48,38	48,36	48,33	48,3	
kobiety	Wielkopolska	51,46	51,46	51,47	51,47	51,48	51,48	51,49	51,49	51,5	
mężczyźni		48,54	48,54	48,53	48,53	48,52	48,52	48,51	48,51	48,5	
Wskaźnik feminizacji - liczba kobiet na 100 mężczyzn	Polska	106	106	106	107	107	107	107	107	107	
	Wielkopolska	106	106	106	106	106	106	106	106	106	
	Podregiony	piłski	x	x	x	103	103	103	103	103	103
		poznański	x	x	x	104	104	104	104	105	105
		kaliski	x	x	x	104	104	104	104	105	105
		leszczyński	x	x	x	104	104	104	104	104	104
		koniński	x	x	x	104	104	104	104	104	104
		m. Poznań	x	x	x	115	115	115	115	115	115

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W układzie podregionów (NUTS 3) w okresie 1999-2007 największy wzrost liczby ludności odnotowano w podregionie poznańskim (o 9,3%), a najmniejszy w podregionie kaliskim o 0,2%. Spadek liczby ludności nastąpił tylko w podregionie m. Poznań (o 4,2%). W ostatnich latach zaobserwować można migrację ludności z większych miast na obszary mniej zurbanizowane w celu poprawy warunków życia. W szczególnej skali dotyczy to miasta

Poznania. Wiele osób wybiera mieszkanie poza miastem, choć w mieście pracuje, uczy się, robi zakupy, czy się bawi.

Kobiety w województwie wielkopolskim, podobnie jak w całej Polsce, utrzymują przewagę liczebną nad mężczyznami. Udział kobiet w ogólnej liczbie ludności w latach 1999-2007 kształtował się średnio na poziomie 51,5% (51,6% w kraju). Na 100 mężczyzn przypadało w 2007 roku w regionie 106 kobiet (w kraju 107). W układzie podregionów najwyższym współczynnikiem feminizacji charakteryzowało się miasto Poznań (115 kobiet na 100 mężczyzn), a najniższym podregion pilski (103). Jest to związane ze zjawiskiem migracji młodych kobiet do dużych ośrodków miejskich, gdzie znajdują zatrudnienie w usługach, administracji, oświacie, czy służbie zdrowia.

Tab. 21. Zgony niemowląt w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Zgony niemowląt w liczbach bezwzględnych	Polska	3 381	3 068	2 823	2 662	2 470	2 423	2 340	2 238	2 322	
	Wielkopolska	300	275	233	231	209	238	207	223	255	
	Podregiony	pilski	41	41	24	30	32	33	34	31	38
		poznański	42	55	42	26	40	42	31	45	47
		kaliski	64	52	49	55	40	40	43	33	46
		leszczyński	51	48	44	39	24	40	33	38	42
		koniński	63	50	51	50	43	51	36	36	45
		m. Poznań	39	29	23	31	30	32	30	40	37
Zgony niemowląt na 1 000 urodzeń żywych	Polska	8,9	8,1	7,7	7,5	7,0	6,8	6,4	6,0	6,0	
	Wielkopolska	8,4	7,8	6,7	7,0	6,3	7,1	5,9	6,1	6,7	
	Podregiony	pilski	8,6	8,9	5,4	6,8	7,3	7,5	7,7	6,8	7,7
		poznański	7,7	10,0	7,4	5,0	7,5	7,5	5,3	7,2	6,9
		kaliski	8,7	7,3	7,0	8,1	6,1	6,2	6,2	4,7	6,4
		leszczyński	8,4	7,9	7,4	6,9	4,1	7,0	5,5	6,2	6,6
		koniński	8,6	6,9	7,4	7,4	6,7	7,8	5,3	5,2	6,2
		m. Poznań	8,5	6,3	4,9	7,2	6,2	6,6	5,7	7,2	6,6

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Od 1999 do 2005 roku (z wyjątkiem roku 2004) w Wielkopolsce następował spadek liczby zgonów niemowląt. W 1999 roku współczynnik zgonów niemowląt na 1 000 urodzeń żywych osiągnął wartość 8,4, by w 2005 roku obniżyć się do 5,9. Niestety w 2006 i 2007 roku nastąpił wzrost zgonów niemowląt; współczynnik osiągnął wartości 6,1 w 2006 oraz 6,7 w 2007 roku. Jest to sytuacja odmienna niż w kraju, gdzie tendencja była nadal malejąca w liczbach bezwzględnych, natomiast współczynnik zgonów niemowląt w obydwu latach był podobny i wyniósł 6,0‰.

W wielkopolskich podregionach wielkości tego współczynnika są zróżnicowane. W 2007 roku najmniejszą umieralność wśród niemowląt odnotowano w podregionie konińskim (6,2 zgonów na 1 000 urodzeń żywych), a największą w podregionie pilskim (7,7).

W 2007 roku w całym województwie wielkopolskim zanotowano ogółem 255 zgonów niemowląt. W 2007 roku w ogólnej liczbie zmarłych niemowląt w Wielkopolsce ponad

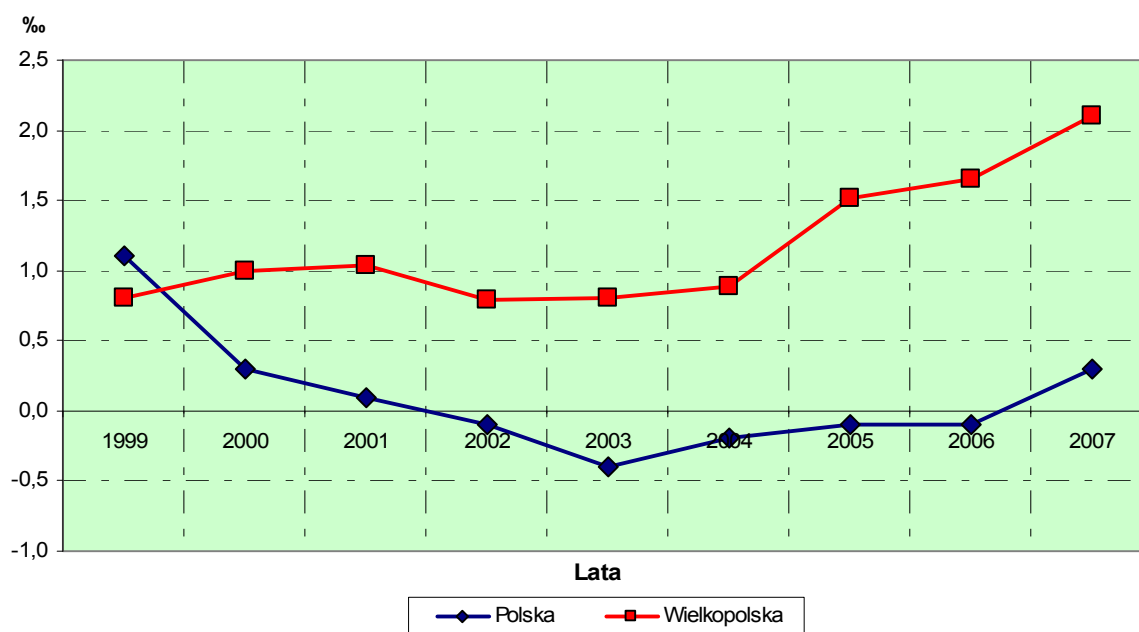
56,6% zgonów nastąpiło w ciągu pierwszych siedmiu dni życia. Najczęstszą przyczyną zgonów noworodków są choroby i stany chorobowe okresu okołoporodowego. Częściej umierają chłopcy.

Tab. 22. Przyrost naturalny w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przyrost naturalny w tys.	Polska	0,6	10,3	5,0	-5,7	-14,1	-7,4	-3,9	4,5	10,6
	Wielkopolska	2,6	3,3	3,5	2,6	2,7	2,9	5,1	5,6	7,1
Przyrost naturalny na 1 000 ludności	Polska	1,1	0,3	0,1	-0,1	-0,4	-0,2	-0,1	0,1	0,3
	Wielkopolska	0,8	1,0	1,0	0,8	0,8	0,9	1,5	1,7	2,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 14. Współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Wielkopolskiego, US w Poznaniu

Utrzymująca się w województwie wielkopolskim przewaga urodzeń żywych nad liczbą zgonów skutkuje dodatnim przyrostem naturalnym. Wartość współczynnika przyrostu naturalnego wzrasta od poziomu 0,9‰ w 2004 roku. W kolejnych latach osiągał on wartości: 1,5‰ w 2005 r., 1,7‰ w 2006 r. do 2,1‰ w 2007 roku, w którym był najwyższy w ciągu ostatnich 9 lat. Nadal mniej dzieci rodzi się w miastach niż na wsi, chociaż od czterech lat „miejski” współczynnik przyrostu naturalnego osiąga również wartości dodatnie. W skali całego kraju minimalnie dodatnie wartości współczynnika przyrostu naturalnego odnotowano dopiero w 2006 roku. W 2007 roku współczynnik dla kraju był zdecydowanie niższy od notowanego w województwie wielkopolskim, osiągając 0,3‰.

Stopniowy wzrost liczby urodzeń występujący od 2004 roku, wynika m.in. z realizacji urodzeń „odłożonych” wcześniej przez wyżowe roczniki kobiet, urodzonych w latach 1974-

1983. Jest to efekt wyboru, dokonywanego przez młodych ludzi, którzy postanawiają najpierw osiągnąć odpowiedni poziom wykształcenia oraz stabilizację ekonomiczną, a dopiero potem zakładają rodzinę i ją powiększają. Obserwowane w ostatnich latach korzystne zmiany przyrostu naturalnego trudno uznać za oznakę trwałej transformacji zachowań prokreacyjnych.

Oprócz przyrostu naturalnego, wpływ na zmiany liczby ludności mają migracje wewnętrzne oraz zagraniczne. W Polsce w latach 1999-2007 obserwuje się niezmiennie ujemne saldo migracji stałej, która jest podstawowym składnikiem ubytku rzeczywistego, powodującym zmniejszanie się liczby ludności Polski. Emigracja Polaków za granicę, począwszy od 2004 roku, przybrała znaczne rozmiary. Zdecydowana większość emigrantów przebywa w Europie, co jest związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej oraz otwieraniem kolejnych rynków pracy. Najbardziej znaczący wzrost emigracji na pobyt stały w skali kraju odnotowano w 2006 roku, saldo wyniosło wówczas minus 36 134 osób.

Tab. 23. Migracje ludności w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w liczbach bezwzględnych	Polska	-14 011	-19 668	-16 743	-17 945	-13 765	-9 382	-12 878	-36 134	-20 485	
	Wielkopolska	1 728	1 444	2 248	2 051	2 104	2 453	2 301	527	1 872	
	Podregiony	pilski	-464	-570	-461	-556	-371	-401	-455	-962	-651
		poznański	2 327	3 133	3 820	4 374	4 791	5 500	5 961	6 095	7 444
		kaliski	-214	-207	-211	-394	-302	-190	-326	-773	-689
		leszczyński	173	13	221	-59	-9	-4	-69	-250	-192
		koniński	-446	-566	-639	-628	-492	-431	-735	-1 159	-982
m. Poznań	352	-359	-482	-686	-1 513	-2 021	-2 075	-2 424	-3 058		
Saldo migracji stałej na 1 000 ludności	Polska	-0,40	-0,50	-0,40	-0,50	-0,40	-0,20	-0,30	-0,95	-0,54	
	Wielkopolska	0,52	0,43	0,67	0,61	0,63	0,73	0,68	0,16	0,55	
	Podregiony	pilski	-1,15	-1,41	-1,14	-1,37	-0,91	-0,99	-1,12	-2,37	-1,60
		poznański	4,58	6,11	7,38	8,37	9,07	10,28	10,98	11,07	13,29
		kaliski	-0,32	-0,31	-0,32	-0,59	-0,45	-0,29	-0,49	-1,16	-1,03
		leszczyński	0,33	0,02	0,41	-0,11	-0,02	-0,01	-0,13	-0,46	-0,35
		koniński	-0,69	-0,87	-0,99	-0,97	-0,76	-0,66	-1,13	-1,78	-1,51
m. Poznań	0,60	-0,62	-0,83	-1,19	-2,64	-3,54	-3,65	-4,29	-5,45		

Źródło: Zmiany demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1999-2006 US w Poznaniu, Rocznik demograficzny 2006 GUS

Województwo wielkopolskie w całym okresie 1999-2007 charakteryzowało się dodatnim saldem migracji stałej. Oznacza to, że większa była liczba osób meldujących się na pobyt stały niż osób wymeldowanych (1872 osób w 2007 roku). Świadczy to o dużej atrakcyjności Wielkopolski na tle innych regionów kraju. Należy jednak mieć na uwadze, że o takim saldzie przesądza sytuacja migracyjna na wsi, albowiem w miastach odpływ ludności – począwszy od 2002 roku – jest coraz większy.

Wielkopolska jest regionem o dosyć dużym w skali kraju natężeniu ruchów migracyjnych. Jednak nie są to migracje o skali mającej istotny wpływ na zmiany sytuacji demograficznej w regionie. Zdecydowaną barierą migracyjną są przeciętnie niskie, w stosunku do

kosztów utrzymania, dochody ludności. Zarówno koszty zakupu mieszkania, jak i te, związane z przemieszczeniem się do nowej lokalizacji, przekraczają możliwości zdecydowanej większości mieszkańców regionu.

Saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej na pobyt stały było w analizowanym okresie zróżnicowane w układzie podregionów. Dodatnimi, stopniowo wzrastającymi wartościami cechował się podregion poznański: od 2 327 osób w 1999 roku do 7 444 osób w roku 2007. W tym samym czasie w podregionie miasto Poznań od 2000 roku występowało ujemne saldo migracji stałej. Oznacza to, że z roku na rok więcej osób opuszcza obszar Poznania niż do niego napływa.

W 2007 roku w przeliczeniu na 1 000 ludności, współczynnik salda migracji stałej (wewnętrznej i zagranicznej) w Wielkopolsce osiągnął poziom 0,55; najniższą jego wartość w ostatnim dziesięcioleciu tj. 0,16 zanotowano w 2006 roku. W skali kraju saldo migracji stałej na 1 000 ludności przez cały analizowany okres utrzymywało wartości ujemne, osiągając najniższą wartość także w 2006 roku (-0,95).

Analizując migracje według podregionów można zauważyć, że najniższe saldo migracji stałej na 1 000 ludności w 2007 roku wystąpiło w podregionie miasto Poznań (5,45), a najwyższe w podregionie poznańskim (13,29). Na wysoką wartość salda migracji stałej w podregionie poznańskim istotny wpływ mają tendencje migracyjne ludności z m. Poznania na tereny okolicznych gmin. Obserwowany jest także wzrost migracji wewnętrznych z obszarów słabiej rozwiniętych gospodarczo do rejonów o silnej dynamice rozwoju.

Tab. 24. Gęstość zaludnienia oraz stopień urbanizacji w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Gęstość zaludnienia na 1 km ²	Polska	124	124	124	122	122	122	122	122	122	
	Wielkopolska	112	112	112	112	112	112	113	113	114	
	Podregiony	pilski	62	63	63	63	63	63	63	63	63
		poznański	103	104	105	106	107	109	110	112	114
		kaliski	115	115	115	115	115	115	115	115	115
		leszczyński	89	89	89	89	89	90	90	90	90
		koniński	101	101	101	101	101	102	102	102	102
		m. Poznań	2 230	2 222	2 211	2 209	2 197	2 184	2 173	2 158	2 142
Stopień urbanizacji - ludność w miastach w % ogółu ludności	Polska	61,8	61,9	61,8	61,7	61,6	61,5	61,4	61,3	61,2	
	Wielkopolska	57,9	57,9	57,8	57,6	57,5	57,3	57,1	56,9	56,6	
	Podregiony	pilski	55,6	55,5	55,4	55,3	55,3	55,1	55,0	54,9	54,9
		poznański	47,4	47,3	47,2	47,0	46,7	46,4	46,0	45,6	45,1
		kaliski	48,3	48,5	48,4	48,3	48,2	48,2	48,1	47,9	47,8
		koniński	48,4	48,8	48,8	48,7	48,6	48,4	48,3	48,1	48,0
		leszczyński	46,4	46,6	46,6	46,6	46,5	46,4	46,4	46,3	46,2
		m. Poznań	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Zmiany demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1999-2006 US w Poznaniu, BDR GUS

Gęstość zaludnienia województwa wielkopolskiego wynosiła w 2007 roku 114 osób na 1 km² (9 miejsce wśród województw) i była niższa o 8 osób na 1 km² od średniego

wskaźnika dla Polski (122 osoby/km²). W województwie istnieją obszary o dużej koncentracji ludności (szczególnie miasto Poznań, ośrodki subregionalne i ponadlokalne) oraz tereny słabo zaludnione (zwłaszcza powiaty położone na północy Wielkopolski). W mieście Poznaniu gęstość zaludnienia osiągnęła poziom ponad 2 000 osób/km². Wśród pozostałych podregionów podregion kaliski charakteryzuje się prawie dwukrotnie większą gęstością zaludnienia (115 osób/km²), niż podregion pilski, gdzie na 1 km² przypadają 63 osoby.

Ludność miejska województwa wielkopolskiego w 2007 roku wynosiła 1 918,0 tys. mieszkańców, co stanowiło 8,2% ogólnej liczby ludności miast Polski. W dalszym ciągu większość mieszkańców Wielkopolski mieszka w miastach, jednak przewaga ludności miejskiej systematycznie maleje. W 2007 roku mieszkańcy miast stanowili 56,6% populacji województwa wielkopolskiego, tj. o 0,3 punktu procentowego mniej niż przed rokiem i o 1,3% mniej niż w 1999 roku (w kraju udział ludności miejskiej wynosił średnio 61,2% w 2007 roku; 61,3% w 2006 r. i 61,8% w 1999 r.).

Podregionami najbardziej zurbanizowanymi, poza miastem Poznaniem, są pilski i koniński, a w najmniejszym stopniu leszczyński i poznański.

Stolica regionu – Poznań – skupia największy potencjał demograficzny – 561 tys. mieszkańców, tj. 16,6% ogólnej liczby ludności województwa. Poznań, dysponujący wykwalifikowaną kadrą naukowo-badawczą oraz będący dynamicznie rozwijającym się ośrodkiem usługowo-gospodarczym, stanowi centrum życia społecznego, politycznego i kulturalnego regionu.

W ośrodkach subregionalnych: w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile oraz Gnieźnie i Ostrowie Wlkp. zamieszkuje łącznie ok. 469 tys. osób, tj. 24,5% ogólnej liczby ludności miejskiej Wielkopolski i jednocześnie ok. 13,8% ogółu ludności województwa. Pozostałe ośrodki powiatowe skupiają ok. 344,2 tys. mieszkańców, tj. 10,2% ludności województwa.

Ludność wiejska województwa, licząca w 2007 roku 1 468,8 tys. mieszkańców stanowi 43,4% mieszkańców regionu. Jest to 9,9 % ogółu ludności wiejskiej kraju.

Z analizy struktury ludności Wielkopolski według tzw. ekonomicznych grup wieku:

- od 0 do 17 roku życia – grupa w wieku przedprodukcyjnym,
- od 18 do 59 (kobiety) i od 18 do 64 (mężczyźni) roku życia - grupa w wieku produkcyjnym,
- 60 lat i powyżej (kobiety) oraz 65 lat i powyżej (mężczyźni) – grupa w wieku poprodukcyjnym.

wynika, iż w okresie 1999-2007 corocznie zwiększał się udział ludności w wieku produkcyjnym, z 60,3% w 1999 roku do 64,9% w roku 2007. Podobna tendencja występowała w tej grupie w skali całego kraju (60,2% w 1999 r. i 64,4% w 2007 r.).

W układzie podregionów w 2007 roku największy udział grupy w wieku produkcyjnym wystąpił w m. Poznaniu (66,9%) oraz w podregionie poznańskim (66,0%). Udział ludności w wieku nieprodukcyjnym w Wielkopolsce w 1999 roku wynosił 39,7%, a w 2007 roku już tylko 35,1%. W układzie podregionów najwięcej ludności w wieku nieprodukcyjnym ubywało

w analizowanym okresie w podregionach: poznańskim i leszczyńskim (po 5,5%), a najmniej w Poznaniu (2,7%). Następuje systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej), co ma swoje implikacje dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. Udział tej grupy ludności w ogólnej populacji województwa wielkopolskiego wynosił w 2007 roku 14,4% (w 1999 r. było to 13,5%), a więc mniej niż w kraju (16,0%).

Tab. 25. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu ludności	Polska	60,2	60,8	61,5	62,2	62,9	63,5	64,0	64,2	64,4	
	Wielkopolska	60,3	61,0	61,9	62,7	63,4	64,1	64,6	64,8	64,9	
	Podregiony	pilski	59,4	60,2	61,1	62,0	62,9	63,6	64,2	64,5	64,7
		poznański	60,5	61,3	62,2	63,2	64,1	64,9	65,5	65,8	66,0
		kaliski	59,2	59,9	60,7	61,4	62,1	62,9	63,4	63,6	63,8
		leszczyński	58,9	59,7	60,6	61,5	62,4	63,1	63,8	64,1	64,4
		koniński	59,4	60,1	60,9	61,7	62,4	63,1	63,6	63,8	64,0
m. Poznań	64,2	65,0	65,6	66,3	66,9	67,2	67,4	67,2	66,9		
Ludność w wieku nieprodukcyjnym w % (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) ogółu ludności	Polska	39,8	39,2	38,5	37,8	37,1	36,5	36,0	35,8	35,6	
	Wielkopolska	39,7	39,0	38,1	37,3	36,6	35,9	35,4	35,2	35,1	
	Podregiony	pilski	40,6	39,8	38,9	38,0	37,1	36,4	35,8	35,5	35,3
		poznański	39,5	38,7	37,8	36,8	35,9	35,1	34,5	34,2	34,0
		kaliski	40,8	40,1	39,3	38,6	37,9	37,1	36,6	36,4	36,2
		leszczyński	41,1	40,3	39,4	38,5	37,6	36,9	36,2	35,9	35,6
		koniński	40,6	39,9	39,1	38,3	37,6	36,9	36,4	36,2	36,0
m. Poznań	35,8	35,0	34,4	33,7	33,1	32,8	32,6	32,8	33,1		
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w % ogółu ludności	Polska	25,0	24,4	23,5	22,7	21,9	21,2	20,6	20,1	19,6	
	Wielkopolska	26,2	25,4	24,6	23,7	22,9	22,2	21,6	21,1	20,7	
	Podregiony	pilski	28,4	27,6	26,6	25,6	24,7	23,9	23,2	22,6	22,2
		poznański	27,5	26,7	25,8	24,8	23,9	23,2	22,6	22,1	21,7
		kaliski	26,7	26,0	25,2	24,4	23,6	22,9	22,3	21,7	21,2
		leszczyński	28,1	27,3	26,4	25,5	24,7	23,9	23,3	22,7	22,2
		koniński	27,4	26,7	25,8	24,9	24,1	23,4	22,7	22,1	21,6
m. Poznań	20,0	19,0	18,2	17,4	16,8	16,2	15,9	15,6	15,4		
Ludność w wieku poprodukcyjnym w % ogółu ludności	Polska	14,7	14,8	15,0	15,1	15,2	15,3	15,4	15,7	16,0	
	Wielkopolska	13,5	13,5	13,6	13,6	13,7	13,7	13,8	14,1	14,4	
	Podregiony	pilski	12,2	12,3	12,3	12,4	12,5	12,5	12,6	12,9	13,2
		poznański	12,0	12,0	12,0	12,0	11,9	11,9	11,9	12,1	12,3
		kaliski	14,0	14,1	14,1	14,2	14,2	14,3	14,3	14,7	15,0
		leszczyński	12,9	12,9	12,9	13,0	12,9	12,9	12,9	13,2	13,5
		koniński	13,1	13,2	13,4	13,4	13,5	13,6	13,7	14,1	14,4
m. Poznań	15,8	16,0	16,1	16,3	16,4	16,5	16,7	17,2	17,7		

Źródło: Obliczenia własne podstawie BDR GUS

Rezultatem przemian w procesach demograficznych, głównie w wyniku głębokiej depresji urodzeniowej w latach 90. oraz w okresie 2000-2003, jest systematyczne zmniejsz-

szanie się liczby dzieci i młodzieży (0-17 lat) zarówno w kraju, jak i w województwie wielkopolskim. W 2007 roku ta grupa wiekowa stanowiła 20,7% całej populacji Wielkopolski, tj. o 5,5 punktu procentowego mniej niż w 1999 roku (w kraju spadek o 5,4 punktu procentowego). Spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym wystąpił we wszystkich podregionach województwa, przy czym największy zanotowano w podregionie pilskim (o 6,2 punktu procentowego). Największym odsetkiem ludzi młodych w 2007 roku charakteryzował się podregion pilski oraz leszczyński (po 22,2%), a najmniejszym podregion m. Poznań (15,4%).

Struktura wieku ludności ulega wciąż dynamicznym zmianom. Liczba oraz struktura grupy w wieku produkcyjnym warunkuje podaż zasobów ludzkich na rynku pracy. Występujące w kilku ostatnich latach zjawisko znaczącej jakościowo i ilościowo emigracji za granicę w poszukiwaniu pracy ma swój wpływ również na sytuację na wielkopolskim rynku pracy, ponieważ takie wyjazdy dotyczą w zdecydowanej większości osób w wieku produkcyjnym. W analizie stanu ludności osoby, które czasowo wyemigrowały za granicę, a mają stałe zameldowanie na terenie regionu są jednak uwzględniane tak, jakby nadal przebywały w kraju.

Tab. 26. Struktura ludności według biologicznych grup wieku w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Struktura ludności wg biologicznych grup wieku w %										
0-14 lat	Polska	19,8	19,1	18,4	17,8	17,2	16,7	16,2	15,8	15,5
	Wielkopolska	20,7	20,0	19,3	18,7	18,1	17,5	17,1	16,7	16,5
15-64 lat	Polska	68,0	68,6	69,0	69,4	69,8	70,2	70,5	70,8	71,0
	Wielkopolska	68,1	68,7	69,3	69,8	70,2	70,6	71,1	71,4	71,5
65 lat i więcej	Polska	12,1	12,4	12,6	12,8	13,0	13,1	13,3	13,4	13,5
	Wielkopolska	11,2	11,3	11,4	11,6	11,7	11,8	11,9	11,9	11,9

Źródło: Zmiany demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1999-2006 US w Poznaniu, Rocznik demograficzny 2006 GUS

Obserwacja struktury ludności według biologicznych grup wieku wskazuje na systematyczne zmniejszanie się liczby dzieci w wieku od 0 do 14 lat. Ich udział w ogólnej liczbie ludności województwa obniżył się z 20,7% (1999 r.) do 16,5% (2007 r.). Jednocześnie uwiadczenia się wzrost udziału osób w przedziale wiekowym 15-64 – z 68,1% w 1999 roku do 71,5% w 2007 roku i osób powyżej 65 roku życia (odpowiednio z 11,2% do 11,9%).

Prognoza ludności Wielkopolski na lata 2008-2035

Poprzednia prognoza ludności Polski na lata 2003-2030 (oparta na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002) tworzona była przez GUS w okresie systematycznego spadku urodzeń i zakładała do roku 2010 spadek dzietności. Statystyka z lat 2003-2007 pokazuje, że najniższą w powojennej historii liczbą urodzeń, zarówno w Polsce, jak i w Wielkopolsce, charakteryzował się rok 2003. Od 2004 roku notowany jest systematyczny wzrost urodzeń. W wyniku odwrócenia tendencji spadkowej urodzeń, (ale również

związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej) zaistniała konieczność aktualizacji poprzedniej prognozy.

Najnowsza długookresowa prognoza GUS na lata 2008-2035 zakłada, że w perspektywie najbliższych 28 lat liczba ludności kraju będzie się zmniejszała w tempie wzrastającym z upływem czasu. W 2010 roku ludność Polski ma osiągnąć liczbę 38 092,0 tys. osób, zaś w 2035 roku ma spaść do 35 993,1 tys. osób (Notatka informacyjna – Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035, GUS 2008).

Tab. 27. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego na lata 2008-2035 w tys. osób

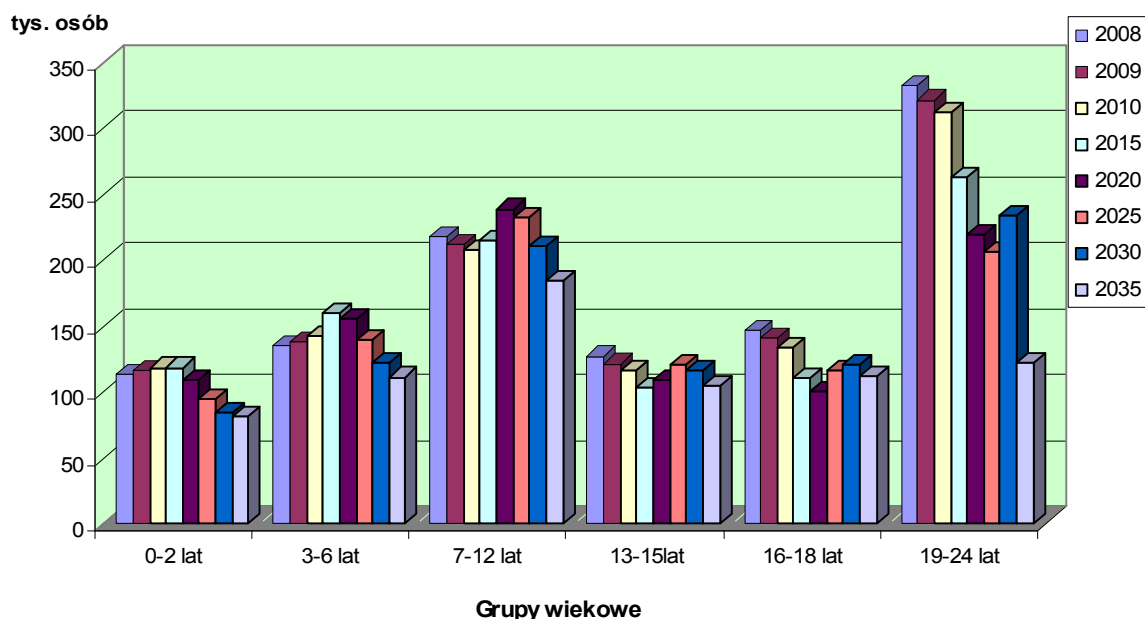
Grupa wiekowa	Przekrój terytorialny	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
Polska	Ogółem	38 107,4	38 100,6	38 092,0	38 016,1	37 829,9	37 438,1	36 796,0	35 993,1
	miasta	23 257,0	23 200,4	23 145,5	22 897,7	22 649,7	22 299,0	21 799,5	21 215,1
	wieś	14 850,4	14 900,2	14 946,5	15 118,4	15 180,2	15 139,1	14 996,5	14 778,0
Wielkopolska	Ogółem	3 395,6	3 404,5	3 413,4	3 453,5	3 475,7	3 471,7	3 441,1	3 393,9
	miasta	1 914,7	1 911,6	1 908,6	1 896,0	1 881,9	1 857,0	1 818,0	1 770,8
	wieś	1 480,9	1 493,0	1 504,7	1 557,4	1 593,8	1 614,7	1 623,0	1 623,1
0-2 lat	Ogółem	113,3	116,6	118,5	118,4	108,6	94,9	84,5	82,0
	miasta	59,6	61,1	61,7	61,2	55,6	48,2	42,7	41,4
	wieś	53,7	55,5	56,7	57,2	53,0	46,7	41,7	40,6
3-6 lat	Ogółem	135,1	138,3	142,9	159,4	155,2	139,9	122,1	111,2
	miasta	69,9	71,7	74,1	81,6	79,2	70,9	61,4	55,7
	wieś	65,2	66,6	68,7	77,8	76,0	69,0	60,6	55,5
7-12 lat	Ogółem	217,9	212,2	207,8	215,1	238,3	232,5	210,2	184,1
	miasta	107,4	104,8	103,0	108,3	119,5	116,4	104,5	90,7
	wieś	110,4	107,4	104,8	106,7	118,9	116,1	105,7	93,3
13-15 lat	Ogółem	127,1	121,3	116,9	102,6	109,3	120,1	116,0	104,1
	miasta	62,6	59,2	56,8	50,1	54,7	59,6	57,4	51,1
	wieś	64,5	62,1	60,1	52,5	54,6	60,5	58,6	53,0
16-18 lat	Ogółem	146,1	140,4	133,5	110,2	100,4	116,8	120,0	112,2
	miasta	74,6	70,7	66,7	54,0	50,2	58,7	60,1	55,9
	wieś	71,5	69,7	66,8	56,2	50,2	58,1	59,9	56,2
19-24 lat	Ogółem	332,5	321,6	311,5	262,1	219,3	206,8	233,6	238,8
	miasta	181,7	173,5	165,7	132,6	110,2	106,1	119,7	121,9
	wieś	150,8	148,0	145,8	129,5	109,2	100,6	113,9	116,9
0-17 lat	Ogółem	688,9	679,5	673,0	667,8	678,4	666,1	612,5	555,3
	miasta	348,0	342,7	339,0	336,8	342,6	334,7	306,2	275,9
	wieś	341,0	336,8	334,0	331,0	335,8	331,4	306,4	279,4
18-59/64 lat	Ogółem	2 207,3	2 215,0	2 218,5	2 164,9	2 082,2	2 027,4	2 017,8	1 989,1
	miasta	1 264,2	1 258,8	1 251,4	1 178,4	1 106,8	1 064,3	1 048,4	1 022,6
	wieś	943,1	956,1	967,1	986,5	975,4	963,1	969,5	966,5
60/65 i więcej	Ogółem	499,4	510,1	521,8	620,8	715,0	778,2	810,7	849,5
	miasta	302,5	310,0	318,2	380,8	432,4	458,0	463,5	472,4
	wieś	196,9	200,0	203,7	240,0	282,7	320,2	347,2	377,2

Źródło: Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035 GUS, Prognoza ludności na lata 2008-2035 – wielkopolskie, GUS

Zaktualizowana prognoza ludnościowa dla Wielkopolski na lata 2008-2035 generalnie niewiele różni się od poprzedniej. W województwie wielkopolskim nadal przewiduje się systematyczny przyrost ludności do roku 2020, w którym region ma zamieszkiwać 3 475,7 tys. osób, tj. o 2,3% więcej niż w 2008 roku (3 395,6 tys.). Przez kolejne 15 lat przewiduje się spadek liczby mieszkańców województwa do 3 393,9 tys. w 2035 roku, czyli mniej więcej do poziomu z roku 2008.

Zróżnicowane będą zmiany liczby ludności miejskiej i wiejskiej Wielkopolski. W miastach prognozowany jest regularny ubytek ludności. Na terenach wiejskich do 2035 roku przewiduje się przyrost liczby zamieszkujących je osób – o 8,8%. Taka sytuacja wynika w dużym stopniu z różnych zachowań demograficznych mieszkańców miast i wsi. Obserwowane od kilku lat migracje ludności z miast na obszary podmiejskie stanowią coraz bardziej znaczący czynnik, którego wpływ na przebieg procesów demograficznych w miastach i wsiach będzie ulegał zwiększeniu.

Ryc. 15. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego według edukacyjnych grup wieku w latach 2008-2035

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Biorąc pod uwagę podział części populacji w wieku od 0 do 24 lat (tzw. edukacyjne grupy wieku) prognoza ludności Wielkopolski na lata 2008-2035 zakłada dość spore wahania w poszczególnych edukacyjnych grupach wiekowych. I tak w 2010 roku populacja dzieci w wieku od 0 do 2 lat będzie większa o 4,6% od populacji z 2008 roku. Później wystąpi tendencja malejąca aż do końca horyzontu prognozy. W efekcie liczba dzieci w grupie żłobkowej w 2035 roku będzie mniejsza o 30,8% w porównaniu z rokiem 2008, stanowiąc najmniejszą pod względem liczebności grupę wiekową.

Zbliżona tendencja jest przewidywana dla grupy w wieku 3-6 lat (tzw. grupa przedszkolna). Liczebność tej grupy początkowo – do roku 2015 – zwiększy się o 15,2%, by na-

stępnie ulegać systematycznemu zmniejszaniu do roku 2035, w którym ma osiągnąć 82,3% stanu z roku 2008 roku.

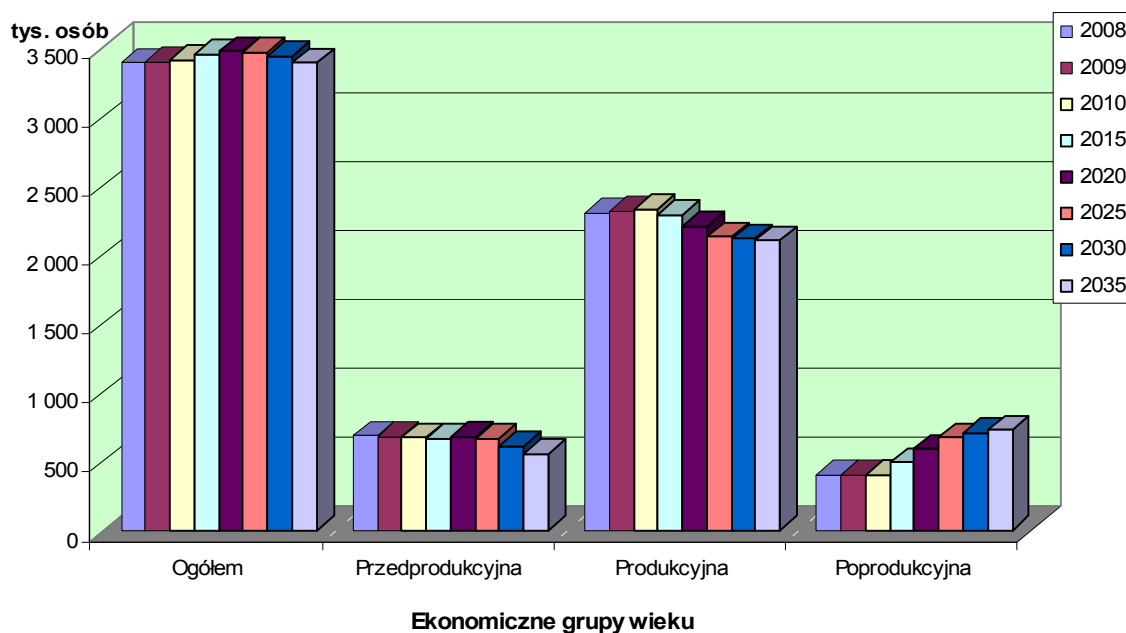
Liczba młodzieży objęta szkolnictwem podstawowym (7-12 lat) początkowo ma wzrastać – by w 2020 zwiększyć się o 12,3%, a w roku 2035 osiągnie 84,5% wielkości z 2008 roku.

Przewidywane zmiany liczby młodzieży w wieku gimnazjalnym (13-15) lat będą przebiegały w sposób zróżnicowany. Regularny spadek liczebności tej grupy będzie występował do 2015 roku. W kolejnym dziesięcioleciu nastąpić ma wzrost – w 2025 roku o 17,5 tys. osób w stosunku do roku 2015. W czasie kolejnych 10 lat – do 2035 roku – prognozuje się ponowne zmniejszanie populacji młodzieży w wieku 13-15 lat.

Podobny charakter mają mieć zmiany liczebności grupy wiekowej 16-18 lat (młodzież objęta szkolnictwem ponadgimnazjalnym). Do 2020 roku liczebność tej grupy zmniejszy się o 31,3%, czyli o ponad 45 tys. osób w stosunku do 2008 roku. Z kolei w okresie 2025-2030 ulegnie zwiększeniu do prawie 20 tys. osób w 2030 roku, by w 2035 roku osiągnąć 93,5% wielkości z roku 2030.

Znaczące ubytki populacji prognozowane są w grupie wieku 19-24 lat. Tendencja spadkowa przewidywana jest praktycznie przez cały horyzont prognozy. Do 2025 roku obniżenie liczebności populacji w tej grupie wyniesie 37,8% (ponad 125 tys. osób) - w stosunku do 2008 roku. Dopiero w ostatnim dziesięcioleciu okresu prognozowanego liczba młodzieży w tej grupie wiekowej zacznie zwiększać się, by w 2035 roku osiągnąć liczebność o 13,4% większą niż w 2025 roku.

Ryc. 16. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2008-2035

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z GUS

Zaktualizowana prognoza ludnościowa dla Wielkopolski na lata 2008-2035 nie odbiega w zasadniczy sposób od prognozy 2003-2030, jeśli chodzi o przewidywane zmiany struktury ludności według ekonomicznych grup wieku. Populacja osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), pomimo nieznacznych wahań ma się zmniejszać, by osiągnąć w 2035 roku liczebność 555,3 tys. osób. Prognozuje się obniżenie udziału tej grupy wiekowej w całej populacji województwa wielkopolskiego z 20,3% w 2008 roku do 16,4% w roku 2035.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) wzrośnie w 2010 roku do 2 218,5 tys. osób, po czym będzie się obniżać do końca okresu prognozy. Odsetek osób będących w wieku zdolności do pracy w stosunku do całej populacji zmniejszy się z 65,0% w 2010 roku do 58,6% w 2035 roku, w którym grupa ta będzie liczyła 1 989,1 tys. – najmniej w całym horyzoncie prognostycznym.

Prognoza przewiduje systematyczny wzrost liczby ludności w wieku emerytalnym. W 2035 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Wielkopolsce ma zwiększyć się w porównaniu z 2008 rokiem aż o 70,1%. W Wielkopolsce podobnie jak w całym kraju postępuje i będzie nadal postępował w coraz bardziej dynamicznym przebiegu proces starzenia się ludności. Stwarza to nowe wyzwania dla polityki społecznej państwa oraz samorządów lokalnych, która musi uwzględniać uwarunkowania ekonomiczne i społeczne włączając w to rekonstrukcję systemu ubezpieczenia społecznego.

Konkluzje:

- **nierównomierne rozmieszczenie potencjału demograficznego na obszarze województwa,**
- **wzrost liczby ludności w województwie w ostatnich latach,**
- **dodatni, wzrastający w ostatnich latach przyrost naturalny,**
- **odpływ ludności z m. Poznania na tereny podmiejskie,**
- **zmniejszająca się liczba ludności miejskiej w regionie,**
- **wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym w ostatnich latach przy spadku ludności w wieku nieprodukcyjnym (szczególnie w grupie dzieci i młodzieży),**
- **wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym,**
- **prognoza ludności zakłada regularny przyrost liczby ludności do roku 2020, a następnie jej spadek,**
- **do roku 2035 prognozowany jest systematyczny, znaczący przyrost liczby ludności w wieku emerytalnym (60 lat i więcej – kobiety oraz 65 lat i więcej – mężczyźni) oraz spadek w grupie 0-24 lat,**
- **prognozowane jest zmniejszenie liczby ludności m. Poznania – na rzecz obszarów sąsiednich.**

2.2. Rynek pracy

Sytuacja na rynku pracy w skali województwa jest wypadkową stanu szeregu czynników, z których najbardziej istotnymi są: potencjał gospodarczy, potencjał demograficzny, stan infrastruktury technicznej i społecznej, warunki życia ludności, czy aktywność ekonomiczna. Na wielkopolskim rynku pracy utrzymuje się stosunkowo dobra sytuacja. Wskaźniki charakteryzujące ten rynek w 2007 roku były lepsze niż w roku poprzednim. Zwiększyła się liczba pracujących, wzrosło też przeciętne zatrudnienie.

Zatrudnienie

Wielkopolska na tle kraju dysponuje znacznymi zasobami pracy. W 2007 roku województwo wielkopolskie skupiało prawie 10% ogółu pracujących w kraju. Według stanu na koniec grudnia 2007 roku liczba pracujących według sektorów ekonomicznych (wliczając rolników indywidualnych oraz podmioty gospodarcze o liczbie pracujących do 9 osób) wyniosła 1 318,6 tys. osób i w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyła się o 60,9 tys. osób (4,6%). W ciągu 2007 roku najwięcej pracujących Wielkopolan przybyło w sektorze usług rynkowych (o 29,2 tys. osób tj. o 6,2%). Zmniejszenie liczby pracujących w stosunku do 2006 roku wystąpiło w sektorze rolniczym (o 0,4 tys. osób tj. o 0,2%).

Tab. 28. Pracujący³ według sektorów ekonomicznych (wg faktycznego miejsca pracy) w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	Polska	12 486 682	12 332 406	12 413 284	12 576 281	12 905 398	13 456 973
	Wielkopolska	1 184 901	1 185 298	1 209 924	1 223 699	1 257 687	1 318 551
Sektor rolniczy	Polska	2 167 439	2 144 605	2 145 668	2 144 237	2 145 146	2 149 451
	Wielkopolska	212 581	209 680	210 057	209 388	209 924	209 557
Sektor przemysłowy	Polska	3 564 412	3 488 902	3 509 917	3 513 294	3 671 936	3 899 311
	Wielkopolska	377 992	383 346	398 498	398 635	410 607	438 473
Sektor usług rynkowych	Polska	4 486 364	4 481 499	4 500 728	4 628 626	4 780 068	5 056 604
	Wielkopolska	404 962	405 369	415 774	424 769	444 316	473 534
Sektor usług nierynkowych	Polska	2 268 467	2 217 400	2 256 971	2 290 124	2 308 248	2 351 607
	Wielkopolska	189 366	186 903	185 595	190 907	192 840	196 987

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Największy odsetek (35,9%) ogółu pracujących w województwie odnotowano w sektorze usług rynkowych, a najmniejszy (14,9%) w sektorze usług nierynkowych. W skali całego kraju najwięcej pracujących (37,6%) skupiał sektor usług rynkowych, a najmniej (16,0%) sektor rolniczy.

Rozkład przestrzenny zatrudnienia na obszarze województwa wielkopolskiego nie jest równomierny. Jest to wynik różnego potencjału gospodarczego wielkopolskich powiatów.

³ Dane uwzględniają rolników indywidualnych oraz podmioty gospodarcze o liczbie pracujących do 9.

Najsilniejszym ośrodkiem gospodarczym jest Poznań wraz z powiatem poznańskim generujący znaczącą podaż pracy. W 2007 roku skupiało się tu 44,2% wszystkich zatrudnionych w Wielkopolsce.

W 2007 roku przeciętne zatrudnienie w województwie wielkopolskim wynosiło 933 916 osób i w porównaniu do poprzedniego roku wzrosło o 5,4%. Większość zatrudnionych skupiały sekcje C+D+E (górnictwo, przemysł oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę) 333 541 osób, tj. 35,7% ogółu zatrudnionych w Wielkopolsce oraz sekcja G - handel i naprawy – 175 768 osób (18,8% ogółu zatrudnionych). Najmniejsze w województwie wielkopolskim zatrudnienie było w sekcji H – hotele i restauracje. W 2007 roku w strukturze zatrudnienia udział tej sekcji wyniósł zaledwie 1,3%. W skali kraju największej pracowników zatrudniały sekcje C+D+E (2 842 455 osób, tj. 30,3%) oraz sekcja G – handel i naprawy – 1 005 966 osób tj. 15,8%.

Tab. 29. Przeciętne zatrudnienie według sekcji w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	Polska	8 736 310	8 661 736	8 640 193	8 786 712	8 965 869	9 387 718
	Wielkopolska	803 785	819 332	835 061	856 114	883 891	933 916
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo ⁴ i Rybactwo (Sekcja A+B)	Polska	171 402	163 905	157 881	156 779	156 376	159 540
	Wielkopolska	26 244	25 425	24 603	24 815	25 229	25 113
Górnictwo, przemysł, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (Sekcja C+D+E)	Polska	2 670 465	2 639 114	2 663 097	2 665 401	2 714 310	2 842 455
	Wielkopolska	280 382	295 300	310 167	311 990	318 051	333 541
Budownictwo (Sekcja F)	Polska	545 544	496 362	453 065	483 595	511 487	576 779
	Wielkopolska	52 260	49 371	45 296	48 022	51 377	59 423
Handel i naprawy (Sekcja G)	Polska	1 291 090	1 308 046	1 295 399	1 360 695	1 394 236	1 482 797
	Wielkopolska	136 582	139 807	141 048	151 714	159 557	175 768
Hotele i restauracje (Sekcja H)	Polska	136 291	134 848	141 635	147 328	152 560	163 330
	Wielkopolska	10 115	10 363	10 769	10 779	11 279	11 902
Transport, gospodarka magazynowa i łączność (Sekcja I)	Polska	601 877	586 337	582 952	577 728	596 658	620 996
	Wielkopolska	36 722	36 593	38 785	39 053	45 668	49 122
Pośrednictwo finansowe (Sekcja J)	Polska	236 981	226 320	226 718	242 954	248 744	258 679
	Wielkopolska	17 245	15 710	15 755	16 907	16 804	17 192
Obsługa nieruchomości i firm; nauka (Sekcja K) ⁵	Polska	671 295	699 486	700 566	695 804	723 345	780 338
	Wielkopolska	48 389	50 477	52 008	52 371	54 002	56 989
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i zdrowotne (Sekcja L)	Polska	507 922	531 112	538 345	552 300	560 491	574 919
	Wielkopolska	39 882	41 548	42 119	43 305	44 138	44 733
Edukacja (Sekcja M)	Polska	867 057	960 764	979 715	1 004 902	1 003 950	1 005 966
	Wielkopolska	78 204	88 962	88 107	89 980	89 732	90 319
Ochrona zdrowia i opieka społeczna (Sekcja N)	Polska	776 359	653 647	636 227	634 019	636 063	644 935
	Wielkopolska	58 517	47 243	46 603	47 038	47 687	48 781
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna (Sekcja O)	Polska	260 027	261 795	264 593	265 207	267 649	276 984
	Wielkopolska	19 243	18 533	19 801	20 140	20 367	21 033

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

⁴ Z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wyszacowanymi na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2002 i Powszechnego Spisu Rolnego 2002

⁵ Z dniem 1 maja 2004 roku przekwalifikowano zespół szkół z sekcji „Obsługa nieruchomości i firm” do sekcji „Edukacja”

Wskaźnik zatrudnienia systematycznie wzrasta w Wielkopolsce od 2004 roku, kiedy to wynosił on 46,8%, by w efekcie w 2007 roku osiągnąć wartość 49,9%. W całym tym okresie kształtował się on powyżej średniej krajowej. Wśród ludności w wieku produkcyjnym w 2007 roku wynosił on 63,1%, w tym wśród mężczyzn w tym wieku 70,6%, a wśród kobiet 55,4%. W tych przypadkach także przekraczał średnie wartości krajowe.

Aktywność zawodowa ludności Wielkopolski pogarsza się z roku na rok. Jest to tendencja analogiczna do tendencji ogólnokrajowej. O ile w 2003 roku w województwie 1 571 tys. osób było aktywnych zawodowo, to w 2007 roku takich osób było już o 141 tys. mniej.

Współczynnik aktywności zawodowej ludności ogółem wynosił w 2007 roku 54,4% (w kraju 53,7%), z tego 63,7% (w kraju 61,9%) aktywnych zawodowo było mężczyzn, a 46,1% (w kraju 46,3%) kobiet.

Skalę potencjalnie możliwych do zaktywizowania zasobów pracy w Wielkopolsce ilustrują wielkości współczynników aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym. Tylko 68,9% ludności regionu w wieku produkcyjnym wykazuje się aktywnością zawodową. Jest to współczynnik o wartości nieco niższej niż w kraju, gdzie wynosił on 69,1%. Tak więc wielkość potencjalnych zasobów pracy możliwych do zaktywizowania można oszacować teoretycznie nawet na ok. 30% populacji grupy w wieku produkcyjnym, tj. ok. 60 tys. osób.

Tab. 30. Aktywność ekonomiczna ludności w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2003-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007
Aktywni zawodowo ogółem w tys.						
Ogółem	Polska	16 946	17 025	17 161	16 938	16 859
mężczyźni		9 173	9 246	9 362	9 283	9 234
kobiety		773	7 780	7 799	7 655	7 626
Ogółem	Wielkopolska	1 571	1 531	1 538	1 482	1 430
mężczyźni		860	847	866	825	793
kobiety		711	684	672	657	637
Współczynnik aktywności zawodowej ludności ogółem w %						
Ogółem	Polska	54,7	54,7	54,9	54,0	53,7
mężczyźni		62,2	62,3	62,8	62,1	61,9
kobiety		48,0	47,8	47,7	46,6	46,3
Ogółem	Wielkopolska	57,3	57,2	57,0	55,3	54,4
mężczyźni		65,3	65,4	65,8	64,0	63,7
kobiety		49,9	49,6	48,6	47,2	46,1
Współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym w %						
Ogółem	Polska	69,8	69,6	69,8	69,2	69,1
mężczyźni		74,3	74,3	74,8	74,5	74,4
kobiety		65,0	64,6	64,6	63,7	63,5
Ogółem	Wielkopolska	70,5	70,9	70,1	69,0	68,9
mężczyźni		75,8	76,7	76,3	75,5	75,6
kobiety		64,9	65,0	63,3	62,2	62,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych

Wynagrodzenia i świadczenia emerytalno-rentowe

Województwo wielkopolskie zaliczane jest do regionów o niskich średnich płacach. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2007 roku w Wielkopolsce ukształtowało się na poziomie 2 610,82 zł i było o 8,5% wyższe od notowanego w 2006 roku (w kraju natomiast o 8,0%). Przyjęcie jako podstawy porównań roku 1999, ukazuje wzrost przeciętnej płacy w województwie wielkopolskim o 36,1%, przy średnim wzroście w Polsce o 40,4%. Przeciętne wynagrodzenie w Wielkopolsce systematycznie rośnie, jednak średnie roczne tempo przyrostu jest cały czas niższe niż w kraju.

Tab. 31. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia i świadczenia emerytalno-rentowe w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	Polska	1 706,74	1 893,74	2 045,11	2 239,56	2 314,66	2 409,69	2 506,93	2 636,81	2 866,04
	Wielkopolska	1 668,25	1 869,29	1 991,59	2 047,58	2 129,03	2 204,31	2 263,60	2 389,00	2 610,82
Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w zł	Polska	813,70	875,00	971,80	1 039,34	1 092,43	1 140,94	1 170,74	1 260,84	1 298,83
	Wielkopolska	741,37	793,00	879,21	941,00	989,21	1 034,08	1 064,24	1 149,42	1 184,59
Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe brutto rolników indywidualnych w zł	Polska	562,56	602,00	678,52	700,00	726,97	747,25	785,11	802,52	813,93
	Wielkopolska	564,85	604,00	680,02	700,49	726,56	747,06	759,69	803,14	812,67

Źródło: Rocznik statystyczny województwa wielkopolskiego US w Poznaniu, BDR GUS

W 2007 roku przeciętne świadczenie emerytalno-rentowe z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w województwie wielkopolskim wyniosło 1 184,59 zł i podobnie jak rok wcześniej było o 8,8% mniejsze niż przeciętne w kraju. Na zbliżonym poziomie do krajowego utrzymują się w województwie przeciętne renty i emerytury rolników indywidualnych – 812,67 zł, Polska – 813,93 zł).

Bezrobocie

Dzięki stale poprawiającej się sytuacji gospodarczej Wielkopolski oraz prowadzonej aktywnej polityce na rynku pracy ostatnie lata charakteryzują się stałym spadkiem bezrobocia w regionie. Poprawa sytuacji na wielkopolskim rynku pracy występuje od 2003 roku (podobnie jak w całym w kraju), kiedy to po raz pierwszy od 5 lat zmniejszyła się liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy. W kolejnych latach tendencja spadkowa nasilała się i w efekcie w końcu 2008 roku liczba bezrobotnych w Wielkopolsce wynosiła już 91,4 tys. osób (w kraju 1 473,8 tys. osób), przy prawie 250-tysięcznym bezrobociu w najgorszym pod tym względem roku 2002. Największy spadek liczby bezrobotnych wystąpił w latach 2006-2007, kiedy to ich liczba w całym województwie zmniejszyła się o prawie 100 tys. osób (42,3 tys. osób w roku 2006 i 56,3 tys. osób w 2007 r.). W 2008 roku nastąpiło wyhamowanie

tempa spadkowego: liczba bezrobotnych zmniejszyła się w stosunku do 2007 roku już „tylko” o 21 tys. osób.

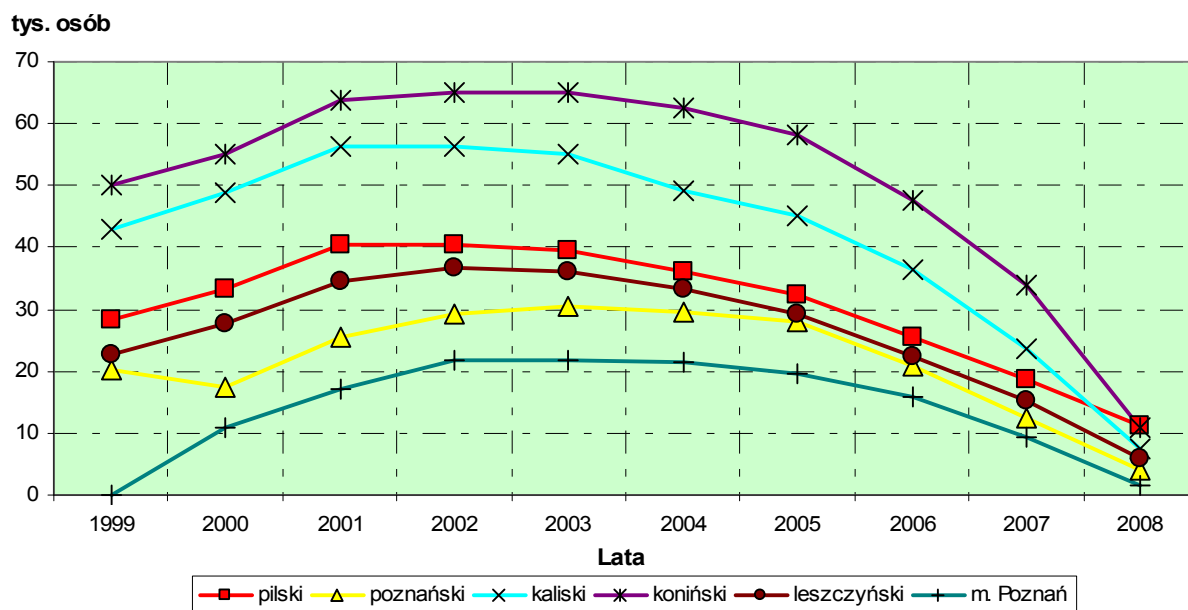
Tab. 32. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	Polska	2 349,8	2 702,6	3 115,1	3 217,0	3 175,7	2 999,6	2 773,0	2 309,4	1 746,6	1 473,8	
	Wielkopolska	164,6	193,3	237,3	249,2	247,9	232,3	211,4	169,1	112,8	91,4	
	Podregiony	piłski	28,4	33,2	40,3	40,3	39,4	36,1	32,3	25,5	18,6	16,5
		poznański	20,3	17,3	25,6	29,3	30,5	29,6	28,0	21,0	12,3	9,0
		kaliski	43,0	49,0	56,2	56,3	55,2	49,3	45,2	36,5	23,7	19,7
		leszczyński	22,7	27,7	34,4	36,7	36,1	33,2	29,2	22,5	15,1	13,4
		koniński	50,1	55,2	63,7	64,9	64,9	62,5	58,1	47,7	33,8	27,2
		m. Poznań*	0	11,0	17,1	21,7	21,9	21,5	19,6	15,8	9,3	5,6
		Wieś	x	91,6	110,5	113,8	113,0	105,8	97,3	78,7	53,7	43,6
	Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	Polska	13,1	15,1	17,5	20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5
Wielkopolska		10,5	12,5	16,6	17,2	17,1	15,9	14,6	11,7	8,0	6,4	
Podregiony		piłski	x	x	x	x	x	22,9	20,7	16,7	12,4	11,1
		poznański	x	x	x	x	x	13,6	12,3	9,4	5,6	3,9
		kaliski	x	x	x	x	x	18,0	16,6	13,6	9,1	7,5
		leszczyński	x	x	x	x	x	15,0	13,3	10,3	7,1	6,0
		koniński	x	x	x	x	x	23,5	22,1	18,6	13,7	11,0
		m. Poznań	x	x	x	x	x	6,7	6,2	5,0	2,9	1,7

Źródło: BDR GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego

* zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5

Ryc. 17. Zmiana liczby bezrobotnych według podregionów województwa wielkopolskiego w latach 1999-2008

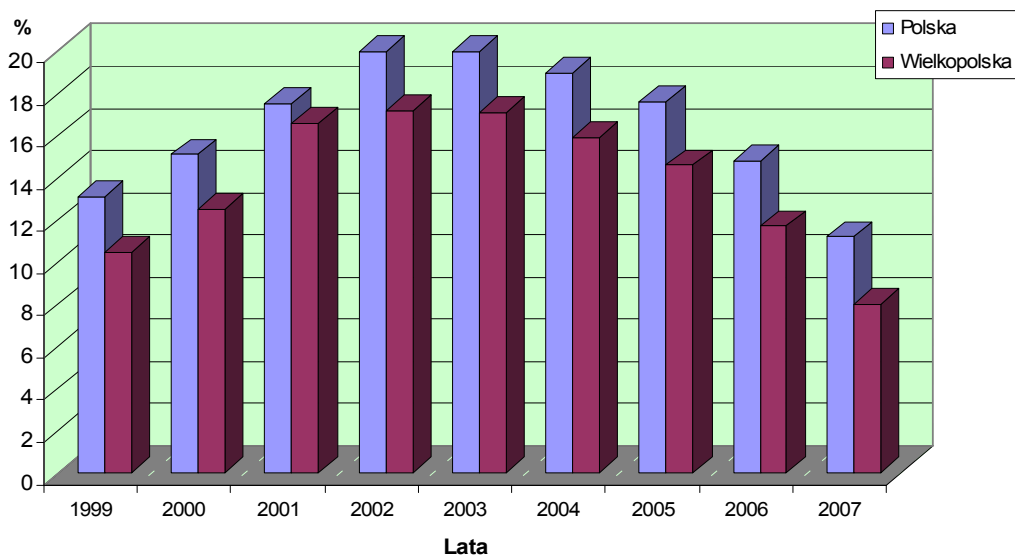

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu

Systematyczny spadek liczby osób bezrobotnych dotyczył wszystkich podregionów. W okresie 2003-2008 największe zmniejszenie liczby osób bez pracy odnotowano w podregionie konińskim (o 37,7 tys. osób) oraz podregionie kaliskim (o 35,5 tys. osób). Najmniej (w liczbach bezwzględnych) bezrobotnych ubyło w podregionie poznańskim (21,5 tys.) i w m. Poznaniu (16,3 tys.). W 2008 roku najmniejszą liczbą osób bezrobotnych, podobnie jak w latach poprzednich charakteryzowało się m. Poznań (5,6 tys. osób), w którym w stosunku do roku poprzedniego liczba osób bez pracy zmniejszyła się o 3,7 tys. osób. Natomiast największej bezrobotnych – 27,2 tys. osób znajdowało się w podregionie konińskim i było to o 6,6 tys. osób mniej niż w 2007 roku.

Reasumując, w całym regionie nastąpiła zdecydowana poprawa sytuacji osób szukających zatrudnienia. W dłuższej perspektywie dynamika i rozwój regionalnego rynku pracy będzie zależała od zdolności do przyciągania inwestycji i generowania nowych technologii, a przede wszystkim od koniunktury gospodarczej.

Ryc. 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008⁶

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Wielkopolsce obniża się od 2003 roku, osiągając na koniec 2008 roku wielkość 6,4% - najniższy poziom wśród województw. Zróżnicowanie wewnątrz regionu tego zjawiska jest znaczne. Najniższa stopa bezrobocia w 2008 roku występowała w podregionie m. Poznań (1,7%) oraz podregionie poznańskim (3,9%). Najtrudniejsza sytuacja na rynku pracy miała natomiast miejsce w podregionie pilskim, gdzie wskaźnik ten osiągnął wartość 11,1% oraz w podregionie konińskim z 11,0% stopą bezrobocia rejestrowanego.

⁶ Dla roku 2002 i 2003 wykorzystano wyniki narodowego Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonych w 2002 roku.

Tendencja spadkowa liczby bezrobotnych występowała również na obszarach wiejskich. Od roku 2002, w którym bezrobocie na wsi osiągnęło apogeum i zarejestrowanych było prawie 114 tys. bezrobotnych, następował szybki spadek i w 2008 roku na obszarach wiejskich Wielkopolski było już niecałe 44 tys. osób bez pracy. Przy wyraźnej tendencji spadkowej bezrobocia na wsi, udział bezrobotnych na obszarach wiejskich w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwie utrzymuje się na stałym, wysokim poziomie, osiągając wielkość od 47,4% w 2000 roku do 47,7% w 2008 roku. Wysoki poziom bezrobocia na wsi, zarówno rejestrowanego, jak i utajonego, wynika z małej podatności części mieszkańców obszarów wiejskich na zmiany zachodzące na rynku pracy. Osoby mieszkające na wsi charakteryzuje często niższy poziom wykształcenia, mała mobilność i gotowość przyuczenia do zawodu lub zmiany kwalifikacji. Ponadto część osób z obszarów wiejskich rejestruje się w urzędach pracy tylko w celu uzyskania świadczeń z pomocy społecznej. Na stosunkowo wysokie bezrobocie na wsi wpływa również słaba dostępność komunikacyjna wielu obszarów regionu.

Regularny spadek stopy bezrobocia rejestrowanego spowodował, że w 2008 roku (podobnie jak w 2007 r.) wskaźnik bezrobocia w województwie wielkopolskim był najniższy w kraju, osiągając wielkość 6,4%, tj. o 3,1 punkty procentowe mniej niż średnio w kraju. Wielkość stopy bezrobocia rejestrowanego również spada regularnie w Wielkopolsce od 2003 roku. W latach 2003-2008 spadek ten wyniósł 10,7 punktów procentowych (w kraju 10,5 punktów procentowych).

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w województwie wielkopolskim przeważają kobiety. Pomimo zmniejszającej się liczby kobiet bez pracy, ich udział w całości populacji bezrobotnych wzrastał systematycznie: z 52,1% w 2002 roku do 65,8% w 2007 roku. Sytuacja zmieniła się dopiero w 2008 roku, kiedy to udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się do 61,9% (o 3,9 punktu procentowego mniej niż w roku poprzednim).

Przewaga bezrobotnych kobiet w stosunku do bezrobotnych mężczyzn występuje we wszystkich podregionach województwa. Najwyższym odsetkiem kobiet bez pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych charakteryzował się w 2008 roku podregion kaliski (64,4%), a najniższym m. Poznań (54,4%).

„Przewaga” kobiet nie posiadających zatrudnienia jest wyraźnie widoczna we wszystkich grupach osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Te grupy to: długotrwale bezrobotni, bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bezrobotni do 25 roku życia, bezrobotni mieszkańcy wsi. Potwierdza to formułowane dotąd wnioski o znacznie trudniejszej sytuacji na rynku pracy kobiet niż mężczyzn. Kobiety łatwiej tracą pracę i mają większe trudności przy ponownym zatrudnieniu się.

Kolejną grupą osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy stanowią długotrwale bezrobotni. Odsetek tej grupy bezrobotnych w stosunku do ogółu osób bez zatrudnienia wzrastał systematycznie z 35,1% w 1999 roku do 49,9% w 2003 roku, a następnie w ciągu czterech kolejnych lat spadł o 6,9% punktu procentowego, osiągając w 2007 roku wartość 41,5%. W końcu 2008 roku osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok stanowiły 43,7% ogólnej liczby bezrobotnych w województwie wielkopolskim (51,1% w Polsce).

Bezrobotni do 25 roku życia to grupa o najniższym – zmniejszającym się od 1999 roku – udziale procentowym osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Świadczy to o malejącym bezrobociu wśród ludzi młodych. Obecnie młode, mobilne i coraz lepiej wykształcone osoby, które szukają pracy, znajdują ją często poza granicami Polski. Ponadto urzędy pracy udzielają coraz większej pomocy ludziom młodym w wejściu na rynek pracy.

Na koniec grudnia 2008 roku udział tej grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych w Wielkopolsce wynosił 23,9%. W stosunku do roku poprzedniego zanotowano – po raz pierwszy od 1999 roku - wzrost o 2,9 punktu procentowego. Wzrost udziału tej grupy bezrobotnych w 2008 roku odnotowano we wszystkich podregionach.

Tab. 33. Grupy osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008

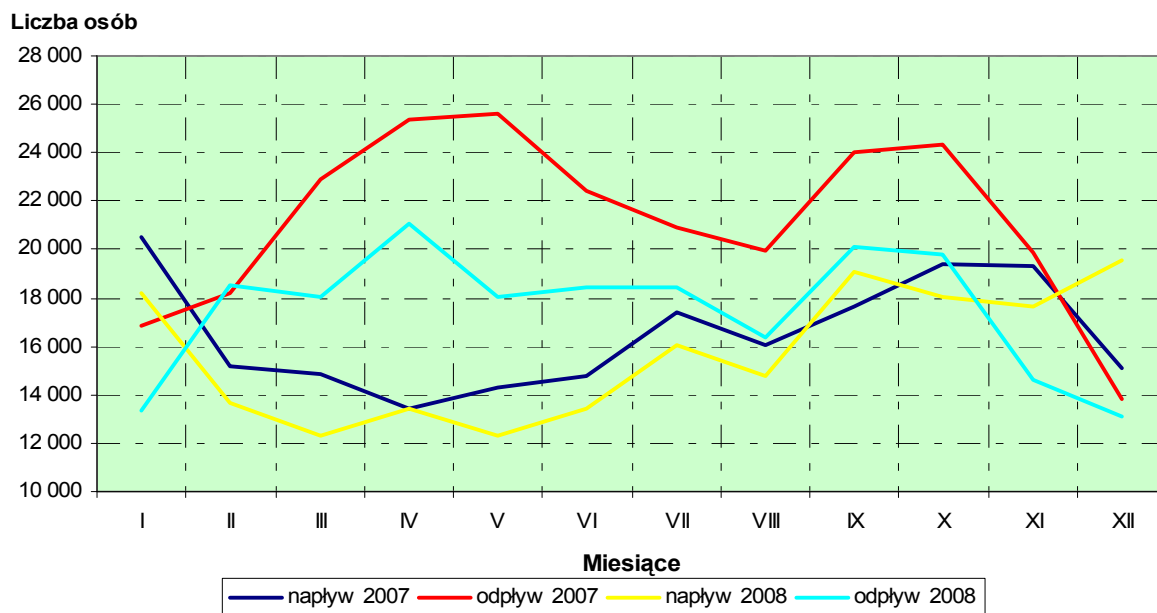
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Zarejestrowane bezrobotne kobiety w % bezrobotnych ogółem	Polska	55,6	55,2	52,7	51,2	51,5	52,3	53,6	56,5	58,2	56,5	
	Wielkopolska	58,7	57,7	53,9	52,1	53,3	55,1	57,7	62,6	65,8	61,9	
	Podregiony	piłski	58,6	58,1	54,3	53,3	54,0	55,7	58,2	62,8	66,2	61,2
		poznański	62,9	60,0	54,1	51,9	53,3	56,1	59,5	64,9	67,0	62,5
		kaliski	59,8	59,2	55,5	53,2	54,6	56,7	59,0	64,8	68,8	64,4
		leszczyński	59,0	56,9	53,3	51,2	52,0	53,8	57,3	63,4	63,4	60,1
		koniński	56,0	55,6	52,7	51,5	52,6	54,2	56,4	60,8	65,6	62,7
		m. Poznań	58,7	58,5	52,6	50,9	52,9	53,7	55,8	58,3	60,0	54,4
Zarejestrowani długotwale (bez pracy dłużej niż 1 rok) bezrobotni w % bezrobotnych ogółem	Polska	38,7	44,7	43,1	51,2	52,5	52,2	50,2	49,3	45,1	51,1	
	Wielkopolska	35,1	41,7	44,0	47,9	49,9	48,4	47,2	46,9	41,5	43,7	
	Podregiony	piłski	x	x	x	x	49,5	47,1	45,5	40,2	34,5	x
		poznański	x	x	x	x	46,1	47,5	47,1	48,8	44,2	x
		kaliski	x	x	x	x	52,8	50,4	47,2	48,8	40,8	x
		leszczyński	x	x	x	x	46,4	43,5	41,8	40,8	35,7	x
		koniński	x	x	x	x	53,3	51,8	51,2	50,8	46,6	x
		m. Poznań	x	x	x	x	43,9	44,6	46,9	48,0	44,4	x
Bezrobotni zarejestrowani w wieku do 25 lat w % bezrobotnych ogółem	Polska	31,0	30,5	29,5	27,8	26,0	24,3	22,6	20,6	19,0	20,7	
	Wielkopolska	35,9	34,9	34,4	32,3	29,6	27,4	25,6	22,7	21,0	23,9	
	Podregiony	piłski	x	30,1	30,1	29,2	27,0	25,5	24,9	22,1	21,4	24,0
		poznański	x	36,7	36,9	34,0	30,8	27,6	25,4	22,3	19,3	24,9
		kaliski	x	35,9	34,3	32,4	30,2	28,4	26,5	22,8	22,7	24,4
		leszczyński	x	38,1	37,7	35,8	32,5	30,1	28,2	26,0	23,3	26,5
		koniński	x	35,8	35,6	33,4	31,2	29,2	27,5	25,0	22,7	24,3
		m. Poznań	x	29,2	29,5	26,1	21,5	18,7	15,3	12,0	9,0	12,6

Źródło: BDR GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US Poznań

Liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych w województwie wielkopolskim w 2008 roku wyniosła nieco ponad 188 tys. osób. W porównaniu z 2007 rokiem napływ do bezrobocia był niższy o 4,8%. Z kolei w 2008 roku z rejestrów wyłączono prawie 210 tys. osób czyli o 17,4% mniej niż w roku poprzednim.

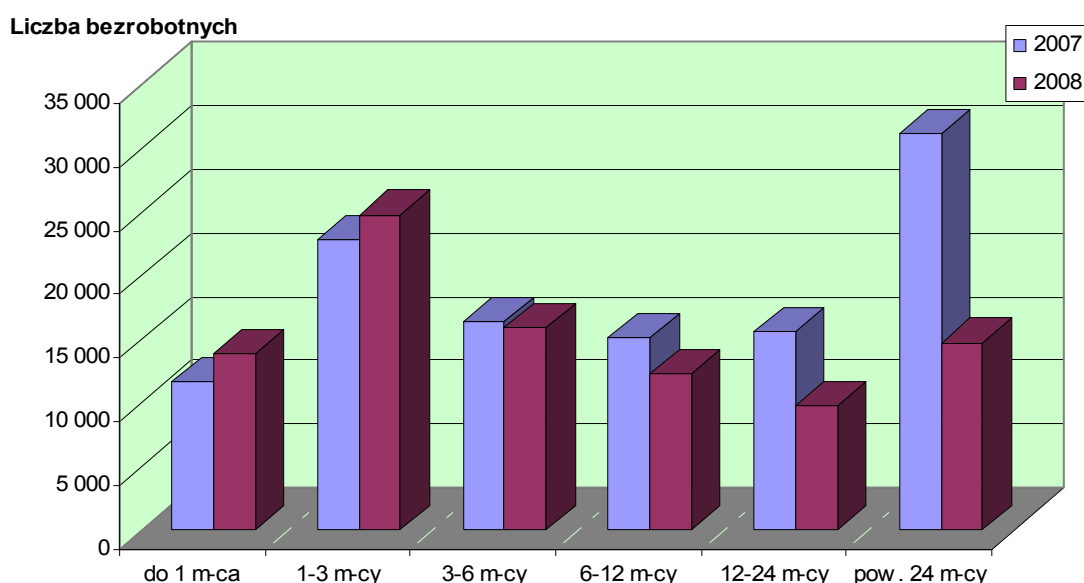
Zasadniczą przyczyną wyłączenia z ewidencji bezrobotnych w 2008 roku było podjęcie pracy. Dotyczyło to 39,8% tj. 83 547 osób. Częstym powodem wyłączeń było również niepotwierdzenie gotowości do podjęcia pracy (objęło to prawie 31% osób). Inne przyczyny wykluczenia z bezrobocia to: rozpoczęcie szkolenia, stażu, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy oraz prace społecznie użyteczne. Z takich przyczyn wyłączono 33,5 tys. osób z ewidencji bezrobotnych (16%).

Ryc. 19. Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyłączeni z ewidencji w województwie wielkopolskim według miesięcy w 2007 i 2008 roku

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu

Ryc. 20. Bezrobotni zarejestrowani w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku według czasu pozostawiania bez pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu

Analiza struktury bezrobocia w Wielkopolsce względem czasu pozostawania bez pracy w 2008 roku wykazuje, że najliczniejszą grupę stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez 1-3 miesiące tj. stosunkowo krótko. Takich osób było niecałe 25 tys. (27,2% wszystkich bezrobotnych). Udział tej grupy w stosunku do 2007 roku zwiększył się o 7,0 punktów procentowych, co jest zjawiskiem pozytywnym. Kolejną grupę, także ok. 25 tys., stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy – których było 27%. Mimo, iż udział tej grupy bezrobotnych obniżył się w porównaniu do roku 2007 aż o 14,6 punktów procentowych, to nadal utrzymuje się on na wysokim poziomie. Długotrwale bezrobocie ma wiele negatywnych aspektów, a przede wszystkim powoduje utrwalenie syndromu tzw. „wyuczonej bezradności”. Osoby długotrwale bezrobotne często charakteryzują się niską samooceną zawodową i przez to mają problemy z zaangażowaniem się w poszukiwanie pracy. Uaktywnienie tej grupy jest utrudnione ze względu na małą atrakcyjność rynkową kandydatów spowodowaną długą przerwą w zatrudnieniu. Ich zdobyte wcześniej kwalifikacje dezaktualizują się na tyle, że osoby te wymagają ponownego przygotowania przez pracodawcę. Problem ten próbują rozwiązywać urzędy pracy przez aktywne promowanie aktywizacji osób pozostających długotrwale bez zatrudnienia.

Tab. 34. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w województwie wielkopolskim w układzie podregionów w 2007 i 2008 roku

Przekrój terytorialny	Rok	Liczba bezrobotnych ogółem	Z tego według czasu pozostawania bez pracy (w miesiącach)						
			do 1	1-3	3-6	6-12	12-24	pow. 24	
Wielkopolska	2007	112 827	11 697	22 815	16 338	15 178	15 560	31 239	
	2008	91 441	13 833	24 822	15 936	12 271	9 817	14 762	
Podregiony	pільski	2007	18 565	2 196	4 320	3 025	2 623	2 664	3 737
		2008	16 491	2 770	4 616	2 949	2 320	1 915	1 921
	poznański	2007	12 316	1 068	2 303	1 763	1 743	1 763	3 676
		2008	8 983	1 464	2 610	1 512	1 107	832	1 458
	kaliski	2007	23 708	2 593	5 261	3 327	2 860	3 091	6 576
		2008	19 727	2 859	5 522	3 590	2 532	2 213	3 011
	koniński	2007	33 806	3 064	5 807	4 833	4 352	4 673	11 077
		2008	27 238	3 613	6 373	4 595	3 945	3 117	5 595
	leszczyński	2007	15 130	1 844	3 437	2 260	2 181	1 909	3 499
		2008	13 390	2 039	4 014	2 339	1 734	1 330	1 934
	m. Poznań	2007	9 302	932	1 687	1 130	1 419	1 460	2 674
		2008	5 612	1 088	1 687	951	633	410	843

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu

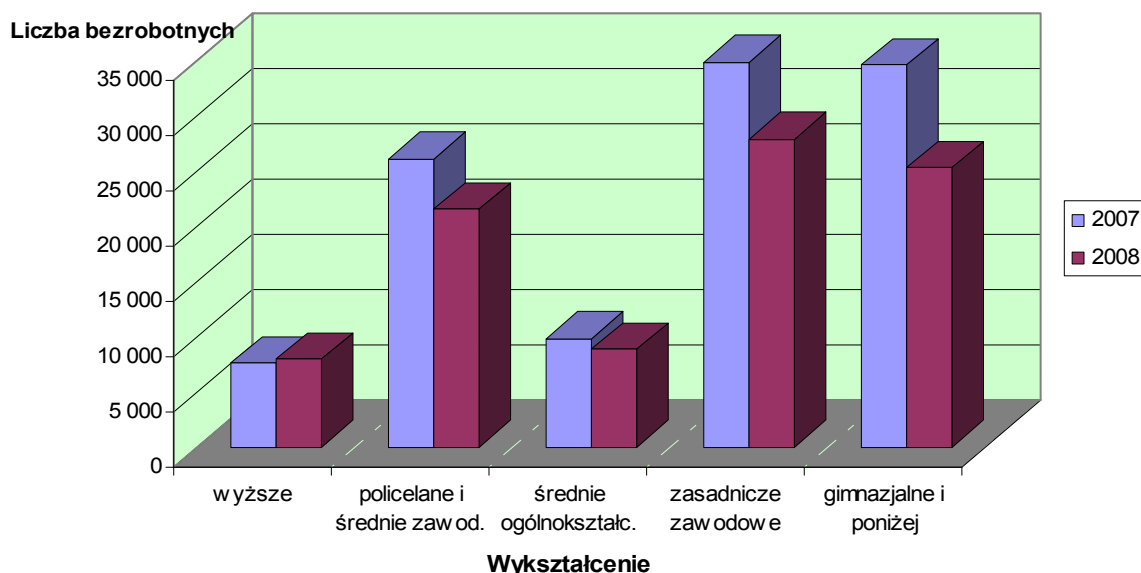
W układzie podregionów województwa wielkopolskiego najliczniejszą grupą bezrobotnych pozostających bez pracy od 1 do 3 miesięcy charakteryzował się podregion koniński (6 373 osoby). Liczebność tej grupy zwiększyła się w stosunku do 2007 roku o 566 osób. W 2008 roku najmniejsza liczba krótkotrwale bezrobotnych – 1 687 osób – zarejestrowana była w m. Poznaniu. Osoby pozostające bez pracy od 12 do 24 miesięcy i powyżej 24 miesięcy dominowały także w podregionie konińskim. W 2008 roku takich osób było tu 8 712, tj. aż o 44,7% mniej, niż w roku poprzednim. Zauważalny wyraźny spadek liczby bezrobotnych w tej kategorii czasu pozostawania bez pracy we wszystkich podregionach województwa wielko-

polskiego w 2008 roku jest bardzo pozytywnym zjawiskiem, które może być wynikiem chłonności rynku pracy oraz większej, ze względu na potrzeby, aktywności pracodawców, a przede wszystkim dobrej koniunktury gospodarczej.

Największa liczba osób bezrobotnych w Wielkopolsce legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym (27,9 tys. osób, tj. 30,5% populacji bezrobotnych). Prawie podobnie liczebną grupę stanowią bezrobotni z najniższym, możliwym wykształceniem, tzn. gimnazjalnym i poniżej (25,3 tys. osób, tj. 27,6% ogółu bezrobotnych). Najmniej jest bezrobotnych z wykształceniem wyższym (8,9 tys. osób) oraz średnim ogólnokształcącym (8,0 tys. osób). Jednak nie można pominąć faktu, iż odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym zwiększył się z 6,7% w 2007 roku do 8,7% w 2008 roku. Wzrost liczby bezrobotnych osób z najwyższym możliwym wykształceniem świadczyć może o niedostatecznym uwzględnianiu przy wyborze kierunku dalszej edukacji aktualnej sytuacji na rynku pracy. Efektem tego jest obserwowany obecnie brak pracowników o wysokich kwalifikacjach technicznych, zaś absolwenci takich kierunków, jak: zarządzanie i marketing, pedagogika, ekonomia oraz administracja występują w znacznej nadwyżce.

Pracodawcy coraz częściej poszukują wykwalifikowanych, lecz niekoniecznie wysoko wykształconych pracowników. Ponadto zaczyna brakować fachowców i rzemieślników. Przyczyną jest głównie emigracja zarobkowa, ale również niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do rosnących wymogów postępu technicznego i technologicznego.

Ryc. 21. Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku

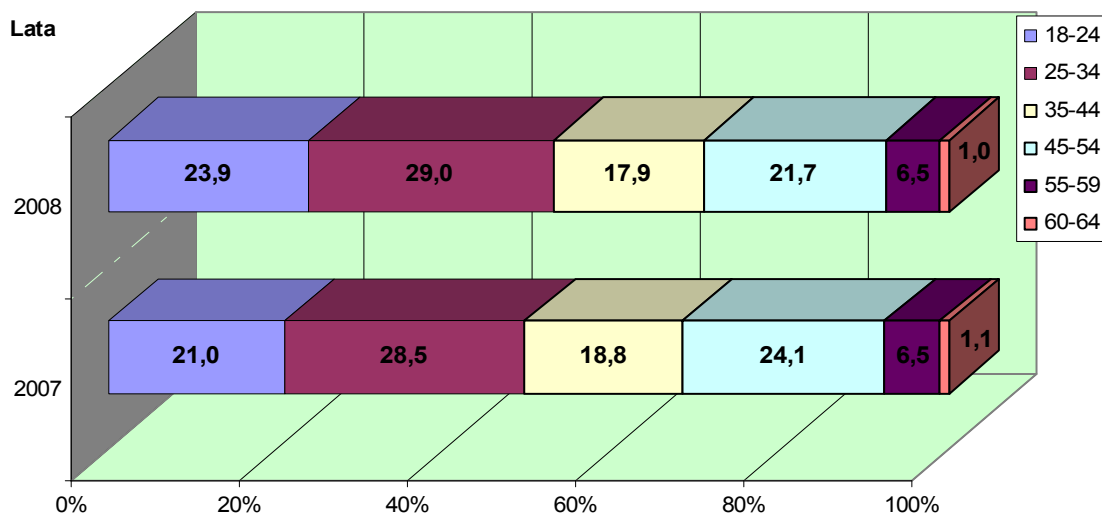

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu

Bezrobocie analizowane według grup wiekowych ujawnia także problem występowania braku pracy, dotyczący ludzi młodych. Odsetek osób bezrobotnych w przedziale wiekowym 18-24 lat wynosił w 2008 roku 23,9% tj. o 2,9 punktu procentowego więcej niż w roku poprzednim, a odsetek osób w wieku 25 do 34 lat osiągnął wartość 29,0% (o 0,5 punktu pro-

centowego więcej w stosunku do 2007 r.). Najmniejszy udział w rejestrach urzędów pracy miały osoby w przedziale wiekowym 60-64 lata. Odsetek tej grupy bezrobotnych w Wielkopolsce uzyskał wartość ok. 1%.

Ryc. 22. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu

Konkluzje:

- systematyczny wzrost wskaźnika zatrudnienia w regionie,
- pogarszająca się aktywność zawodowa ludności,
- najniższa wśród województw kraju stopa bezrobocia,
- mniejsza „mobilność” mieszkańców wsi w poszukiwaniu pracy,
- spadek bezrobocia we wszystkich podregionach,
- szczególnie niekorzystna sytuacja kobiet na rynku pracy,
- zmniejszanie się liczby długotrwale bezrobotnych,
- nadal wysoki udział grupy długotrwale bezrobotnych w całej populacji bezrobotnych,
- deficyt „podaży” pracowników o wysokich kwalifikacjach technicznych,
- nienadążanie szkolnictwa zawodowego za potrzebami na rynku pracy.

2.3. Edukacja

System oświatowy w województwie wielkopolskim obejmuje różne poziomy edukacji: od wychowania przedszkolnego, poprzez szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne, ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne (z liceami ogólnokształcącymi i profilowanymi, technikami,

zasadniczymi szkołami zawodowymi i artystycznymi), poprzez szkolnictwo policealne i poma-turalne, szkoły dla dorosłych na różnych poziomach – do szkolnictwa wyższego. System uzupełniają szkoły artystyczne różnych poziomów.

Powszechność nauczania dzieci i młodzieży w Wielkopolsce wyrażona wskaźni-kiem skolaryzacji brutto wynosiła w 2007 roku 99,87% (szkoły podstawowe) i 102,46% (gimnazja). Wartości te były wyższe, niż w kraju (odpowiednio 98,24% i 101,04%).

Tab. 35. Edukacja według szczebli kształcenia w Polsce i w województwie wielkopolskim od roku szkolnego 2004/2005 do 2006/2007 (bez szkół specjalnych)

Zmienna	Przekrój terytorialny	2004/2005			2005/2006			2006/2007			
		Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	
Szkoły podstawowe	Polska	13 995	2 688 609	521 418	13 800	2 568 811	491 593	13 725	2 453 600	470 075	
	Wielkopolska	1 263	249 106	48 239	1 248	238 846	45 587	1 250	229 094	43 788	
	Podregiony	piłski	161	32 459	6 319	160	31 092	5 858	160	29 719	5 769
		poznański	190	40 568	7 691	185	39 153	7 376	183	37 872	7 228
		kaliski	322	51 138	10 021	315	48 917	9 368	317	46 827	8 942
		leszczyński	206	42 873	8 413	205	41 108	7 933	205	39 332	7 554
		koniński	299	51 970	9 987	296	49 599	9 582	294	47 383	9 084
m. Poznań	85	30 098	5 808	87	28 977	5 470	91	27 961	5 211		
Gimnazja	Polska	6 171	1 611 537	536 610	6 225	1 561 132	523 125	6 256	1 494 153	516 520	
	Wielkopolska	564	150 357	49 792	567	145 803	48 827	571	139 576	48 511	
	Podregiony	piłski	69	19 521	6 557	71	18 981	6 350	75	18 335	6 218
		poznański	97	24 019	8 160	98	23 375	7 763	99	22 573	7 681
		kaliski	119	31 228	9 978	120	30 072	10 225	115	28 691	10 114
		leszczyński	103	26 121	8 587	103	25 340	8 434	102	24 091	8 501
		koniński	110	30 677	10 196	108	30 143	9 905	110	28 974	9 996
m. Poznań	66	18 791	6 314	67	17 892	6 150	70	16 912	6 001		
Szkoły zasadnicze (zawodowe)	Polska	1 426	216 059	21 813	1 375	211 364	68 162	1 372	210 018	68 900	
	Wielkopolska	128	26 301	3 479	122	25 634	9 104	127	25 366	8 682	
	Podregiony	piłski	20	3 547	451	19	3 599	1 129	19	3 537	1 160
		poznański	15	3 590	595	15	3 395	1 269	16	3 311	1 162
		kaliski	28	5 492	642	28	5 457	1 938	29	5 621	1 816
		leszczyński	28	5 783	795	26	5 551	2 128	26	5 494	2 023
		koniński	21	5 125	636	20	4 992	1 684	23	4 913	1 724
m. Poznań	16	2 764	360	14	2 640	956	14	2 490	797		
Licea ogólnokształcące	Polska	2 507	740 024	x	2 529	737 447	244 002	2 416	728 876	235 013	
	Wielkopolska	185	60 416	x	186	60 118	19 959	189	60 217	19 261	
	Podregiony	piłski	25	6 750	x	26	6 589	2 263	26	6 556	2 154
		poznański	25	5 147	x	25	5 026	1 689	25	5 021	1 563
		kaliski	33	12 072	x	33	11 900	4 072	34	11 901	3 947
		leszczyński	30	8 968	x	30	9 104	2 928	29	9 154	2 871
		koniński	28	10 015	x	27	10 104	3 209	30	10 378	3 259
m. Poznań	44	17 464	x	45	17 395	5 798	45	17 207	5 467		
Szkoły zawodowe (bez szkół zasadniczych)	Polska	5 339	790 734	214 274	4 365	728 771	228 600	3 829	693 202	181 805	
	Wielkopolska	466	75 036	18 356	390	70 179	21 653	376	69 427	16 763	
	Podregiony	piłski	93	11 038	2 904	67	9 990	3 278	54	9 610	2 305
		poznański	50	7 957	1 832	44	7 127	2 450	45	6 842	1 591
		kaliski	68	16 092	4 095	67	15 581	4 551	70	15 642	3 710
		leszczyński	94	12 902	2 975	83	12 093	3 652	80	11 891	2 846
		koniński	101	16 560	3 929	82	15 840	4 469	82	15 513	3 787
m. Poznań	60	10 487	2 621	47	9 548	3 253	45	9 929	2 524		

Zmienna	Przekrój terytorialny	2004/2005			2005/2006			2006/2007			
		Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	Szkoły	Uczniowie ^a	Absolwenci ^b	
Szkoły policealne i pomaturalne (łącznie ze specjalnymi)	Polska	3 476	291 223	93 131	3 731	313 484	98 000	3 738	327 876	104 331	
	Wielkopolska	384	27 038	9 259	427	30 037	9 651	413	31 218	10 185	
	Podregiony	pilski	43	3 617	856	44	3 731	986	45	3 798	1 116
		poznański	33	1 827	445	40	2 019	645	34	1 938	624
		kaliski	57	3 810	1 340	65	4 298	1 499	74	4 533	1 450
		leszczyński	62	3 689	1 255	66	4 340	1 307	68	4 678	1 429
		koniński	57	3 392	1 243	71	3 791	1 243	65	4 149	1 318
		m. Poznań	132	10 703	4 120	141	11 858	3 971	127	12 122	4 248

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

^a Stan na początku roku szkolnego

^b Z poprzedniego roku szkolnego

Rok szkolny 2006/2007 był kolejnym etapem wdrażania reformy systemu oświatowego zapoczątkowanej w polskim szkolnictwie w roku 1999. W ciągu ostatnich lat zmieniała się zarówno liczba, jak i struktura szkół. Kończą działalność szkoły ponadpodstawowe, a rośnie liczba szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto następuje spadek liczby uczniów i absolwentów związany ze zmniejszaniem się populacji dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Jest to efekt niżu demograficznego występującego od połowy lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku do roku 2003.

W roku szkolnym 2006/2007 działalność oświatową w województwie wielkopolskim prowadziło 1 250 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych, których było 61). W kraju takich szkół było 13 725. W porównaniu do poprzedniego roku szkolnego przybyły 2 placówki stopnia podstawowego (w kraju ubyło 75 szkół podstawowych). Do wielkopolskich szkół podstawowych uczęszczało 229 094 uczniów oraz 2 824 uczniów w szkołach specjalnych, tj. o 4,1% mniej w stosunku do poprzedniego roku i o 8,0% mniej niż w roku szkolnym 2004/2005. W ogólnej liczbie uczniów szkół podstawowych ok. 15% stanowili uczniowie klas pierwszych. W czerwcu 2007 roku naukę na poziomie podstawowym zakończyło 43 788 uczniów.

Rok szkolny 2006/2007 w województwie wielkopolskim zainaugurowało 571 gimnazjów dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych, których było 66). W porównaniu do poprzedniego roku przybyły 4 placówki, natomiast liczba gimnazjalistów (139 576 uczniów) okazała się o 4,3% mniejsza niż przed rokiem. W kraju sytuacja była podobna – w stosunku do poprzedniego roku szkolnego liczba gimnazjów nieco się zwiększyła (o 0,5%), natomiast liczba uczniów tych szkół zmniejszyła się o 4,3%. W gimnazjach specjalnych w województwie uczyło się łącznie 3 164 uczniów. Populacja absolwentów wielkopolskich gimnazjów kończących naukę w czerwcu 2007 roku wynosiła 48 511 tj. o 0,6% mniej niż przed rokiem.

Na 1 gimnazjum dla dzieci i młodzieży w Wielkopolsce przypadało średnio 224 uczniów (łącznie ze szkołami specjalnymi). Było to o 11 uczniów mniej niż w poprzednim roku szkolnym. Systematyczne zmniejszanie się liczby uczniów gimnazjów występuje od 2001 roku – średnio o około 1,5% rocznie.

Jeśli chodzi o poziom edukacji ponadpodstawowej i ponadgimnazjalnej, to w wyniku przekształceń krajowego systemu oświatowego, dokonywanych od 1999 roku, zdecydowana większość szkół ponadpodstawowych dla młodzieży uległa już „samolikwidacji”. W roku szkolnym 2006/2007 w Wielkopolsce funkcjonowała już tylko 1 szkoła tego typu.

Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży w roku szkolnym 2006/2007 obejmowały łącznie 758 placówek (w tym 48 szkół specjalnych). W 189 liceach ogólnokształcących, 126 liceach profilowanych, 237 technikach, 166 zasadniczych szkołach zawodowych oraz 34 szkołach zawodowych, łącznie uczyło się ok. 156 tys. osób, tj. 1,2% mniej niż w roku poprzednim.

Zasadnicze szkoły zawodowe są placówkami, których głównym celem jest wykształcenie u uczniów umiejętności przydatnych do pracy w określonym zawodzie. W Wielkopolsce funkcjonowało 127 takich placówek (o 5 więcej niż w poprzednim roku) oraz 39 szkół specjalnych. Liczba uczniów kontynuujących naukę w szkołach zasadniczych zawodowych wyniosła 25 366 tj. 1,0% mniej niż w roku poprzedzającym. W czerwcu 2007 roku naukę w tych placówkach skończyło 8 682 absolwentów, czyli 4,6% mniej niż w 2006 roku.

Do liceów ogólnokształcących w województwie uczęszczało 60 217 uczniów (o 3,5% mniej niż przed rokiem). Liczba tych placówek zwiększyła się ze 185 w 2004 roku do 189 w 2006 roku. W czerwcu 2007 roku mury liceów ogólnokształcących opuściło 19 261 absolwentów, podczas gdy przed rokiem było ich 19 959.

W tym samym roku szkolnym 15 szkół artystycznych na poziomie ponadgimnazjalnym kształciło 1 583 uczniów.

W roku szkolnym 2006/2007 w Wielkopolsce funkcjonowało łącznie 413 szkół policealnych i pomaturalnych. Kształciło się w nich 31 218 osób. Większość tych placówek przeznaczona była do kształcenia osób dorosłych, jedynie w 84 szkołach policealnych i pomaturalnych prowadzono edukację młodzieży. W porównaniu z rokiem poprzednim ogólna liczba uczniów w tego typu szkołach wzrosła o 3,8%.

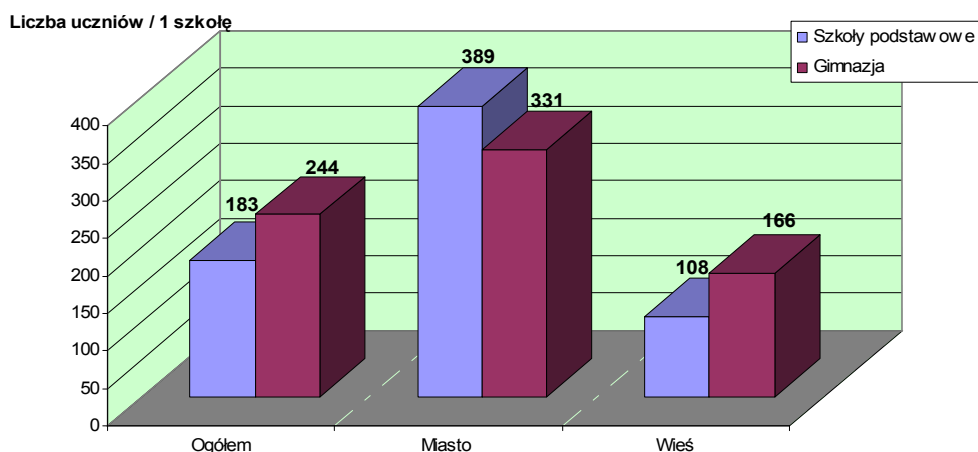
Do systemu edukacyjnego zalicza się również wychowanie przedszkolne. W Wielkopolsce działalność prowadziły 1 553 placówki wychowania przedszkolnego, tj. 803 przedszkola oraz 750 oddziałów przedszkolnych. Charakterystyczne jest, że zmniejszeniu w ostatnich latach ulega liczba przedszkoli, a wzrasta liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych.

Działalnością wychowawczą w województwie wielkopolskim objęto 88,8 tys. dzieci w wieku przedszkolnym (o 3,2% mniej niż w roku poprzednim).

Większość placówek przedszkolnych jest zlokalizowana na obszarach wiejskich regionu (59,4% wszystkich placówek). Wśród nich przeważają oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, których jest 65,8%. Dzieci wiejskie uczęszczające do przedszkoli stanowią ok. 25% ogółu wielkopolskich przedszkolaków.

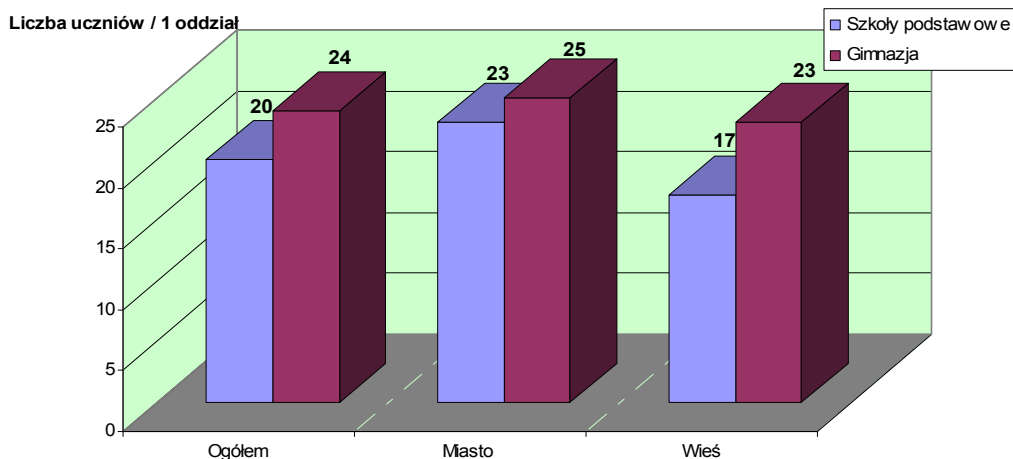
Na obszarze województwa wielkopolskiego widoczne są dysproporcje w zakresie warunków nauczania oraz wyposażenia w pracownie przedmiotowe, laboratoria, sale gimnastyczne, sprzęt komputerowy i pomoce naukowe. Znaczna część szkół nie posiada własnych sal gimnastycznych.

Ryc. 23. Liczba uczniów przypadających na 1 szkołę w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007

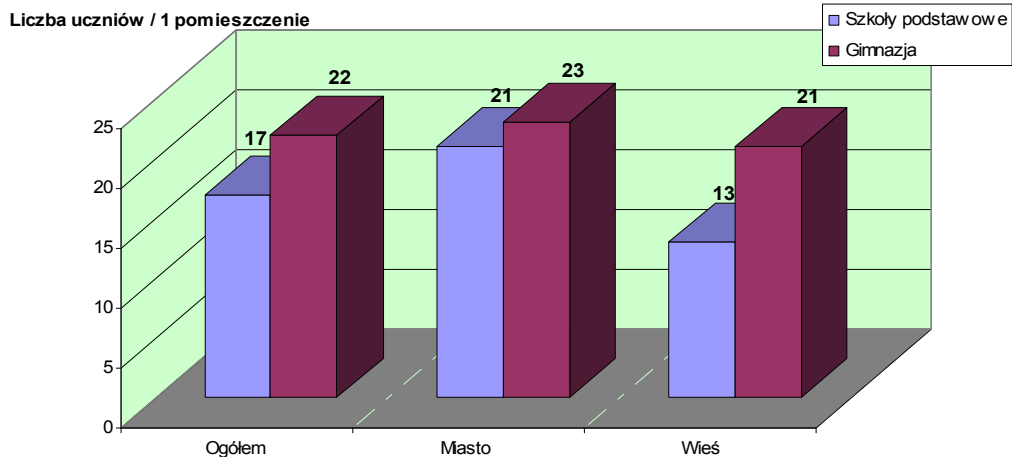
Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Ryc. 24. Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Ryc. 25. Liczba uczniów przypadających na 1 pomieszczenie w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007

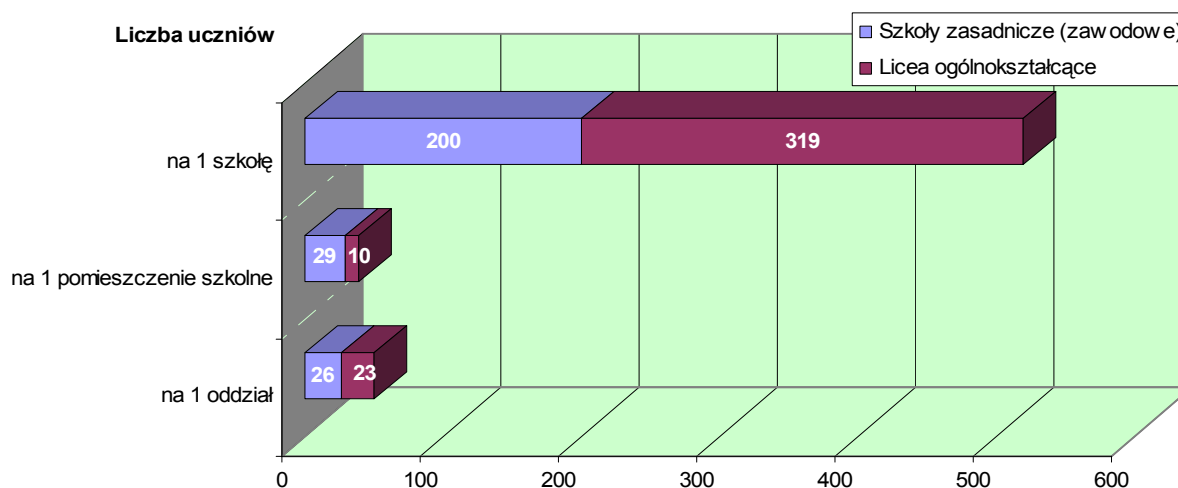
Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Pod względem liczebności uczniów w klasach, wyposażenia szkół w komputery, dostępności Internetu, odpowiednie wskaźniki wojewódzkie nie różnią się znacząco od średnich krajowych.

W roku szkolnym 2006/2007 na 1 szkołę podstawową (bez szkół specjalnych) średnio przypadało w Wielkopolsce 183 uczniów. W miastach wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy i wynosił 389 uczniów na 1 szkołę, wobec 108 uczniów na wsi. Wielkopolskie gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) miały przeciętnie 244 uczniów (w miastach i na wsi odpowiednio 331 uczniów wobec 166).

Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w województwie wielkopolskim była większa w gimnazjach niż w szkołach podstawowych – 24 uczniów przypadało na 1 oddział gimnazjalny, a 20 uczniów na 1 oddział w szkole podstawowej. Z kolei 22 uczniów przypadało na 1 pomieszczenie w gimnazjach, a 17 uczniów w szkołach podstawowych. Oznacza to, iż lepsze warunki nauczania mają uczniowie objęci podstawowym poziomem nauczania.

Ryc. 26. Uczniowie w szkołach zasadniczych i liceach ogólnokształcących w województwie wielkopolskim w 2007 roku

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Na 1 liceum ogólnokształcące dla młodzieży w województwie przypadało 319 uczniów. W szkołach zasadniczych (zawodowych) wskaźnik ten wynosił 200 uczniów. Lepsze warunki nauki mieli uczniowie liceów: na 1 pomieszczenie szkolne przypadało 10 licealistów i aż 29 uczniów zasadniczych szkół zawodowych. W przypadku liceów 1 oddział szkolny liczył średnio 23 uczniów, a w przypadku szkół zasadniczych zawodowych – 26 uczniów.

Edukacja będzie spełniała swoją cywilizacyjną funkcję, jeżeli będzie uwzględniała wyzwania przyszłości. Obecnie wiąże się to z koniecznością łączenia edukacji z najnowszymi technikami informatycznymi.

Wyposażenie wielkopolskich szkół w komputery i dostęp do Internetu poprawia się z roku na rok, ale sytuacja w tym zakresie nadal jest wysoce niezadowolająca.

Tab. 36. Komputery przeznaczone do użytku uczniów w szkołach w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007 i 2007/2008

Szkoły (bez specjalnych)	Komputery przeznaczone do użytku uczniów									
	2006/2007					2007/2008				
	Ogółem	Na 100 szkół	Liczba uczniów na 1 komputer	w tym z dostępem do Internetu	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu	Ogółem	Na 100 szkół	Liczba uczniów na 1 komputer	w tym z dostępem do Internetu	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu
Szkoły podstawowe	15 586	1 247	15	12 864	18	17 939	1 449	12	15 158	14
Gimnazja	7 897	1 385	18	7 619	18	8 882	1 542	15	8 528	16
Szkoły zasadnicze zawodowe	1 645	1 295	15	1 565	16	1 686	1 307	16	1 632	16
Licea ogólnokształcące	4 178	2 211	14	4 020	15	4 397	2 429	13	4 246	14

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw GUS 2007, 2008

Najwyższy poziom wyposażenia w komputery występował w szkołach podstawowych. W roku szkolnym 2007/2008 w województwie wielkopolskim 93,5% szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych) wyposażonych było w komputery. Liczba komputerów przeznaczonych do użytku uczniów w placówkach szkolnictwa podstawowego zwiększyła się o ok. 2,4 tys. w stosunku do poprzedniego roku szkolnego. Na 100 szkół podstawowych w roku szkolnym 2007/2008 przypadało 1 449 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów (w poprzednim roku szkolnym – 1 247). Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów przypadało 12 uczniów, a na 1 komputer z dostępem do Internetu - 14 uczniów (w roku szkolnym 2006/2007 odpowiednio 15 i 18 uczniów).

W roku szkolnym 2007/2008 komputery posiadało 77,3% wielkopolskich gimnazjów dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych). Na 100 gimnazjów przypadało 1 542 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów (w poprzednim roku szkolnym – 1 385). 96% komputerów było przyłączonych do Internetu. Na 1 komputer przypadało w gimnazjach 15 uczniów (rok wcześniej – 18 uczniów), a na 1 komputer z dostępem do Internetu – 16 uczniów.

Zasadnicze szkoły zawodowe (bez specjalnych) wyposażone były w 1 686 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów, tj. tylko o 41 mniej niż w roku szkolnym 2006/2007. Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów przypadało 16 osób, a na 1 komputer z dostępem do Internetu tyle samo.

W roku szkolnym 2007/2008 odsetek liceów ogólnokształcących (bez specjalnych) wyposażonych w komputery wynosił 66,0%, tj. o 3,4 punktu procentowego więcej niż w poprzednim roku szkolnym. Na 100 szkół tego typu przypadało 2 429 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów. Na 1 komputer przypadało 13 uczniów (w poprzednim roku szkolnym – 14). Natomiast na 1 komputer z dostępem do Internetu przypadało 14 uczniów (w roku szkolnym 2006/2007 – 15).

Ważną rolę odgrywa edukacja osób dorosłych prowadzona na poziomach podstawowym, gimnazjalnym oraz średnim. W roku szkolnym 2006/2007 sieć szkół dla dorosłych w województwie wielkopolskim obejmowała: 10 gimnazjów, 203 licea ogólnokształcące, 4 zasadnicze szkoły zawodowe na podbudowie programowej gimnazjum, 2 szkoły zasadnicze

ponadpodstawowe, 35 średnich zawodowych szkół ponadpodstawowych różnego typu oraz 6 liceów profilowanych i 114 techników uzupełniających.

We wszystkich wymienionych typach szkół dla dorosłych kształciło się ogółem 33 541 osób, w tym niecałe 35% to kobiety. Najwięcej osób dorosłych – prawie 55% ogólnej liczby słuchaczy szkół dla dorosłych – pobiera naukę w liceach ogólnokształcących, a 27,5% to uczniowie ponadgimnazjalnych techników uzupełniających.

Liczba uczniów szkół dla dorosłych w roku 2006/2007 zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o 12,5%. W edukacji dorosłych w systemie szkolnym od 2004 roku nie występuje już zapotrzebowanie na nauczanie na poziomie podstawowym, przybywa natomiast słuchaczy w gimnazjach. Liczba słuchaczy pozostałych typów szkół dla dorosłych zmniejsza się.

Dokonująca się w ostatnich latach zmiana struktury zatrudnienia wymusza zmiany kompetencji zawodowych. Przed osobami przede wszystkim w wieku produkcyjnym pojawiają się nowe zadania edukacyjne, dlatego rozwój doksztalcania i doskonalenia zawodowego tych osób ma szczególnie istotne znaczenie. W województwie wielkopolskim ważną rolę w doksztalcaniu i doskonaleniu zawodowym dorosłych pełną centra kształcenia ustawicznego, znajdujące się m.in. w: Koninie, Ostrowie Wielkopolskim, Kościelcu, Trzciance, Pile, Kaliszu, Przygodzicach, Luboniu, Turku, Marszewie, Złotowie i Poznaniu. Zadaniem tych centrów jest organizowanie kursów i egzaminów kwalifikacyjnych w różnych zawodach.

Ważną rolę w podnoszeniu i dostosowywaniu kompetencji mieszkańców województwa do zmieniających się wymogów rynku pracy odgrywają środki pochodzące z funduszy unijnych. Projekty dotyczące szkoleń w różnym zakresie współfinansowane były w latach 2004-2006 z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwoju Zasobów Ludzkich oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (w ramach priorytetu II), a w okresie 2007-2013 są finansowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Problemem w województwie wielkopolskim jest utrudniony dostęp do oświaty mieszkańców obszarów wiejskich. Problem ten występuje na każdym poziomie nauczania, począwszy od przedszkolnego. Konieczność dojazdów do szkół (szczególnie w przypadku szkół ponadgimnazjalnych) na większości obszarów wiejskich, wiąże się z wydatkami, zmęczeniem oraz koniecznością poświęcenia dodatkowego czasu. W szkołach zlokalizowanych na terenach wiejskich jest z reguły znacznie niższy poziom nauczania niż w odpowiadających im szkołach w mieście.

Problem ten dotyczy także kształcenia dorosłych. Z reguły szkoły i instytucje prowadzące różne formy kształcenia dorosłych zlokalizowane są w ośrodkach miejskich.

Dostęp do edukacji na poziomach ponadgimnazjalnych powinien być powiązany z dostosowaniem typu i rodzaju szkół ponadgimnazjalnych oraz kierunków kształcenia do potrzeb gospodarki, ale także aspiracji młodzieży i dorosłych. Miarą, bowiem, efektywności edukacji na tym poziomie jest jej dopasowanie do przemian gospodarczych w środowiskach lokalnym i regionalnym.

Szkolnictwo wyższe odgrywa znaczącą rolę w podnoszeniu jakości życia społeczeństwa i w rozwoju regionu. W roku akademickim 2006/2007 funkcjonowało w Wielkopolsce 36 wyższych uczelni (o 11 więcej niż w roku 2000). 13 z tych uczelni to państwowe szkoły wyższe, z których 8 jest zlokalizowanych w Poznaniu: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Akademia Ekonomiczna (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny), Akademia Medyczna (obecnie Uniwersytet Medyczny), Akademia Muzyczna, Akademia Rolnicza (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy), Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Wychowania Fizycznego i Politechnika Poznańska. W ośrodkach subregionalnych: Gnieźnie, Koninie, Lesznie, Pile, Kaliszu, funkcjonują państwowe wyższe szkoły zawodowe.

Oprócz uczelni państwowych w regionie funkcjonowały 23 szkoły wyższe niepaństwowe, z czego aż 19 w Poznaniu, dwie w Lesznie, po jednej w Pile i Jarocinie. Bazę uczelni wyższych w województwie wielkopolskim uzupełniają ponadto filie, punkty konsultacyjne oraz wydziały zamiejscowe głównie poznańskich uczelni, ale także szkół wyższych z Łodzi, Szczecina, Warszawy i Wrocławia. Działalność edukacyjna wielkopolskich szkół wyższych wykracza poza granice województwa. Tak np. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, wspólnie z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie n. Odrą, prowadzi placówkę naukowo-badawczą w Słubicach (Collegium Polonicum), Uniwersytet Ekonomiczny ma filie w Bydgoszczy i Zielonej Górze, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości ma wydziały zamiejscowe we Wrocławiu i Bydgoszczy, Akademia Muzyczna filię w Chorzowie, Akademia Wychowania Fizycznego filię w Szczecinie.

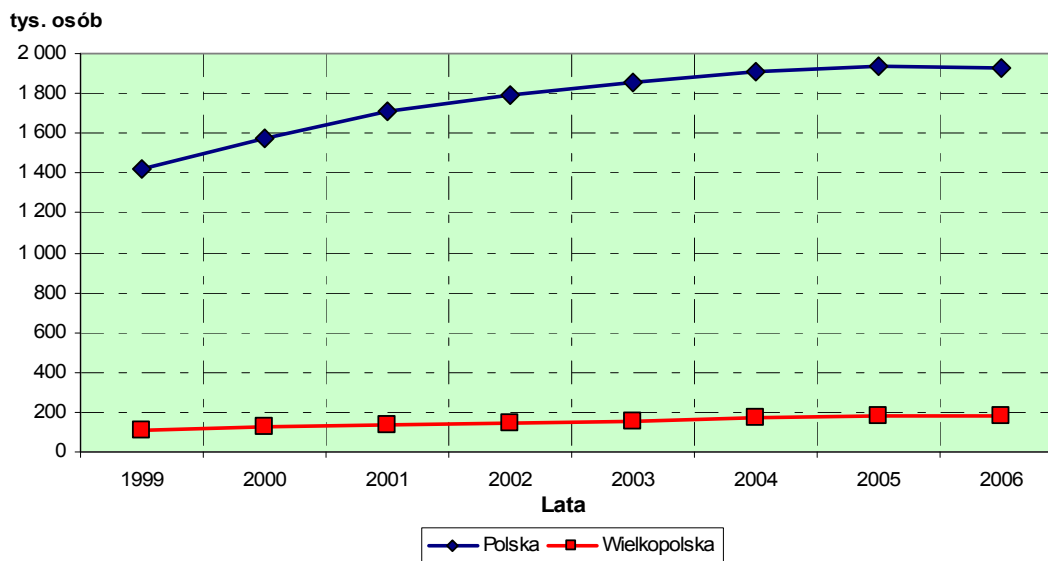
W roku akademickim 2006/2007 w szkołach wyższych wszystkich typów w województwie wielkopolskim kształciło się łącznie (stacjonarnie i niestacjonarnie) 178 904 studentów (o 0,9% więcej niż przed rokiem). Wielkopolscy studenci stanowili 9,3% ogółu studiujących w kraju. W porównaniu z rokiem 1999 liczba studentów w Wielkopolsce zwiększyła się o 39,6% (w kraju 26,3%). Na 1 000 ludności w województwie wielkopolskim przypadało więcej studentów niż w kraju (530 wobec 506). Wskaźnik liczby studentów przypadających na 1 nauczyciela akademickiego wynosił w Wielkopolsce 19,4 i był niewiele niższy od krajowego – o 0,2 punktu procentowego.

Tab. 37. Studenci szkół wyższych w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Studenci w liczbach bezwzględnych	Polska	1 421 277	1 572 533	1 706 455	1 789 055	1 858 680	1 912 829	1 939 898	1 927 699
	Wielkopolska	108 048	122 387	138 687	145 572	152 789	168 446	177 381	178 904
Studenci na 10 000 ludności	Polska	371	411	446	468	487	501	508	506
	Wielkopolska	324	366	414	434	455	501	526	530
Studenci na nauczyciela akademickiego	Polska	18,9	20,4	20,3	20,6	20,7	20,9	19,9	19,6
	Wielkopolska	15,1	17,3	16,8	18,4	18,9	20,7	20,3	19,4

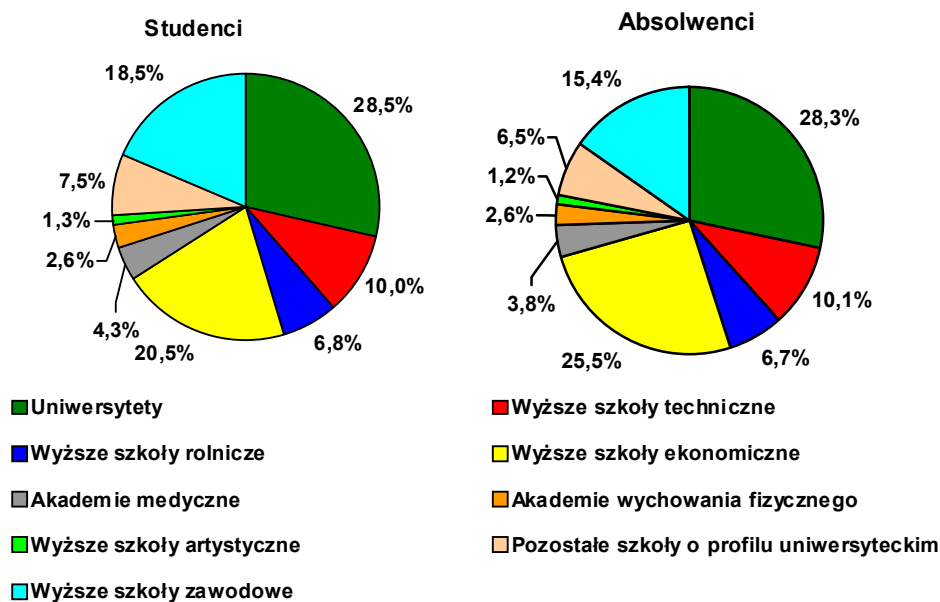
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

Ryc. 27. Liczba studentów w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznika Rzeczypospolitej Polskiej GUS oraz Rocznika Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

Ryc. 28. Studenci i absolwenci szkół wyższych według typów szkół w Wielkopolsce w roku akademickim 2006/2007

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

W roku akademickim 2006/2007 w Wielkopolsce najwięcej osób tj. 51 tys. (28,5%) studiowało na uniwersytetach. Stosunkowo wysoki był także odsetek kształcących się na uczelniach ekonomicznych (20,5%). Najmniej studentów (1,3%) uczyło się w wyższej szkole artystycznej i w akademii wychowania fizycznego (2,6%).

Dyplomy ukończenia studiów uzyskało w Wielkopolsce 35 800 osób. Spośród ogółu absolwentów wielkopolskich szkół wyższych największa ich liczba ukończyła uniwersytety

(28,3%) i wyższe szkoły ekonomiczne (25,5%), natomiast najmniejsza wyższe szkoły artystyczne (1,2%) oraz akademię wychowania fizycznego (2,6%).

Najwięcej absolwentów (28,3%) odebrało dyplomy ukończenia studiów wyższych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, 10,1% na Politechnice Poznańskiej, 8,7% na Akademii Ekonomicznej, a 7% w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości.

Tab. 38. Zróżnicowanie studentów i absolwentów szkół wyższych według systemów studiów w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Rok akademicki	Zmienna	Systemy studiów	
		stacjonarne ^a (%)	niestacjonarne ^b (%)
1999/2000	studenci	50,3	49,7
	absolwenci	57,3	42,7
2000/2001	studenci	48,4	51,6
	absolwenci	42,0	58,0
2001/2002	studenci	45,8	54,2
	absolwenci	42,0	58,0
2002/2003	studenci	47,8	52,2
	absolwenci	37,9	62,1
2003/2004	studenci	49,1	50,9
	absolwenci	39,7	60,3
2004/2005	studenci	49,2	50,8
	absolwenci	42,1	57,9
2005/2006	studenci	49,2	50,8
	absolwenci	44,0	56,0
2006/2007	studenci	48,9	51,1
	absolwenci	44,8	55,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego, US w Poznaniu

^a Do roku szkolnego 2000/2001 zwane studiami dziennymi

^b W roku szkolnym 2000/2001 obejmujące studia wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne

W województwie wielkopolskim w latach 1999-2007, generalnie, proporcje studentów studiów stacjonarnych (dziennych) i niestacjonarnych (obejmujących: studia wieczorowe, zaoczne, eksternistyczne) są podobne w poszczególnych latach – poza rokiem akademickim 2001/2002, w którym udział studentów studiów stacjonarnych zwiększył się zauważalnie. W roku akademickim 2006/2007 osoby kształcące się na studiach stacjonarnych stanowiły 48,9% ogółu studiujących. W stosunku do poprzedniego roku odsetek studentów studiów stacjonarnych zmniejszył się o 0,3 punktu procentowego, a w porównaniu z rokiem akademickim 1999/2000 odsetek ten był mniejszy o 1,4 punktu procentowego. W 2006 roku spośród absolwentów kończących studia, 44,8% ukończyło studia stacjonarne, a 55,2% niestacjonarne.

Szkolnictwo wyższe w Wielkopolsce wymaga wdrożenia rozwiązań dostosowujących je do procesów zachodzących w sferach społecznej i gospodarczej. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy wymaga otwarcia uczelni na współpracę z gospodarką. Uczelnie powinny przyczyniać się do transferu wiedzy i technologii do gospodarki. Konieczne jest

także podniesienie jakości studiowania oraz pracy naukowej, zarówno w uczelniach państwowych, jak i niepaństwowych.

Filie i ośrodki zamiejscowe wyższych uczelni oraz wyższe szkoły zawodowe zlokalizowane w ośrodkach subregionalnych województwa stanowią zaplecze intelektualne, służące rozwojowi tych ośrodków, w szczególności wzmacnianiu ich znaczenia jako biegunów wzrostu. Kierunki studiów we wskazanych powyżej uczelniach powinny zatem w istotnym stopniu uwzględniać potrzeby rozwoju społecznego i gospodarczego subregionów, w centrach, w których funkcjonują.

Tab. 39. Wykształcenie ludności Polski i województwa wielkopolskiego w wieku 15 lat i więcej w 2007 roku

Wykształcenie	Odsetek ludności Polski (%)	Odsetek ludności Wielkopolski (%)
Wyższe	14,5	12,8
Policealne oraz średnie zawodowe	23,4	21,5
Średnie ogólnokształcące	10,4	10,4
Zasadnicze zawodowe	25,6	30,8
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	26,1	24,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Udział ludności z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym był w 2007 roku w Wielkopolsce niższy niż w kraju. Wykształceniem wyższym dysponowało 12,8% mieszkańców Wielkopolski i 14,5% mieszkańców kraju. 21,5% Wielkopolan posiadało wykształcenie policealne oraz średnie zawodowe, a w kraju 23,4%. Wykształcenie średnie ogólnokształcące cechowało 10,4% ludności województwa i kraju. Odsetek ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym był wyższy w Wielkopolsce (30,8%) niż w całym kraju (25,6%).

Konkluzje:

- **dobrze rozwinięta sieć szkół wszystkich poziomów edukacyjnych,**
- **różnice w dostępności do szkół i innych instytucji edukacyjnych między miastami i obszarami wiejskimi,**
- **niższy poziom jakości nauczania na obszarach wiejskich,**
- **zróżnicowanie wyposażenia szkół,**
- **niedostosowanie systemu oświatowego w województwie do wymagań społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy,**
- **dobrze rozwinięte szkolnictwo wyższe,**
- **niższy niż średnio w kraju poziom wykształcenia mieszkańców Wielkopolski.**

2.4. Jakość życia

2.4.1. Zdrowie

Opieka zdrowotna o charakterze stacjonarnym w województwie wielkopolskim świadczona jest w szpitalach ogólnych oraz w innych zakładach opieki zdrowotnej, takich jak: zakłady opieki długoterminowej (opiekuńczo-lecznicze, pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja).

Tab. 40. Łóżka w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Łóżka w szpitalach ogólnych ⁷ w l. bezwzględnych	Polska	198 688	190 952	188 234	188 038	186 000	183 280	179 493	176 673	175 023
	Wielkopolska	16 141	16 120	15 998	16 097	16 115	15 976	15 698	15 479	15 402
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 000 ludności	Polska	51,4	49,4	48,7	49,2	48,7	48,0	47,0	46,3	45,9
	Wielkopolska	48,1	48,2	47,7	48,0	48,0	47,5	46,5	45,8	45,5
Łóżka w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego	Polska	x	9 633	10 195	11 623	13 387	13 439	1 472	16 099	16 625
	Wielkopolska	1 255	1 042	789	582	578	404	247	540	553
Łóżka w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego na 10 000 ludności	Polska	x	2,5	2,7	3,0	3,5	3,5	3,9	4,2	4,4
	Wielkopolska	3,8	3,1	2,4	1,7	1,7	1,2	0,7	1,6	1,6
Apteki w liczbach bezwzględnych	Polska	7 875	8 318	9 014	9 332	9 585	9 758	10 019	10 341	10 632
	Wielkopolska	644	685	721	768	790	799	832	926	994
Apteki na 10 000 ludności	Polska	2,1	2,2	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8
	Wielkopolska	1,9	2,0	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	2,7	2,9

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

W Wielkopolsce w 2007 roku funkcjonowały 63 szpitale ogólne, w tym 51 publicznych i 12 prywatnych. Szpitale publiczne to szpitale samorządowe (wojewódzkie i powiatowe). Oprócz tego w regionie (m. Poznań) funkcjonuje 5 szpitali klinicznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, 2 szpitale resortowe MSWiA oraz MON, które przyjmują również „cywili”.

Wielkopolskie szpitale ogólne dysponowały w 2007 roku 15,4 tys. łóżek ogółem, co stanowiło ok. 8% liczby łóżek w szpitalach ogólnych całej Polski (748 szpitali – 175 tys. łóżek). Liczba łóżek zmniejszyła się nieco w stosunku do roku poprzedniego – ubyłoby 77 łóżek w Wielkopolsce, a w całym kraju 1 650.

Na 10 tys. ludności przypadało średnio w województwie wielkopolskim 45,5 łóżek, przy przeciętnej krajowej 45,9 łóżek. W poszczególnych obszarach województwa dostępność leczenia szpitalnego mierzona liczbą łóżek na 10 tys. mieszkańców była zróżnicowana. Naj-

⁷ Bez szpitali psychiatrycznych

korzystniejsza sytuacja w tym zakresie występowała w dużych miastach: w Koninie - 100,6 łóżek na 10 tys. mieszkańców, Poznaniu - 97,5 łóżek, Kaliszu - 75,4 i Lesznie - 75,1 łóżek. Z podregionów NUTS 3 największą liczbę łóżek na 10 tys. mieszkańców - poza podregionem m. Poznań - dysponował podregion pilski (46,6 łóżek), następnie kaliski (36,3) oraz koniński (34,0) i poznański (30,8).

Największą liczbą łóżek, w sumie 3 896 łózkami, dysponowały także oddziały chirurgiczne. Ponadto 2 705 łóżek było w dyspozycji oddziałów chorób wewnętrznych, 1 856 łóżek było na oddziałach ginekologiczno-położniczych, a prawie 1 000 łóżek posiadały oddziały pediatryczne. Na oddziałach gruźlicy i chorób płuc było 5 885 łóżek, a na oddziałach onkologicznych 536. Wielkopolskie szpitalne oddziały intensywnej terapii dysponowały w sumie 288 łózkami. W 23 oddziałach ratunkowych na terenie całego województwa było 97 łóżek.

Ogółem w szpitalach Wielkopolski w 2007 roku było leczonych 705,8 tys. pacjentów, tj. ok. 9,9% wszystkich pacjentów leczonych w szpitalach ogólnych całego kraju.

W Wielkopolsce funkcjonowały również 3 szpitale psychiatryczne z 1 458 łózkami (łóżka rzeczywiste), w których w 2007 roku leczonych było 21 241 pacjentów.

Opieka zdrowotna o charakterze stacjonarnym świadczona jest również w zakładach opieki długoterminowej, do których zalicza się m.in. zakłady opiekuńczo-lecznicze. W 2007 roku funkcjonowało w województwie 11 takich placówek (bez filii). Wielkopolskie zakłady opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego w 2007 roku były wyposażone w 553 łóżka (o 13 więcej niż w 2006 roku). Oznacza to, że 1,6 łóżka przypada na 10 tys. ludności. Od 1999 roku aż do 2005 roku występował coroczny, zdecydowany spadek liczby łóżek w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego. W tym okresie liczba tych łóżek zmniejszyła się aż o 80,3% (tj. o 1008 łóżek). W 1999 roku placówki dysponowały 1 255 łózkami, w roku 2005 było już tylko 247 łóżek, po czym ich liczba zaczęła znowu rosnać. W 2007 roku były 553 łóżka. W kraju występowała tendencja odwrotna: następowało regularne zwiększanie się liczby łóżek w zakładach opieki długoterminowej typu opiekuńczo-leczniczego (w latach 2000-2007 wzrost o 6 992 łóżek). W zakładach opiekuńczo-leczniczych w całym województwie było w 2007 roku leczonych prawie 1 000 pacjentów.

W Wielkopolsce funkcjonuje również 6 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, posiadających 427 łóżek. W 2007 roku przebywało w nich 827 pacjentów.

System zdrowotnej opieki stacjonarnej w województwie to także 2 specjalistyczne ośrodki leczenia odwykowego alkoholowego z 785 łózkami i 3 ośrodki dla leczenia uzależnień narkotykowych prowadzone przez Monar, posiadające w sumie 145 łóżek. Aktualnie w 5 jednostkach podległych Samorządowi Województwa zajmujących się uzależnieniami i detoksykacją udostępnionych jest 316 łóżek, w tym 225 w oddziałach leczenia uzależnień i 91 w oddziałach detoksykacji (w tym w Charcicach 60 łóżek w oddziale leczenia uzależnień i 12 w oddziale detoksykacji, w Gnieźnie odpowiednio 40 i 35 łóżek, w Sokołowce 41 i 24, w Koninie 40 w oddziale leczenia uzależnień i w Kościanie 44 i 20).

Świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej realizowane są przez zakłady opieki zdrowotnej i praktyki lekarskie. W końcu 2007 roku w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej funkcjonowały 1 234 zakłady opieki zdrowotnej - o 102 więcej niż w roku poprzednim. Tylko

7,8% spośród nich było zakładami publicznymi, a 92,2% stanowiły zakłady niepubliczne (w całej Polsce było 22,5% zakładów publicznych, a 77,5% niepublicznych – przy ogólnej liczbie 14 206 zakładów).

Tab. 41. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zakłady opieki zdrowotnej	Polska	5 425	5 685	5 776	5 667	11 978	12 101	12 273	13 473	14 206
	Wielkopolska	484	498	547	507	852	870	960	1 132	1 234
ZOZ – służby medycyny pracy	Polska	1 176	1 104	633	611	942	853	762	646	784
	Wielkopolska	97	74	53	56	89	81	81	76	77
Praktyki lekarskie ogółem	Polska	2 509	5 080	6 419	7 004	7 847	7 975	7 587	8 162	7 610
	Wielkopolska	293	325	463	454	462	446	571	793	778
Praktyki lekarskie na wsi	Polska	433	869	1 283	1 362	1 510	1 472	1 543	1 736	1 716
	Wielkopolska	60	60	111	111	96	101	131	183	187

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Na obszarach wiejskich Wielkopolski funkcjonowało 267 zakładów opieki zdrowotnej.

W województwie 77 zakładów opieki zdrowotnej specjalizowało się w medycynie pracy.

W 2007 roku w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej prowadzonych było w Wielkopolsce 778 praktyk lekarskich realizujących świadczenia zdrowotne finansowane ze środków publicznych. W tej liczbie 406 to praktyki lekarskie, a 372 – stomatologiczne. Na obszarach wiejskich ogółem świadczeń zdrowotnych udzielało 187 praktyk, w tym 63 lekarskie i 124 stomatologiczne.

Ogółem w ciągu 2007 roku w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej udzielono w całym regionie prawie 24 mln porad lekarskich (w całym kraju ok. 280 mln porad), z czego ok. 13 mln to porady lekarskie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, a prawie 10 mln to specjalistyczne porady lekarskie i porady stomatologiczne.

Problemem w całym województwie, a szczególnie dla mieszkańców obszarów wiejskich, jest mała dostępność do porad lekarzy specjalistów. Długi okres oczekiwania na poradę specjalistyczną w wielu przypadkach wręcz przekracza normy cywilizacyjne XXI wieku.

Rok 2007 był pierwszym pełnym rokiem działania systemu ratownictwa medycznego na podstawie ustawy z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 191 poz. 1410 z późn. zm.). W Wielkopolsce w ramach ratownictwa medycznego pomoc w razie wypadku mogło świadczyć 113 zespołów ratownictwa medycznego, w tym 48 zespołów wypadkowych oraz 46 zespołów reanimacyjnych. Zespoły te realizowały 159,7 tys. wyjazdów na miejsce zdarzenia, udzielając pomocy liczbie poszkodowanych podobnej do liczby wyjazdów. W ciągu całego 2007 roku takie świadczenia zdrowotne zostały udzielone 47,3 osobom na 1 000 mieszkańców województwa. Jest to zdecydowanie mniej niż w całym kraju, gdzie wskaźnik ten wyniósł 77,6 osób na 1 000 mieszkańców.

W skład systemu ratownictwa medycznego w Wielkopolsce wchodzi również 23 szpitalne oddziały ratunkowe oraz 16 szpitalnych izb przyjęć.

Siec placówek ochrony zdrowia uzupełniają apteki zaopatrujące ludność w leki oraz środki medyczne. W 2007 roku w Wielkopolsce funkcjonowały 994 apteki (w tym 162 apteki na obszarach wiejskich), tj. o 68 więcej niż w roku 2006 i o 350 więcej niż w 1999 roku. W regionie były również 92 punkty apteczne. Z każdym rokiem liczba aptek systematycznie rośnie umożliwiając coraz łatwiejszy dostęp do zakupu farmaceutyków. W konsekwencji liczba aptek przypadająca na 10 tys. ludności w województwie wielkopolskim zwiększyła się z 1,9 w 1999 roku do 2,9 w 2007 roku (w kraju wzrost z 2,1 w 1999 roku do 2,8 w 2007 roku).

Placówkami zaliczanymi do systemu opieki zdrowotnej są również żłobki. Są to jednostki udzielające świadczeń zdrowotnych obejmujących działania profilaktyczne nad dzieckiem w wieku do 3 lat w czasie pracy rodziców lub opiekunów. W 2007 roku w województwie wielkopolskim funkcjonowały 32 placówki tego typu. Żłobki i oddziały żłobkowe dysponowały łącznie 1 963 miejscami. W stosunku do 2006 roku liczba miejsc w wielkopolskich żłobkach zwiększyła się o 128, natomiast liczba placówek nie zmieniła się. Na koniec 2007 roku opieka w żłobkach i oddziałach żłobkowych obejmowała 3,6 tys. dzieci.

Tab. 42. Personel medyczny (pracujący bezpośrednio z pacjentem) w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007⁸

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Personel medyczny - lekarze w l. bezwzględnych	Polska	87 524	85 031	86 608	88 070	89 317	83 372	76 046	77 479	78 229
	Wielkopolska	6 131	6 073	6 264	6 841	6 783	6 916	5 662	5 582	5 529
Personel medyczny - lekarze na 10 000 ludności	Polska	22,6	22,0	22,4	23,0	23,4	21,8	19,9	20,3	20,5
	Wielkopolska	18,4	18,2	18,7	20,4	20,2	20,6	16,8	16,5	16,3
Personel medyczny - lekarze stomatolodzy w l. bezwzględnych	Polska	13 260	11 758	10 124	10 775	14 017	10 081	11 881	12 187	12 930
	Wielkopolska	691	580	561	792	686	559	558	649	638
Personel medyczny - lekarze stomatolodzy na 10 000 ludności	Polska	3,4	3,0	2,6	2,8	3,7	2,6	3,1	3,2	3,4
	Wielkopolska	2,1	1,7	1,7	2,4	2,0	1,7	1,7	1,9	1,9
Personel medyczny - farmaceuci w l. bezwzględnych	Polska	20 229	22 161	23 774	24 421	25 217	22 170	21 971	22 422	22 962
	Wielkopolska	1 813	1 894	1 940	2 129	2 224	1 988	1 901	2 030	2 193
Personel medyczny - farmaceuci na 10 000 ludności	Polska	5,3	5,8	6,2	6,4	6,6	5,8	5,8	5,9	6,0
	Wielkopolska	5,4	5,7	5,8	6,3	6,6	5,9	5,6	6,0	6,5
Personel medyczny - pielęgniarki w l. bezwzględnych	Polska	197 153	189 632	186 491	185 892	181 291	177 501	178 790	178 781	181 895
	Wielkopolska	13 694	13 073	13 329	13 926	14 040	13 530	13 918	13 850	13 461
Personel medyczny - pielęgniarki na 10 000 ludności	Polska	51,5	49,6	48,8	48,6	47,5	46,5	46,9	46,9	47,7
	Wielkopolska	41,0	39,1	39,8	41,5	41,8	40,2	41,3	40,9	39,7

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

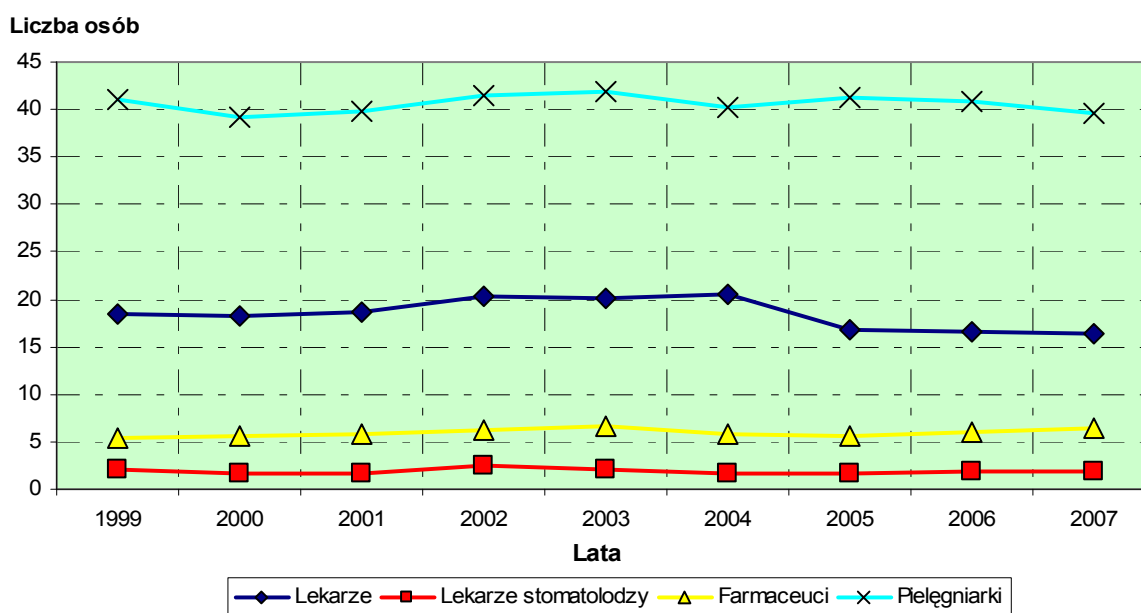
⁸ W latach 2002 i 2003 personel liczony łącznie z indywidualnymi praktykami lekarskimi i pielęgniarskimi zarejestrowanymi w Izbach Lekarskich.

Po wahaniach liczby pracowników medycznych różnych specjalności, które odnotowano w Wielkopolsce w latach 1999-2007, w 2007 roku w województwie wielkopolskim pracowało 5 529 lekarzy, 638 lekarzy stomatologów, 2 193 farmaceutów i 13 461 pielęgniarek. Opiekę nad pacjentami sprawowało łącznie 21 821 osób, tj. o 290 osób mniej niż w 2006 roku. W całym kraju liczba personelu medycznego łącznie wynosiła 296 016 osób i zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego o 5,1 tys. osób.

W 2007 roku liczba lekarzy w województwie wielkopolskim w stosunku do 1999 roku zmniejszyła się o 9,8%, liczba stomatologów o 7,7%, a liczba pielęgniarek o 1,7%. W porównaniu do 1999 roku liczba farmaceutów natomiast zwiększyła się o 17,3%.

Udział poszczególnych grup zawodowych w ogólnej liczbie personelu medycznego utrzymywał się na podobnym poziomie w całym analizowanym okresie. W 2007 roku w Wielkopolsce 61,7% tego personelu stanowiły pielęgniarki, 25,3% – lekarze, 10% – farmaceutyci i 2,9% – stomatolodzy.

Ryc. 29. Wybrane grupy personelu medycznego w Wielkopolsce na 10 000 ludności w latach 1999-2007

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Na 10 000 ludności w 2007 roku w Wielkopolsce przypadało 16,3 lekarzy (w Polsce 20,5 lekarzy), 1,9 stomatologów (Polska 3,4 stomatologów) oraz 39,7 pielęgniarek (Polska 47,7 pielęgniarek). W województwie było też 6,5 farmaceutów na 10 000 ludności i więcej niż w kraju (6,0 farmaceutów).

W izbach lekarskich i pielęgniarskich zarejestrowanych było w 2007 roku na obszarze województwa wielkopolskiego łącznie 6 016 praktyk lekarskich, 1 712 praktyk stomatologicznych, 2 252 praktyki pielęgniarskie i 320 praktyk położnych.

Główne zagrożenie zdrowotne dla mieszkańców Wielkopolski stanowią choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, wypadki i zatrucia, choroby układu moczowo-płciowego, choroby układu oddechowego i układu trawiennego.

Tab. 43. Chorobowość szpitalna – leczeni w szpitalach województwa wielkopolskiego w latach 2005-2007

Grupy chorób	2005	2006	2007
Ogółem liczba leczonych w szpitalach ogólnych	604 056	632 383	666 977
Choroby układu krążenia	92 626	91 703	97 458
Choroby nowotworowe	67 696	72 719	75 585
Wypadki i zatrucia	56 986	63 673	63 293
Choroby układu moczowo-płciowego	55 303	57 432	60 889
Choroby układu oddechowego	51 176	54 346	56 647
Choroby układu trawiennego	52 117	50 099	51 512
Choroby układu kostno-stawowego	23 814	26 037	29 041
Choroby układu nerwowego	20 971	22 185	20 330

Źródło: Informator liczbowy ochrony zdrowia województwa wielkopolskiego za 2007 rok; Wielkopolskie Centrum Zdrowia Publicznego 2008

Zdecydowanie największym problemem zdrowotnym mieszkańców Wielkopolski są choroby układu krążenia, na które w 2007 roku leczyło się 14,6% wszystkich pacjentów leczonych w szpitalach regionu. Choroby układu krążenia były też najbardziej powszechną przyczyną zgonów w Wielkopolsce. W 2007 roku z tej przyczyny nastąpiły 13 143 zgony.

Choroby nowotworowe są drugim w kolejności problemem zdrowotnym w regionie. W 2007 roku 11,3% wszystkich pacjentów leczonych w szpitalach stanowili pacjenci ze schorzeniami onkologicznymi. Te schorzenia były też drugą w kolejności przyczyną zgonów – dla 8 170 osób.

Kolejny problem zdrowotny regionu to wypadki i zatrucia. W 2007 roku 9,5% pacjentów hospitalizowanych było w wyniku urazów odniesionych w wypadkach i w wyniku zatruc. Wypadki i zatrucia były przyczyną 2 135 zgonów.

Tab. 44. Zachorowania na gruźlicę w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zachorowania na gruźlicę	Polska	12 179	11 477	10 672	10 475	10 124	9 493	9 280	8 593	8 642
	Wielkopolska	730	766	614	622	567	488	473	371	535
Zachorowania na gruźlicę na 10 000 ludności	Polska	31,8	30,0	27,9	27,4	26,5	24,9	24,3	22,5	22,7
	Wielkopolska	21,9	22,9	18,3	18,5	16,9	14,5	14,0	11,0	15,8

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Problemem medycznym, który wymaga uważnego kontrolowania jest gruźlica będąca nadal chorobą o znaczeniu społecznym. Zwalczanie tej choroby w Polsce koordynuje Narodowy Program Zwalczania Gruźlicy.

W województwie wielkopolskim w 2007 roku odnotowano 535 zachorowań na gruźlicę, o 164 zachorowania więcej niż w 2006 roku, a w sumie o 195 mniej (tj. o 26,7%) w stosunku do 1999 roku. W całym kraju liczba zachorowań miała tendencję malejącą. W 2007 roku zdiagnozowano gruźlicę u 8 642 osób tj. o 3 537 osób mniej (29%) niż w 1999 roku. Uwagę zwraca fakt, że liczba zachorowań na gruźlicę zwiększyła się w sposób widoczny w 2007 roku. Niepokojące jest niedorejestrowanie nowych zachorowań. Wynika to z zaniedbań w zakresie badań profilaktycznych i zgłaszania zachorowań.

W 2007 roku Główny Urząd Statystyczny opublikował wyniki zrealizowanego w 2004 roku badania zdrowia ludności Polski. Wyniki tego badania wskazują m.in. na to, że mieszkańcy Wielkopolski w większości oceniają (61,9%) swoje zdrowie jako bardzo dobre i dobre (w całej Polsce tak oceniało swoje zdrowie 61% mieszkańców). Gorzej swoje zdrowie oceniają kobiety (39,5% kobiet ocenia je poniżej oceny dobrej, a taką samą ocenę wydaje 35,2% mężczyzn).

Tab. 45. Stan zdrowia ludności Polski i województwa wielkopolskiego w 2004 roku

Przekrój terytorialny	Zmienna	ogółem	0-14 lat	15-29	30-49	50-69	70 i więcej
Odsetek osób oceniających swoje zdrowie poniżej oceny dobrej w %							
Polska	mężczyźni	34,7	9,5	11,9	34,1	67,6	82,8
	kobiety	41,5	8,3	14,4	36,5	72,6	89,3
Wielkopolska	mężczyźni	35,2	10,8	12,2	37,7	69,7	83,0
	kobiety	39,5	5,6	11,1	37,7	75,6	88,4
Odsetek osób z chorobami przewlekłymi w %							
Polska	mężczyźni	40,8	24,0	20,3	37,1	70,5	87,8
	kobiety	50,9	20,9	26,0	47,3	81,1	92,8
Wielkopolska	mężczyźni	41,0	22,8	20,7	39,6	73,1	87,1
	kobiety	50,2	22,1	26,4	44,1	84,6	95,2
Odsetek osób leczonych w szpitalach w %							
Polska	mężczyźni	10,0	9,5	4,8	7,6	15,6	24,6
	kobiety	11,8	7,4	10,2	10,3	13,5	21,2
Wielkopolska	mężczyźni	9,7	8,5	6,6	6,3	15,6	24,2
	kobiety	10,8	6,4	7,6	9,6	13,1	24,0
Odsetek osób leczących się u lekarzy w %							
Polska	mężczyźni	63,3	80,9	48,5	53,5	72,9	86,0
	kobiety	75,0	80,6	64,0	68,2	83,5	89,2
Wielkopolska	mężczyźni	66,9	84,5	54,0	53,7	79,5	90,1
	kobiety	77,4	87,2	67,8	67,4	86,8	90,8
Odsetek osób niepełnosprawnych							
Polska	ogółem	16,3	3,4	6,3	17,1	44,2	29,1
Wielkopolska	ogółem	18,2	2,7	7,8	17,4	49,0	23,1

Źródło: Stan zdrowia ludności Polski w przekroju terytorialnym w 2004 roku GUS 2007

Wyniki badania wskazują na gorszy stan zdrowia ludności kobiet, spośród których aż połowa cierpiało na choroby przewlekłe (wśród mężczyzn tylko 41%). Wśród kobiet w wieku 50-69 lat na choroby przewlekłe chorowało ok. 84% kobiet, a w wieku 70 lat i więcej –

aż 95,2% (mężczyźni 87%). Więcej niż mężczyzn kobiet leczy się u lekarzy (77,4% kobiet i 67% mężczyzn), a także w szpitalach (10,8% kobiet i 9,7% mężczyzn).

W Wielkopolsce 18,2% populacji stanowią osoby niepełnosprawne (w Polsce 16,3%). Problem niepełnosprawności w największym stopniu dotyka mieszkańców województwa w grupie wiekowej 50-69 lat (49% osób w tej grupie stanowią niepełnosprawni) oraz w grupie 70 lat i więcej (23,1%).

Infrastruktura ochrony zdrowia w województwie jest w znacznej części w złym stanie technicznym. Wyposażenie placówek w nowoczesny sprzęt i aparaturę pozostawia wiele do życzenia. Prowadzone od wielu lat największe inwestycje szpitalne w regionie, przede wszystkim budowa szpitala wojewódzkiego w Koninie, szpitala przy ul. Kurlandzkiej w Poznaniu, czy Wielkopolskiego Centrum Onkologii w Poznaniu, nie mogą zostać ukończone z powodu niedostatecznych środków, pomimo znacznych wysiłków finansowych ponoszonych przez samorządy województwa i miasta Poznania. Z drugiej strony, jeżeli już realizowane są inwestycje nowe i modernizacyjne, to oddane do użytku placówki są nowoczesne i wyposażone w wysokiej jakości aparaturę medyczną.

Konkluzje:

- **niższa niż w średnia w kraju liczba personelu medycznego na 10 tys. ludności,**
- **dysproporcje w dostępności przestrzennej placówek służby zdrowia,**
- **ograniczona dostępność do lekarskich porad specjalistycznych,**
- **wyższy niż średnio w kraju odsetek osób leczących się,**
- **zmniejszająca się liczba personelu medycznego,**
- **wyższy niż średnio w kraju odsetek osób niepełnosprawnych,**
- **problemy związane z wzrastającym zapotrzebowaniem na specjalistyczne usługi medyczne w związku z nasileniem się „starzenia” społeczeństwa,**
- **problemy z zakończeniem największych inwestycji wieloletnich (szpitale: Konin i Poznań – Nowe Miasto),**
- **główne zagrożenie zdrowotne ze względu na ich powszechność stanowią choroby układu krążenia, nowotwory oraz wypadki i zatrucia.**

2.4.2. Opieka społeczna

Opieka i pomoc społeczna ma na celu umożliwienie przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać. Opieka społeczna powinna obejmować wszystkie grupy ludności, zagrożone wykluczeniem społecznym.

Na wykluczenie społeczne wpływ mają takie czynniki, jak: bezrobocie, niskie dochody, długotrwałe choroby i niepełnosprawność, wielodzietność, samotne wychowywanie dzieci, niski poziom wykształcenia, brak kwalifikacji przydatnych na rynku pracy, zamieszki-

wanie na wsi, w małej miejscowości lub na obszarze o słabym poziomie rozwoju. Wykluczenie społeczne powodują takie czynniki, jak: nierówny dostęp lub brak dostępu mieszkańców do podstawowych usług społecznych – edukacji, zdrowia, mieszkań, kultury, czy czynniki związane z występowaniem niekorzystnych sytuacji życiowych, jak np.: bezdomność, niepełnosprawność, sieroctwo, uzależnienie, imigracja, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, czy starość.

W województwie wielkopolskim, podobnie jak w całym kraju, pomoc społeczna zorganizowana jest ustawowo. System pomocy społecznej obejmuje działania organów administracji rządowej i samorządowej we współpracy z organizacjami społecznymi, kościołami, związkami wyznaniowymi i organizacjami pozarządowymi. W Wielkopolsce na poziomie województwa w zakresie pomocy społecznej działalność koordynują poznański Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Wydział Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego. W powiatach funkcjonuje 31 powiatowych centrów pomocy rodzinie, a w miastach na prawach powiatu 4 miejskie ośrodki pomocy społecznej. Na poziomie gmin działania prowadzi 266 gminnych ośrodków pomocy społecznej.

Tab. 46. Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Domy i zakłady stacjonarnej pomocy społecznej	Polska	904	936	983	999	1 099	1 154	1 196	1 255	1 313
	Wielkopolska	94	89	88	87	97	100	106	107	111
Miejsca w domach i zakładach stacjonarnej pomocy społecznej ⁹	Polska	88 325	81 655	86 184	88 325	92 762	96 090	97 515	99 130	101 101
	Wielkopolska	7 229	6 367	7 281	7 335	7 573	7 598	7 618	7 593	7 808
Miejsca w domach i zakładach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 000 ludności	Polska	23,1	21,3	22,5	23,1	24,3	25,2	25,6	26,0	26,5
	Wielkopolska	21,6	19,0	21,7	21,9	22,5	22,6	22,6	22,5	23,1
Mieszkańcy domów i zakładów opieki społecznej ¹⁰	Polska	77 656	80 634	85 240	87 500	91 824	93 930	93 372	94 418	96 696
	Wielkopolska	7 299	7 615	6 159	6 224	7 674	7 390	7 278	7 341	7 458

Źródło: Rocznik Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

W 2007 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 111 placówek stacjonarnej pomocy społecznej, w tym 65 domów pomocy społecznej. Jednostki te dysponowały 7 808 miejscami. 41 spośród tych placówek to placówki prywatne, dysponujące 2 264 miejscami. Wskaźnik miejsc na 10 tys. ludności wyniósł w 2007 roku 23,1 (wobec wskaźnika krajowego – 26,5). Liczba domów i zakładów stacjonarnej opieki społecznej wzrosła w porównaniu do 2006 roku o 4, a w stosunku do 1999 roku o 17. W całym kraju widoczna jest tendencja wzrostowa liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej; od 1999 roku do 2007 roku ich liczebność wzrosła o 409. W 2007 roku w wielkopolskich domach i zakładach stacjonarnej opieki społecznej przebywało 7 458 mieszkańców, w 2006 roku – 7 341, tj. 117 osób więcej, w tym 6 114 osób w domach pomocy społecznej.

⁹ Łącznie z filiami.

¹⁰ j.w.

Zakłady te świadczą usługi bytowe, opiekuńcze oraz edukacyjne osobom wymagającym całodobowej opieki: w podeszłym wieku, przewlekle chorym somatycznie i psychicznie, niepełnosprawnym intelektualnie i fizycznie.

W Wielkopolsce funkcjonuje również 189 placówek opiekuńczo-leczniczych, zapewniających całodobową, ciągłą lub okresową opiekę dzieciom i młodzieży pozbawionej opieki rodzicielskiej oraz niedostosowanym społecznie. Wśród tych placówek są 102 placówki wsparcia dziennego, 2 placówki interwencyjne z 80 miejscami, 18 placówek rodzinnych z 131 miejscami, 24 placówki socjalizacyjne (854 miejsca), 11 placówek wielofunkcyjnych z 345 miejscami.

W 2007 roku w Wielkopolsce były 2 784 rodziny zastępcze (w całej Polsce prawie 53 tys. takich rodzin), wychowujące prawie 4 tys. dzieci. Na wsi takich rodzin było 1 015.

W województwie działa również ponad 200 ośrodków wsparcia prowadzących środowiskową formę pomocy półstacjonarnej. Są to: środowiskowe domy samopomocy (ponad 50), dzienne domy pomocy społecznej (ok. 30), noclegownie (43) i warsztaty terapii zajęciowej (ponad 70). 14 ośrodków interwencji kryzysowej dla osób i rodzin będących w sytuacjach kryzysowych (np.: ofiary przemocy domowej) oraz 7 zakładów aktywności zawodowej prowadzących rehabilitację zawodową i społeczną oraz życiową osób niepełnosprawnych, stanowią dopełnienie zasobów infrastrukturalno-organizacyjnych pomocy społecznej w Wielkopolsce.

Tab. 47. Świadczenia pomocy społecznej¹¹ w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2000-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Korzystający ¹² ze świadczeń pomocy społecznej w tys.	Polska	2 144	2 149	2 549	2 640	2 410	2 575	2 816	2 366
	Wielkopolska	165,0	x	207,9	227,2	240,1	261,5	318,5	235,6
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej na 10 000 ludności	Polska	560,4	561,8	666,7	691,2	631,3	674,8	738,6	620,7
	Wielkopolska	493,4	x	620,3	676,8	715,7	776,4	943,9	696,6
Udzielone świadczenia pomocy społecznej w mln zł	Polska	3 107,4	3 296,6	3 833,7	3 726,0	2 571,0	2 885,6	3 737,0	3 326,0
	Wielkopolska	238,2	x	305,2	312,1	214,9	234,1	323,9	257,8

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu

Oprócz stacjonarnych form pomocy społecznej realizowane są również świadczenia społeczne, które mają charakter świadczeń pieniężnych oraz niepieniężnych. Pomoc tego typu otrzymują osoby spełniające określone kryteria. Głównym celem takiej pomocy jest wsparcie osób i rodzin oraz umożliwienie im wyjścia z trudnych sytuacji życiowych.

137,9 tys. osób skorzystało ze świadczeń pieniężnych (407,9 osoby na 10 tys. mieszkańców), a 97,6 tys. osób otrzymało świadczenia niepieniężne w różnej formie (1 288,7 osób na 10 tys. ludności), w tym ok. 86 tys. osób skorzystało z posiłków.

¹¹ Organizowanej i świadczonej przez administrację rządową i jednostki samorządu terytorialnego.

¹² W podziale według form świadczeń korzystający mogą być wskazani kilkakrotnie.

W 2007 roku w województwie wielkopolskim świadczenia społeczne przyznano łącznie 235,6 tys. osób – o 82,9 tys. osób mniej niż w roku poprzednim (w kraju w 2007 roku było 2 366 korzystających z pomocy społecznej – o 450 tys. osób mniej niż w 2006 roku). Wskaźnik beneficjentów pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Wielkopolsce wyniósł w 2007 roku 696,6 osób i był wyższy od krajowego, który osiągnął wartość 620,7 osób.

W 2007 roku ramach pomocy społecznej organizowanej i świadczonej przez administrację rządową i jednostki samorządu terytorialnego w województwie wielkopolskim udzielono świadczeń na sumę 257,8 mln zł, tj. o 66,1 mln zł mniej niż w 2006 roku. Na zasiłki pieniężne wydano ok. 183 mln, na posiłki 36,6 mln zł.

W 2007 roku jednostki samorządu terytorialnego w Wielkopolsce przeznaczyły ogółem na świadczenia pomocy społecznej następujące środki finansowe:

- gminy: 1 069 253 tys. zł,
- powiaty: 262 472 tys. zł,
- miasta na prawach powiatu: 360 278 tys. zł,
- województwo: 4 102 tys. zł.

Łącznie JST w całym regionie wydały kwotę 1 696 105 tys. zł na realizację zadań z zakresu pomocy i opieki społecznej.

Konkluzje:

- **nierównomierny dostęp przestrzenny do instytucji pomocy społecznej,**
- **zagrożenie części mieszkańców województwa wykluczeniem społecznym,**
- **znaczący potencjał instytucjonalno-organizacyjny pomocy społecznej w województwie,**
- **aktywność organizacji pozarządowych w sferze pomocy społecznej,**
- **zmniejszające się środki finansowe na pomoc społeczną,**
- **narastające problemy związane z nasilającym się „starzeniem” społeczeństwa Wielkopolski.**

2.4.3. Mieszkalnictwo

Analiza wielkości podstawowych wskaźników charakteryzujących sytuację mieszkaniową wykazuje, że w latach 1999-2007 nie nastąpiły żadne istotne zmiany, które w sposób zdecydowany poprawiłyby sytuację na rynku mieszkaniowym w Polsce. Wielkopolska nie odbiega pod tym względem od innych województw. Wielkość zasobów mieszkaniowych systematycznie rośnie, jednak wciąż liczba mieszkań jest dalece niewystarczająca w stosunku do występujących potrzeb.

Według bilansu zasobów mieszkaniowych, w 2007 roku w województwie wielkopolskim było 1 061,6 tys. mieszkań. Wielkość ta stanowiła 8,17% zasobów krajowych. Zasoby mieszkaniowe wzrosły w stosunku do 2006 roku o 11,5 tys. mieszkań, a w stosunku do 1999 roku o 106,0 tys. mieszkań. Podobnie jak w poprzednich latach, pod względem wielkości zasobów Wielkopolska lokowała się na 3. miejscu po województwach mazowieckim i śląskim, jednak biorąc pod uwagę liczbę mieszkań przypadającą na 1 000 ludności – zajmowała przedostatnią pozycję w kraju, wyprzedzając jedynie województwo podkarpackie. W 2007 roku na 1 000 ludności w województwie wielkopolskim przypadało 314 mieszkań, podczas gdy w kraju – 341. Taka różnica utrzymuje się praktycznie od 1999 roku.

W 2007 roku w Wielkopolsce na 1 osobę przypadało przeciętnie 24,2 m² powierzchni użytkowej mieszkania, tj. o 0,3 m² więcej niż przed rokiem i o 4,9 m² więcej niż w 1999 roku (w kraju 23,8 m² wobec 23,5 m² w 2006 r. i 19,0 m² w 1999 r.). Jedną izbę w województwie wielkopolskim w 2007 roku zamieszkiwało przeciętnie 0,81 osoby (w kraju 0,85).

Tab. 48. Zasoby mieszkaniowe w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zasoby mieszkaniowe	Polska	11 763 345	11 844 838	11 945 941	11 763 540	12 595 891	12 683 392	12 776 140	12 876 676	12 993 716
	Wielkopolska	955 819	962 843	971 446	962 461	1 023 264	1 032 728	1 042 059	1 050 377	1 061 912
Mieszkania na 1 000 ludności	Polska	307	310	312	308	330	332	335	338	341
	Wielkopolska	286	288	290	287	305	307	309	311	314
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² na 1 osobę	Polska	19,0	19,2	19,5	21,1	22,7	22,9	23,2	23,5	23,8
	Wielkopolska	19,3	19,5	19,7	21,7	23,1	23,4	23,6	23,9	24,2
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	Polska	x	0,92	0,91	0,84	0,82	0,82	0,81	0,80	0,85
	Wielkopolska	0,93	0,93	0,92	0,85	0,84	0,83	0,82	0,82	0,81

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US w Poznaniu, Warunki życia ludności w województwie wielkopolskim w 2007 roku GUS

Tab. 49. Mieszkania oddane do użytkowania w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	2002	2003 ¹³	2004	2005	2006	2007
Mieszkania oddane do użytkowania	Polska	97,6	162,7	108,1	114,1	115,4	133,7
	Wielkopolska	9,4	12,7	11,1	11,9	10,5	14,3
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 ludności	Polska	2,6	4,3	2,8	3,0	3,0	3,5
	Wielkopolska	2,8	3,8	3,3	3,5	3,1	4,2
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	Polska	99,3	115,8	107,5	105,3	101,6	105,6
	Wielkopolska	101,2	121,0	112,7	113,0	111,1	109,1
Izby na 1 000 ludności	Polska	10,8	20,6	12,6	13,0	12,8	15,3
	Wielkopolska	11,9	18,8	15,3	16,0	14,3	18,8

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Warunki życia ludności w województwie wielkopolskim w 2007 roku US w Poznaniu

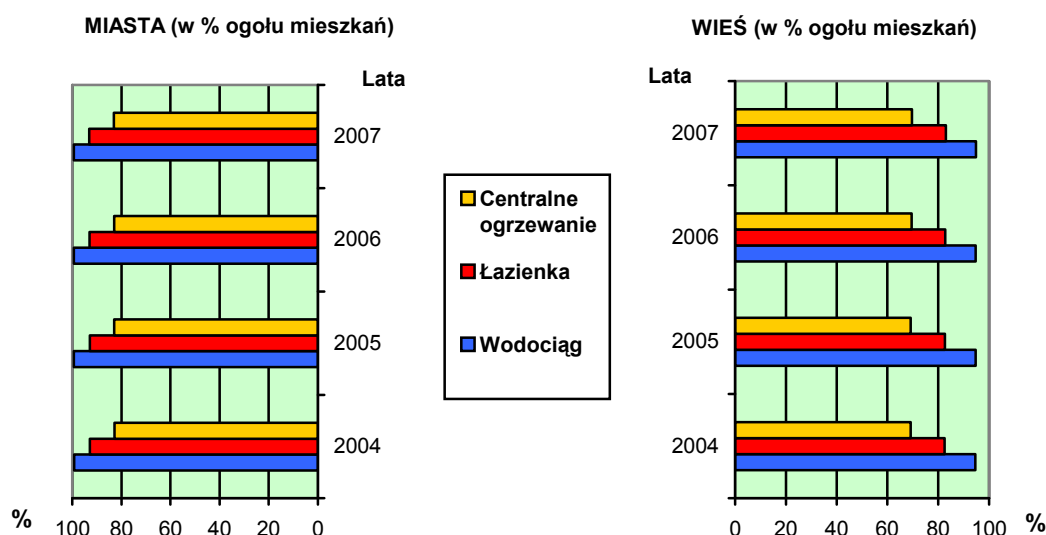
¹³ Znaczny wzrost liczby mieszkań w stosunku do 2002 roku wynika z dopełnienia formalności prawnych związanych z zakończeniem robót przez inwestorów – zwłaszcza indywidualnych – przed wejściem w życie zmian do ustawy Prawo budowlane (Dz. U. 2003 Nr 80, poz. 718).

W 2007 roku w Wielkopolsce oddano do użytkowania 14,3 tys. mieszkań (o 35,2% więcej niż w 2006 r.), co w skali kraju stanowiło 10,7%. W przeliczeniu na 1 000 ludności w województwie wielkopolskim w 2007 roku były to 4,2 lokale mieszkalne wobec 3,5 mieszkań w kraju. W tym samym roku rozpoczęto budowę 17 533 nowych mieszkań.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w województwie wielkopolskim w 2007 roku wyniosła 109,1 m² i w porównaniu z 2006 rokiem zmniejszyła się o 2 m², natomiast była o 7,9 m² większa niż w 2002 roku. W kraju przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w 2007 roku oscylowała wokół 105,6 m² i w stosunku do roku 2006 zwiększyła się o 4 m².

W przeliczeniu na 1 000 ludności w województwie wielkopolskim w 2007 roku przypadło 18,8 izby tj. o 4,5 izby więcej niż w roku wcześniejszym (w kraju 15,3 izby w 2007 r. i 12,8 izby w 2006 r.).

Ryc. 30. Mieszkania zamieszkałe w województwie wielkopolskim, wyposażone w instalacje w układzie miasto-wieś w latach 2004-2007

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W 2007 roku w Wielkopolsce odnotowano dalsze zmiany w wyposażeniu mieszkań w podstawowe instalacje. Odsetek mieszkań z dostępem do wodociągu zwiększył się w ciągu roku o 0,1 punktu procentowego i wyniósł 97,7% (95,3% w kraju). Centralne ogrzewanie posiadało 78,2% mieszkań tj. o 0,1 punktu procentowego więcej niż w 2006 roku (w kraju 77,8%). W łazienkę natomiast wyposażonych było 89,4% lokali mieszkalnych (w kraju – 86,7%), a dostępem do gazu sieciowego dysponowało 49,4% mieszkań (w kraju 55,7%).

Lokale mieszkalne na terenach wiejskich Wielkopolski były zdecydowanie gorzej wyposażone niż w miastach. Wprawdzie widoczny jest na wsi regularny wzrost odsetka mieszkań wyposażonych w instalacje, jednak nadal występują dysproporcje między miastem

a wsią. W 2007 roku podłączonych do wodociągów było 99,3% miejskich lokali mieszkalnych i 94,8% wiejskich. Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę wynosił 91,3% w mieście i 83,0% na wsi. Dostęp do gazu sieciowego w 2007 roku miało 83,1% mieszkań w mieście – aż o 13,5% więcej niż na wsi.

W województwie postępuje dekapitalizacja zasobów mieszkaniowych. Jest to widoczne szczególnie w miastach. Stara substancja mieszkaniowa wymaga gruntownej rewitalizacji, w części przypadków rewitalizacji powinny być poddane całe kwartały miast. Wysokie ceny mieszkań powodują, że znaczna część ludności nie jest w stanie zakupić mieszkania na rozsądnych warunkach. Taka sytuacja jest powodem pogłębienia zagrożeń wykluczeniem społecznym niektórych grup ludności.

Konkluzje:

- **niższe niż średnio w kraju nasycenie mieszkaniem (liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców),**
- **znacząca dekapitalizacja starej substancji mieszkaniowej, szczególnie w miastach,**
- **niezaspokojenie potrzeb mieszkaniowych znacznych grup ludności,**
- **ograniczony dostęp do mieszkań osób o niskich dochodach,**
- **różnice w wyposażeniu w instalacje mieszkań w miastach i na obszarach wiejskich regionu.**

2.4.4. Kultura

Kultura jest jednym z kluczowych obszarów życia społecznego, ale także gospodarczego. Łącząc kulturowe dziedzictwo i nurty współczesne, stanowi podstawowy element budowy tożsamości regionalnej i lokalnej. Kultura zwiększa także atrakcyjność regionu, zarówno dla mieszkańców, jak i inwestorów, przyciąga turystów. Może być więc czynnikiem wzrostu konkurencyjności województwa.

Działalność kulturalna jest prowadzona w Wielkopolsce przede wszystkim przez instytucje budżetowe i organizacje pozarządowe, a także przez stowarzyszenia kulturalne, związki twórcze, szkoły i uczelnie wyższe, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, firmy i osoby prywatne.

Wśród instytucji kultury w województwie wyróżnić można: szkolnictwo artystyczne wraz z Akademią Sztuk Pięknych i Akademią Muzyczną, państwowe służby konserwatorskie, Muzeum Narodowe w Poznaniu, 79 muzeów, 5 centrów kultury i sztuki, 11 teatrów i kilkanaście grup teatralnych, filharmonię, Wojewódzką Bibliotekę Publiczną oraz domy i ośrodki kultury, biblioteki prowadzone przez samorządy lokalne.

Tab. 50. Wybrane wskaźniki z zakresu kultury w województwie wielkopolskim

Zmienna	Jednostka miary	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Kina stałe	obiekt	56	53	52	50	49	46	47	49	
Widzowie w kinach ogółem	osoba	1 908 304	2 552 802	2 636 622	2 468 937	3 157 543	2 387 212	3 143 657	3 309 781	
Multipleksy	obiekt	x	x	x	2	2	3	3	4	
Salony w multipleksach	obiekt	x	x	x	28	28	37	36	43	
Miejsca na widowni w multipleksach	miejsce	x	x	x	9 636	9 636	11 717	11 500	12 413	
Widzowie w multipleksach	osoba	x	x	x	1 851 387	2 402 731	1 780 011	2 475 436	2 256 664	
Widzowie w kinach na 1 000 ludności	osoba	x	x	x	736	940	709	932	979	
Teatry i instytucje muzyczne	obiekty	11	11	11	11	11	11	11	11	
Miejsca na widowni w stałej siedzibie	miejsce	4 253	4 321	4 279	4 232	4 019	4 110	4 189	4 049	
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych wg siedziby	osoba	676 370	641 634	589 963	598 171	596 340	533 981	672 602	602 221	
Galerie i salony sztuki	obiekt	12	12	11	11	11	13	13	15	
Zwiedzający galerie i salony sztuki	osoba	56 052	58 531	66 555	70 917	70 984	81 770	63 878	69 065	
Biblioteki i filie	obiekt	ogółem	761	755	754	752	742	736	732	724
		wieś	491	488	487	487	484	478	475	472
Księgozbiór	wolumin	ogółem	11 857 065	11 803 494	11 841 827	11 843 170	11 873 465	11 921 013	12 029 017	12 019 531
		wieś	5 238 195	5 219 034	5 202 656	5 201 967	5 205 292	5 206 575	5 217 322	5 206 195
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	ogółem	630 073	630 093	635 775	643 015	637 417	619 574	600 359	569 593
		wieś	185 357	187 593	193 691	195 884	195 457	191 962	187 542	179 402
Wypożyczenia w ciągu roku	wolumin	ogółem	13 170 200	13 188 240	13 376 148	13 685 232	13 600 645	13 002 076	12 656 244	12 001 168
		wieś	4 206 578	4 181 734	4 288 258	4 347 862	4 300 722	4 111 305	3 994 243	3 751 016
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	ogółem	x	x	3 098	3 108	3 280	3 323	3 409	3 499
		wieś	x	x	2 084	1 926	2 059	2 103	2 184	2 288
Czytelnicy na 1 000 ludności	osoba	ogółem	x	x	190	192	190	184	178	168
		wieś	x	x	137	138	136	133	129	123
Wypożyczenia na 1 czytelnika	wolumin	ogółem	x	x	21	21	21	21	21	21
		wieś	x	x	22	22	22	21	21	21

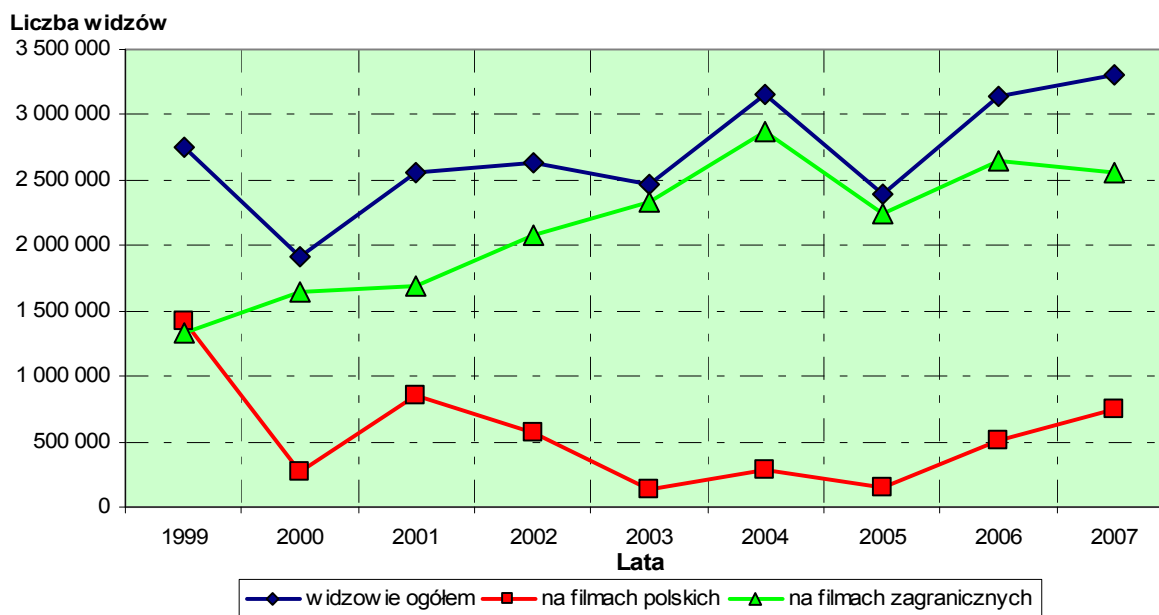
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Mieszkańcy Wielkopolski chętnie korzystają z najpopularniejszych form rozrywki, jakimi są kino i teatr; od roku 2005 liczba widzów tych instytucji stale rośnie. W województwie w 2007 roku było 49 kin stałych oraz 4 multipleksy z 43 salami projekcyjnymi, dysponujące 12,5 tys. miejsc na widowni. Liczba widzów w kinach na 1 000 mieszkańców osiągnęła wielkość 979 osób.

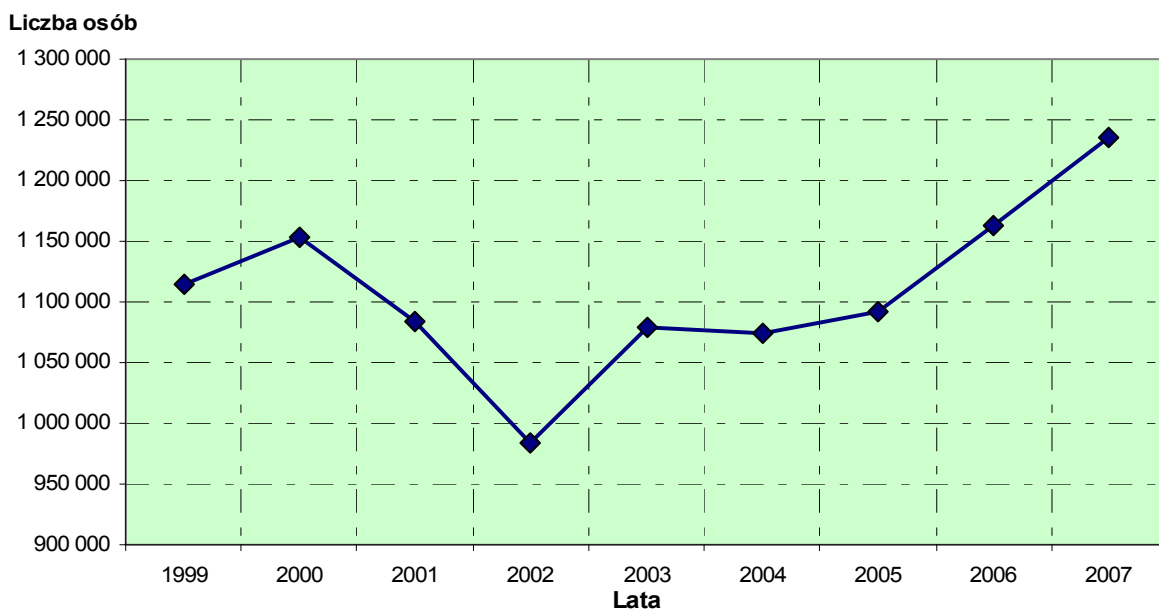
W 11 teatrach i instytucjach muzycznych województwa, dysponujących łącznie ok. 4 tys. miejsc na widowni, w spektaklach i koncertach wzięło udział w 2007 roku 602,2 tys. osób, tj. 182 w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Od roku 2004 notowany jest stały wzrost liczby osób odwiedzających muzea. W Wielkopolsce w 2007 roku znajdowało się 79 muzeów (razem z oddziałami), z czego 15 było zlokalizowanych na wsi. Liczba zwiedzają-

cych osiągnęła 1,236 mln. Oferta wielkopolskich muzeów jest bardzo szeroka, uwzględnia m. in. potrzeby miłośników malarstwa, rzeźby, sztuki użytkowej, designu, zabytkowych samochodów, egipskich mumii, fotografii, militariów itd.

Ryc. 31. Liczba widzów w kinach w województwie wielkopolskim

Ryc. 32. Liczba osób odwiedzających muzea w województwie wielkopolskim

W regionie działalność prowadzi również 15 galerii i salonów sztuki, które zorganizowały w 2007 roku 152 wystawy krajowe, odwiedzone przez 69 tys. osób.

Duże znaczenie w krzewieniu i popularyzacji kultury regionu mają zespoły artystyczne, a w tym m.in. zespoły folklorystyczne, których w samym Poznaniu działa osiem. Liczba tych zespołów rośnie, szczególnie na wsi. Przyciągają one również cały czas nowych członków. Miejscami, które zdecydowanie mogą wpływać na rozwój ruchu artystycznego, są różnego rodzaju instytucje, takie jak: domy kultury, muzea, teatry, szkoły, galerie. Organizowane przez nie imprezy odbywają się głównie w miastach, na wsi odbywa się tylko 20% z nich.

Tab. 51. Wybrane wskaźniki z zakresu krzewienia i popularyzacji kultury w Wielkopolsce

Zmienna	Rok	Wielkopolska	Miasto	Wieś
Instytucje kultury	2003	312	143	169
	2005	332	143	189
	2007	433	148	285
Imprezy	2003	17 254	13 386	3 868
	2005	15 282	11 445	3 837
	2007	16 139	12 294	3 845
Uczestnicy imprez	2003	2 985 558	2 364 223	621 335
	2005	2 891 118	2 277 123	613 995
	2007	3 073 001	2 440 800	632 201
Zespoły artystyczne	2003	1 345	949	396
	2005	1 561	1 131	430
	2007	1 549	1 095	454
Członkowie zespołów artystycznych	2003	21 149	14 985	6 164
	2005	23 739	16 952	6 787
	2007	27 224	19 623	7 601

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Na terenie Wielkopolski organizowane są międzynarodowe wydarzenia, które przyciągają widzów z kraju i zagranicy, m. in.: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Malta”, Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy i Lutniczy im. H. Wieniawskiego, Międzynarodowy Festiwal Pianistów Jazzowych w Kaliszu, Międzynarodowe Targi Inicjatyw Teatralnych w Pile, Międzynarodowy Festiwal Filmów Młodego Widza „Ale Kino”, Festiwal Teatralny Maski, Międzynarodowe Warsztaty Tańca Współczesnego oraz wiele innych, różnorodnych inicjatyw, które przynoszą sławę wielkopolskiej kulturze w całej Europie.

W szczególności Poznań cieszy się tak bogatym i zróżnicowanym kalendarzem kulturalnym, w którym znajdują się koncerty, spektakle teatralne, wystawy, imprezy plenerowe, festiwale, festyny, targi, happeningi, pikniki, ogrody muzyczne, warsztaty, skierowane do szerokiego grona odbiorców, że skłoniło to władze miasta do podjęcia starań, aby w roku 2016 uzyskać tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.

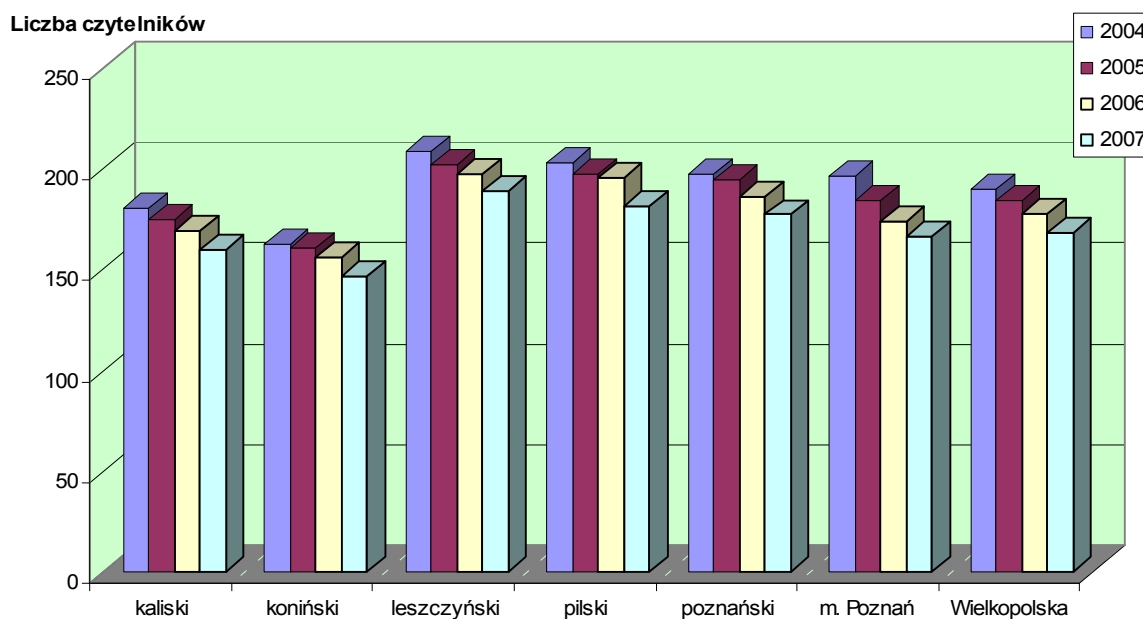
Wartą uwagi inicjatywą, która została zapoczątkowana w 2007 roku w województwie wielkopolskim, są starania Marszałka Województwa o utworzenie w Wielkopolsce Centrum Designu. Poznań ma stać się polską stolicą designu, a Centrum ma być propagatorem polskiego wzornictwa przemysłowego za granicą, co powinno wpłynąć na popularyzację prac polskich projektantów.

Większość mieszkańców regionu korzysta z dóbr kultury przede wszystkim za pośrednictwem mediów, takich jak telewizja, radio, czy Internet. Dla znaczącej części ludności, szczególnie na obszarach wiejskich, jest to niemalże jedyna forma kontaktu z wytworami kultury.

Jedną z podstawowych możliwości dostępu do kultury są biblioteki i punkty biblioteczne z ich księgozbiorem.

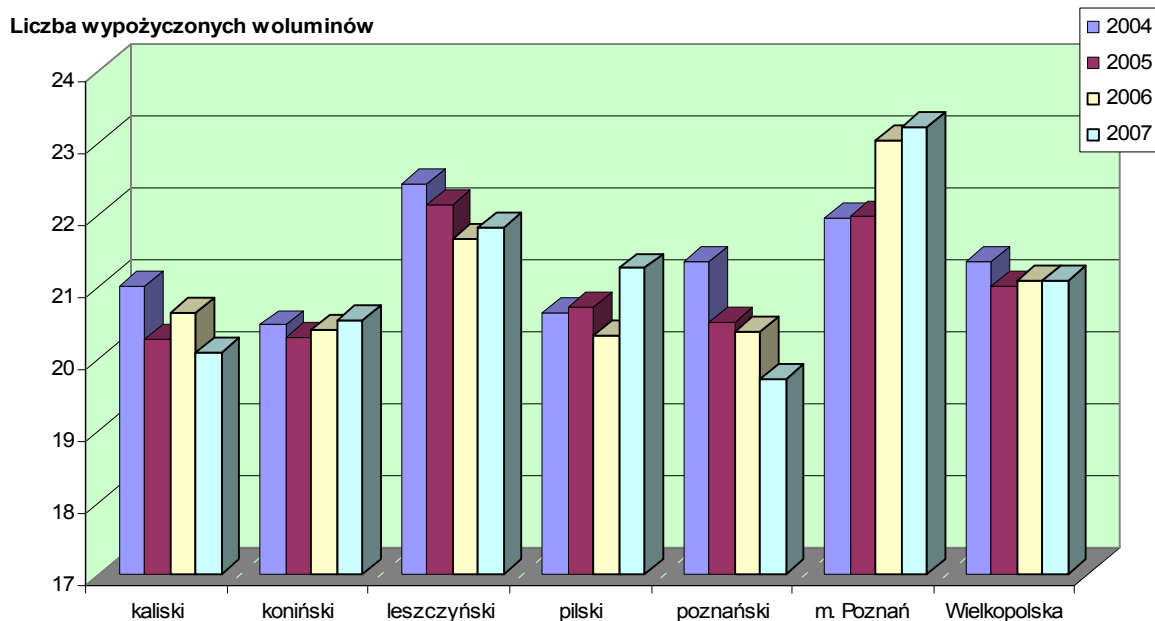
W ostatnich latach w Wielkopolsce obserwowane jest zmniejszanie się liczby użytkowników bibliotek publicznych, od 190 os./1 000 ludności w roku 2004 do 167 os./1 000 ludności w roku 2007. Jest to tendencja występująca zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich. Jednocześnie w miastach nastąpił wzrost wypożyczeń na 1 czytelnika, a na wsi spadek. Taka sytuacja jest efektem spadku atrakcyjności oferty bibliotek wiejskich, których księgozbiór również systematycznie zmniejsza się. Zmniejszenie zainteresowania książkami może być również spowodowane wzrastającym dostępem do sieci internetowej, gdzie można łatwo odnaleźć potrzebne materiały, informacje, zapoznać się z prasą, a również zamówić książki w internetowych księgarniach.

Ryc. 33. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności wg podregionów

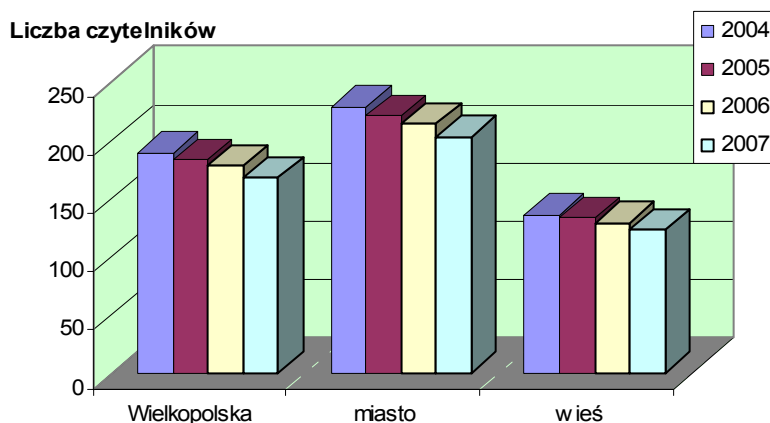
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 34. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wg podregionów

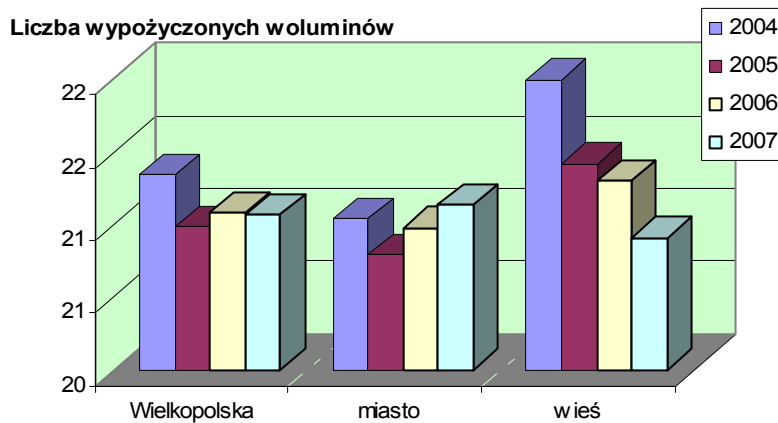
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 35. Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 000 ludności

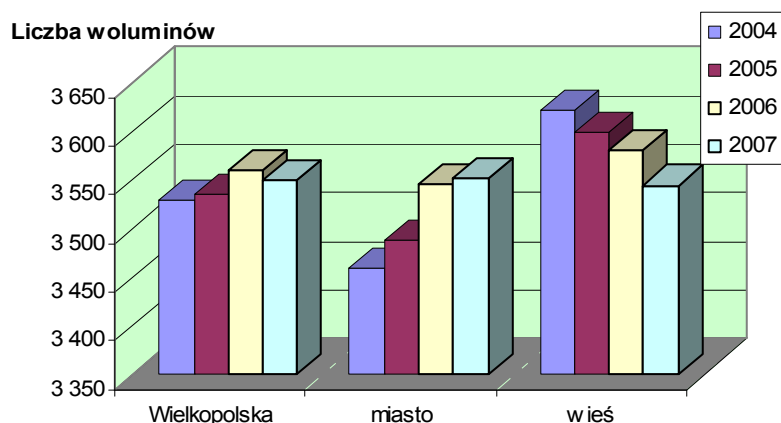

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 36. Liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 37. Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W Wielkopolsce zwraca się szczególną uwagę na zachowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego. Według danych Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na terenie województwa znajdowało się w 2007 roku 6 220 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, w tym m.in. 75 historycznych zespołów urbanistycznych, 96 układów urbanistycznych, 1026 obiektów architektury sakralnej (w tym 714 kościoły, 44 klasztory, 14 synagog), 773 dworki i pałace, 843 zabytkowe parki, 143 zespoły folwarczne. W rejestrze zabytków znajdują się również: obiekty architektury przemysłowej, użyteczności publicznej, obiekty obronne, stare cmentarze, stanowiska archeologiczne.

Ochronie podlegają również liczne obiekty i zbiory ruchome.

Szczególnie cenne zabytki objęte są najwyższą ochroną. Na liście dziedzictwa europejskiego znajduje się Wzgórze Lecha w Gnieźnie z tamtejszymi obiektami. Na liście dziedzictwa światowego nie ma obiektów z Wielkopolski; proponuje się uwzględnienie „Pradoliny Noteci” ze względu na wartości przyrodniczo-kulturowe tego obszaru.

Do 2007 roku były dwa Pomniki Historii: Ostrów Lednicki i katedra w Gnieźnie, a w przygotowaniu były wnioski o dołączenie do tej listy Traktu Królewsko-Cesarskiego w Poznaniu, Zespołu Klasztornej Filipinów na Św. Górze k/Gostynia, Zespołu Klasztornej pocysterskiej w Łądzie n. Wartą, Zespołu Klasztornej Benedyktynów w Lubiniu.

Województwo wielkopolskie jest drugim po województwie dolnośląskim regionem kraju o największym nasyceniu zabytkami kultury materialnej, w tym najcenniejszymi, dokumentującymi początki i rozwój państwowości polskiej. Obiekty te, jako nośniki pamięci historycznej i zapis tradycji, służą utrwalaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców. Znaczna część obiektów zabytkowych wymaga jednak podjęcia prac remontowo-konserwatorskich oraz sensownego zagospodarowania.

W budżetach samorządów dostrzegalny jest coroczny wzrost wydatków na cele kulturalne oraz ochronę dziedzictwa. Przykładem dużej uwagi przywiązanej do upowszechniania kultury może być fakt, iż jeszcze w roku 2005 w 21 gminach województwa nie było żadnego domu i ośrodka kultury, klubu ani świetlicy, a w roku 2007 taka sytuacja miała miejsce już tylko w 8 gminach.

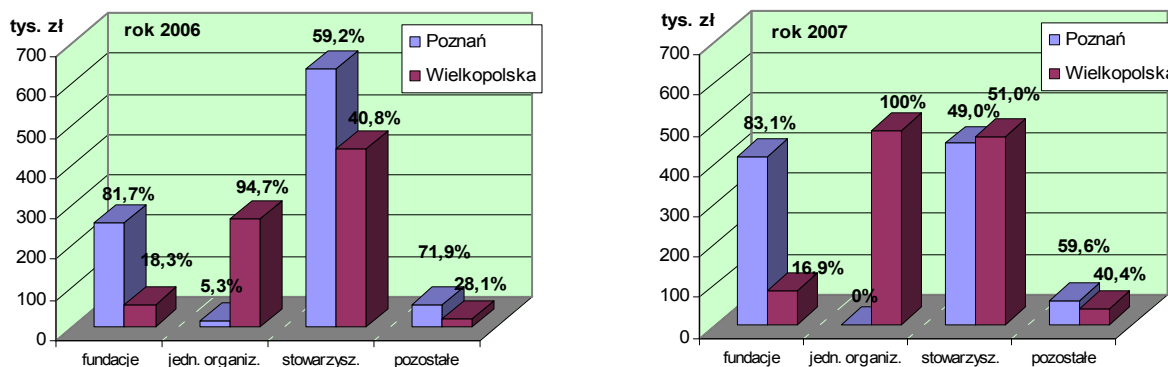
Tab. 52. Wydatki z budżetów samorządów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w zł

Przekrój terytorialny	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
JST w województwie łącznie	zł	252 152 996	238 625 585	247 215 871	263 700 518	283 793 197	325 711 451	360 906 949
Samorządy gminne	zł	165 706 356	165 104 688	170 770 475	175 806 820	195 061 181	235 794 825	266 218 486
Samorządy powiatowe	zł	7 192 817	6 601 547	6 413 618	7 668 359	7 440 866	8 241 444	8 176 189
Samorząd województwa	zł	79 253 823	66 919 350	70 031 778	80 225 339	81 291 150	81 675 183	86 512 274

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

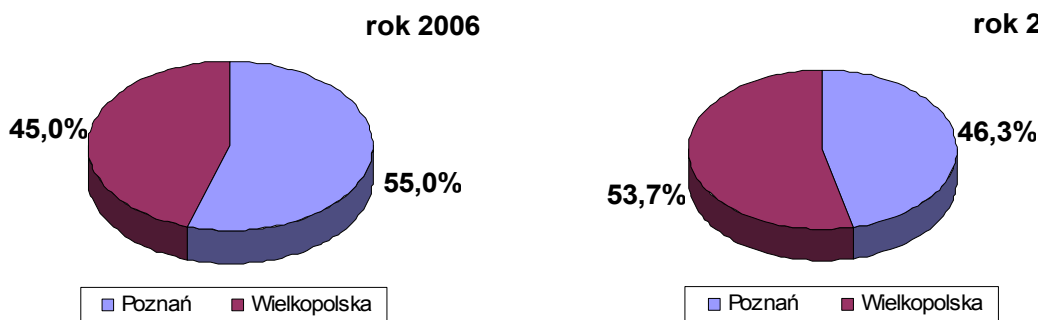
Działalność kulturalna prowadzona jest także przez szereg fundacji i stowarzyszeń, których rola jest nie do przecenienia. Ich liczba trudna jest do oszacowania. Wśród nich znajdują się też takie, które są organizatorami przedsięwzięć o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej, kreując najlepszy obraz wielkopolskiej kultury. Aktywność podmiotów pozarządowych jest znacząca, co potwierdza zainteresowanie, jakim cieszyły się konkursy ofert ogłaszane przez Urząd Marszałkowski na organizowanie przedsięwzięć kulturalnych, odbywające się w latach 2006 i 2007.

Ryc. 38. Proporcja udzielonych dotacji podmiotom w Poznaniu i Wielkopolsce w latach 2006 i 2007

Źródło: Departament Kultury UMWW

Ryc. 39. Struktura udzielonych dotacji podmiotom w Poznaniu i Wielkopolsce w latach 2006 i 2007

Źródło: Departament Kultury UMWW

W roku 2006 na konkursy wpłynęło 714 ofert. Do dofinansowania wybranych zostało 211 zadań. W roku 2007 na konkurs wpłynęło 596 ofert, z których wyłoniono 205 zadań. Największa część środków trafiła do stowarzyszeń. Fundusze, które przyznane zostały jednostkom organizacyjnym, czyli instytucjom kultury podległym gminom i powiatom, prawie w całości wsparły działalność kulturalną w innych niż Poznań obszarach regionu.

Urząd Marszałkowski przyznawał również finanse na zadania z zakresu ochrony i konserwacji zabytków. W roku 2006 na konkurs wpłynęło 306 ofert, z których do dofinansowania wybrano 72 projekty na kwotę 0,95 mln zł. W roku 2007 o dotację starało się 116 podmiotów, wybrane zostały 72 projekty, a suma dofinansowania wyniosła 1 mln zł. Beneficjentami tych środków były głównie parafie.

Samorząd województwa finansuje instytucje kultury, za których funkcjonowanie jest odpowiedzialny. Są to przede wszystkim instytucje artystyczne: Teatr Wielki oraz Teatr Nowy w Poznaniu, Teatr im. A. Fredry w Gnieźnie, Teatr im. W. Bogusławskiego w Kaliszu, Polski Teatr Tańca, Filharmonia Poznańska; placówki upowszechniania kultury: Centrum Kultury i Sztuki w Kaliszu, Koninie i Lesznie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. Samorząd jest też organem założycielskim dla dziewięciu placówek muzealnych. Wśród nich jest jedno z największych w Europie Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy oraz muzea okręgowe w Lesznie, Koninie, Kaliszu i Pile.

Skala wydatków samorządu województwa na sferę kultury (ok. 86,5 mln zł w 2007 r.) sytuuje Wielkopolskę w czołówce polskich regionów pod tym względem.

Konkluzje:

- **zróżnicowana, bogata oferta kulturalna w regionie,**
- **obfitość instytucji kultury,**
- **kultywowanie tradycji kulturowych regionu,**
- **spadek czytelnictwa,**
- **wzrastające z roku na rok wydatki z budżetów JST na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.**

2.4.5. Kultura fizyczna i sport

Głównym zadaniem organizatorów kultury fizycznej w Wielkopolsce jest upowszechnienie dostępu mieszkańców do różnych form uprawiania sportu i rekreacji. Zadanie to przede wszystkim realizowane jest przez samorządy gminne. Ich wydatki na ten cel wzrastają systematycznie: od ok. 150 mln zł w roku 2005, 204 mln zł w roku 2006, do 236 mln zł w 2007 roku. Tak więc w ciągu 3 lat zwiększyły się one o ponad 78 mln zł, czyli o 50 %. Wydatki powiatów, których wielkość jest nieporównywalnie mniejsza, także zwiększyły się w tym okresie. Natomiast budżet województwa przeznacza na kulturę fizyczną i sport coraz mniej

środków (ok. 10 mln zł w 2005 r., a w 2007 r. już tylko 7,6 mln zł). Łączne nakłady jednostek samorządu terytorialnego na kulturę fizyczną i sport wyniosły w 2007 roku prawie 250 mln zł.

Tab. 53. Wydatki z budżetów samorządów na kulturę fizyczną i sport w zł

Zmienna	2005	2006	2007
Ogółem	170 740 536	217 419 579	249 873 792
gminy	157 711 492	203 847 516	236 432 537
powiaty	2 988 692	4 705 389	5 884 877
województwo	10 040 352	8 866 673	7 556 376

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Na terenie województwa wielkopolskiego znajduje się m. in.: 170 stadionów, 250 hal sportowych, 41 krytych pływalni, ponad 4 000 różnych boisk sportowych. Do roku 2007 tylko w trzech gminach województwa nie było żadnej sali sportowej, ale podjęte zostały już działania w celu ich budowy. Na terenie dziesięciu powiatów brak było krytych pływalni (w czarnkowsko-trzcianeckim, grodziskim, kaliskim, kolskim, konińskim, leszczyńskim, nowotomyskim, ostrzeszowskim, pleszewskim, słupeckim).

Od 2006 roku najlepszym inwestycjom z zakresu infrastruktury sportowej w regionie przyznawana jest przez Marszałka Województwa Statuetka „Sportowej ARENY”. W 2006 roku wyróżniono w ten sposób: halę widowiskowo-sportową „Winiary Arena” w Kaliszu, halę sportową „Nałęcz” w Szamotułach, kompleks boisk otwartych z urządzeniami lekkoatletycznymi w Żerkowie, a w 2007 roku: halę widowiskowo-sportową w Komornikach (pow. poznański), halę widowiskowo-sportową w Liskowie (pow. kolski), stadion lekkoatletyczny z płytą piłkarską w Lesznie.

Tab. 54. Obiekty sportowe w województwie wielkopolskim w 2007 roku

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów
Stadiony sportowe	170
Boiska piłkarskie	565
Płyty piłkarskie	614
Urządzenia lekkoatletyczne	904
Kompleksy boisk sportowych	381
Boiska do gier zespołowych	2 531
Korty tenisowe	498
Hale widowiskowo – sportowe 44x22 i większe	101
Hale sportowe 36x18	149
Sale gimnastyczne 24x12	460
Salki gimnastyczne 18x9 i mniejsze	550
Pawilony sportowe	81
Kryte pływalnie	41
Otwarte pływalnie	36
Kąpieliska strzeżone	69
Strzelnice sportowe	116

Źródło: Dane Departamentu Sportu i Turystyki UMWW

Stan techniczny części obiektów sportowych nie jest zadowalający. Konieczna jest ich modernizacja i dostosowanie do wymaganych standardów, aby były bezpieczne dla użytkowników oraz dostępne dla osób niepełnosprawnych. Niezbędna jest także budowa nowych, nowoczesnych obiektów. W tym zakresie jako ważną inicjatywę należy wymienić realizowany od 2000 roku przez Departament Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego „Program rozwoju bazy sportowej”. W jego wyniku Wielkopolska do końca 2007 roku wzbogaciła się o 158 nowych obiektów sportowych: 56 hal widowiskowo – sportowych (44 x 22) i większych, 52 hale sportowe (36 x 18/19), 18 sal gimnastycznych (24 x 12), 10 krytych pływalni, 1 stadion lekkoatletyczny, 6 zmodernizowanych krytych pływalni oraz 15 innych zmodernizowanych obiektów: stadion lekkoatletyczny, boisko wielofunkcyjne, hala lekkoatletyczna, boisko uniwersalne, boisko piłkarskie, kompleks boisk uniwersalnych, boisko do rugby, halę judo, tor kolarski, pawilon recepcyjno-socjalny, kręgielnię, sztuczną nawierzchnię do hokeja na trawie, kręgielnię dla niepełnosprawnych, bieżnię tartanową. Łączne nakłady inwestycyjne poniesione przez samorządy zamknęły się kwotą 534 991 tys. zł, z czego dofinansowanie z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wyniosło 134 748 tys. zł.

Najnowszym programem, realizowanym od 2008 roku, jest program Moje Boisko - Orlik 2012. W ramach programu budowane są ogólnodostępne, (z nieodpłatnym wstępem) kompleksy boisk sportowych wraz z szatniami i zapleczem socjalnym, o standardowych wymiarach i wyposażeniu, finansowane w 1/3 przez samorząd gminny, w 1/3 przez samorząd województwa oraz w 1/3 przez budżet państwa. Samorząd gminny zobowiązuje się do utrzymania boisk i instruktora. W 2008 roku w Wielkopolsce, w ramach programu, przewidziano udzielenie dofinansowania dla 41 gmin, na łączną kwotę 13,653 mln zł.

Tab. 55. Sport w województwie wielkopolskim

Zmienna	Jednostka miary	1999	2000	2001	2002	2004	2006
Liczba klubów sportowych	liczba	708	811	885	884	921	1 118
Sekcje sportowe	liczba	1 644	1 695	1 855	1 825	1 979	2 605
Ćwiczący ogółem	osoby	54 071	53 536	59 041	59 463	61 755	73 711
w tym kobiety	osoby	12 924	14 566	15 561	15 878	16 257	19 772
Trenerzy	osoby	565	633	752	718	778	940
Instruktorzy sportowi	osoby	1 449	1 375	1 456	1 403	1 472	1 803

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W województwie w 2006 roku było ponad 1 100 klubów sportowych, w ramach których działało 2 600 sekcji i uprawianych było ok. 50 dyscyplin sportowych. Liczba osób trenujących i ćwiczących w klubach stale rośnie. Niestety, kobiety stanowią tylko ok. 1/4 tej liczby.

Ważnym dla sportu i zagranicznej promocji Poznania i regionu Wielkopolski jest światowej klasy tor regatowy Malta, na którym organizowane są zawody międzynarodowe, m. in. zawody Pucharu Świata w wioślarstwie i kajakarstwie. Jezioro Maltańskie pełni również rolę jednego z najważniejszych ośrodków rekreacji i sportu dla mieszkańców Poznania.

W 2007 roku Polsce wraz z Ukrainą przyznana została organizacja Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w roku 2012. Poznań został wytypowany jako jedno z miast, w którym

rozgrywane mają być mecze EURO 2012. Władze miasta podjęły działania mające na celu modernizację Stadionu Miejskiego i powiększenie jego pojemności do 46 tys. miejsc, nakładem 486 mln złotych. Rozgrywki stanowią ogromną szansę zarówno dla rozwoju infrastruktury sportowej, jak i turystycznej w województwie.

Konkluzje:

- **znaczna liczba obiektów infrastruktury sportowej,**
- **nierównomierność rozmieszczenia ogólnodostępnych obiektów w regionie,**
- **małe zainteresowanie kulturą fizyczną i sportem, szczególnie wśród dziewcząt i kobiet,**
- **rosnące nakłady na kulturę fizyczną i sport w budżetach jednostek samorządu terytorialnego.**

2.4.6. Bezpieczeństwo mieszkańców

Poczucie bezpieczeństwa jest istotnym elementem wpływającym na poziom jakości życia mieszkańców.

Na obszarze województwa wielkopolskiego organem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego jest Wojewoda Wielkopolski.

Realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, spraw obronnych, ratownictwa medycznego, bezpieczeństwa imprez masowych, a także ochrony przeciwpowodziowej, łączności, prawa atomowego i transportu drogowego towarów niebezpiecznych po drogach i trasach kolejowych województwa w imieniu Wojewody prowadzi Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

Utrzymaniem porządku publicznego zajmuje się Policja Państwowa (Komenda Wojewódzka, 4 komendy miejskie oraz 27 komend powiatowych).

Za utrzymanie bezpieczeństwa na terenie województwa odpowiedzialna jest również Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu, której podlegają cztery komendy miejskie oraz 27 komend powiatowych. Jednostki PSP na koniec 2007 roku dysponowały 410 pojazdami pożarniczymi, w tym 134 pojazdami gaśniczymi oraz 237 pojazdami specjalnymi. W strukturze komend powiatowych i miejskich działają 42 Jednostki Ratowniczo-Gaśnicze, które oprócz standardowych działań w zakresie gaszenia pożarów i ratownictwa drogowego, specjalizują się również m.in. w ratownictwie wodnym, w ratownictwie chemiczno-ekologicznym oraz w ratownictwie wysokościowym. PSP wspierana jest przez 2 288 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z których 310 jednostek włączonych jest do Krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego.

Zadania o charakterze wojewódzkim w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego realizuje również Samorząd Województwa.

W Wielkopolsce funkcjonują dwie jednostki prokuratury okręgowej: w Poznaniu i Koninie. Ponadto działa również, w Poznaniu, delegatura Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz delegatura Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

W skład Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Poznaniu, na terenie województwa wielkopolskiego, wchodzi 11 jednostek penitencjarnych: 6 aresztów śledczych (w Lesznie, Śremie, Środzie Wielkopolskiej, Szamotułach, Poznaniu i Ostrowie Wielkopolskim) oraz 5 zakładów karnych (w Gębarzewie, Koziegłowach, Kaliszu, Rawiczu i Wronkach).

Wskaźnik zagrożenia przestępczością ogólną na 10 000 mieszkańców w województwie wielkopolskim w 2007 roku wyniósł 267,78 (12 miejsce w skali kraju) i był niższy od stwierdzonego w 2006 roku, kiedy osiągnął wielkość 308,46. Najniższy wskaźnik odnotowano w powiatach: rawickim – 134,24; grodziskim – 149,12 i jarocińskim – 156,76. Natomiast 7 powiatów odznaczało się wyższymi wartościami wskaźnika od średniej wartości dla województwa: miasto Poznań – 448,77, powiat pilski – 317,56 (łącznie z miastem Piłą), kaliski – 312,14 (z miastem Kaliszem), chodzieski – 301,33, szamotulski – 295,80, leszczyński – 289,65, złotowski – 271,27.

W kategorii przestępstw o charakterze kryminalnym wskaźnik ten wyniósł 183,27 (12 miejsce w skali kraju). Na terenie miasta Poznania wskaźnik ten wyniósł 374,4 (w 2006 roku wyniósł 436,0). W porównaniu do innych miast wojewódzkich, Poznań zajmował pod tym względem 5 miejsce w kraju.

Tab. 56. Przestępczość

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przestępstwa stwierdzone w tys.	Polska	1 121,5	1 266,9	1 390,1	1 404,2	1 466,6	1 461,2	1 380,0	1 287,9	1 153,0
	Wielkopolska	84,8	102,4	116,7	117,9	122,1	117,4	115,7	104,2	90,7
Przestępstwa drogowe w tys.	Polska	20,5	19,9	138,8	163,0	168,8	177,3	196,5	197,7	168,4
	Wielkopolska	1,7	1,8	10,3	11,9	13,5	15,3	16,7	17,0	14,5
Przestępstwa kryminalne w tys.	Polska	1 020,6	1 133,2	1 107,1	1 083,9	1 101,4	1 085,3	1 000,1	893,4	794,4
	Wielkopolska	76,3	89,5	89,3	89,1	89,2	82,7	80,7	70,6	62,1
Przestępstwa gospodarcze w tys.	Polska	60,4	84,2	103,5	109,7	151,6	152,1	136,8	145,3	143,1
	Wielkopolska	5,4	9,2	14,0	13,6	16,2	16,1	14,7	12,7	10,6
Podejrzani w tys.	Polska	364,3	405,3	534,0	552,3	557,2	578,1	594,1	588,0	540,6
	Wielkopolska	27,1	30,7	41,0	43,0	43,7	45,5	47,0	46,8	43,5
Wykrywalność w %	Polska	45,0	47,8	53,8	54,9	55,2	56,2	58,6	62,4	64,6
	Wielkopolska	47,0	47,1	56	59	60,4	62,6	65,9	67,1	68,3

Źródło: Statystyka Komendy Głównej Policji (www.policja.pl) oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu (www.wielkopolska.policja.gov.pl)

W 2007 roku w województwie stwierdzono ogółem 90 697 przestępstw (4 miejsce w skali kraju), co stanowiło 7,9% ogółu przestępczości w kraju. Najwięcej przestępstw stwierdzono na terenie miasta Poznania – 25 173 (spadek o 14,9% w porównaniu z 2006 rokiem),

co oznacza, że prawie co trzecie przestępstwo zostało popełnione na terenie stolicy Wielkopolski.

W kategorii przestępstw o charakterze gospodarczym w 2007 roku stwierdzono 10 594 takich zdarzeń. Nastąpił wyraźny spadek w stosunku do poprzedniego roku – o 16,5% (12 686 w 2006 roku). Najwięcej przestępstw tego typu odnotowano również w Poznaniu – 2 392 przypadków.

W zakresie przestępstw, których dotyczy ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii, w 2007 roku stwierdzono 7 908 przestępstw narkotykowych, co stanowi o 9,4% zdarzeń mniej niż w roku 2006 – 8 732.

W 2007 roku w województwie wielkopolskim ujawniono 4 893 nieletnich sprawców (4 728 w 2006 r.), którzy popełnili 8 985 czynów karalnych (9 717 w 2006 r.). W 2007 roku liczba popełnionych czynów karalnych w stosunku do roku poprzedniego uległa zmniejszeniu o 732 tj. o 7,5%, natomiast liczba nieletnich sprawców zwiększyła się o 165, tj. o 3,5%. W strukturze przestępczości nieletnich dominują przestępstwa rozbójnicze, bójki lub pobicia oraz przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Blisko co trzecie przestępstwo z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, a co drugie w kategorii przestępstw rozbójniczych zostało popełnione przez nieletniego.

W 2007 roku wykrywalność ogólna sprawców przestępstw w Wielkopolsce wyniosła 68,3% i była wyższa od wskaźnika wykrywalności osiągniętego w roku poprzednim, kiedy wyniosła 67,1%. Oznacza to, że 7 na 10 przestępstw popełnionych na terenie województwa wielkopolskiego zostało wykryte. W Polsce wskaźnik wykrywalności był o 3,7 punktu procentowego niższy.

Najwyższe wskaźniki wykrywalności osiągnięto w powiatach: kościańskim – 91,6%; gostyńskim – 90,9%; słupeckim – 87,2%; szamotulskim – 86,3%. Natomiast najmniejszy wskaźnik mają miasto Poznań – 50,1% oraz powiat poznański – 51,8%.

Zagrożenie przestępczością kryminalną, która wpływa decydująco na ogólny obraz przestępczości, w 2007 roku wykazała w województwie tendencję spadkową, podobnie jak w całym kraju. W 2007 r. popełniono w regionie 62,1 tys. przestępstw kryminalnych, czyli 7,85% takich czynów w kraju.

Szybki wzrost ilości pojazdów na drogach, bez równoległej rozbudowy infrastruktury drogowej, remontów istniejących dróg, powoduje, że wzrasta zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Na drogach województwa wielkopolskiego w 2007 roku odnotowano 37 252 zdarzenia drogowe, w tym 4 871 wypadków i 32 381 kolizji drogowych. W wypadkach tych 509 osób poniosło śmierć, a 6 314 doznało obrażeń ciała. Wprawdzie zmalała w stosunku do poprzedniego roku o 0,8% liczba osób zabitych oraz o 0,4% kolizji drogowych, ale zwiększyła się – o 8,2% liczba wypadków drogowych oraz liczba osób rannych o 10,4%.

Wskaźnik liczby ofiar na 100 wypadków wynosił 140,0 (138,4 w 2006 roku), w tym zabitych na miejscu zdarzenia 7,4 (8,1 w 2006 roku). Natomiast wskaźnik ilości wypadków na 10 tys. ludności wynosił 14,42 (13,36 w 2006 roku), a zabitych 1,51 (1,52 w 2006 roku).

Największe zagrożenie występuje na autostradzie – na odcinku przebiegającym przez teren powiatu poznańskiego i słupeckiego, natomiast jeśli chodzi o drogi krajowe – na drodze nr 11 (28,5% ogółu zdarzeń na drogach krajowych Wielkopolski), drodze nr 5 (18,2%) oraz na drodze nr 92 (14,7%).

W 2007 roku na terenie województwa wielkopolskiego odnotowano 8 889 pożarów z czego większość, ponad 90%, to pożary małe. Najczęstsze przyczyny pożarów w ostatnich latach to:

- nieostrożność przy posługiwaniu się otwartym ogniem, w tym papierosy, zapałki – 46% pożarów,
- podpalenia (umyślne), w tym atak terroru – 19,1% pożarów,
- wady urządzeń i instalacji elektrycznych – 5,9%.

Tab. 57. Pożary w województwie wielkopolskim

Pożary	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
RAZEM	8 893	8 603	7 045	8 722	15 423	10 686	10 815	11 589	8 889
małe	8 051	7 904	6 515	7 982	13 908	9 783	9 967	10 660	8 427
średnie	771	643	490	663	1 432	837	766	831	407
duże	63	49	36	73	73	56	74	93	45
bardzo duże	8	7	4	4	10	10	8	5	10

Źródło: Informacja Wielkopolskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej z realizacji zadań w 2007 roku

Obok zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego w Wielkopolsce występują inne zagrożenia cywilizacyjne wymagające rozbudowy systemów bezpieczeństwa i zarządzania nimi. Wielkopolska jest regionem dość rozległym, a katalog potencjalnych zagrożeń zasadniczo – poza zagrożeniem gwałtownymi powodziami, jakie występują na obszarach górskich – nie odbiega od tych z innych regionów kraju.

Zagrożenie pożarowe lasów dotyczy całego obszaru województwa, potęguje je występujące na większej części obszaru Wielkopolski zjawisko suszy.

Zagrożenia powodziowe dotyczą głównie obszarów rolniczych o niewielkiej gęstości zaludnienia. Wynikają głównie z możliwości wystąpienia opadów nawalnych (ponad 50 mm/dobę) oraz podwyższonych stanów rzek (przede wszystkim Warty, Prozny, Baryczy, Noteci).

Ochrona obszarów potencjalnego zagrożenia powodzią jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej. Na koniec 2007 roku w gestii Wielkopolskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu było 765,6 km wałów przeciwpowodziowych rzeki Warty i jej głównych dopływów, w tym Neru, Prozny, Noteci i lokalnie innych rzek,

będących w większości w niezadowalającym stanie technicznym. Aż 47,23% długości wałów nie spełnia obowiązujących norm technicznych i wymaga modernizacji.

Należy spodziewać się, że ilość wałów o ocenie niezadowalającej będzie rosła, gdyż niewystarczająca ilość środków finansowych przeznaczanych jest na remonty i modernizację obwałowań.

Zaporą wodną o największym znaczeniu dla województwa wielkopolskiego jest zapora zbiornika Jeziorsko. Jednak zbiornik ten nie eliminuje całkowicie zagrożenia powodziowego.

Zlewnia Warty posiada bardzo niewiele zbiorników retencyjnych (31 administrowanych przez WZMiUW w Poznaniu). Brakuje zabudowy zbiornikowej na głównych rzekach takich jak Warta i Prosna, jak również na ich dopływach. Szczególnie istotna jest budowa zbiornika Wielowieś Klasztorna na obszarze doliny rzeki Proсны, który zabezpieczy przed powodzią miasto Kalisz oraz dolinę Warty.

Kluczowym do zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego dla zlewni Warty od Konina do Poznania jest obszar naturalnego polderu między Koninem a Pызdrami, którego pojemność jest kilkukrotnie większa od możliwości retencyjnej zbiornika Jeziorsko. Dolina ta stanowi podstawowy element ochrony przeciwpowodziowej dla miasta Poznania.

Ze względu na realne zagrożenie powodziowe na terenie województwa powstały trzy wojewódzkie magazyny przeciwpowodziowe (w Śremie, Trzciance, Koninie) podległe Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego, a administrowane przez WZMiUW w Poznaniu. Istnieje również 11 powiatowych magazynów przeciwpowodziowych.

Coraz większe zagrożenie w ostatnich latach związane jest z występowaniem silnych wiatrów, powodujących ogromne straty w leśnictwie, rolnictwie, działalności gospodarczej oraz na obszarach zabudowanych.

Zagrożenia technologiczne, dotyczące skutków potencjalnych awarii przemysłowych, występują głównie w zakładach produkcyjnych.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2007 roku rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii w województwie wielkopolskim obejmował 114 zakładów, w tym:

- 11 zakładów zakwalifikowanych do grupy o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZDR),
- 17 zakładów zakwalifikowanych do grupy o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZZR),
- 86 zakładów zaklasyfikowanych do grupy pozostałych zakładów stanowiących z uwagi na rodzaj substancji, prowadzone procesy technologiczne lub usytuowanie instalacji, zagrożenie dla środowiska.

Obiektami, które mogą spowodować zagrożenie dla środowiska są również stacje paliw nieobjęte listą 86 zakładów zakwalifikowanych do grupy „pozostałych”.

W 2007 roku WIOŚ w Poznaniu zarejestrował 6 zdarzeń o znamionach poważnej awarii oraz jednej poważnej awarii, podlegającej zgłoszeniu do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Konkluzje:

- **stosunkowo niski w skali kraju wskaźnik zagrożenia przestępczością,**
- **zmniejszająca się liczba stwierdzonych przestępstw,**
- **wzrost liczby przestępstw dokonywanych przez nieletnich,**
- **rosnąca wykrywalność sprawców przestępstw,**
- **wzrastająca liczba wypadków drogowych oraz osób rannych w wypadkach,**
- **duże zagrożenie pożarowe lasów w województwie,**
- **zły stan techniczny urządzeń ochrony powodziowej.**

2.5. Społeczeństwo obywatelskie

Lokalna aktywność społeczna w różnych obszarach jest jednym z podstawowych czynników stymulujących rozwój społeczny i gospodarczy regionu. Realizacja idei społeczeństwa obywatelskiego to rozwój działalności niezależnych od państwa różnego typu instytucji, organizacji, związków i stowarzyszeń, umożliwiającej samodzielny rozwój obywateli oraz będącej wyrazem ich osobistej aktywności.

Organizacje pozarządowe, tworzące tzw. III sektor, to przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje oraz inne podmioty, takie, jak związki zawodowe, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego.

W 2007 roku na terenie Wielkopolski zarejestrowanych w systemie REGON było 8 464 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. W całej Polsce było 90 448 organizacji pozarządowych. Tak więc ok. 9,4% ogółu krajowych organizacji pozarządowych zarejestrowanych w systemie REGON miało swoją siedzibę na obszarze województwa wielkopolskiego. W ostatnich latach zwiększała się liczba zarejestrowanych organizacji: corocznie w rejestrze REGON przybywało ich od 400 do 640.

Łącznie w 2007 roku na terenie całej Wielkopolski było zarejestrowanych 25 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców regionu. Dla kraju wskaźnik ten był niższy i wynosił 23,7 organizacji na 10 tys. mieszkańców. Wskaźnik liczby zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w Wielkopolsce przypadających na 10 tys. mieszkańców dokumentuje również stały przyrost liczby organizacji pozarządowych w regionie (w 2002 roku wynosił on 17,1 organizacji na 10 tys. mieszkańców, a w 2008 roku już 26,1).

Tab. 58. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w Polsce i województwie wielkopolskim¹⁴ w latach 2002-2008

Zmienna	Przekrój terytorialny	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne zarejestrowane w systemie REGON	Polska	62 906	68 515	74 297	79 521	85 398	90 448	94 752	
	Wielkopolska	5 747	6 238	6 788	7 350	7 991	8 464	8 856	
	Podregiony	piłski	559	595	648	710	753	790	x
		poznański	1 508	1 700	1 887	2 039	2 252	2 426	x
		kaliski	1 569	1 648	1 745	1 877	1 998	2 095	x
		koniński	639	686	730	798	885	932	x
m. Poznań		1 472	1 609	1 778	1 926	2 103	2 221	2 318	
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne zarejestrowane w systemie REGON na 10 000 ludności	Polska	16,5	17,9	19,5	20,8	22,4	23,7	24,8	
	Wielkopolska	17,1	18,6	20,2	21,8	23,7	25,0	26,1*	
	Podregiony	piłski	13,8	14,7	16,0	17,5	18,5	19,4	x
		poznański	13,3	14,9	16,5	17,7	19,4	20,5	x
		kaliski	19,6	20,6	21,8	23,4	24,9	26,1	x
		koniński	14,7	15,7	16,8	18,3	20,3	21,4	x
m. Poznań		25,5	28,0	31,0	33,7	37,0	39,6	41,5 ²	

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej, GUS (roczniki od 2002 do 2008 roku)

* Stan liczb ludności na koniec września 2008 roku

W podregionach NUTS 3 (w układzie podregionów obowiązującym przed 1 stycznia 2008 r.) najwięcej podmiotów III sektora było zarejestrowanych w podregionie poznańskim (2 426 organizacji), podregionie m. Poznań (2 221) i podregionie kaliskim (2 095). Zdecydowanie mniej tych organizacji było w podregionie konińskim (932) i piłskim (790). Jednak biorąc pod uwagę wielkości wskaźnika ilustrującego liczbę organizacji pozarządowych na 10 tys. ludności, to najaktywniejszy pod tym względem jest podregion m. Poznań, gdzie zarejestrowanych było w 2007 roku 39,6 organizacji na 10 tys. mieszkańców (w 2008 roku już 41,5). Kolejny pod tym względem podregion kaliski miał 26,1 organizacji na 10 tys. ludności. Wskaźnik ten dla podregionu konińskiego wynosił 21,4, dla podregionu poznańskiego 20,5, a dla piłskiego 19,4 podmiotów na 10 tys. ludności.

Nie wszystkie organizacje znajdujące się w rejestrze REGON prowadzą aktywną działalność. Z danych prezentowanych w portalu organizacji pozarządowych www.ngo.pl¹⁵ wynika, że spośród 9 863 znajdujących się w bazie tego portalu organizacji, aktualnie (stan na początek 2009 roku) w Wielkopolsce aktywną działalność prowadzi 8 626 organizacji (w całym kraju 94 458). Wśród nich 454 organizacje w Wielkopolsce mają status organizacji pożytku publicznego (w Polsce jest 6 879 takich jednostek), z czego 416 jest uprawnionych do otrzymywania 1% podatku od osób fizycznych (w kraju 6 383)¹⁶.

W 2007 roku podatnicy – darczyńcy przekazali w Wielkopolsce na rzecz organizacji pożytku publicznego (opp) łącznie prawie 26 mln zł. Pod tym względem województwo wiel-

¹⁴ W układzie jednostek NUTS 3, obowiązującym przed 1 stycznia 2008 r. (nie uwzględniając wyodrębnionego podregionu leszczyńskiego).

¹⁵ Bazę danych w portalu www.ngo.pl administruje Stowarzyszenie Klon/Jawor.

¹⁶ Wg obwieszczenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 grudnia 2008 r. w sprawie wykazu organizacji mających status pożytku publicznego na dzień 30 listopada 2008 r. (Monitor Polski nr 96 z 2008 r., poz. 827).

kopolskie usytuowało się na 3 miejscu w kraju – za mazowieckim i małopolskim. W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców kwota należnego podatku przekazana opp wyniosła w Wielkopolsce 7 416 zł (5 miejsce wśród województw).

Wielkopolskie organizacje pozarządowe działają na różnych polach aktywności społecznej i gospodarczej. Według wyników badań nad kondycją sektora organizacji pozarządowych w Polsce, prowadzonych przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, głównym polem działania największej części organizacji (38% w skali kraju) jest sport, turystyka, rekreacja i hobby. W tej dziedzinie najwięcej organizacji zajmuje się prowadzeniem zajęć w zakresie amatorskiej kultury fizycznej, organizowaniem zawodów sportowych i prowadzeniem obiektów sportowych. Ponad połowa z tych organizacji organizuje imprezy turystyczne i rekreacyjne i prowadzi obiekty turystyczne.

Kolejne główne pola działania III sektora to edukacja i wychowanie, kultura i sztuka, usługi socjalne i pomoc społeczna, a także ochrona zdrowia.

Spora liczba organizacji zajmuje się wspieraniem rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym. Są to raczej działania „miękkie”, polegające na wzmacnianiu kapitału ludzkiego i zmienianiu świadomości społecznej. Organizacje prowadzą również – choć w zdecydowanie mniejszym wymiarze – działalność związaną z budową infrastruktury (mieszkalnictwo, drogi, transport, wodociągi, telefonizacja, dostęp do Internetu).

Inna działalność III sektora to m.in. ochrona środowiska, aktywizacja zawodowa, działalność wyznaniowa.

Specyficzną grupę organizacji pozarządowych stanowią te, które zajmują się problematyką praw człowieka, działalności politycznej oraz ochrony prawa, czyli działające w obszarze szeroko rozumianej promocji postaw obywatelskich i demokratycznych oraz wzmocnienia poczucia świadomości regionalnej i lokalnej.

Organizacje pozarządowe mają coraz większy wpływ na rozwój lokalny, regionalny i narodowy. Są często aktywnymi podmiotami, kreują nowe inicjatywy społeczne i gospodarcze, włączają się w zadania realizowane przez administrację publiczną. Działania realizowane przez organizacje pozarządowe wypełniają często luki występujące pomiędzy usługami świadczonymi przez administrację publiczną i przedsiębiorców. Dotyczy to zwłaszcza szeroko rozumianej pomocy społecznej, oraz edukacji, w tym edukacji ustawicznej i nieformalnej.

Udział społeczności lokalnych i mieszkańców całego regionu w procesie zarządzania gminą, powiatem, województwem jest jednym z niezbędnych warunków rozwoju. W wielu jednostkach samorządowych kształtują się mechanizmy współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Tworzone są programy umożliwiające udział organizacji obywatelskich w realizacji zadań ze środków samorządowych. Szeroki zakres takiej współpracy występuje na poziomie samorządu województwa. Od kilku lat tworzone są roczne „Programy współpracy samorządu województwa wielkopolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze działalności pożytku publicznego”. W ramach tych programów organizacje III sektora m.in. realizują zadania własne samorządu w formie zlecenia im zadań publicznych, konsultują projekty aktów normatywnych związanych z działalnością tego sektora, uczestniczą w komisjach konkursowych, opiniujących oferty na realizację zadań własnych samorządu. Samorząd województwa wyznacza w tych programach prioryte-

towe zadania do realizacji we współpracy z organizacjami pozarządowymi. W 2007 roku priorytetami były: działania na rzecz sportu wyczynowego i masowego, rozwoju bazy sportowej, promocji kultury fizycznej, turystyki kwalifikowanej i krajoznawstwa, promocji województwa, ratownictwa i ochrony ludności, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony i promocji zdrowia, wspomagania rozwoju społeczności lokalnych na obszarach wiejskich, ekologii, wspierania rodzin, niepełnosprawnych i osób starszych, rozwoju społeczeństwa informacyjnego, integrowania sektora pozarządowego. Samorząd wojewódzki przekazuje organizacjom środki, po rozstrzygnięciu otwartych konkursów w dwóch formach: w formie wspierania oraz formie powierzenia, tak np. w 2006 roku w formie wspierania Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego przekazał organizacjom 2 815 tys. zł, a w formie powierzenia 5 396 tys. zł.

Organizacje pozarządowe tworzą formy organizacyjne, w ramach których aktywni obywatele mogą działać, a więc wyrażać swój udział w życiu publicznym. Same organizacje III sektora nie wyczerpują pełnego pola aktywności obywatelskiej. Ważna jest również aktywność mieszkańców w lokalnych organach władzy publicznej – w samorządach i wokół nich. Dopełnieniem tej aktywności jest ukształtowanie świadomości w społeczeństwie w zarządzaniu swoimi „mniejszymi i większymi ojczyznami” gminą, województwem, państwem – poprzez udział w wyborach do rad gmin, powiatów, sejmików, parlamentu, prezydenckich czy referendach.

Pewną miarą poziomu tej świadomości wśród mieszkańców Wielkopolski mogą być wskaźniki frekwencji w poszczególnych wyborach przeprowadzonych w Polsce w ciągu kilku ostatnich lat.

Tab. 59. Frekwencja w wyborach do parlamentu RP, prezydenckich, samorządowych oraz referendum ogólnokrajowym

Przekrój terytorialny	Frekwencja w wyborach do parlamentu w %			Frekwencja w wyborach prezydenckich w %		Frekwencja w wyborach samorządowych w %	Frekwencja w referendum ¹
	2001	2005	2007	2005		2006	2003
				1 tura	2 tura		
Polska	46,29	40,57	53,88	49,74	50,99	45,99	58,85
Wielkopolska	49,88	40,90	55,11	51,27	51,40	47,14	60,99
Okręgi wyborcze							
Kalisz ²	49,99	38,53	50,91	49,25	48,69	47,08	59,60
Konin ³	47,82	38,27	50,78	48,69	48,34	49,54	56,15
Piła ⁴	49,12	39,53	51,78	49,43	48,31	48,02	60,90
Poznań ⁵	52,27	47,23	66,68	57,45	59,88	44,32	66,99

Źródło: Dane Państwowej Komisji Wyborczej (www.pkw.pl) oraz obliczenia własne na podstawie danych PKW

¹ Referendum ogólnokrajowe w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej

² W okręgu wyborczym Kalisz znajdują się powiaty: gostyński, jarociński, kaliski, Kalisz m., kępiński, kościański krotoszyński, leszczyński, Leszno m., ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki.

³ W okręgu wyborczym Konin znajdują się powiaty: gnieźnieński, kolski, Konin m., koniński, słupecki, średzki, śremski, turecki, wrzesiński.

⁴ W okręgu wyborczym Piła znajdują się powiaty: chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, grodziski, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, pilski, szamotulski, wągrowiecki, wolsztyński, złotowski.

⁵ W okręgu wyborczym Poznań znajdują się powiaty: Poznań m., poznański.

Generalnie frekwencja wyborcza w Wielkopolsce w wymienionych w tabeli wyborach była wyższa niż średnio w kraju, jednak w większości przypadków ta przewaga była nieznaczna: od 0,33 pkt. proc. w wyborach parlamentarnych w 2005 roku, do 1,53 pkt. proc. w I turze wyborów prezydenckich w tym samym roku. Wyjątkiem były wybory parlamentarne w 2001 roku, w których frekwencja w Wielkopolsce była wyższa o 3,59 pkt. proc. od średniej krajowej oraz referendum akcesyjne w 2003 roku, w którym to przewaga wyniosła 2,14 pkt. proc. We wszystkich wymienionych wyborach województwo wielkopolskie sytuowało się wśród 5 województw o najwyższej frekwencji wyborczej.

Wśród wielkopolskich okręgów wyborczych wyższym udziałem mieszkańców w wyborach zdecydowanie wyróżnia się okręg wyborczy Poznań, w którym w każdych wyborach (poza wyborami samorządowymi w 2006 roku, kiedy w tym okręgu odnotowano najniższą wśród okręgów wielkopolskich frekwencję) frekwencja była zdecydowanie najwyższa. W pozostałych okręgach frekwencja wyborcza była na podobnym poziomie, nieco niższym jedynie w okręgu konińskim.

Prezentowane zestawienie wyników frekwencji wyborczej w 7 wyborach w Wielkopolsce wskazuje, iż ponadprzeciętną aktywność wyborczą wykazują mieszkańcy m. Poznania i powiatu poznańskiego, jednak to stwierdzenie nie dotyczy aktywności w wyborach do samorządów lokalnych. Odwrotna sytuacja występuje w okręgu wyborczym konińskim, gdzie największą spośród wielkopolskich okręgów aktywność wyborczą mieszkańcy wykazali w wyborach samorządowych, a najniższą w wyborach ogólnokrajowych. Generalnie, pomimo aktywności wyborczej nieznacznie wyższej w Wielkopolsce, niż średnio w kraju, połowa uprawnionych do głosowania mieszkańców regionu nie czuje potrzeby uczestnictwa w tej formie społeczeństwa obywatelskiego.

Uczestnictwo obywateli w kreowaniu życia publicznego, w tzw. społeczeństwie obywatelskim jest w Wielkopolsce na nieco wyższym poziomie, niż średnio w kraju. Jednak wszelkie obszary tego uczestnictwa są wypełnione przez obywateli na znacznie niższym poziomie, niż w krajach UE, szczególnie tych z długimi tradycjami demokratycznymi.

Konkluzje:

- **znaczna liczba i potencjał organizacyjny organizacji pozarządowych w regionie,**
- **słaba aktywność mieszkańców województwa w ramach społeczeństwa obywatelskiego,**
- **największa aktywność organizacji pozarządowych w miastach, szczególnie w Poznaniu,**
- **największa liczba organizacji prowadzących działalność w obszarze sportu, turystyki i rekreacji, edukacji, kultury oraz pomocy społecznej,**
- **dobra współpraca organizacji pozarządowych z samorządem województwa,**
- **nieco wyższy niż średnio w kraju poziom uczestnictwa obywateli w kreowaniu życia publicznego.**

3. Gospodarka

3.1. Potencjał gospodarczy

Wielkopolska należy do najprężniej rozwijających się regionów w Polsce. Osiągając wyższe niż krajowe wskaźniki ekonomiczne, województwo zaliczane jest do najsilniejszych gospodarczo regionów Polski. Gospodarka regionu jest dobrze rozwinięta, otwarta na rynki międzynarodowe i zdywersyfikowana. Cechuje ją silnie rozwinięty i zróżnicowany gałęziowo przemysł, efektywne i wysokotowarowe rolnictwo, dynamicznie rozwijający się sektor usług finansowych, znaczący potencjał specjalistycznych przedsiębiorstw budowlanych.

Województwo dysponuje bogatym potencjałem dla dalszego rozwoju gospodarczego. Potencjał ten nie jest jednak w pełni wykorzystywany. Z racji swojego położenia geograficznego oraz powiązań komunikacyjnych z innymi regionami kraju i Europy, regionalna gospodarka Wielkopolski jest atrakcyjna również dla inwestorów zagranicznych. Szczególnie znaczenie ma korzystne położenie wobec ważnych europejskich szlaków tranzytowych: wschód-zachód, z drogą międzynarodową E-30 Berlin – Poznań – Warszawa – Mińsk – Moskwa (autostrada A2 w budowie) oraz linią kolejową znaczenia paneuropejskiego E-20 Berlin – Warszawa – Moskwa, a także północ-południe, z drogami krajowymi nr 5 i nr 11 (potencjalne drogi ekspresowe), łączącymi południe Polski z miejscowościami nadmorskimi. Istotna z punktu widzenia wzrostu potencjału regionu jest również obecność Portu Lotniczego Poznań – Ławica, obsługującego połączenia krajowe i międzynarodowe.

Wśród kluczowych elementów potencjału regionu, wymienić należy m.in. bogactwo zasobów naturalnych, duży potencjał produkcyjny (ze szczególną aktywnością MŚP), wysoką produktywność rolnictwa, dobrze rozwinięty sektor usług, znaczne zaangażowanie inwestycji zagranicznych, wysokie kwalifikacje zasobów pracy, znaczący w skali kraju potencjał naukowo-badawczy, Międzynarodowe Targi Poznańskie, dostosowaną do warunków gospodarki rynkowej infrastrukturę instytucjonalną, a także atrakcyjność inwestycyjną wielu obszarów. Potencjał rozwojowy województwa w znacznej mierze wynika także ze zróżnicowania przyrodniczego, z takimi walorami, jak zróżnicowany krajobraz, mnogość kompleksów leśnych, obszarów sieci Natura 2000 oraz bogactwa dziedzictwa kulturowego. Te czynniki tworzą warunki dla rozwoju turystyki, ale również innych dziedzin gospodarki, umożliwiając uruchomienie lokalnych potencjałów tkwiących w różnych rejonach województwa.

W ujęciu przestrzennym gospodarkę regionu cechuje występowanie znacznych dysproporcji. Poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych subregionów jest zróżnicowany: obok rozwiniętych gospodarczo obszarów znajdują się słabsze ekonomicznie, często uboższe. Taki stan wynika ze zróżnicowanych uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów Wielkopolski. Największa koncentracja aktywności gospodarczej występuje w stolicy województwa oraz na obszarach położonych na wschód i zachód od niej. Sprzyja temu lepsze skomunikowanie i

przebieg korytarza paneuropejskiego. Niestety prowadzi to do pewnej marginalizacji południowych, a zwłaszcza północnych obszarów regionu.

Wyraźnym biegunem wzrostu gospodarczego jest aglomeracja poznańska, dominująca w regionie w sferach produkcyjnej, usługowej, instytucji otoczenia biznesu, nauki i kultury. Na obszarze południowej i południowo-wschodniej części województwa rozwinięty jest przemysł spożywczy, włókienniczy i odzieżowy oraz elektromaszynowy. Najwyższa jest tu także produkcja i wydajność rolnictwa. Główne ośrodki gospodarcze w tej części regionu to Kalisz, Ostrów Wlkp. i Leszno. Wschodnia część województwa, z głównym ośrodkiem w Koninie, to przede wszystkim kompleks paliwowo-energetyczny (górnictwo węgla brunatnego, produkcja energii elektrycznej, hutnictwo aluminium). Północna część Wielkopolski, wyróżniająca się walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, dysponuje silnym ośrodkiem gospodarczym w Pile (m.in. największe w świecie centrum produkcyjno-logistyczne koncernu Philips Lighting).

Tab. 60. Produkt krajowy brutto (z uwzględnieniem podziału Polski na 45 podregionów NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku)¹⁷

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Produkt krajowy brutto w mln zł	Polska	665 688	744 378	779 564	808 578	843 156	924 538	983 302	1 060 031	
	Wielkopolska	60 540	69 234	72 374	73 545	77 600	87 448	92 813	98 806	
	Podregiony	piłski	6 166	6 649	7 097	7 052	7 303	8 267	8 735	8 911
		poznański	18 246	20 807	21 565	21 767	23 788	26 890	28 140	31 165
		kaliski	10 894	12 059	13 030	13 014	13 633	15 611	16 530	17 724
		koniński	6 200	6 767	7 455	7 503	8 009	8 519	9 039	9 233
m. Poznań		19 032	22 953	23 228	24 209	24 866	28 161	30 369	31 773	
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w zł	Polska	17 222	19 458	20 380	21 149	22 075	24 215	25 767	27 799	
	Wielkopolska	18 043	20 717	21 619	21 937	23 120	26 011	27 553	29 279	
	Podregiony	piłski	14 993	16 477	17 553	17 420	18 014	20 373	21 504	21 931
		poznański	16 272	18 571	19 141	19 210	20 879	23 448	24 350	26 754
		kaliski	13 529	15 075	16 279	16 258	17 031	19 495	20 639	22 109
		koniński	14 077	15 566	17 130	17 224	18 390	19 556	20 744	21 214
m. Poznań		32 991	39 346	39 967	41 842	43 190	49 146	53 279	56 081	

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

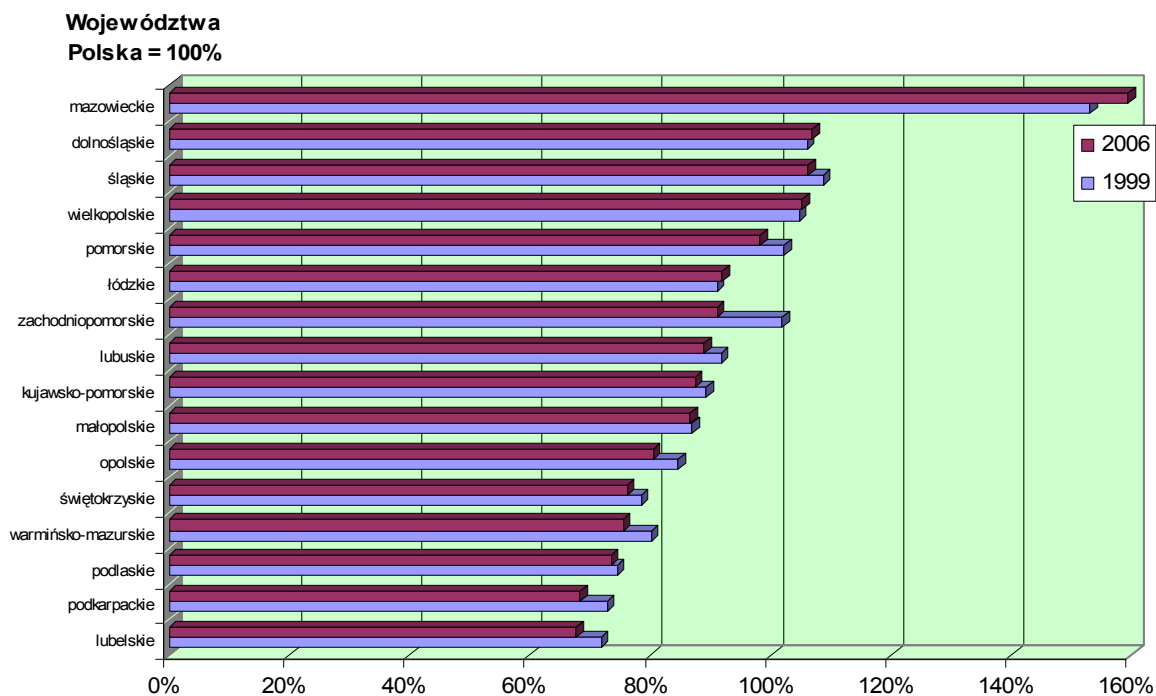
Siłę gospodarki województwa wielkopolskiego potwierdzają oszacowane przez GUS wskaźniki makroekonomiczne. Dystans w poziomie rozwoju województwa wielkopolskiego względem Unii Europejskiej pozostaje duży, ale nie ulega zwiększeniu. W 2006 roku¹⁸ wytworzono w regionie produkt krajowy brutto o wartości 98,8 mld zł, co stanowiło 9,3% wartości PKB w całym kraju. Blisko 2/3 regionalnego PKB zostało wytworzone w dwóch podregionach centralnych: poznańskim (1/3) i mieście Poznaniu (1/3).

¹⁷ Do końca 2007 roku obowiązywał podział kraju na 45 podregionów wg klasyfikacji NUTS, zgodnie z którym w województwie wielkopolskim było 5 podregionów NUTS 3: kaliski, koniński, piłski, poznański i m. Poznań. Od 1 stycznia 2008 roku obowiązuje podział Polski na 66 podregionów, zgodnie z którym w Wielkopolsce jest 6 podregionów: kaliski, koniński, leszczyński, piłski, poznański i m. Poznań.

¹⁸ Brak danych dotyczących roku 2007.

Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 29,3 tys. zł, co stanowiło 105,4% średniej krajowej wartości PKB i lokowało Wielkopolskę w grupie województw o najwyższym poziomie tego wskaźnika (4 miejsce w kraju za mazowieckim, dolnośląskim i śląskim). Jeszcze w 1999 roku analogiczny wskaźnik wynosił 104,8%.

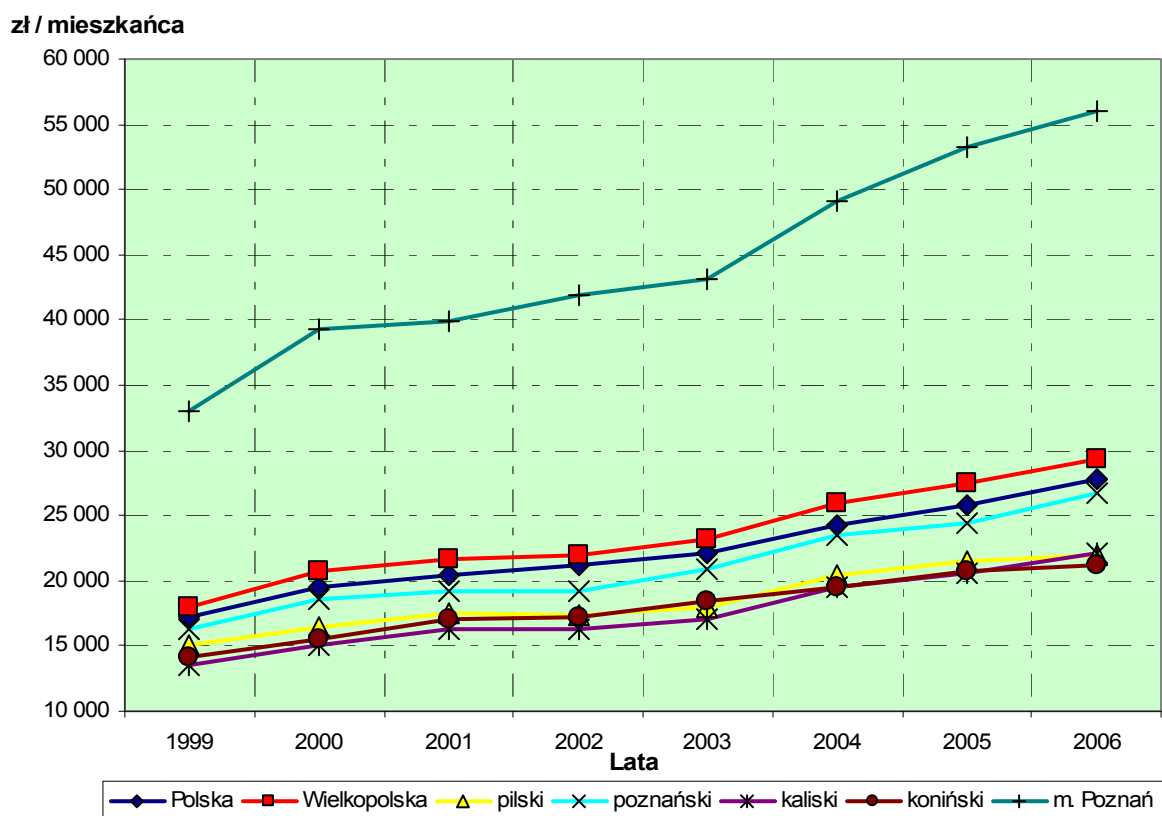
Ryc. 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw w Polsce w 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Należy podkreślić, że tak korzystna wielkość wskaźnika dotyczy średniej wartości PKB na 1 mieszkańca dla całego województwa i jest przede wszystkim efektem działalności gospodarczej w obrębie aglomeracji poznańskiej. W latach 1999-2006 podregion miasto Poznań, jako jedyny wśród podregionów w województwie, charakteryzował się wyższym wskaźnikiem PKB na 1 mieszkańca od średniej dla regionu, a także dla kraju. W 2006 roku stolica Wielkopolski z wartością PKB na 1 mieszkańca na poziomie 56,2 tys. zł zajmowała drugie miejsce w kraju wśród wszystkich jednostek statystycznych poziomu NUTS 3, ponad dwukrotnie przewyższając wartość średniej krajowej. Niepokojące jest zjawisko „odstawania” pozostałych wielkopolskich podregionów, w których wartość PKB w 2006 roku mieściła się w przedziale od 21,2 tys. zł/mieszkańca w podregionie konińskim do 26,8 tys. zł/mieszkańca w podregionie poznańskim, czyli od 76,3% do 96,2% średniej krajowej.

Ryc. 41. PKB na 1 mieszkańca według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 45 podregionów NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku)

Według nowego, obowiązującego od 1 stycznia 2008 roku, podziału statystycznego na jednostki poziomu NUTS 3 obejmującego 66 podregionów, zróżnicowanie między poszczególnymi podregionami w Wielkopolsce jest jeszcze bardziej wyraźne. W 2006 roku wartość PKB na 1 mieszkańca przewyższającą średnią krajową odnotowano tylko dla podregionu miasto Poznań oraz podregionu poznańskiego, natomiast w pozostałych podregionach Wielkopolski wskaźnik ten wahał się w przedziale 76,3 – 84,4% średniej dla Polski. Potwierdza to wysoki stopień zróżnicowania wewnątrzregionalnego gospodarki Wielkopolski oraz „siłę” rozwojową bieguną wzrostu, jakim jest aglomeracja poznańska.

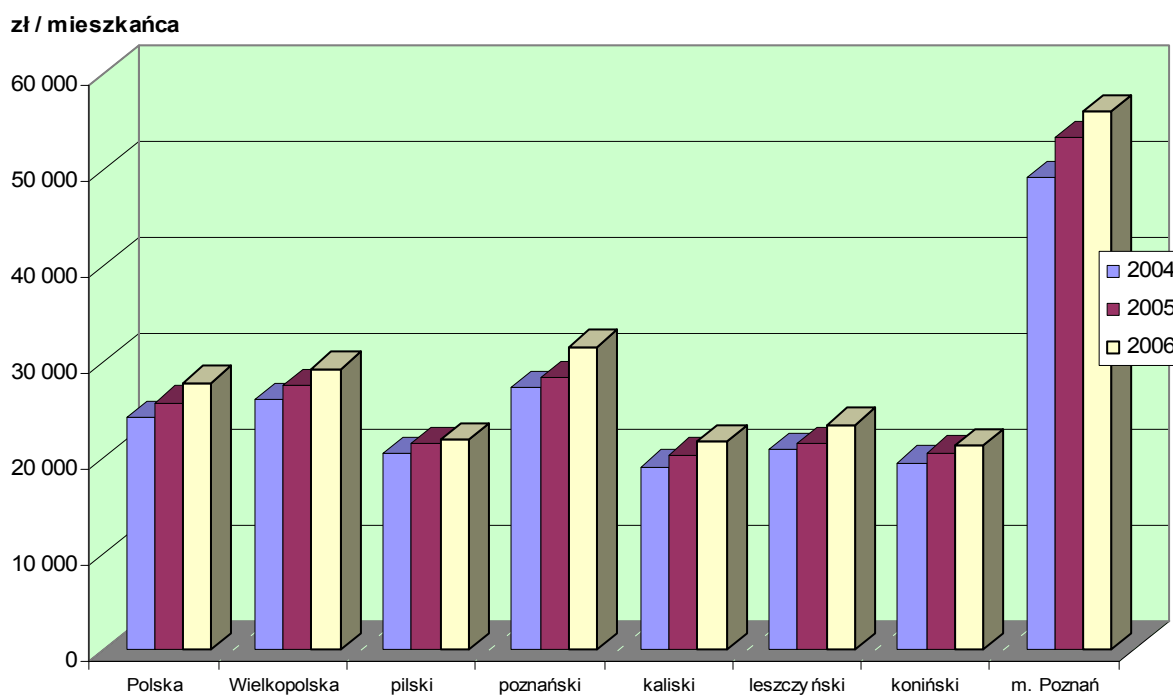
W układzie 66 jednostek statystycznych NUTS 3 podregion miasto Poznań, a także podregion poznański, należą do podregionów o najwyższym poziomie wskaźnika w kraju. Pozostałe podregiony osiągają wskaźniki o wartościach przeciętnych.

Tab. 61. PKB według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku)

Zmienna	Przekrój terytorialny	2004	2005	2006	
Produkt krajowy brutto w mln zł	Polska	924 538	983 302	1 060 031	
	Wielkopolska	87 448	92 813	98 806	
	Podregiony	pilski	8 267	8 735	8 911
		poznański	14 518	15 248	17 230
		kaliski	12 715	13 551	14 468
		leszczyński	11 168	11 562	12 647
		koniński	12 619	13 349	13 777
		m. Poznań	28 161	30 369	31 773
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w zł	Polska	24 215	25 767	27 799	
	Wielkopolska	26 011	27 553	29 279	
	Podregiony	pilski	20 373	21 504	21 931
		poznański	27 321	28 308	31 522
		kaliski	19 094	20 347	21 703
		leszczyński	20 807	21 490	23 454
		koniński	19 440	20 547	21 218
		m. Poznań	49 146	53 279	56 081

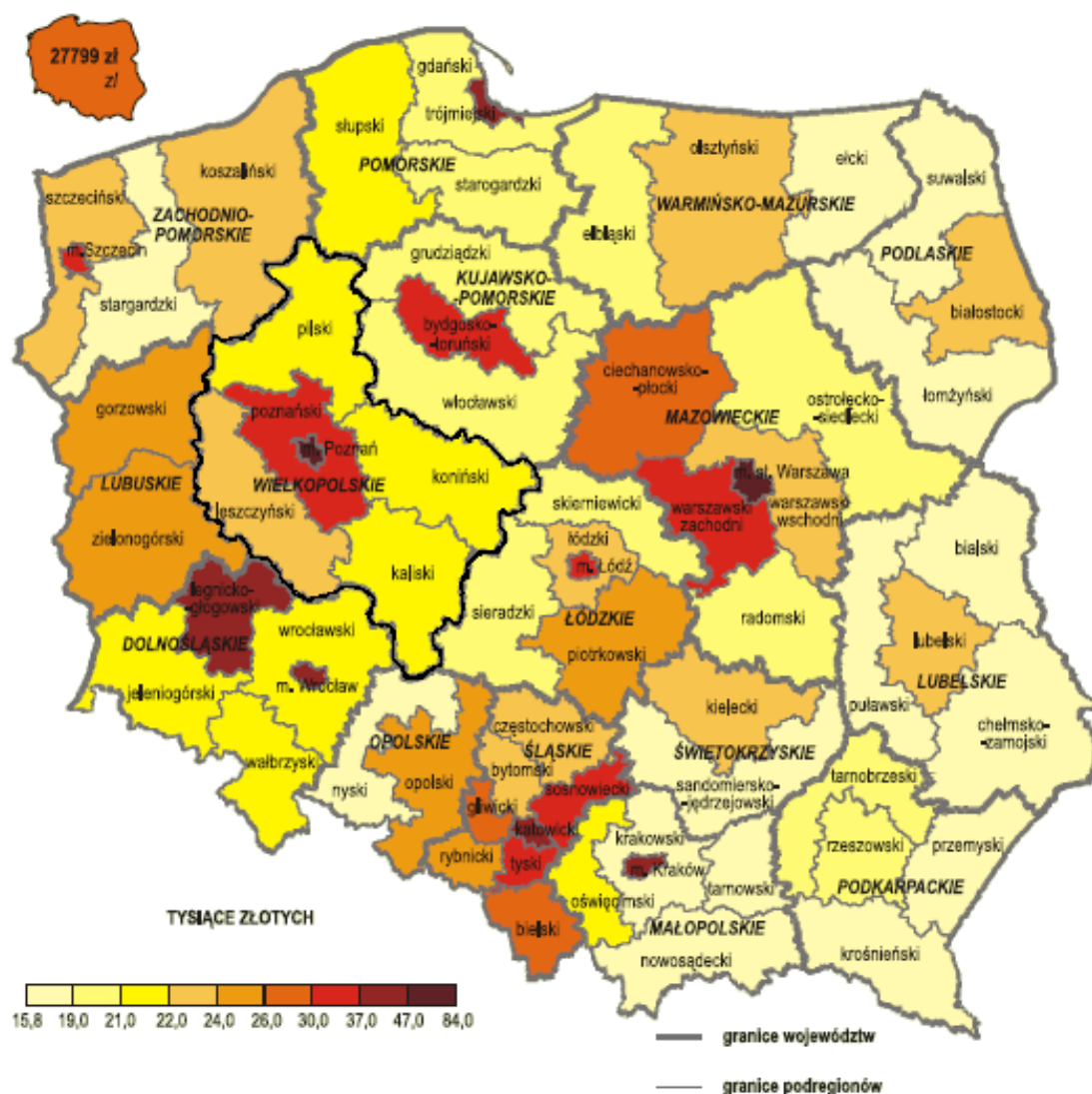
Źródło: „Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2006 r.” (GUS)

Ryc. 42. PKB na 1 mieszkańca według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2006 r.” (GUS)

Ryc. 43. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca według podregionów w 2006 roku (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku)

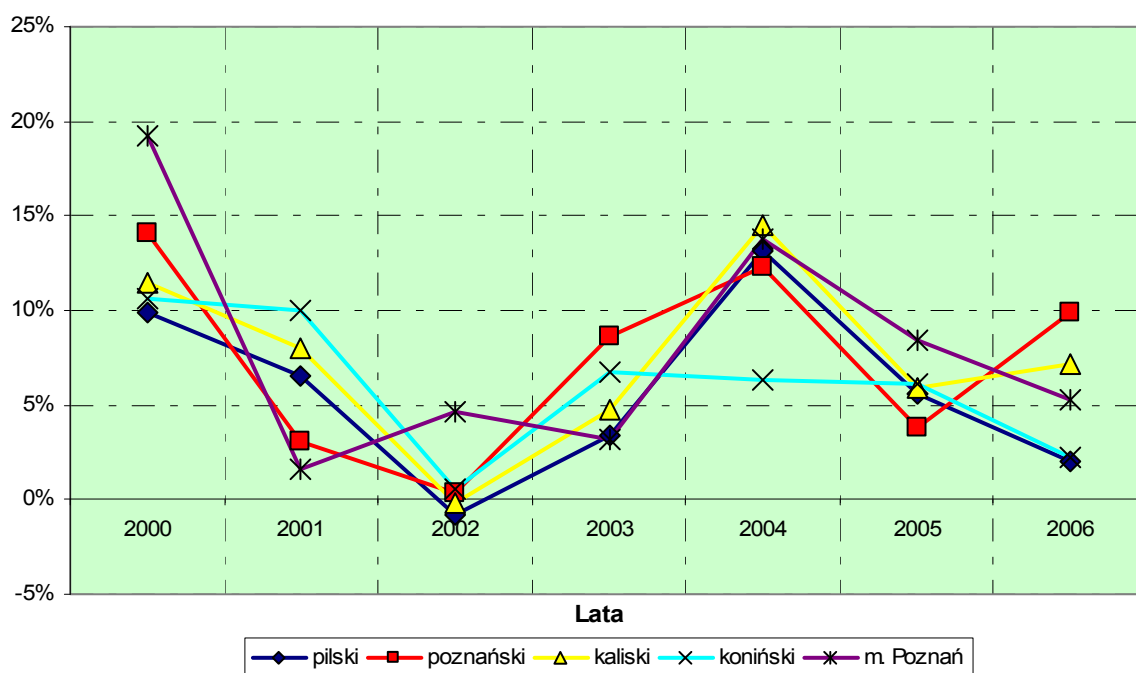
Źródło: „Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2006 r.” (GUS)

Pod względem wielkości przyrostu PKB na 1 mieszkańca w 2006 roku Wielkopolska znalazła się dopiero na 13 miejscu wśród województw: wskaźnik ten wzrósł o 6,26% w stosunku do roku poprzedniego, przy średnim przyroście w kraju wynoszącym 7,89% (największy wzrost PKB na 1 mieszkańca wystąpił w województwie dolnośląskim – o 11,72%). W całym okresie 1999-2006, największe tempo rocznych wzrostów PKB w Wielkopolsce wystąpiło w roku 2000 (14,82% wzrostu w porównaniu z rokiem 1999) oraz w roku 2004 (12,5% wzrost w porównaniu w rokiem poprzednim), zaś najmniejsze w 2002 roku (1,47% wzrostu).

Tempo zmian PKB na 1 mieszkańca na poziomie podregionów cechowało się w ostatnich latach znacznym zróżnicowaniem. Poza rokiem 2002, w którym w podregionach pilskim i kaliskim nastąpił niewielki spadek PKB w stosunku do roku 2001, corocznie we wszystkich podregionach obserwuje się dodatnie wartości wskaźnika zmian PKB, generalnie na podobnym poziomie. W okresie 1999-2006 największe wzrosty PKB na 1 mieszkańca w

stosunku do roku poprzedniego wystąpiły aż trzykrotnie w mieście Poznaniu (w latach: 2000, 2002 i 2005), dwukrotnie w podregionie poznańskim (2003 i 2006) oraz po jednym razie w podregionie konińskim (2001) i kaliskim (2004). W całym omawianym okresie największy wzrost PKB na mieszkańca wystąpił w podregionie miasto Poznań, osiągając wielkość 70%, przy średnim wzroście na poziomie województwa 62,3% i kraju 61,4%. W najwolniej rozwijającym się podregionie pilskim wartość analogicznego wskaźnika wyniosła 46,3%. Świadczy to o pogłębiających się dysproporcjach w rozwoju gospodarczym poszczególnych obszarów Wielkopolski oraz systematycznie wzrastającej roli aglomeracji poznańskiej i terenów z nią sąsiadujących jako bieguna wzrostu.

Ryc. 44. Tempo zmian PKB na 1 mieszkańca wg podregionów (z uwzględnieniem podziału na 45 jednostek NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Wartość dodana brutto na 1 pracującego w 2006 roku osiągnęła w Wielkopolsce 68 308 zł, a więc była o ponad 2 tys. zł mniejsza od średniej krajowej (70 696 zł). Uwzględniając podział na podregiony¹⁹, zaobserwować można dysproporcje podobne jak w przypadku PKB per capita. Tylko podregion miasto Poznań osiągnął wartość przewyższającą średnią krajową, zaś w pozostałych 4 podregionach były to wartości niższe od średniej dla Polski. W dalszym ciągu najmniejszą produktywnością charakteryzują się gospodarki podregionów kaliskiego i konińskiego, gdzie wartości dodane brutto na 1 pracującego są najniższe.

Ogólnie w roku 2006 w Wielkopolsce wytworzono wartość dodaną w wysokości 86 795 mln zł, co stanowiło 9,3% wartości dodanej dla Polski (931 179 mln zł).

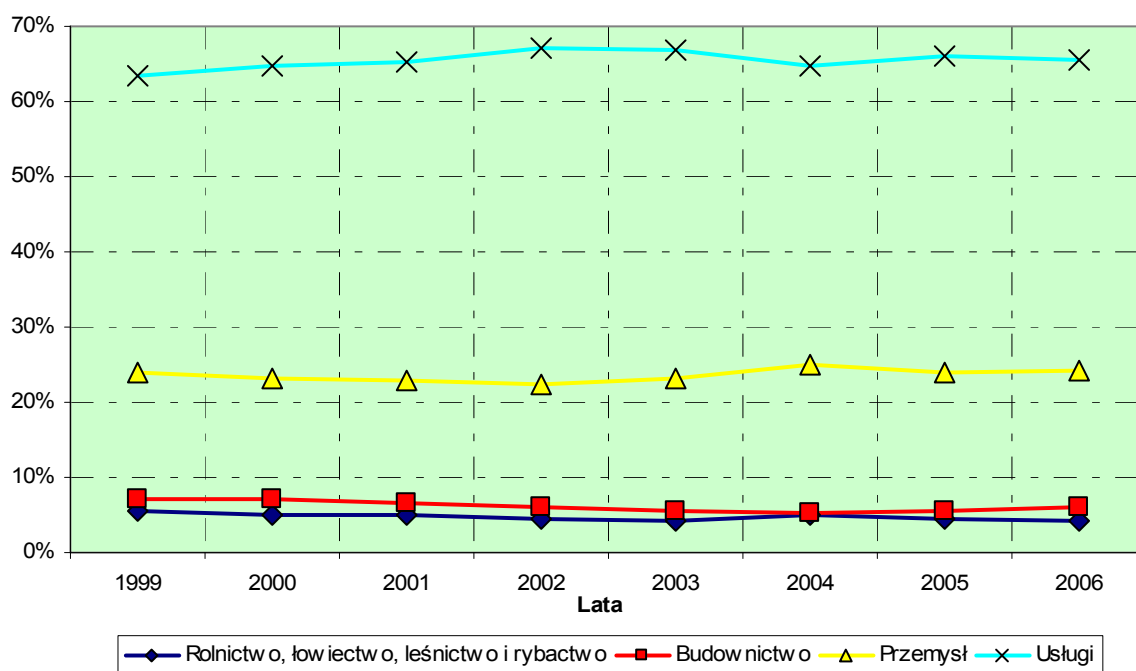
¹⁹ Wartość dodana brutto jest analizowana w podregionach NUTS 3 z uwzględnieniem podziału Polski na 45 podregionów NUTS 3, obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku.

Tab. 62. Wartość dodana brutto wg rodzajów działalności w mln zł

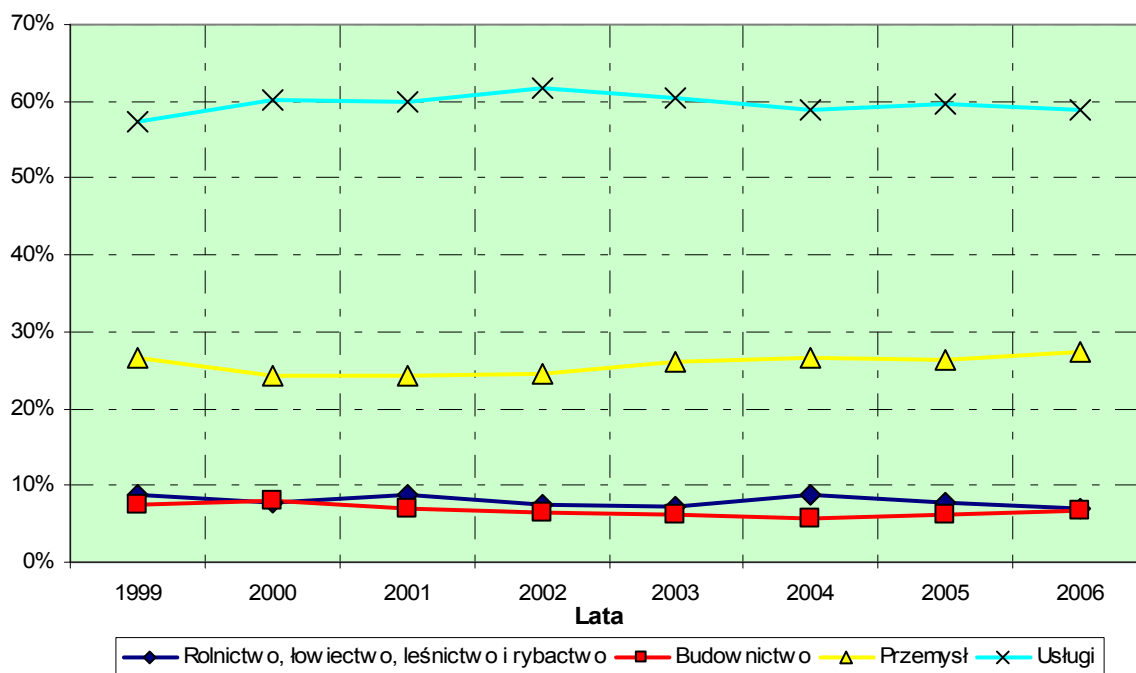
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem	Polska	586 555	662 224	695 255	715 072	744 357	821 665	866 329	931 179
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo		31 765 (5,4%)	32 890 (5,0%)	35 551 (5,1%)	32 279 (4,5%)	32 285 (4,3%)	41 426 (5,0%)	38 647 (4,5%)	39 590 (4,3%)
Przemysł		139 992 (23,9%)	154 201 (23,3%)	159 464 (22,9%)	159 275 (22,3%)	172 989 (23,2%)	205 318 (25,0%)	207 376 (23,9%)	225 641 (24,2%)
Budownictwo		42 431 (7,2%)	46 954 (7,1%)	46 294 (6,7%)	42 728 (6,0%)	40 967 (5,5%)	43 628 (5,3%)	48 593 (5,6%)	55 337 (5,9%)
Usługi		372 368 (63,5%)	428 178 (64,7%)	453 946 (65,3%)	480 791 (67,2%)	498 117 (66,9%)	531 292 (64,7%)	571 713 (66,0%)	610 611 (65,6%)
Ogółem	Wielkopolska	53 343	61 593	64 547	65 040	68 507	77 718	81 772	86 795
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo		4 689 (8,8%)	4 734 (7,7%)	5 715 (8,9%)	4 863 (7,5%)	4 947 (7,2%)	6 891 (8,9%)	6 371 (7,8%)	6 152 (7,1%)
Przemysł		14 161 (26,5%)	14 905 (24,2%)	15 597 (24,2%)	15 891 (24,4%)	17 944 (26,2%)	20 672 (26,6%)	21 598 (26,4%)	23 668 (27,3%)
Budownictwo		3 951 (7,4%)	4 886 (7,9%)	4 551 (7,1%)	4 183 (6,4%)	4 204 (6,1%)	4 479 (5,8%)	5 052 (6,2%)	5 809 (6,7%)
Usługi		30 541 (57,3%)	37 068 (60,2%)	38 684 (59,9%)	40 104 (61,7%)	41 411 (60,4%)	45 676 (58,8%)	48 752 (59,6%)	51 166 (59,0%)

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 45. Struktura wartości dodanej brutto wg rodzajów działalności - POLSKA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Ryc. 46. Struktura wartości dodanej brutto wg rodzajów działalności - WIELKOPOLSKA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

W układzie poszczególnych rodzajów działalności największa wartość dodana brutto w Wielkopolsce wytworzona została w 2006 roku przez sektor usług, stanowiąc łącznie 59% całości wartości dodanej brutto wytworzonej w regionie (45,7% stanowiły usługi rynkowe, a pozostałe 13,3% – usługi nierynkowe). Był to więc zdecydowanie niższy udział niż w kraju, gdzie podobny wskaźnik osiągnął poziom 65,6%. Sektor przemysłu wytworzył ogółem 27,3% całości wartości dodanej brutto w województwie (24,7% pochodziło z przetwórstwa przemysłowego, a 2,6% z pozostałych sekcji). Najmniejszą wartość dodaną w skali województwa przyniosły sektory: rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo (7,1%) oraz budownictwo (6,7%). W tych rodzajach działalności wytworzona wartość dodana brutto w Wielkopolsce osiągnęła wyższy udział niż miało to miejsce na poziomie kraju.

W układzie podregionów w 2006 roku największa wartość dodana brutto w wartościach bezwzględnych wytworzona została w podregionach miasto Poznań (27 910 mln zł) i poznańskim (15 135 mln zł), zaś najmniejsza na północy Wielkopolski w podregionie pilskim (7 828 mln zł). Struktura wytworzonej wartości dodanej brutto dla poszczególnych podregionów była dość zróżnicowana. Największy jej udział w sektorze rolniczym wystąpił w podregionie pilskim i wyniósł 14% (najmniejszy w mieście Poznaniu – 0,1%), w sektorze przemysłowym w podregionie poznańskim – 44% (najmniejszy w Poznaniu – 29,1%), natomiast w udziale dochodu z usług zdecydowanie przodował podregion miasto Poznań z udziałem w wartości dodanej brutto na poziomie 70,8% (w wartościach bezwzględnych 19,7 mld zł).

Tab. 63. Wartość dodana brutto wg rodzajów działalności i podregionów w 2006 roku

Zmienna	Przekrój terytorialny	Ogółem	% wartości ogółem			
			Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
Wartość dodana brutto w mln zł	Polska	931 179	4,3%	30,2%	65,6%	
	Wielkopolska	86 795	7,1%	34,0%	59,0%	
	Podregiony	pilski	7 828	14,0%	31,0%	55,0%
		poznański	15 135	6,7%	44,0%	49,3%
		kaliski	12 709	10,1%	34,9%	55,0%
		leszczyński	11 110	11,1%	36,2%	52,8%
		koniński	12 103	12,5%	31,6%	55,9%
m. Poznań	27 910	0,1%	29,1%	70,8%		

Źródło: Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2006 r. (GUS)

Według podziału na sektory instytucjonalne blisko połowę wartości dodanej wytworzyły przedsiębiorstwa (41,6 mld zł), ponad 1/3 gospodarstwa domowe (30,1 mld zł), a około 13% instytucje rządowe i samorządowe (11,5 mld zł). Struktura wartości dodanej brutto wg sektorów instytucjonalnych dla kraju jest zbliżona. W Wielkopolsce, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się stopniowy coroczny wzrost udziału wartości dodanej brutto pochodzącej z sektora przedsiębiorstw, co jest zjawiskiem zdecydowanie pozytywnym.

Tab. 64. Wartość dodana brutto wg sektorów instytucjonalnych w mln zł

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem	Polska	662 224	695 255	715 072	744 357	821 665	866 329	931 179
Sektor przedsiębiorstw		296 181 (44,7%)	303 708 (43,7%)	312 310 (43,7%)	331 917 (44,6%)	382 041 (46,5%)	402 097 (46,4%)	440 819 (47,3%)
Sektor instytucji rządowych i samorządowych		100 335 (15,2%)	110 908 (16,0%)	115 135 (16,1%)	118 335 (15,9%)	122 572 (14,9%)	130 602 (15,1%)	136 572 (14,7%)
Sektor gospodarstw domowych		224 770 (33,9%)	240 080 (34,5%)	248 296 (34,7%)	252 833 (34,0%)	271 925 (33,1%)	284 479 (32,8%)	299 830 (32,2%)
Ogółem	Wielkopolska	61 593	64 547	65 040	68 507	77 718	81 772	86 795
Sektor przedsiębiorstw		27 647 (44,9%)	27 780 (43,0%)	28 608 (44,0%)	30 532 (44,6%)	35 984 (46,3%)	38 341 (46,9%)	41 572 (47,9%)
Sektor instytucji rządowych i samorządowych		8 392 (13,6%)	9 101 (14,1%)	9 655 (14,8%)	10 008 (14,6%)	10 471 (13,5%)	11 101 (13,6%)	11 541 (13,3%)
Sektor gospodarstw domowych		22 205 (36,1%)	24 357 (37,7%)	24 030 (36,9%)	25 070 (36,6%)	28 019 (36,1%)	29 028 (35,5%)	30 133 (34,7%)

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Jednym ze wskaźników charakteryzujących potencjał gospodarczy regionu jest stan budżetów poszczególnych jednostek publicznych (samorządów). Wielkość budżetów samorządów terytorialnych określa pośrednio poziom życia mieszkańców. Samorządy, poprzez przeznaczanie części środków na inwestycje, wpływają na rozwój nie tylko lokalny, lecz w efekcie również regionalny. O ile w przypadku powiatów można mówić o w miarę stałych

źródłach dochodu budżetu, to dochody budżetów gmin są bardzo zróżnicowane. Obok gmin bardzo bogatych nie brak również biednych o dochodzie kilkakrotnie niższym.

Tab. 65. Dochody i wydatki budżetów samorządów

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dochody budżetów gmin w mln zł	Polska	32 353,5	34 583,8	37 286,9	34 545,8	36 046,3	40 308,5	45 813,2	51 724,3	57 003,1
	Wielkopolska	2 708,8	2 938,4	3 175,7	3 416,4	3 571,4	4 016,4	4 633,1	5 120,0	5 587,6
Wydatki budżetów gmin w mln zł	Polska	32 834,9	36 210,8	38 568,0	34 950,7	36 595,3	40 941,8	45 837,5	53 179,6	56 074,1
	Wielkopolska	2 788,1	3 107,9	3 325,6	3 505,8	3 622,0	4 052,5	4 591,6	5 227,6	5 563,6
Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w zł	Polska	1 191,0	1 273,0	1 371,0	1 372,4	1 424,3	1 591,1	1 807,5	2 040,6	2 246,9
	Wielkopolska	1 074,0	1 163,0	1 253,0	1 356,0	1 413,9	1 584,3	1 820,5	2 000,0	2 177,8
Wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w zł	Polska	1 209,0	1 332,0	1 418,0	1 388,5	1 445,9	1 616,2	1 808,5	2 098,0	2 210,3
	Wielkopolska	1 105,0	1 230,0	1 312,0	1 392,0	1 433,9	1 598,5	1 804,2	2 046,1	2 168,5
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatu w mln zł	Polska	29 235,6	34 321,1	37 708,2	41 269,8	38 528,4	44 225,1	50 032,5	55 830,1	63 028,2
	Wielkopolska	2 322,8	2 802,1	3 153,4	3 081,5	2 917,6	3 294,9	3 739,5	4 012,9	4 734,9
Wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu w mln zł	Polska	29 746,4	35 748,9	39 429,2	43 890,7	39 646,3	44 581,4	50 382,1	56 830,5	61 946,8
	Wielkopolska	2 415,5	2 888,2	3 247,7	3 292,3	3 106,2	3 297,2	3 749,4	4 269,2	4 655,9
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł	Polska	756,0	888,0	976,0	1 079,4	1 008,7	1 158,3	1 311,1	1 464,1	1 653,6
	Wielkopolska	693,0	835,0	938,0	919,1	869,2	980,0	1 110,1	1 189,1	1 400,0
Wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł	Polska	770,0	925,0	1 020,0	1 148,0	1 038,0	1 167,7	1 320,2	1 490,4	1 625,2
	Wielkopolska	720,0	860,0	966,0	982,0	925,4	980,7	1 110,1	1 265,1	1 376,6
Dochody budżetów województw w mln zł	Polska	3 288,4	3 704,6	4 599,6	4 218,3	4 565,7	6 970,3	7 066,2	9 485,8	11 348,9
	Wielkopolska	229,8	274,2	361,4	379,3	384,9	538,5	553,7	732,0	914,0
Wydatki budżetów województw w mln zł	Polska	3 264,6	3 787,1	4 737,1	4 340,4	4 712,7	5 863,6	7 587,5	10 028,1	11 092,2
	Wielkopolska	229,7	270,0	413,7	389,4	399,9	444,9	583,5	767,5	791,3
Dochody budżetów województw na 1 mieszkańca w zł	Polska	85,0	95,9	119,0	110,3	119,5	182,6	185,2	248,8	297,8
	Wielkopolska	68,5	81,7	107,5	113,2	114,7	160,2	164,4	216,9	270,2
Wydatki budżetów województw na 1 mieszkańca w zł	Polska	84,0	98,0	123,0	113,5	123,4	153,6	198,8	263,0	291,0
	Wielkopolska	69,5	80,0	123,0	116,1	119,1	132,3	173,2	227,4	234,0
Wynik budżetu gmin w mln zł	Polska	-481,4	-1 627,0	-1 281,1	-404,9	-549,0	-633,3	-24,3	-1 455,3	929,0
	Wielkopolska	-79,3	-169,4	-149,9	-89,4	-50,6	-36,1	41,5	-107,6	24,0
Wynik budżetu powiatów i miast na prawach powiatu w mln zł	Polska	-510,8	-1 427,8	-1 721,0	-2 620,8	-1 118,0	-356,3	-349,6	-1 000,4	1 081,4
	Wielkopolska	-92,7	-86,1	-94,3	-210,8	-188,6	-2,3	-9,9	-256,3	79,0
Wynik budżetu województw w mln zł	Polska	23,8	-82,5	-137,5	-122,1	-147,0	1 106,7	-521,3	-542,3	256,7
	Wielkopolska	0,1	4,2	-52,3	-10,0	-15,0	93,6	-29,8	-35,5	122,7

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Dochody jednostek samorządowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Wielkopolsce są generalnie niższe niż średnio w kraju, choć z roku na rok wykazują zdecydowany wzrost. W 2007 roku dochody samorządów gmin osiągnęły wielkość 2 177,8 zł/mieszkańca przy wartości dla kraju 2 246,9 zł/mieszkańca. Dochody budżetów powiatów Wielkopolski wyniosły 1 400 zł/mieszkańca, podczas gdy dochód powiatów w skali Polski był o ponad

250 zł wyższy. W przypadku samorządu wojewódzkiego dochody budżetu osiągnęły wartość 270,2 zł/mieszkańca, podczas gdy średnia dla pozostałych województw wynosiła prawie 300 zł/mieszkańca.

Konkluzje:

- **Wielkopolska regionem prężnie rozwijającym się,**
- **duży potencjał gospodarczy województwa, strefowo zróżnicowany, stwarzający możliwości rozwoju wielu dziedzin gospodarki,**
- **wyższa niż średnio w kraju wartość PKB na 1 mieszkańca, ze znacznym zróżnicowaniem wewnątrzregionalnym,**
- **znaczące, pogłębiające się dysproporcje w poziomie rozwoju poszczególnych części regionu,**
- **rosnące znaczenie aglomeracji poznańskiej jako bieguna wzrostu,**
- **dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w Wielkopolsce niższe od średnich dochodów w kraju.**

3.2. Przedsiębiorczość

Rozwój przedsiębiorczości w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007 charakteryzują przede wszystkim procesy i zjawiska pozytywne: duża w skali kraju i szybko rosnąca liczba przedsiębiorstw (szczególnie MŚP), korzystna struktura rodzajowa firm, zdecydowana przewaga sektora prywatnego, długotrwałe tradycje wielu branż i przedsiębiorstw, wysokie kwalifikacje pracowników, wysoka produktywność firm i znaczna dynamika jej wzrostu, wysoki poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (w tym znaczne zaangażowanie kapitału zagranicznego), stosunkowo duża dynamika eksportu, wzrost zaangażowania samorządów w rozwój przedsiębiorczości, wsparcie funduszy unijnych. W Wielkopolsce występują również zjawiska negatywne dla przedsiębiorczości. Są to m.in.: słabsza aktywność instytucji otoczenia biznesu, mała liczebność firm wysokiej technologii (high-tech), mała liczba przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, niska innowacyjność, niewielkie wykorzystanie technologii wytworzonych w regionie przez miejscowe jednostki badawcze, niedostateczne wyposażenie kapitałowe firm, słabe powiązania między przedsiębiorstwami, często wysokie koszty własne i niska rentowność (szczególnie wśród podmiotów publicznych).

Aktywność gospodarczą Wielkopolski charakteryzują wyższe niż średnio w kraju wskaźniki. Ponad 9,5% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w krajowym rejestrze REGON przypadało w 2007 roku na województwo wielkopolskie. Łącznie region skupiał 352 236 podmiotów, co sytuowało go na trzecim miejscu wśród województw. W całym okresie od roku 1999 do 2007 występował stały coroczny przyrost liczby przedsiębiorstw. W 2007 roku w porównaniu z rokiem poprzednim liczba przedsiębiorstw w regionie wzrosła o 1,9%, zaś w porównaniu z rokiem 1999 o około 25%.

Zdecydowana większość – 97% – funkcjonujących przedsiębiorstw jest własnością prywatną. Wśród nich na koniec 2007 roku aż 275 217 podmiotów gospodarczych (tj. 78% ogółu podmiotów w województwie) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ich liczba w ostatnich latach permanentnie rośnie w średnim tempie na poziomie 1% rocznie.

Istotną rolę w rozwoju przedsiębiorczości odgrywają spółki prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego. W 2007 roku było ich 5 456. Ta grupa przedsiębiorstw cechuje się dużą dynamiką wzrostu (średnio 5-6% rocznie), co świadczy o wzrastającym znaczeniu kapitału zagranicznego w gospodarce regionu.

Tab. 66. Podmioty gospodarki narodowej

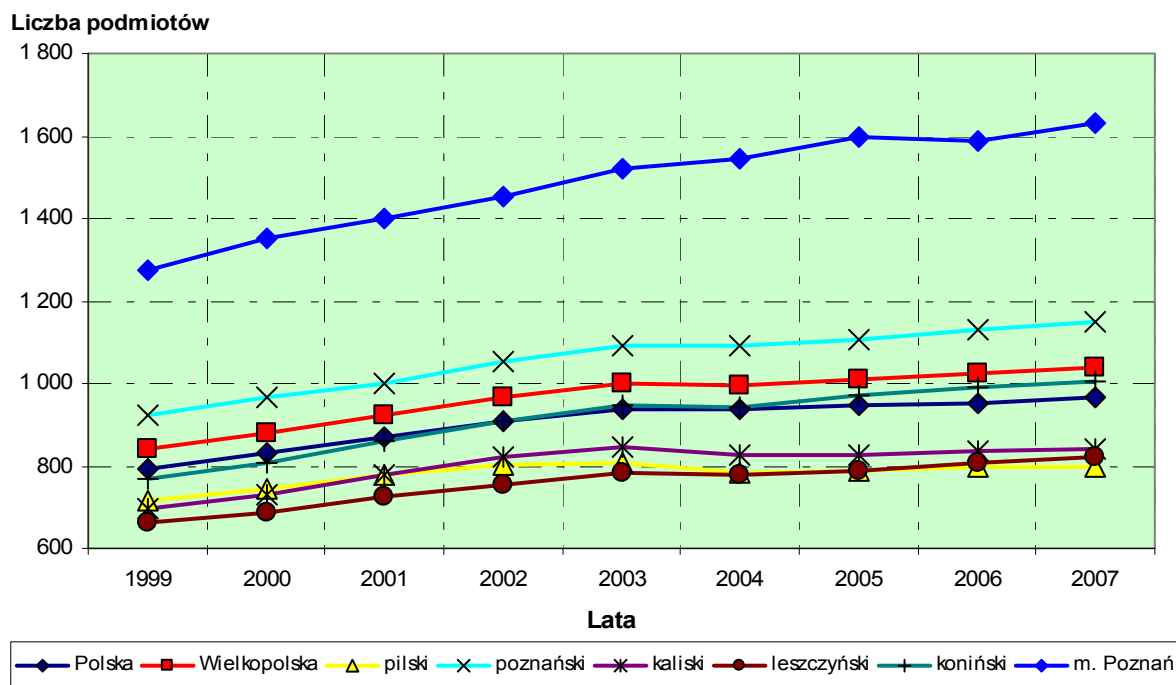
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w l. bezwzględnych	Polska	3 041 403	3 186 704	3 325 539	3 468 218	3 581 593	3 576 830	3 615 621	3 636 039	3 685 608	
	Wielkopolska	280 273	294 362	309 215	323 792	335 573	334 505	341 257	345 669	352 236	
	Podregiony	pilski	28 901	30 011	31 487	32 554	32 670	31 726	31 970	32 424	32 558
		poznański	46 782	49 488	51 770	54 985	57 647	58 415	59 962	62 235	64 369
		kaliski	46 492	48 672	51 935	54 835	56 375	55 086	55 116	55 629	55 955
		leszczyński	42 934	44 368	47 047	49 042	50 881	50 618	51 323	52 415	53 393
		koniński	40 759	43 103	45 985	48 563	50 712	50 604	52 220	53 342	54 517
m. Poznań	74 405	78 720	80 991	83 813	87 288	88 056	90 666	89 624	91 444		
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 10.000 ludności	Polska	794,9	833,0	869,6	907,5	937,8	937,0	947,6	953,7	967,0	
	Wielkopolska	839,2	879,9	922,9	965,0	998,7	994,0	1 011,9	1 023,1	1 040,0	
	Podregiony	pilski	716,4	742,9	778,1	803,5	805,5	781,6	786,6	797,9	799,6
		poznański	920,5	965,2	999,9	1 051,9	1 090,8	1 091,3	1 104,5	1 130,4	1 149,2
		kaliski	698,7	730,8	779,8	823,2	846,3	826,9	826,5	834,1	838,9
		leszczyński	663,7	685,0	725,5	755,8	783,8	779,1	790,1	806,6	821,0
		koniński	766,7	809,2	860,7	907,4	945,3	941,6	969,2	988,1	1 007,1
m. Poznań	1 273,5	1 352,0	1 398,0	1 452,3	1 520,4	1 542,7	1 596,6	1 586,4	1 630,2		
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w l. bezwzględnych	Polska	2 417 737	2 500 952	2 600 126	2 714 118	2 795 860	2 763 380	2 773 459	2 765 348	2 787 650	
	Wielkopolska	227 039	236 522	248 562	260 273	269 243	265 844	270 150	271 223	275 217	
	Podregiony	pilski	23 946	24 661	25 879	26 859	26 867	25 771	25 785	25 870	25 859
		poznański	38 939	40 875	42 666	45 274	47 419	47 801	48 910	50 308	51 839
		kaliski	38 612	40 180	42 817	45 198	46 300	44 593	44 335	44 518	44 555
		leszczyński	35 921	36 926	39 077	40 573	41 900	41 231	41 536	42 184	42 942
		koniński	33 821	35 402	37 862	40 095	41 791	41 423	42 779	43 406	44 341
m. Poznań	55 800	58 478	60 261	62 274	64 966	65 025	66 805	64 937	65 681		
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	Polska	40 412	43 737	45 765	47 352	48 973	51 503	54 336	57 782	61 546	
	Wielkopolska	3 675	3 919	4 107	4 278	4 409	4 652	4 900	5 155	5 456	
	Podregiony	pilski	192	214	200	204	225	252	274	290	297
		poznański	671	736	773	825	859	916	961	1 022	1 103
		kaliski	311	330	345	352	369	388	392	408	416
		leszczyński	373	399	411	417	423	457	491	528	563
		koniński	321	348	368	383	387	412	432	461	474
m. Poznań	1 807	1 892	2 010	2 097	2 146	2 227	2 350	2 446	2 603		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów gospodarczych w Wielkopolsce jest zróżnicowane. Działalność gospodarcza skoncentrowana jest przede wszystkim w aglomeracji poznańskiej i gminach ościennych oraz w ośrodkach subregionalnych. Obszary te stanowią bieguny wzrostu. Biorąc pod uwagę podział Wielkopolski na podregiony NUTS 3, to w 2007 roku największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana była w podregionie miasto Poznań (91 444 podmiotów – 26% ogólnej liczby podmiotów w regionie) oraz w podregionie poznańskim (64 369 jednostek – 18,3%). Najmniej podmiotów zarejestrowanych było w podregionie pilskim (32 558 jednostek – 9,2%).

Aktywność gospodarcza w Wielkopolsce mierzona liczbą podmiotów w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców wyróżnia się na tle Polski. Średnio w 2007 roku zarejestrowanych było w rejestrze REGON ponad 1 040 podmiotów na 10 000 mieszkańców regionu. Wskaźnik ten dla kraju wyniósł 967 podmiotów. Wśród podregionów, podobnie jak w przypadku bezwzględnej liczby podmiotów gospodarczych, najwyższymi wskaźnikami charakteryzował się podregion miasto Poznań (1 630 podmiotów/10 000 mieszkańców) oraz podregion poznański (1 149 podmiotów). Tylko w tych podregionach było więcej podmiotów na 10 000 mieszkańców niż średnio w województwie. Pozostałe podregiony NUTS 3, poza podregionem konińskim (1 007 podmiotów/10 000 mieszkańców), cechowały się niską wartością tego wskaźnika – poniżej średniej dla całego kraju.

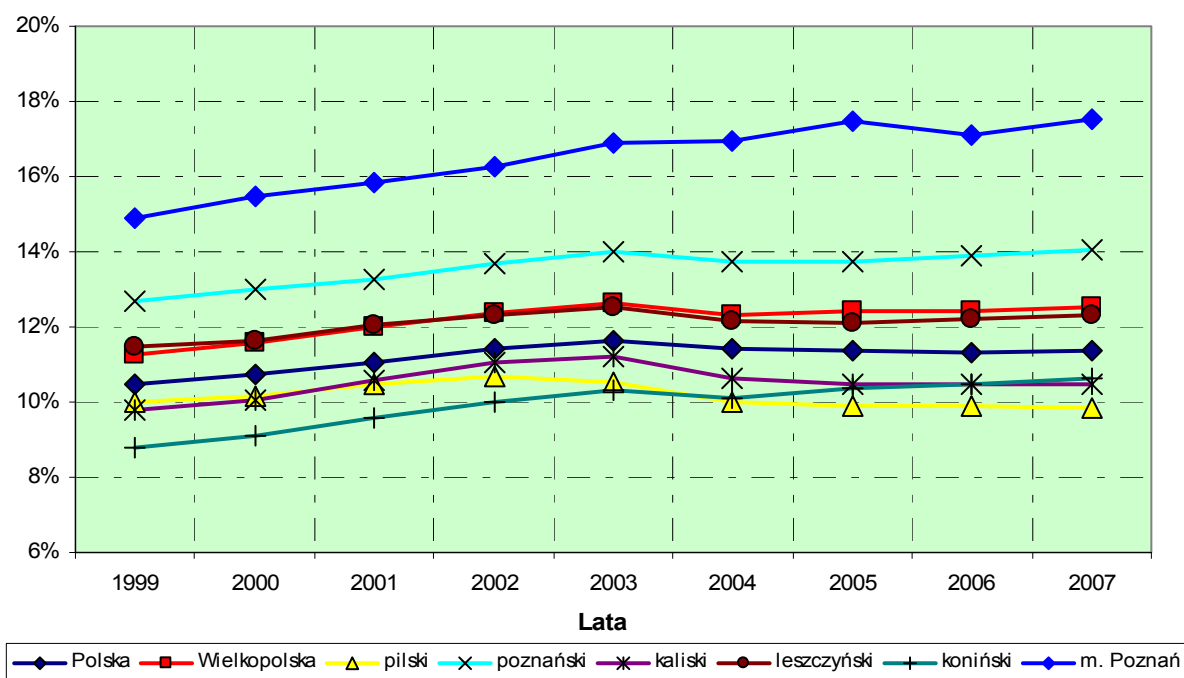
Ryc. 47. Podmioty gospodarki narodowej na 10 000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Wskaźnikiem świadczącym o stopniu aktywności gospodarczej mieszkańców regionu jest udział liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym²⁰. W Wielkopolsce wskaźnik ten w 2007 roku wyniósł 12,52%, i był wyższy niż w kraju (11,36%). Największy udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w grupie osób potencjalnie aktywnych zawodowo występował w podregionie miasto Poznań (17,51%) oraz podregionie poznańskim (14,03%). Pozostałe podregiony miały wskaźniki poniżej średniej krajowej, a najniższą wartość odnotowano w podregionie pilskim – 9,82%. We wszystkich podregionach początkowo następował regularny wzrost udziału osób prowadzących działalność gospodarczą. Od 2003 roku wartość tego wskaźnika zaczęła się zmniejszać we wszystkich podregionach, a od 2004 roku nastąpiła stabilizacja, bądź ponowny wzrost jego wartości. Jedynie w podregionie pilskim spadek udziału liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym występował aż do 2007 roku.

Ryc. 48. Udział liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Poziom aktywności gospodarczej w regionie charakteryzuje również liczba podmiotów nowo powstałych. W 2007 roku w województwie powstało 29 249 nowych podmiotów, co stanowiło 9,9% wszystkich nowych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w kraju. Jeszcze w 2003 roku analogiczny udział kształtował się na poziomie 9%.

Najwięcej nowo rejestrowanych podmiotów jest w podregionach, w których dotąd było najwięcej przedsiębiorstw (również w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców). Liderem

²⁰ Za osoby w wieku produkcyjnym uważani są mężczyźni w wieku 18-65 lat oraz kobiety w wieku 18-60 lat.

jest miasto Poznań, w którym powstaje co roku 5-7 tysięcy jednostek, zaś outsiderem podregion pilski z wartością ponad dwukrotnie niższą. W 2007 roku w podregionie miasto Poznań w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców powstało 119 firm, natomiast w podregionach z najmniejszą aktywnością gospodarczą – pilskim i konińskim – tylko po 73 jednostki. Ponad połowa nowo tworzonych podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego rejestrowana jest w mieście Poznaniu, a 1/5 w podregionie poznańskim. W pozostałych podregionach liczba rejestrowanych spółek z udziałem kapitału zagranicznego jest śladowa.

Tab. 67. Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007	
Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w l. bezwzględnych	Polska	253 519	233 520	261 507	297 302	295 033	
	Wielkopolska	22 951	21 364	25 170	29 398	29 249	
	Podregiony	pilski	2 296	2 235	2 802	3 336	2 982
		poznański	3 543	3 373	4 021	5 278	5 315
		kaliski	4 254	4 035	4 738	5 065	5 239
		leszczyński	3 501	3 224	3 615	4 331	4 285
		koniński	3 837	3 296	3 833	4 665	4 731
m. Poznań	5 520	5 201	6 161	6 723	6 697		
Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej na 10.000 ludności	Polska	66,4	61,2	68,5	78,0	77,4	
	Wielkopolska	68,3	63,5	74,6	87,0	86,4	
	Podregiony	pilski	56,6	55,1	68,9	82,1	73,2
		poznański	67,0	63,0	74,1	95,9	94,9
		kaliski	63,9	60,6	71,0	75,9	78,5
		leszczyński	65,3	60,0	67,1	80,2	79,2
		koniński	59,1	50,7	59,0	71,8	72,7
m. Poznań	96,1	91,1	108,5	119,0	119,4		
Osoby fizyczne zakładające działalność gospodarczą w l. bezwzględnych	Polska	204 673	187 391	219 117	250 144	250 676	
	Wielkopolska	18 808	17 639	21 479	24 672	25 253	
	Podregiony	pilski	2 014	1 917	2 436	2 807	2 647
		poznański	2 926	2 823	3 491	4 300	4 598
		kaliski	3 550	3 377	4 214	4 496	4 721
		leszczyński	2 801	2 632	3 036	3 693	3 812
		koniński	3 185	2 825	3 373	4 016	4 276
m. Poznań	4 332	4 065	4 929	5 360	5 199		
Nowo zarejestrowane spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	Polska	2 084	3 108	3 323	3 794	3 997	
	Wielkopolska	179	288	265	305	331	
	Podregiony	pilski	14	20	20	19	16
		poznański	29	53	46	63	61
		kaliski	14	21	16	17	19
		leszczyński	13	29	31	38	28
		koniński	10	23	18	26	18
m. Poznań	99	142	134	142	189		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Konkluzje:

- **duża – wyższa niż w kraju – liczba podmiotów gospodarczych (na 10 tys. ludności),**
- **duże zróżnicowanie przestrzenne aktywności gospodarczej,**
- **koncentracja aktywności gospodarczej w aglomeracji poznańskiej.**

3.2.1. Małe i średnie przedsiębiorstwa

Istotnym elementem charakteryzującym poziom rozwoju przedsiębiorczości jest stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wielkopolska już od początku przeobrażeń ustrojowych lat 80. XX wieku cechuje się znaczną dynamiką rozwoju MŚP, co wywiera zdecydowany wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Rozwój sektora bazuje w znacznej części na lokalnych zasobach, umiejętności zarządzania działalnością gospodarczą, wysokiej kulturze organizacyjnej, w tym kulturze marketingowej, wsparciu ze strony samorządów dla rodzimej produkcji oraz wdrażaniu systemów jakości.

Małą i średnią przedsiębiorczość w regionie cechuje stosunkowo wysoki w skali kraju napływ kapitału zagranicznego oraz ponadprzeciętny udział w krajowym eksporcie. Udział eksportu wielkopolskich MŚP przekracza 15% eksportu wszystkich MŚP w kraju, co sytuuje region na drugim miejscu wśród województw. Główne rynki docelowe to Niemcy, Holandia, Francja i Belgia. Istotne znaczenie ma wysoka wydajność pracy oraz ponadprzeciętna produktywność, która jest także efektem skłonności przedsiębiorców do realizacji inwestycji. Wśród niekorzystnych cech rozwoju MŚP wyróżnić należy niewielką innowacyjność znacznej części firm, dużą energochłonność technologii produkcyjnych, a w ujęciu finansowym wysokie zadłużenie i koszty własne, a także niską rentowność.

Udział sektora MŚP w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych regionu w 2007 roku był zbliżony do średniej krajowej i wynosił 99,87%. Ogółem w województwie zarejestrowanych było 351,8 tys. małych i średnich przedsiębiorstw, co stanowiło 9,6% podmiotów sektora MŚP w Polsce (trzecie miejsce w kraju za województwem mazowieckim – 16,2% i śląskim – 12,2%). Najliczniejsza była grupa podmiotów zatrudniających do 9 pracowników, licząca w 2007 roku 332,6 tys. MŚP (94,5% ogółu MŚP). Podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób było 16,2 tys. (4,6%). W grupie przedsiębiorstw średnich (o zatrudnieniu od 50 do 249 osób) było zarejestrowanych 3 tys. firm (0,9% ogółu MŚP w województwie). W całym sektorze MŚP pracowało około 80% ogółu zatrudnionych w regionie osób, z czego ponad 60% w przedsiębiorstwach małych, a niecałe 20% w średnich.

Rozmieszczenie terytorialne małych i średnich przedsiębiorstw w Wielkopolsce jest nierównomierne. Najwięcej, bo ponad 1/4 wszystkich podmiotów sektora MŚP funkcjonujących w województwie, zlokalizowana jest w mieście Poznaniu. Najmniej jest ich w podregionie pilskim – 9,2%. Największe tempo przyrostu MŚP w ostatnich latach miało miejsce w podregionie poznańskim (dynamika 3-3,5% rocznie), zaś najmniejszy coroczny przyrost

podmiotów wystąpił w podregionie kaliskim i wyniósł 0-1%. W całym województwie roczny przyrost wyniósł 1-1,5%.

Tab. 68. Małe i średnie przedsiębiorstwa

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Liczba podmiotów sektora MŚP	Polska	3 156 732	3 319 859	3 462 775	3 576 536	3 571 958	3 610 929	3 631 364	3 680 893	
	Wielkopolska	293 656	309 453	323 316	335 121	334 053	340 828	345 233	351 790	
	Podregiony	pilski	29 951	31 535	32 515	32 632	31 692	31 939	32 390	32 525
		poznański	x	x	54 925	57 590	58 357	59 906	62 173	64 304
		kaliski	x	x	54 757	56 305	55 019	55 057	55 573	55 897
		leszczyński	x	x	48 968	50 814	50 551	51 259	52 348	53 326
		koniński	x	x	48 491	50 646	50 538	52 157	53 278	54 454
		m. Poznań	78 425	80 841	83 660	87 139	87 896	90 510	89 471	91 284

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w 2007 roku w Wielkopolsce zarejestrowanych było 1 039 podmiotów sektora MŚP. W kraju wskaźnik ten wyniósł 966 podmiotów. Wśród wielkopolskich podregionów wyróżniają się podregion miasto Poznań (1 627 firm/10 000 ludności) i podregion poznański (1 148 firm). Wskaźnik nasycenia podmiotami MŚP przekracza tu średnią dla województwa. Pozostałe podregiony charakteryzują się niskimi jego wartościami.

W 2006 roku²¹ Wielkopolska cechowała się ponadprzeciętną liczbą aktywnych podmiotów sektora MŚP przypadających na 10 000 mieszkańców. Przy średniej krajowej wynoszącej 449 takich przedsiębiorstw na 10 000 ludności, w regionie wielkopolskim aktywnych MŚP było 501 na 10 000 mieszkańców²², co stawiało region na 4 miejscu wśród województw – za zachodniopomorskim (579), mazowieckim (538) i pomorskim (502).

Istotną cechą MŚP jest ich duży udział w produkcji sprzedanej przemysłu, który w 2006 roku wyniósł 44%, z czego 21,1% przypadało na przedsiębiorstwa małe, a 22,9% na średnie. W porównaniu z latami poprzednimi obserwuje się stopniowy spadek udziału MŚP, co wskazuje na wzrost znaczenia w produkcji przedsiębiorstw dużych, szczególnie powiązanych z kapitałem zagranicznym.

Pod względem struktury podmiotowej sektora MŚP w Wielkopolsce, wśród poszczególnych branż działalności, większym udziałem niż średnio w kraju charakteryzowały się przede wszystkim: górnictwo i przetwórstwo przemysłowe, ochrona zdrowia i pomoc społeczna oraz budownictwo. Udział małych i średnich przedsiębiorstw tych branż w regionie przewyższał średnią krajową o blisko 7%. Region cechował ponadto ponadprzeciętny udział MŚP w administracji publicznej.

W układzie własnościowym w Wielkopolsce dominują przedsiębiorstwa prywatne, które stanowią około 97% ogółu MŚP. Są to przede wszystkim firmy z sekcji: handel i na-

²¹ W momencie przygotowywania tekstu brak było danych dotyczących 2007 roku.

²² Na podstawie „Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007” Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (2008 r.).

prawy – 33,7% oraz obsługa nieruchomości i firm – 15,6%, a także budownictwo (12%) i przetwórstwo przemysłowe (12%). W strukturze MŚP sektora publicznego wyróżniają się firmy z branż: obsługa nieruchomości i firm – 30% i edukacja – 40%. MŚP z przewagą kapitału zagranicznego to głównie podmioty sekcji: handel i naprawy – 39%, przetwórstwo przemysłowe – 24,5% oraz obsługa nieruchomości i firm – 14,5%.

Wśród firm nowo utworzonych dominowały przede wszystkim MŚP reprezentujące sekcje: handel i naprawy – 31,7%, obsługa nieruchomości i firm – 18,4%, budownictwo – 14,1%, pozostała działalność usługowa – 10%, a także przetwórstwo przemysłowe – 9%.

Wśród przedsiębiorstw zlikwidowanych w 2006 roku najwięcej zanotowano firm handlowych – 39,3%, a także reprezentujących sekcje: obsługa nieruchomości i firm – 16,4%, budownictwo (12%) oraz przetwórstwo przemysłowe (11%). Wśród sektorów, w których większy był udział MŚP zlikwidowanych niż nowo powstałych, były branże: przetwórstwo przemysłowe, hotele i restauracje, handel i naprawy, transport oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę. W pozostałej działalności usługowej, obsłudze nieruchomości i firm oraz budownictwie więcej firm zakładano niż likwidowano.

Tab. 69. Struktura branżowa MŚP zarejestrowanych w rejestrze REGON w 2006 roku

Przekrój terytorialny	Sekcja PKD	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Własność zagraniczna	Nowo utworzone	Zlikwidowane
Wielkopolska	Górnictwo	0,04%	0,08%	0,18%	0,05%	0,05%
	Przetwórstwo przemysłowe	2,33%	11,78%	24,45%	8,86%	10,72%
	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	1,34%	0,06%	0,36%	0,04%	0,07%
	Budownictwo	0,85%	11,56%	5,59%	14,11%	11,79%
	Handel i naprawy	0,67%	33,69%	39,05%	31,70%	39,26%
	Hotele i restauracje	1,18%	2,63%	2,30%	2,76%	3,49%
	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	0,67%	6,68%	5,27%	4,75%	5,95%
	Pośrednictwo finansowe	0,57%	3,51%	4,95%	3,76%	3,63%
	Obsługa nieruchomości i firm	29,59%	15,61%	14,50%	18,43%	16,41%
	Administracja publiczna	9,47%	0,54%	0,04%	0,28%	0,03%
	Edukacja	40,16%	1,62%	0,59%	2,35%	1,73%
	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	5,62%	4,97%	0,95%	2,92%	2,22%
	Pozostała działalność usługowa	7,52%	7,28%	1,78%	9,98%	4,62%

Źródło: „Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007” PARP, 2008

Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w dużej mierze uzależniony jest od sprawnego systemu instrumentów i instytucji wspierających przedsiębiorczość. W Wielkopolsce działa około 100 takich jednostek. Ich oferta jednak nie zawsze odpowiada zapotrzebowaniu. Wśród instytucji otoczenia biznesu wyróżnić można zarówno placówki działające na zasadzie non profit, jak i komercyjne. Są to wszelkiego rodzaju ośrodki i centra wspie-

rania przedsiębiorczości (w tym agencje rozwoju), inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory i parki technologiczne, izby gospodarcze i przemysłowo-handlowe, ośrodki innowacji i technologii, punkty konsultacyjne, informacyjne, instytucje finansowe itp. Większość z tych organizacji prowadzi działalność informacyjną, szkoleniowo-doradczą lub związaną z pośrednictwem między przedsiębiorcami a uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi. W ostatnich latach w Wielkopolsce obserwuje się wzrost znaczenia przedsięwzięć związanych ze szkoleniem przedsiębiorców z wykorzystaniem funduszy europejskich, głównie Europejskiego Funduszu Społecznego.

Większość instytucji otoczenia biznesu skupiona jest w Poznaniu, co w dużej mierze ogranicza możliwości dotarcia do nich przedsiębiorcom z innych obszarów województwa. Innym znaczącym problemem jest mała liczba instytucji wspierania przedsiębiorstw działających na zasadzie non profit, zakładanych przez samorzady lub organizacje pozarządowe, a także instytucji finansowych, zajmujących się funduszami pożyczkowymi, poręczeniowymi, gwarancyjnymi, kapitału początkowego czy wysokiego ryzyka.

Specyficzną formą wsparcia przedsiębiorczości jest działalność samorządów lokalnych, które dla wykorzystania lokalnych potencjałów stworzyły podstrefy specjalnych stref ekonomicznych, zlokalizowanych w innych województwach oraz parki inwestycyjne. Na obszarze takich stref i parków, obok inwestowania w infrastrukturę, stosowane są proinwestycyjne instrumenty polityki finansowej, jak np.: obniżenie stawek podatków lokalnych, wprowadzenie dla inwestorów 5-letniego całkowitego zwolnienia z podatku od nieruchomości oraz inne podobne ulgi. Poza podstrefami SSE, które zostaną omówione w dalszej części, w Wielkopolsce funkcjonują m.in.: Konińska Strefa Inwestycyjna „Tania Energia”, Wielkopolskie Centrum Logistyczne niedaleko Konina, Grodziska Strefa Przemysłowa oraz Śremski Park Inwestycyjny.

Konkluzje:

- **znaczna dynamika i mobilność gospodarcza MŚP,**
- **zróżnicowanie przestrzenne rozmieszczenia podmiotów sektora MŚP w regionie,**
- **niewystarczająca oferta (ilościowa, jakościowa i lokalizacyjna) instytucji wspierających biznes.**

3.2.2. Inwestycje

Jednym z czynników rozwoju przedsiębiorczości w województwie wielkopolskim jest skuteczne pozyskiwanie kapitału, zarówno rodzimego, jak i zagranicznego. Wielkopolska, dysponując bogatą ofertą obiektów i terenów inwestycyjnych, zaliczana jest do grona województw o najwyższej atrakcyjności inwestowania w Polsce. Przesądzają o tym w szczególności takie czynniki, jak np.: dostępność komunikacyjna, obecność instytucji otoczenia biz-

nesu, duża chłonność rynku, ponadprzeciętny poziom rozwoju przemysłu, zaawansowany stopień procesu transformacji.

Poziom atrakcyjności inwestycyjnej określany jest syntetyczną miarą uwzględniającą wskaźniki cząstkowe wybranych czynników wpływających na atrakcyjność regionu. W opracowaniu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową z 2008 roku region Wielkopolski znalazł się na 4 miejscu wśród województw o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej za: śląskim, mazowieckim i dolnośląskim. W 2007 roku Wielkopolska zajmowała w tym rankingu 5 miejsce. Przy konstruowaniu wskaźnika syntetycznego wzięto pod uwagę następujące wskaźniki cząstkowe: dostępność transportową, koszty i zasoby pracy, chłonność rynku zbytu, infrastrukturę społeczną i gospodarczą, poziom rozwoju gospodarczego, stopień ochrony i stan środowiska naturalnego oraz aktywność województw wobec inwestorów.

Szczególne miejsce pod względem atrakcyjności inwestycyjnej zajmuje miasto Poznań, znajdując się obok Warszawy i Wrocławia w czołówce miast wojewódzkich. Stolica regionu uzyskała wysoką ocenę ratingową wydaną przez Moody's Investors Service, jedną z najwyższych wśród polskich miast (Baa1). Na taką pozycję miasta wpływają m.in.: wysoka jakość rynku pracy, korzystny klimat społeczny, obecność jednostek badawczo-rozwojowych, relatywnie wysoka jakość infrastruktury technicznej, dostępność komunikacyjna i aktywność marketingowa. Mniej korzystnie wypadają oceny jakości infrastruktury otoczenia biznesu, kosztów prowadzenia działalności gospodarczej oraz wymogów formalnych związanych z założeniem i dalszym funkcjonowaniem przedsiębiorstw. Wśród miast zajmujących znaczące lokaty w rankingach dotyczących atrakcyjności inwestycyjnej wysokie pozycje zajmują inne wielkopolskie miasta o znaczeniu subregionalnym: Gniezno, Leszno, Kalisz, Konin, Ostrów Wlkp. i Piła.

Istotą działalności proinwestycyjnej w regionie jest oferta preferencji przygotowanych dla przedsiębiorstw, dotycząca zarówno instrumentów ekonomicznych, jak i finansowych. Szczególne zachęty dotyczą inwestorów wprowadzających nowoczesne technologie, generujących duże zatrudnienie i prowadzących działalność gospodarczą o proekologicznym charakterze.

Na terenie województwa zlokalizowane są podstrefy czterech specjalnych stref ekonomicznych (Kamiennogórskiej SSE – Ostrów Wlkp. i Raczyce, Wałbrzyskiej SSE INVEST-PARK – Krotoszyn, Leszno, Września i Śrem, Łódzkiej SSE – Nowe Skalmierzyce, Koło, Turek i Ostrzeszów oraz Kostrzyńsko-Słubickiej SSE – Chodzież, Swarzędz i Poznań). W rejonie blisko Poznania powstały dwa parki technologiczne (Poznański Park Naukowo-Technologiczny oraz Nickel Technology Park Poznań). Poza tym w regionie znajdują się parki inwestycyjne, przemysłowe i inkubatory przedsiębiorczości.

Punktem wyjścia dla oceny wielkości nakładów inwestycyjnych w Wielkopolsce jest analiza aktualnego stanu środków trwałych w gospodarce narodowej. W 2007 roku wartość środków trwałych w gospodarce narodowej województwa wyniosła 184,2 mld zł, co stanowiło 8,93% wartości krajowej. Niespełna 2/3 wartości brutto środków trwałych umiejscowionych było w sektorze prywatnym, w tym 54,6% w przedsiębiorstwach, w których liczba pracujących przewyższała 9 osób. W przeliczeniu na 1 mieszkańca Wielkopolski wartość brutto

środków trwałych wyniosła 54,4 tys. zł, nieznacznie przewyższając średnią krajową. W całym okresie od 1999 do 2007 roku w regionie obserwowany był przyrost wartości brutto środków trwałych na 1 mieszkańca rzędu 5% rocznie.

Tab. 70. Środki trwałe w gospodarce narodowej

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej w mln zł										
Ogółem		1 346 009,0	1 444 804,0	1 523 153,8	1 605 823,6	1 675 322,3	1 747 888,7	1 826 906,7	1 913 333,2	2 061 215,1
sektor publiczny	Polska	720 638,7	742 708,0	696 998,6	720 013,6	727 681,8	737 937,9	756 737,1	791 243,4	832 561,7
sektor prywatny		625 369,8	702 095,8	826 155,2	885 810,0	947 640,4	1 009 950,8	1 070 169,6	1 122 089,8	1 228 653,4
Ogółem		113 534,1	122 589,8	126 857,2	132 869,7	142 672,3	153 880,9	162 854,1	171 813,6	184 208,0
sektor publiczny	Wielkopolska	53 646,2	55 869,5	50 397,8	52 135,4	54 812,4	57 784,7	60 417,0	62 746,4	67 290,6
sektor prywatny		59 887,9	66 720,3	76 459,4	80 734,3	87 859,9	96 096,2	102 437,1	109 067,3	116 917,3
Wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej na 1 mieszkańca w zł	Polska	34 822,4	37 387,3	39 426,7	42 016,9	43 867,4	45 787,6	47 878,6	50 185,2	54 077,9
	Wielkopolska	33 836,9	36 475,3	37 718,0	39 600,0	42 462,9	45 726,0	48 290,0	50 855,0	54 388,7

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Tab. 71. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w mln zł											
Ogółem		125 954,4	133 160,2	121 362,9	109 265,9	110 859,8	120 466,7	131 054,8	154 880,3	191 713,5	
sektor publiczny	Polska	47 716,3	46 313,2	38 695,2	34 770,8	35 196,6	38 432,9	45 679,3	52 391,9	61 413,6	
sektor prywatny		78 238,2	86 846,9	82 667,6	74 495,1	75 663,2	82 033,8	85 375,6	102 488,4	130 300,0	
Ogółem		11 242,7	11 872,6	11 528,7	10 318,2	12 259,1	12 774,9	12 774,3	14 092,9	16 504,5	
sektor publiczny	Polska	3 252,4	3 248,2	3 355,6	2 758,8	3 195,4	3 366,8	3 979,8	4 298,4	4 570,5	
sektor prywatny		7 990,3	8 624,4	8 173,1	7 559,4	9 063,8	9 408,1	8 794,5	9 794,5	11 934,1	
Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej na 1 mieszkańca w zł	Polska	3 258,5	3 445,8	3 141,5	2 858,9	2 902,8	3 155,7	3 434,6	4 062,4	5 029,8	
	Wielkopolska	3 350,7	3 532,6	3 425	3 077,4	3 648,6	3 796,1	3 787,9	4 171,3	4 873,1	
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób w mln zł	Polska	90 993,8	92 045,3	82 550,9	63 082,9	65 220,2	73 042,2	79 214,4	94 238,8	119 154,5	
	Wielkopolska	8 487,2	8 897,9	7 781,4	6 328,1	7 950,8	7 956,2	7 259,5	8 644,0	10 270,2	
	Podregiony	pilski	x	618,6	431,9	389,1	476,8	595,0	580,5	783,1	923,2
		poznański	x	x	x	755,4	1 178,5	1 155,7	1 258,9	1 593,2	1 758,4
		kaliski	x	x	x	742,3	778,7	946,7	1 021,6	1 059,4	1 324,8
		leszczyński	x	x	x	582,4	844,0	1 240,4	967,7	1 011,9	1 100,7
		koniński	x	x	x	661,5	697,1	655,1	763,8	1 117,8	1 700,8
m. Poznań	x	4 954,9	4 261,5	3 197,4	3 975,7	3 363,3	2 667,0	3 078,6	3 462,4		
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób na 1 mieszkańca w zł	Polska	2 378	2 406	2 159	1 651	1 708	1 913	2 076	2 472	3 126	
	Wielkopolska	2 541	2 660	2 323	1 886	2 366	2 364	2 153	2 559	3 032	
	Podregiony	pilski	x	1 531	1 067	960	1 176	1 466	1 428	1 927	2 267
		poznański	x	x	x	1 445	2 230	2 159	2 319	2 894	3 139
		kaliski	x	x	x	1 114	1 169	1 421	1 532	1 588	1 986
		leszczyński	x	x	x	1 088	1 573	2 308	1 796	1 874	2 033
		koniński	x	x	x	1 019	1 074	1 008	1 176	1 720	2 615
m. Poznań	x	8 510	7 356	5 540	6 925	5 892	4 696	5 449	6 173		

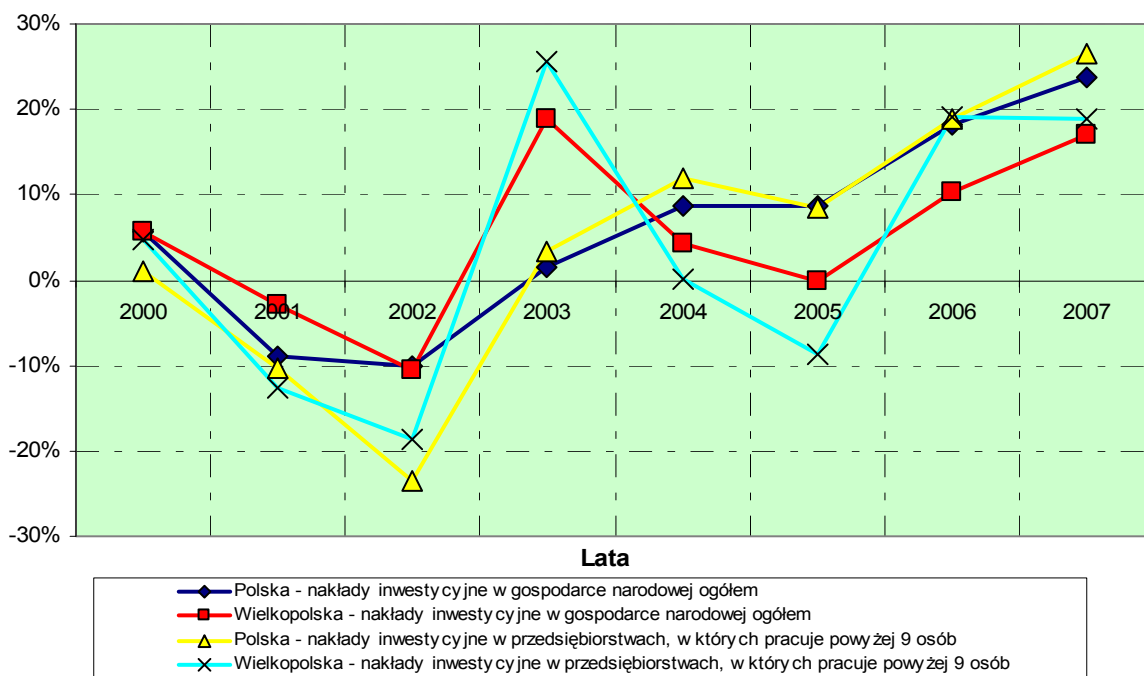
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Nakłady inwestycyjne w województwie w 2007 roku osiągnęły wielkość 16,5 mld zł, co stanowiło 8,61% wartości tych nakładów w całym kraju. Około 72,3% wszystkich nakładów dotyczyło sektora prywatnego (11,9 mld zł), w tym 62,2% przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób (10,3 mld zł).

Województwo Wielkopolskie charakteryzuje się wysokimi nakładami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca. W 2007 roku wartość tych nakładów wyniosła 4 873,1 zł na 1 mieszkańca i po raz pierwszy od 1999 roku była niższa od średniej krajowej (5 029 zł na 1 mieszkańca). W przypadku przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób wielkość nakładów inwestycyjnych wyniosła 3 032 zł na mieszkańca przy średniej krajowej na poziomie 3 126 zł. Spośród podregionów największą wartością nakładów w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca charakteryzował się podregion miasto Poznań z wartością prawie dwukrotnie wyższą od średniej krajowej oraz podregion poznański (powyżej 103% średniej krajowej). Pozostałe podregiony cechowały się wartością wskaźnika niższą nawet od średniej dla województwa.

Coroczne, coraz bardziej dynamiczne przyrosty nakładów inwestycyjnych notuje się od 2003 roku. W przedsiębiorstwach o liczbie pracowników powyżej 9 osób w roku 2007 nastąpił ponad 18-procentowy przyrost nakładów w stosunku do roku 2006, przy średnim przyroście w kraju 26,4%. Tempo przyrostu nakładów inwestycyjnych w województwie od 2004 roku jest jednak niższe od średniej dynamiki dla kraju. W efekcie tego w Wielkopolsce odnotowano w 2007 roku po raz pierwszy spadek średniej wielkości nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca poniżej średniej krajowej.

Ryc. 49. Dynamika zmian nakładów inwestycyjnych w latach 2000-2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Do podregionów o największym przyroście nakładów należą podregiony: poznański, koniński i pilski, w których w 2007 roku w porównaniu z 2002 wzrosły one ponad dwukrotnie. Najmniejszym wzrostem w tym okresie charakteryzował się podregion miasto Po-

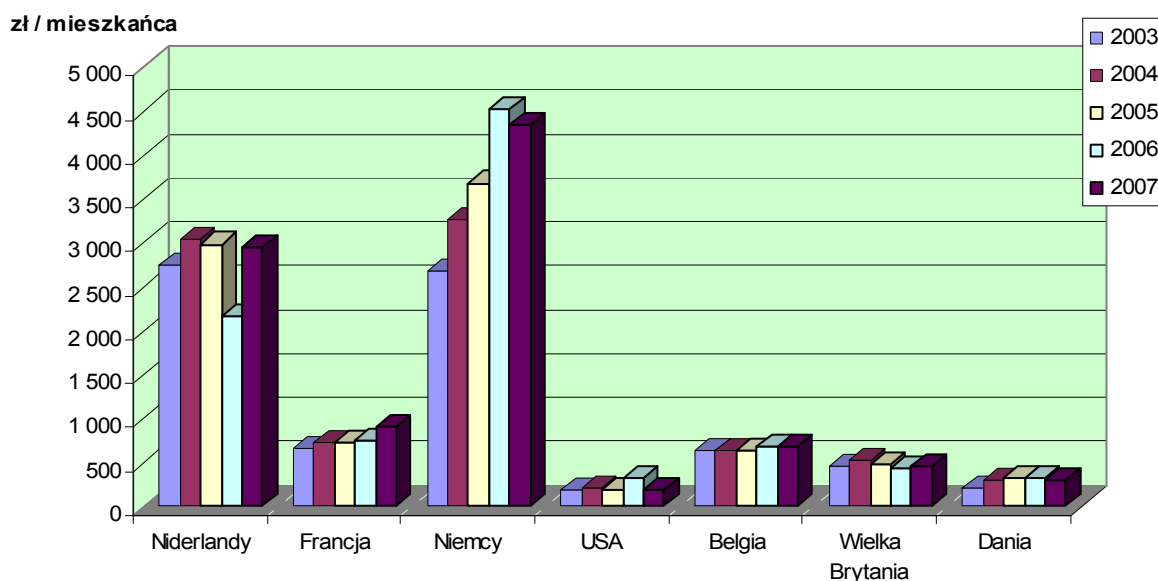
znań z przyrostem nie przekraczającym 9%. Zdecydowane spadki nakładów odnotowano w tym podregionie w latach 2000, 2001, 2004 i 2005.

Wysoki poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach to w części zasługa inwestycji zagranicznych, które doprowadziły do powstania wielu nowych oraz rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych. Główną zaletą inwestycji zagranicznych stało się nie tylko tworzenie nowych miejsc pracy oraz transfer nowych technologii (zob. Badania i rozwój), ale również przyczynianie się do tzw. efektu mnożnikowego, poprzez generowanie sieci kooperacyjnych oraz zwiększanie zatrudnienia u dostawców.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się znaczącym zaangażowaniem kapitału zagranicznego, który odgrywa szczególną rolę w rozwoju przedsiębiorczości w regionie. Na koniec 2007 roku funkcjonowało około 5,5 tys. przedsiębiorstw z udziałem tego kapitału. Szacuje się, że wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych zaangażowanych w Wielkopolsce zbliża się do poziomu 9 mld USD, przy czym w samym roku 2007 zainwestowano w regionie ponad 600 mln USD. Największe zainteresowanie inwestorów towarzyszy sektorowi produkcyjnemu (2/3 nakładów), w następnej kolejności sektorowi usług (1/7 nakładów) oraz handlu (1/7). W sektorze produkcyjnym najwięcej środków zainwestowano w branżę motoryzacyjną, spożywczą, chemiczną i farmaceutyczną, przetwórstwo papiernicze i poligrafie, produkcję maszyn i urządzeń (w tym urządzeń elektrycznych). W ostatnich latach znaczący jest także udział sektora finansowego oraz rosnący w coraz większym tempie udział handlu.

Inwestycje zagraniczne odegrały istotną rolę w restrukturyzacji wielkopolskich przedsiębiorstw po 1989 roku. Pojawienie się inwestorów zagranicznych wpłynęło na modernizację zakładów, a w szczególności unowocześnienie ich technologii. Wiele renomowanych firm światowych ulokowało na terenie Wielkopolski inwestycje związane w szczególności z transferem innowacji produktowej, technologicznej i organizacyjnej. Wiele produktów osiągnęło dzięki temu międzynarodowe standardy jakości.

Największy kapitał ulokowały w Wielkopolsce firmy z krajów Europy Zachodniej. Te kraje to w szczególności: Niemcy (1/3 zainwestowanego kapitału), Holandia, Francja, Belgia, Wielkiej Brytania, Dania, Irlandia i Szwecja, zaś spoza Europy: Stany Zjednoczone i Japonia. Do grona największych inwestorów zagranicznych zaliczyć można: pochodzące z Niemiec Beiersdorf AG (kosmetyki), Bahlsen (żywność), Reemtsma AG (wyroby tytoniowe), Volkswagen (samochody), MAN (autobusy); z Wielkiej Brytanii Glaxo Smith Kline (farmaceutyki); z USA Wrigley Company (żywność), Kraft Foods (żywność) i Exide (akumulatory), z Japonii Bridgestone (opony samochodowe) i Matsushita (baterie elektryczne); z Holandii Philips Lighting (centrum produkcyjne i logistyczne); ze Szwajcarii Nestle (żywność) i z Irlandii Allied Irish Bank (sektor bankowy).

Ryc. 50. Kapitał zagraniczny ulokowany w Wielkopolsce wg krajów pochodzenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Według danych GUS w 2007 roku w Wielkopolsce zarejestrowanych w rejestrze REGON było 5 456 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, w których pracowało ponad 186 tys. osób (22% ogółu pracujących w Wielkopolsce). W tym samym roku w całej Polsce było 61 546 takich podmiotów i zatrudniały one łącznie 1 454 tys. osób (17% ogółu pracujących w kraju). Prawie połowę podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce stanowiły mikroprzedsiębiorstwa, 26% podmioty zatrudniające 10-49 pracowników, 19% przedsiębiorstwa średniej wielkości, zaś tylko 8,5% przedsiębiorstwa duże, zatrudniające powyżej 250 osób. Z roku na rok obserwuje się stopniowy przyrost liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

Rosnące zaangażowanie kapitału zagranicznego w wielkopolskich spółkach (w 2007 roku – 11,7 mld zł), znacząco przyczyniło się do wysokiego poziomu wydatków inwestycyjnych w tych podmiotach. W 2007 roku osiągnęły one 6,3 mld zł (8,4% wydatków spółek z udziałem kapitału zagranicznego funkcjonujących w Polsce).

Tab. 72. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	Polska	48 973	51 503	54 336	57 782	61 546
	Wielkopolska	4 409	4 652	4 900	5 155	5 456
Pracujący	Polska	1 023 427	1 112 341	1 186 148	1 313 359	1 453 733
	Wielkopolska	112 254	132 777	147 226	167 187	186 342
Kapitał zagraniczny (mln zł)	Polska	97 021	104 002	111 028	123 197	131 857
	Wielkopolska	8 541	9 644	10 218	10 489	11 661
Wydatki inwestycyjne (mln zł)	Polska	45 807	46 596	55 070	66 098	75 128
	Wielkopolska	5 261	4 952	4 726	5 307	6 335

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Koncentracja kapitału występuje w szczególności w Poznaniu i okolicach, czego główną przyczyną jest chęć wykorzystania przez inwestorów istniejącego już potencjału gospodarczego, infrastruktury oraz koncentracji wysoko wykwalifikowanych kadr siły roboczej. Aż 80% podmiotów z kapitałem zagranicznym zlokalizowane jest łącznie w podregionach: miasto Poznań i poznańskim. Pozostałe obszary województwa cechują się niedoborem inwestycji zagranicznych.

Konkluzje:

- **wysoka atrakcyjność inwestycyjna regionu, największych ośrodków miejskich oraz niektórych gmin,**
- **stosunkowo wysoki w skali kraju poziom nakładów inwestycyjnych,**
- **znacząca rola kapitału zagranicznego w gospodarce regionu.**

3.2.3. Innowacyjność przedsiębiorstw

Jednym z głównych czynników rozwoju przedsiębiorczości jest szeroko rozumiana działalność innowacyjna. W pierwszej kolejności to obecność lub nie innowacji decyduje o sile konkurencyjności przedsiębiorstw. W 2007 roku w województwie działalność innowacyjną prowadziła około ¼ przedsiębiorstw.

Wielkopolskie przedsiębiorstwa cechuje stosunkowo niski poziom innowacyjności. Przyczyny takiego stanu to przede wszystkim: ograniczone możliwości finansowania działań badawczych, brak systemów motywacyjnych i instytucjonalnych mogących wpływać na szerszą współpracę jednostek z sektora nauki i B+R z podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą, słaby przepływ informacji i słabe rozpoznanie mechanizmów rynkowych. Niskie wykorzystanie przez wielkopolskie firmy źródeł innowacji, jakimi są uczelnie i instytuty badawcze, wynika przede wszystkim z niedostosowania oferty tych jednostek do potrzeb przedsiębiorstw oraz braku kontaktów między podmiotami gospodarczymi a jednostkami B+R.

Głównym odbiorcą innowacji jest przede wszystkim przemysł. Wśród branż, w których na innowacje ponosi się w Wielkopolsce największe nakłady, wyróżnić można: przetwórstwo rolno-spożywcze, przemysł maszynowy i produkcję wyrobów z surowców niemetalicznych. Inwestycje o charakterze innowacyjnym stanowią w tym przypadku nakłady na wszelkiego rodzaju maszyny i urządzenia służące podnoszeniu efektywności i opłacalności produkcji.

Pod względem wielkości nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle województwo zajmuje jedną z ostatnich lokat w skali kraju. W 2007 roku nakłady na innowacje wyniosły w liczbach bezwzględnych około 1,5 mld zł, co stanowiło zaledwie 7,4% wartości dla Polski. Udział nakładów na innowacje w regionie w stosunku do nakładów w kraju z roku na rok maleje. Dla porównania w 1999 wskaźnik udziału wynosił 15,1%, w 2002 już 10,8%, w 2005 – 10,1%, zaś w 2007 zaledwie 7,4%.

Najważniejszymi źródłami innowacji, na które przeznaczano środki finansowe, były zazwyczaj pomysły i zasoby własne firmy. W strukturze nakładów dominowały przede wszystkim środki przeznaczane na badania i rozwój, wyposażenie oraz technikę przemysłową.

W województwie wielkopolskim aż 70,4% środków pochodziło ze źródeł własnych, 23,2% z kredytów bankowych i tylko 2% z zagranicy. W kraju ze źródeł własnych pochodziło 74,8% nakładów, z kredytów tylko 14,3%, zaś środki pozyskane na innowacje z zagranicy były porównywalne z nakładami budżetowymi i wyniosły około 1,1%.

Tab. 73. Działalność innowacyjna w Wielkopolsce

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle wg źródeł finansowania w mln zł										
Ogółem	Polska	16 295,6	12 234,7	11 501,4	13 848,1	15 511,6	15 628,1	14 669,9	16 558,1	20 222,9
własne		x	x	x	9 053,0	10 359,5	12 319,9	11 186,1	13 189,4	15 128,6
budżetowe		x	x	x	140,3	114,3	166,5	249,9	265,3	225,1
pozyskane z zagranicy		x	x	x	99,5	157,4	173,0	141,8	255,6	220,4
kredyty bankowe		x	x	x	3 100,6	2 127,2	2 441,2	1 995,3	2 321,1	2 888,1
Ogółem	Wielkopolska	2 466,6	1 459,2	1 110,7	1 507,6	2 407,0	1 450,4	1 476,4	1 602,8	1 488,9
własne		x	x	x	598,1	670,2	1 066,9	1 010,5	1 189,7	1 047,9
budżetowe		x	x	x	14,7	2,3	13,6	21,5	35,9	12,1
pozyskane z zagranicy		x	x	x	x	5,9	16,3	12,6	49,7	28,6
kredyty bankowe		x	x	x	287,5	278,4	234,7	355,0	301,5	345,9

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Analiza zmian w czasie nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle pokazuje, że dla Polski widoczny jest trend wzrostowy wielkości tych nakładów, natomiast w przypadku Wielkopolski ich spadek. W 2007 roku w regionie w porównaniu z rokiem 2006 nastąpił spadek nakładów na działalność innowacyjną o 7,1%, natomiast w stosunku do 1999 aż o 39,6%.

Pod względem udziału firm innowacyjnych województwo zajmuje jedno z ostatnich miejsc w kraju. Zaledwie 28,2% przedsiębiorstw poniosło w 2007 roku nakłady na działalność innowacyjną, co przy średniej krajowej na poziomie 31,8%, jest udziałem dalece niezadowalającym. Niższy udział od Wielkopolski miały tylko trzy województwa: zachodniopomorskie, łódzkie i lubuskie.

W Wielkopolsce zauważalny jest stosunkowo niski poziom nakładów przypadających na 1 przedsiębiorstwo. W 2007 roku w regionie średnio na 1 przedsiębiorstwo prowadzące działalność innowacyjną przypadało 3 981 tys. zł tych nakładów, przy średniej krajowej na poziomie 5 899 tys. zł. Jedną z barier w tym zakresie jest brak wsparcia rynku kapitałowego (np. venture i seed capital). Inną są często obawy samych przedsiębiorców przed ryzykiem związanym ze zbyciem nowych produktów oraz brak bazy rozwojowej dla innowacyjności.

Z roku na rok coraz mniejsze środki przeznaczane są na badania i rozwój w szczególności w przemyśle maszynowym i spożywczym jak również chemicznym i gumowym. Dalsze utrzymywanie się tego procesu może stanowić poważne zagrożenie dla konkurencyjności wielkopolskich przedsiębiorstw produkcyjnych.

Szansą dla poprawy innowacyjności wielkopolskich przedsiębiorstw są niewątpliwie fundusze unijne. Krajowe programy operacyjne i Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny oraz inne środki pomocowe powinny przyczynić się do wprowadzania innowacji, poprawy wykorzystania potencjału badawczego dla wzrostu konkurencyjności regionu oraz budowy nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej, zgodnie z zapisami Regionalnej Strategii Innowacji. Od zaradności samych Wielkopolan zależy, czy słaby obecnie poziom innowacyjności regionu ulegnie poprawie, czy też dysproporcje w stosunku choćby do średniego poziomu krajowego będą się pogłębiać.

Konkluzje:

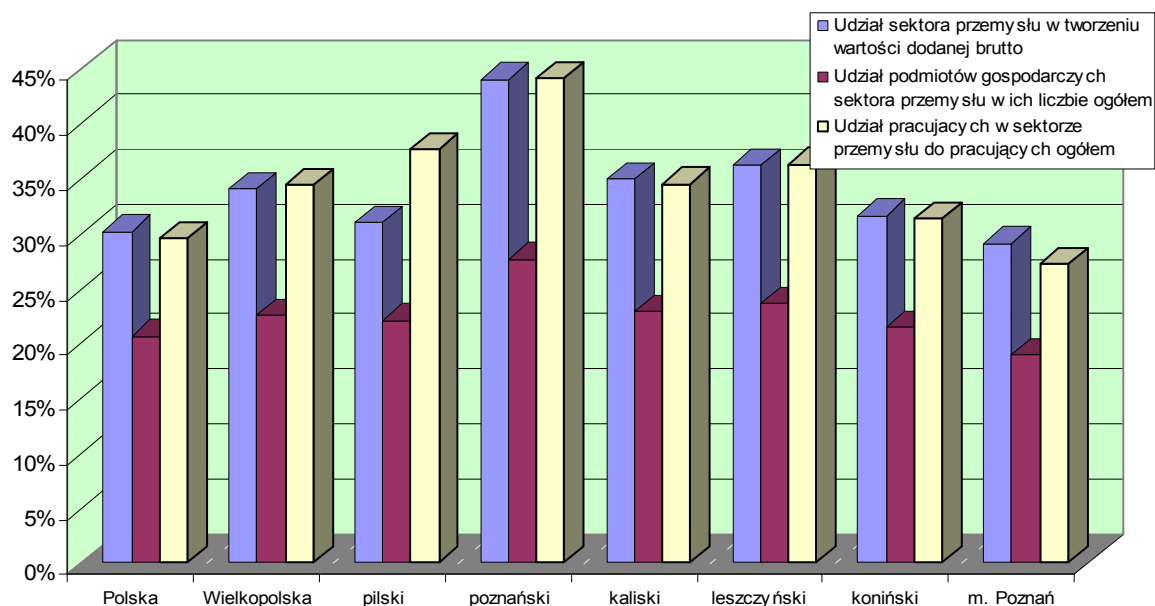
- **niski poziom innowacyjności wielkopolskich przedsiębiorstw oraz mała liczba firm innowacyjnych,**
- **zmniejszające się z roku na rok, i tak już jedno z najniższych w kraju, nakłady na działalność innowacyjną,**
- **postępujące zmniejszanie się nakładów na innowacyjność poważnym zagrożeniem dla konkurencyjności wielkopolskiej gospodarki.**

3.3. Przemysł

W gospodarce województwa wielkopolskiego ważną rolę odgrywa sektor przemysłu²³. W sektorze tym działalność prowadzi blisko ¼ wielkopolskich podmiotów gospodarczych, będących źródłem utrzymania ponad 34% ogółu pracujących. Dostarczają one istotną część wartości dodanej brutto wytworzonej w Wielkopolsce (30,1% w 2006 roku). W skali kraju sektor wyróżnia się wysoką wartością wskaźnika produkcji sprzedanej na jednego zatrudnionego. W odniesieniu do wskaźników poziomu krajowego, pod względem potencjału przemysłowego i efektów produkcyjnych, Wielkopolska zajmuje trzecią lokatę tuż za województwami mazowieckim i śląskim. Poszczególne wartości wskaźników charakteryzujących potencjał przemysłu Wielkopolski przewyższają zdecydowanie średnie krajowe i to zarówno jeśli chodzi o udział sektora przemysłu w tworzeniu regionalnej wartości dodanej, udział podmiotów gospodarczych sektora w ogólnej liczbie podmiotów, jak i udział pracujących w przemyśle w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej regionu.

²³ W ogólnym założeniu sektor przemysłu obejmuje przemysł i budownictwo, a więc zgodnie z obowiązującą w latach 2004-2007 klasyfikacją PKD następujące sekcje: C (górnictwo), D (przetwórstwo przemysłowe), E (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę) oraz F (budownictwo).

Ryc. 51. Potencjał sektora przemysłu w gospodarce regionu w 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Wielkopolska cechuje się dużym zróżnicowaniem przestrzennych funkcji produkcyjnych. Najbardziej rozwinięte pod tym względem są duże ośrodki miejskie z Poznaniem, Kaliszem i Koninem na czele oraz Piła, Leszno, Ostrów Wlkp. i Gniezno. Biorąc pod uwagę podział Wielkopolski na jednostki NUTS 3, największym potencjałem sektora przemysłu charakteryzuje się podregion poznański i miasto Poznań, zaś najmniejszym podregion pilski. W podregionie poznańskim jest najwyższy udział podmiotów gospodarczych w liczbie podmiotów ogółem. W przypadku podregionu miasto Poznań, udział sektora przemysłu w strukturze wartości dodanej brutto oraz w liczbie podmiotów gospodarczych jest najniższy wśród wielkopolskich podregionów.

W przemysłowym krajobrazie Wielkopolski obecni są europejczy a nawet światowi (od niedawna również azjatyccy) partnerzy gospodarczy. Produkcja przemysłowa w regionie wyróżnia się ponadprzeciętną wartością na jednego zatrudnionego. W roku 2007 zanotowano jeden z wyższych wśród polskich regionów wskaźników wzrostu nakładów inwestycyjnych, z których najwięcej (ponad 1/3) trafia właśnie do sektora przemysłowego.

Struktura przemysłu w Wielkopolsce jest zróżnicowana. Wysoka kultura rolna sprzyja przetwórstwu rolno-spożywczemu. W kraju region wyróżnia się szczególnie w produkcji: koncentratów obiadowych, mączki ziemniaczanej, wyrobów spirytusowych, konserw warzywnych, czekolady, a także serów, mleka, masła, słodyczy, mięsa i wędlin. Znaczący udział powyższych wyrobów w produkcji krajowej wynika przede wszystkim z bogatego zaplecza surowcowego i tradycji wytwarzania, ale także znaczących inwestycji zagranicznych koncernów, jak np. Nestle, Unicom Bols, Kraft Foods, Bahlsen czy Wrigley.

Silną pozycję w przemyśle regionu zajmuje produkcja pojazdów mechanicznych, maszyn i aparatury elektrycznej. Szczególne znaczenie ma tu produkcja samochodów oso-

bowych, samochodów ciężarowych i ciągników, autobusów oraz wagonów pasażerskich. Wśród producentów dominują przedsiębiorstwa zagraniczne, jak Volkswagen, Skoda, czy MAN. Maszyny i urządzenia, których udział w produkcji krajowej jest największy, to przede wszystkim kuchenki gazowe z piekarnikami, chłodziarki i zamrażarki domowe oraz akumulatory. W regionie rozwijają się ponadto przemysły drzewny i meblarski, chemiczny, farmaceutyczny, sprzętu oświetleniowego, sprzętu gospodarstwa domowego, ceramiczny i szklarski, wyrobów z tworzyw sztucznych, oponiarski, włókienniczy i odzieżowy.

Bardzo ważną rolę, szczególnie w Wielkopolsce wschodniej, odgrywa przemysł wydobywczy, hutnictwo oraz produkcja energii.

W przemyśle i budownictwie regionu w 2007 roku funkcjonowało 81 345 podmiotów gospodarczych (10,5% podmiotów sektora całego kraju), które w 99,5% należały do sektora prywatnego. Najwięcej przedsiębiorstw produkcyjnych działało w podregionach: poznańskim (18 098) i miasto Poznań (17 314), zaś najmniej w podregionie pilskim, gdzie liczba podobnych podmiotów wynosiła 7 405. Cechą charakterystyczną wielkopolskiego przemysłu jest zdecydowana przewaga małych (90%) i średnich (7% ogółu) przedsiębiorstw, których zaletą jest duża mobilność i elastyczność w dostosowywaniu się do reguł gospodarki rynkowej. Największe przedsiębiorstwa produkcyjne zatrudniające powyżej 1 000 osób stanowią zaledwie 0,03% ogółu firm.

Tab. 74. Podmioty gospodarcze i pracujący²⁴ w sektorze przemysłu

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Podmioty gospodarki narodowej w sektorze przemysłu	Polska	698 902	715 402	728 344	740 545	747 915	738 747	741 605	748 642	774 301	
	Wielkopolska	71 262	73 260	74 511	75 843	76 823	76 037	76 678	77 807	81 345	
	Podregiony	pilski	6 773	6 783	6 946	7 045	6 977	6 827	6 920	7 154	7 405
		poznański	15 192	15 816	15 689	16 138	16 518	16 532	16 755	17 203	18 098
		kaliski	11 705	12 200	12 537	12 892	13 006	12 668	12 537	12 706	13 201
		leszczyński	11 760	11 900	12 096	12 192	12 299	12 083	12 102	12 377	13 111
		koniński	9 369	9 580	9 905	10 239	10 510	10 553	10 897	11 436	12 216
		m. Poznań	16 463	16 981	17 338	17 337	17 513	17 374	17 467	16 931	17 314
Pracujący w sektorze przemysłu	Polska	3 622 241	3 240 732	3 071 798	2 886 112	2 827 011	2 840 326	2 887 330	2 985 836	3 121 099	
	Wielkopolska	358 137	331 071	320 728	309 377	315 861	329 740	333 852	338 988	356 069	
	Podregiony	pilski	38 433	36 629	34 735	34 065	33 676	34 428	36 405	37 833	39 563
		poznański	59 944	56 903	53 449	51 908	58 080	61 563	64 656	66 650	71 492
		kaliski	66 977	61 685	59 479	57 779	57 652	60 742	62 753	64 487	66 992
		leszczyński	52 515	50 707	51 322	50 731	53 056	55 025	56 634	56 412	59 192
		koniński	61 489	56 368	53 911	52 151	49 635	51 845	51 088	51 972	54 808
		m. Poznań	78 779	68 779	67 832	62 743	63 762	66 137	62 316	61 634	64 022

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

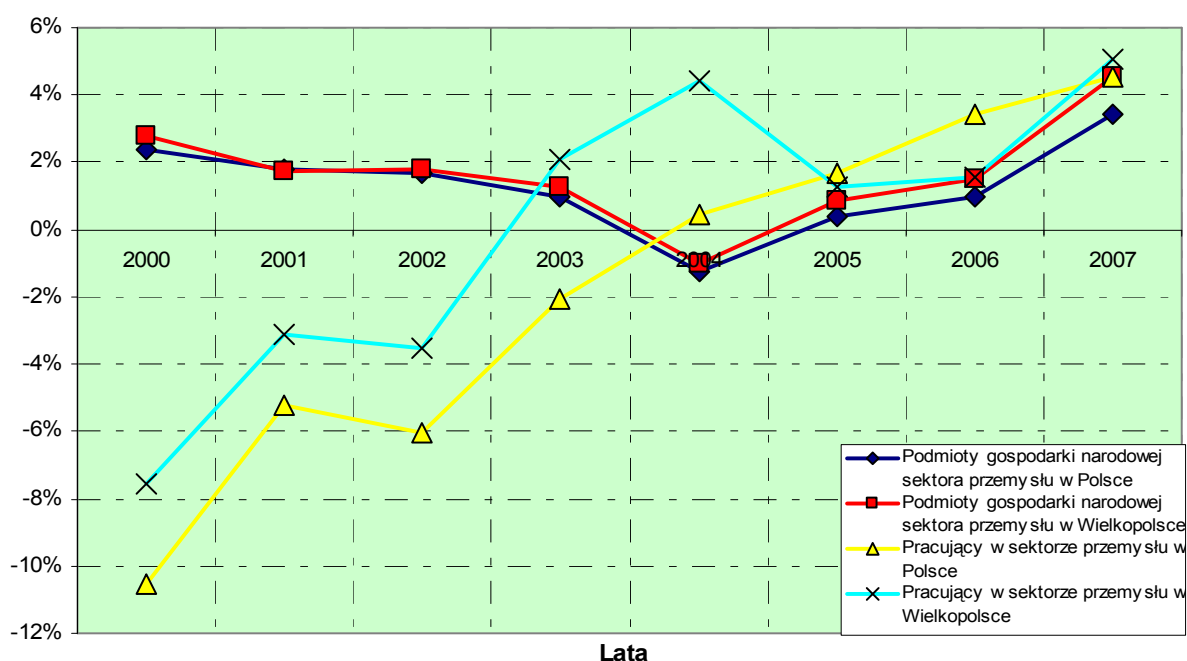
²⁴ Jako pracujących rozumie się osoby zatrudnione w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób; z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe); w 2003 wg faktycznego miejsca pracy, a od 2004 wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

W 2007 roku w sektorach przemysłowym i budowlanym łącznie na terenie Wielkopolski pracowało 356 069 osób (11,4% pracujących w przemyśle i budownictwie w kraju), co stanowiło około 35% ogółu pracujących w całej gospodarce narodowej regionu. Największa liczba pracujących w przemyśle była w podregionie poznańskim (71 492) i kaliskim (66 992), a najmniejsza w podregionie pilskim (39 563).

Na 1 000 mieszkańców Wielkopolski w 2007 roku 105,1 osób pracowało w przemyśle i budownictwie (w kraju 81,9 osób). Średnio w Wielkopolsce w 2007 roku w jednym przedsiębiorstwie sfery przemysłowo-budowlanej pracowały 4,4 osoby, podczas gdy w całym kraju analogiczny wskaźnik wynosił 4,0 osoby. Wśród podregionów województwa, najwyższą wartość wskaźnika pracujących przypadających na 1 przedsiębiorstwo osiągnęły przedsiębiorstwa w podregionie pilskim (5,3 osoby / 1 przedsiębiorstwo), zaś najniższą w podregionie miasto Poznań (3,7 osoby).

Znaczenie przemysłu w gospodarce Wielkopolski – po jego osłabieniu w okresie do 2002 roku – w ostatnich latach stopniowo ulega zwiększeniu. Świadczy o tym m.in. rosnąca od 2002 roku (po uprzednim zauważalnym spadku) dynamika wzrostu liczby pracujących w tym sektorze. Dynamika przyrostu liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w przemyśle, wzrastająca od 2004 roku w coraz szybszym tempie, jest dobrą ilustracją potwierdzającą tezę o zwiększającej się roli przemysłu w gospodarce regionu. Tezę taką potwierdza również wzrastająca z roku na rok wielkość produkcji sprzedanej przemysłu (wyrażona w cenach bieżących) oraz zwiększanie się udziału wartości dodanej wytworzonej w przemyśle i budownictwie.

Ryc. 52. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych i pracujących w sektorze przemysłu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

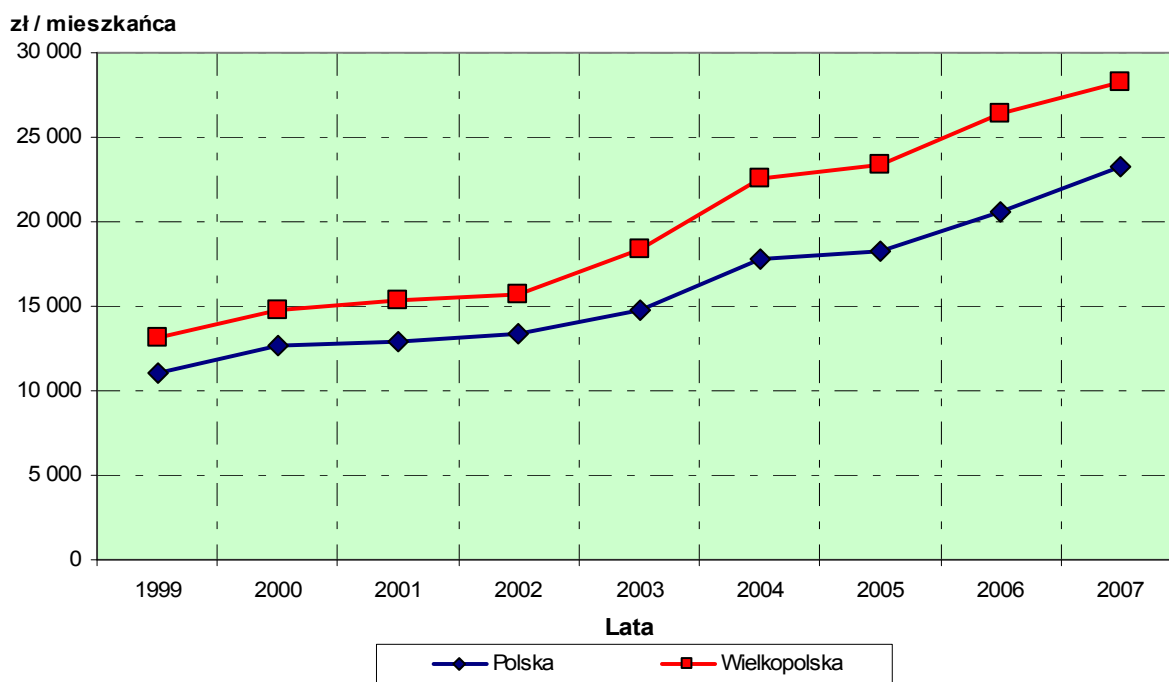
Wielkość produkcji sprzedanej przemysłu wyrażona w liczbach bezwzględnych i w przeliczeniu na 1 mieszkańca, osiąga w Wielkopolsce ponadprzeciętny w skali kraju poziom. W 2007 roku podmioty prowadzące działalność w przemyśle wytworzyły 95 799 mln zł produkcji sprzedanej, co stanowiło 10,8% całej krajowej produkcji sprzedanej. W strukturze sprzedaży w obu przypadkach dominowała działalność produkcyjna. W przeliczeniu na 1 mieszkańca produkcja sprzedana wyniosła w przypadku regionu 28 285 zł i była o ponad 5 000 zł wyższa od średniej krajowej. W roku 2007 w porównaniu do 2006 roku nastąpił zdecydowany wzrost dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu zarówno na poziomie krajowym (12,8% wzrostu), jak i regionalnym (7,4%). Jedne z najwyższych wskaźników w całej omawianej perspektywie czasowej przyniósł rok 2006, w którym w porównaniu z rokiem 2005 w kraju nastąpił wzrost o 12,3%, zaś w samej Wielkopolsce aż o 13,1%.

Tab. 75. Produkcja sprzedana przemysłu

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Produkcja sprzedana przemysłu w mln zł (ceny bieżące)	Polska	427 494,5	488 800,8	500 780,7	511 337,4	564 622,3	678 521,4	698 710,8	784 721,1	884 975,2
	Wielkopolska	44 049,5	49 516,0	51 463,8	52 767,2	61 704,4	75 781,7	78 868,4	89 218,6	95 798,8
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w zł	Polska	11 059,6	12 648,7	12 960,0	13 379,3	14 784,3	17 774,5	18 311,4	20 582,6	23 218,2
	Wielkopolska	13 128,2	14 732,9	15 302,0	15 726,6	18 364,8	22 518,7	23 386,3	26 407,7	28 285,2
Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (rok poprzedni = 100%)	Polska	x	114,3%	102,5%	102,1%	110,4%	120,2%	103,0%	112,3%	112,8%
	Wielkopolska	x	112,4%	103,9%	102,5%	116,9%	122,8%	104,1%	113,1%	107,4%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ryc. 53. Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca

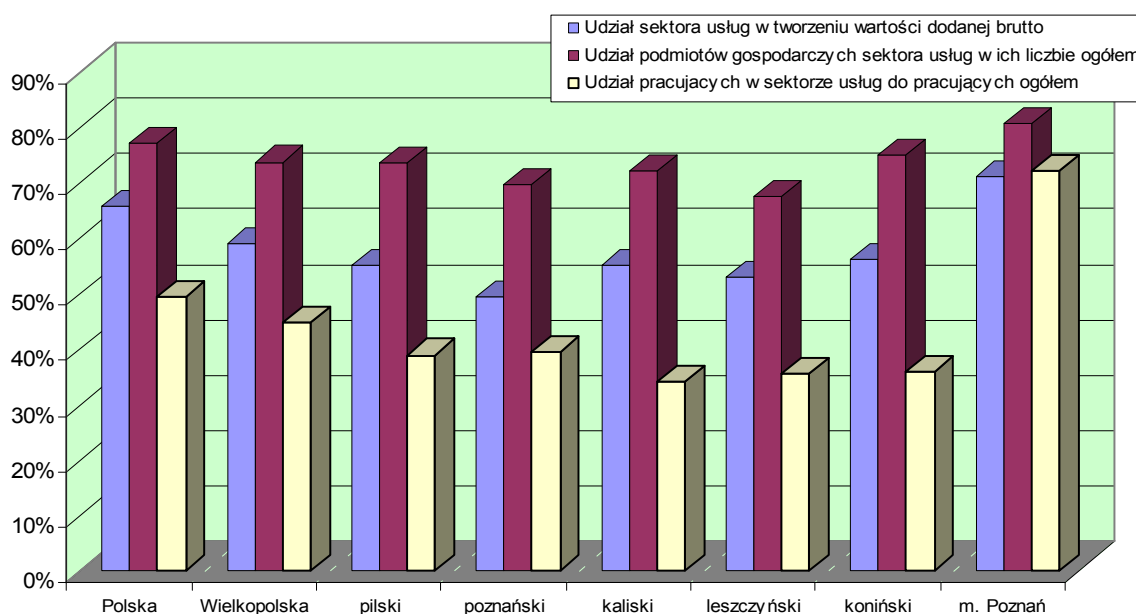
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Konkluzje:

- **znaczący w skali kraju potencjał przemysłowy Wielkopolski,**
- **zróżnicowanie struktury branżowej przemysłu w regionie,**
- **zdecydowana przewaga małych przedsiębiorstw produkcyjnych w strukturze podmiotów sektora,**
- **duży stopień przestrzennego zróżnicowania rozwoju przemysłu w Wielkopolsce,**
- **ponadprzeciętna wartość wskaźnika produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca.**

3.4. Usługi

Dominującym sektorem w gospodarce regionu Wielkopolski są usługi. W 2006 roku w usługach w rejestrze REGON zarejestrowanych było 73,6% ogółu podmiotów funkcjonujących w regionie, które zatrudniały łącznie 44,5% ogółu pracujących. Przedsiębiorstwa usługowe wytworzyły w 2006 roku 59% wartości dodanej brutto województwa, przy czym aż 45,7% wytworzono w usługach rynkowych. Wskaźniki wskazują na wysoką produktywność tego sektora gospodarki.

Ryc. 54. Potencjał sektora usług w gospodarce Wielkopolski w 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Województwo wielkopolskie cechują niższe od średnich krajowych wartości wskaźników określających znaczenie tego sektora dla gospodarki. Udział podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcjach związanych z usługami w 2006 roku był o 3,3 pkt. proc.

niższy (76,9% w kraju), udział pracujących w sektorze – o blisko 4,9 pkt. proc. niższy (49,4% w kraju), natomiast udział usług w wytworzonej wartości dodanej brutto był niższy o 6,6% od wskaźnika krajowego (65,6%). W porównaniu z latami wcześniejszymi w regionie obserwuje się stopniowy wzrost znaczenia sektora usług.

Region cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne stopnia rozwoju funkcji usługowych. Usługi największą rolę odgrywają w ośrodkach subregionalnych, gdzie ich udział w gospodarce jest największy. Wśród poszczególnych podregionów NUTS 3, zdecydowanie wyróżnia się miasto Poznań, w którym blisko 80% wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzi działalność usługową, pracujących w usługach jest ponad 70% ogółu pracujących w mieście, a cały sektor wytwarza 70% wartości dodanej brutto. Zdecydowanie niższe wartości odpowiednich wskaźników cechują podregiony: kaliski, koniński, leszczyński i poznański.

W Wielkopolsce w 2007 roku w sekcjach bezpośrednio związanych z usługami zarejestrowanych było 257 214 przedsiębiorstw (9,1% podmiotów sektora w całym kraju), z czego aż 28,6% (73 482) funkcjonowało w podregionie miasto Poznań. Najmniej takich podmiotów gospodarczych należących do tego sektora zarejestrowanych było w podregionie pilskim – 9,2% (23 727 podmioty). Od 2003 roku następował stopniowy przyrost liczby podmiotów gospodarczych sfery usług, przy czym największy dotyczył podregionu poznańskiego (13,2%) i podregionu miasto Poznań (6,2%). Jedynie w podregionach: kaliskim i pilskim nastąpił minimalny spadek liczby podmiotów.

Tab. 76. Podmioty gospodarcze i pracujący w sektorze usług

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007	
Podmioty gospodarki narodowej w sektorze usług (liczba)	Polska	2 731 594	2 752 382	2 785 254	2 795 740	2 817 216	
	Wielkopolska	244 883	246 487	251 905	254 539	257 214	
	Podregiony	pilski	23 883	23 530	23 651	23 846	23 727
		poznański	39 281	40 240	41 492	43 265	44 471
		kaliski	40 030	39 824	39 869	40 069	39 881
		leszczyński	34 017	34 350	34 775	35 292	35 414
		koniński	38 458	38 435	39 511	39 986	40 239
		m. Poznań	69 214	70 108	72 607	72 081	73 482
Pracujący w sektorze usług	Polska	4 684 596	4 762 848	4 882 941	4 987 641	5 187 135	
	Wielkopolska	407 235	418 060	426 055	439 628	459 814	
	Podregiony	pilski	36 775	37 094	38 117	38 967	39 194
		poznański	53 363	53 146	54 786	59 300	64 197
		kaliski	60 516	61 584	63 091	63 367	66 172
		leszczyński	49 071	49 898	51 500	54 987	60 108
		koniński	57 141	56 644	58 277	59 373	61 465
		m. Poznań	150 369	159 694	160 284	163 634	168 678

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Podobnie jak w przypadku przemysłu, usługi cechują się zdecydowaną przewagą ilościową przedsiębiorstw małych, w szczególności mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników (powyżej 95% przedsiębiorstw sektora).

Według danych GUS, w sektorze usług w regionie w 2007 roku pracowało 459 814 osób, tj. 8,9% ogółu zatrudnionych w usługach w całym kraju. Ponad 1/3 wszystkich pracujących w usługach w Wielkopolsce (168,7 tys. osób – 36,7%) skupiona była w mieście Poznaniu. Charakterystyczna w tym sektorze usług jest duża dynamika przyrostu liczby pracujących, zdecydowanie przewyższająca dynamikę przyrostu liczby przedsiębiorstw. W 2007 roku w porównaniu z rokiem 2003 nastąpił przyrost liczby osób pracujących w usługach o 12,9% w województwie i 10,7% w kraju. Wśród jednostek poziomu NUTS 3 największym tempem przyrostu liczby pracujących w tym sektorze charakteryzowały się podregiony: leszczyński (22,5%) i poznański (20,3%), zaś najniższym pilski (6,6%) i koniński (7,6%).

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Wielkopolsce w 2007 roku w usługach pracowało 135,6 osób. Wskaźnik ten był zbliżony do średniej krajowej (136 osób/1 000 mieszkańców). Wśród podregionów najwyższym wskaźnikiem wyróżniało się miasto Poznań z wynikiem 300,7 osób pracujących w usługach na 1 000 mieszkańców, podczas gdy pozostałe podregiony Wielkopolski wykazywały wartości zdecydowanie poniżej średniej województwa (94,5-114,6 osób/1 000 mieszkańców).

W 2007 roku liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo wyniosła 1,79 (średnia krajowa – 1,82 pracującego/przedsiębiorstwo), podczas gdy dla przemysłu podobne wskaźniki wynosiły odpowiednio 4,4 dla województwa i 4,0 dla kraju. Wśród podregionów jedynie w mieście Poznań średnia liczba osób pracujących w 1 przedsiębiorstwie usługowym była wyższa od średniej dla województwa, wynosząc 2,30 osoby.

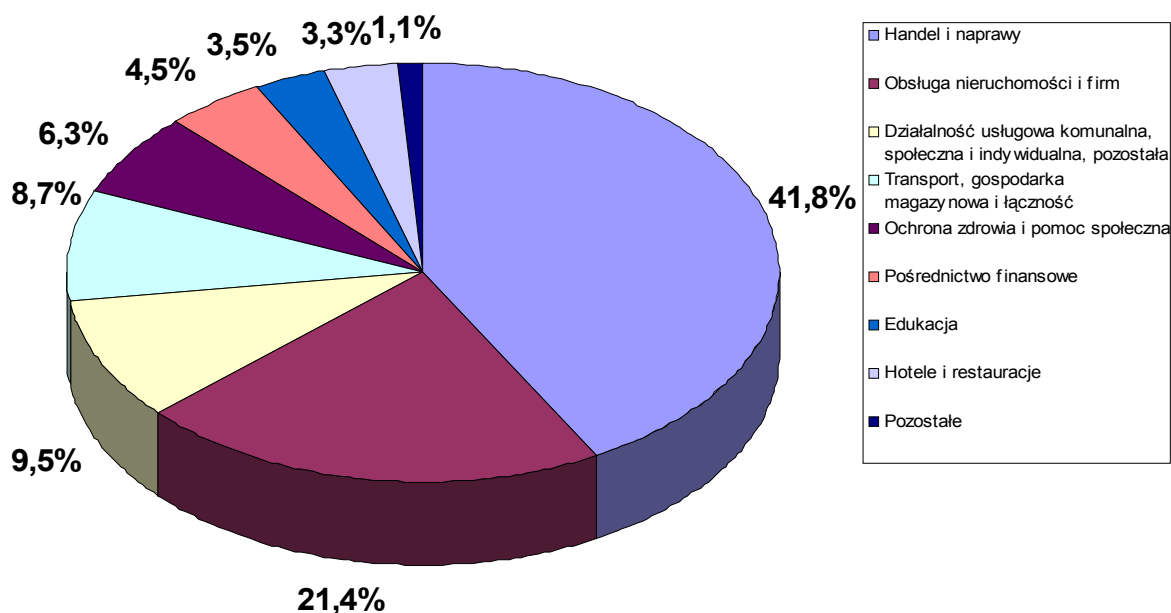
Największy udział w sektorze usług w województwie mają podmioty gospodarcze z sekcji „Handel i naprawy”. W 2006 roku jej udział w tworzeniu wartości dodanej brutto województwa wyniósł 20,4%. W Wielkopolsce zarejestrowanych jest ponad 107 tys. przedsiębiorstw tej sekcji (41,8% podmiotów sektora usług), w których pracuje 33,3% ogółu pracujących w usługach (dane za 2007 rok).

Znaczenie handlu w sektorze usług w województwie z roku na rok staje się coraz większe. W 2007 roku sprzedaż towarów w sekcji handel wyniosła 100,3 mld zł, podczas gdy jeszcze w roku 2003 była blisko dwukrotnie niższa (51,7 mld zł). Niezmiennie, około 58% wartości sprzedaży ogółem stanowi sprzedaż hurtowa (w $\frac{3}{4}$ stanowi ją sprzedaż towarów nieżywnościowych). W Wielkopolsce w 2007 roku funkcjonowało 34,2 tys. sklepów, przy czym w ostatnim czasie widoczna jest tendencja spadku liczby obiektów. Dotyczy to głównie obiektów mniejszych, bowiem temu procesowi towarzyszy jednoczesny szybki rozwój wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Wśród nich w Wielkopolsce dominują koncerny zagraniczne m.in.: Tesco, Kaufland, Jeronimo Martins, Auchan, Carrefour, Ikea, Lidl, Casino DT, Metro Group. Z grona wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, będących polską własnością, wyróżnić można m.in. supermarkety Chata Polska, POLOmarket oraz sieć sklepów Piotr i Paweł.

Spośród pozostałych sekcji sektora usług, znaczącą rolę w regionie odgrywają: „Obsługa nieruchomości i firm” (55 110 przedsiębiorstw – 21,4% ogółu podmiotów usługowych w gospodarce, zatrudniających 14,8% pracowników usług) oraz „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” (22 279 przedsiębiorstw – 8,7% przedsiębiorstw usługowych w regionie, zatrudniających 10,7% pracujących w usługach).

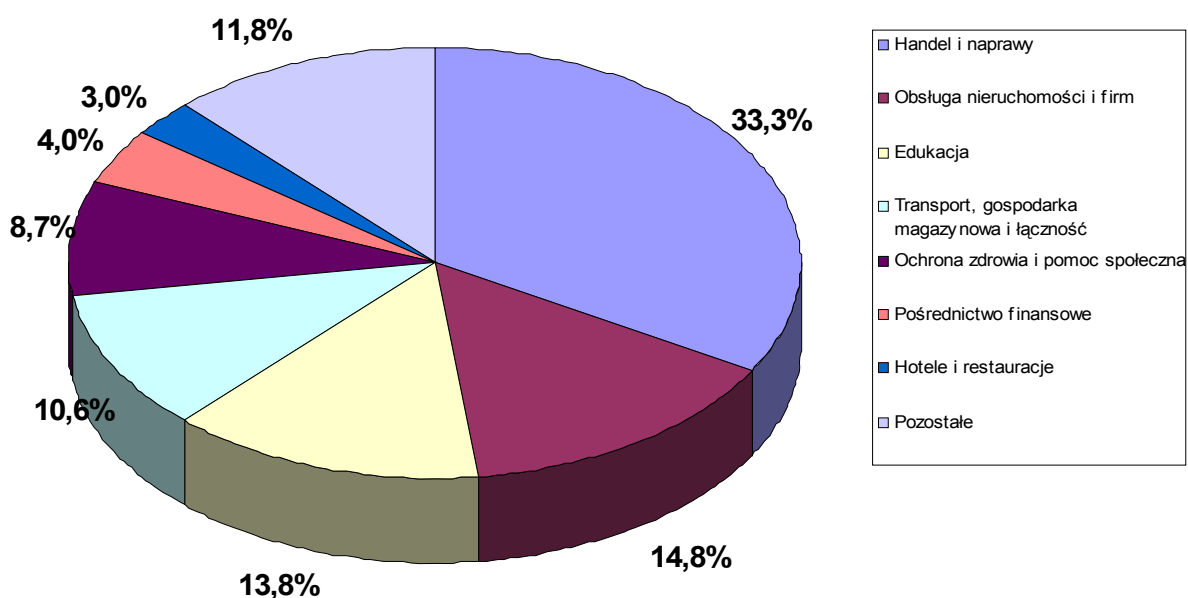
Specyficzną sekcją usług jest „Edukacja”, w której w 2007 roku 8 888 podmiotów gospodarczych, tj. 3,5% przedsiębiorstw sektora, skupiało aż 13,8% pracujących w usługach w województwie. Prawie połowę z nich stanowiły podmioty należące do sektora publicznego.

Ryc. 55. Podmioty gospodarcze sektora usług z podziałem na sekcje w 2007 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Ryc. 56. Pracujący sektora usług z podziałem na sekcje w 2007 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Szczególne miejsce w sferze usług województwa wielkopolskiego zajmują Międzynarodowe Targi Poznańskie, na których odbywają się największe imprezy wystawiennicze nie tylko w Polsce, ale również w Europie Środkowo-Wschodniej. Wśród innych podobnych instytucji, MTP sklasyfikowane są na 21 miejscu na świecie, wyprzedzając takie miasta, jak Barcelona, Moskwa, Brno, Londyn, czy Lipsk. Targi poznańskie, organizując rocznie około 50 imprez, posiadają ponad 50% udziału w całkowitej sprzedaży powierzchni targowej na polskim rynku. Zwiedza je 45% zwiedzających wszystkie polskie targi. Według „Raportu Polskiej Izby Przemysłu Targowego w Polsce” w 2007 roku w Międzynarodowe Targi Poznańskie Sp. z o.o. zorganizowały 50 imprez targowych z najwyższą w kraju wielkością wynajętej powierzchni targowej (289 965 m²). Aktualnie teren targów obejmuje 110 tys. m² powierzchni wystawienniczej w halach i 35 tys. m² na świeżym powietrzu.

Oprócz stolicy województwa, targi odbywają się również w innych subregionalnych ośrodkach regionu, mając z reguły charakter lokalny. W swej tematyce skupiają się głównie na promocji produktów, usług i osiągnięć lokalnych.

Konkluzje:

- **stopniowy wzrost znaczenia usług w gospodarce regionu,**
- **ponadprzeciętna efektywność usług w tworzeniu regionalnej wartości dodanej brutto,**
- **znaczne zróżnicowanie przestrzenne rozwoju usług w Wielkopolsce – największy potencjał skupiony w stolicy województwa,**
- **niska liczba pracujących przypadająca na 1 przedsiębiorstwo sektora,**
- **dominująca rola sekcji „Handel i naprawy” w sektorze usług,**
- **znacząca rola Międzynarodowych Targów Poznańskich w kraju i zagranicą.**

3.5. Badania i rozwój

Rozwój sektora badawczo-rozwojowego uzależniony jest od jakości kadry naukowo-badawczej, w szczególności jej wiedzy i doświadczenia oraz od infrastruktury wykorzystywanej w badaniach i pracach wdrożeniowych.

W Wielkopolsce w 2007 roku działalność badawczo-rozwojową prowadziło 105 podmiotów. Region pod tym względem zajmował 3 miejsce w kraju (9,18% udziału w liczbie podmiotów krajowych B+R) za województwami mazowieckim i śląskim. 72 jednostki (68,7%) sektora B+R z Wielkopolski związane były bezpośrednio z sektorem przedsiębiorstw (w kraju wskaźnik ten wyniósł 65,5%). Od roku 2002 liczba jednostek sektora B+R wzrasta. Większość tych podmiotów skoncentrowana jest przede wszystkim w Poznaniu. Znajduje się tu 85% jednostek B+R w województwie.

Szczególną rolę w sektorze B+R pełnią uczelnie wyższe, oprócz działalności dydaktycznej, prowadzące również działalność badawczo-rozwojową. Wielkopolskie jednostki B+R specjalizują się m.in. w oprogramowaniu komputerowym, optoelektronice, nanotechnologii, matematyce, fizyce i chemii, a także biologii, biotechnologii i biochemii. Ważną rolę ośrodka poznańskiego podkreśla obecność placówek naukowych PAN, szczycących się osiągnięciami w badaniach o charakterze molekularnym, genetycznym, biotechnologicznym i immunologicznym. W skali kraju wyróżnia się Poznańskie Centrum Superkomputerowo Sieciowe, zlokalizowane przy Instytucie Chemii Bioorganicznej UAM oraz Centrum Badań Kosmicznych w Borówcu niedaleko Kórniku. Zdecydowana większość ośrodków badawczo-rozwojowych oraz centralnych laboratoriów znajdujących się na terenie województwa to jednostki państwowe, utworzone w celu prowadzenia badań naukowych, prac badawczo-rozwojowych oraz wdrożeniowych w ściśle określonych dziedzinach (tzw. jednostki resortowe).

Ogółem w województwie w 2007 roku w B+R zatrudnionych było 12 683 osób (10,4% zatrudnienia w działalności B+R w kraju – 3 miejsce za województwami mazowieckim i małopolskim). Zdecydowaną większość – 68% – stanowili pracownicy naukowo-badawczy, zaś tylko 8,8% – technicy i pracownicy równorzędni. W całym kraju zatrudnienie w działalności B+R wyniosło 121 623, przy czym 80% tej zbiorowości stanowiło grupę pracowników naukowo-badawczych, a 11,1% techników i pracowników równorzędnych. Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej na przestrzeni ostatnich 9 lat w województwie jest mniej więcej na podobnym poziomie, z lekką tendencją wzrostową. Zwiększa się udział zatrudnionych w B+R w Wielkopolsce w stosunku do zatrudnionych w B+R w całym kraju. Od 2000 roku wskaźnik ten zwiększył się z 9,3% do 10,4%.

Tab. 77. Działalność badawczo-rozwojowa

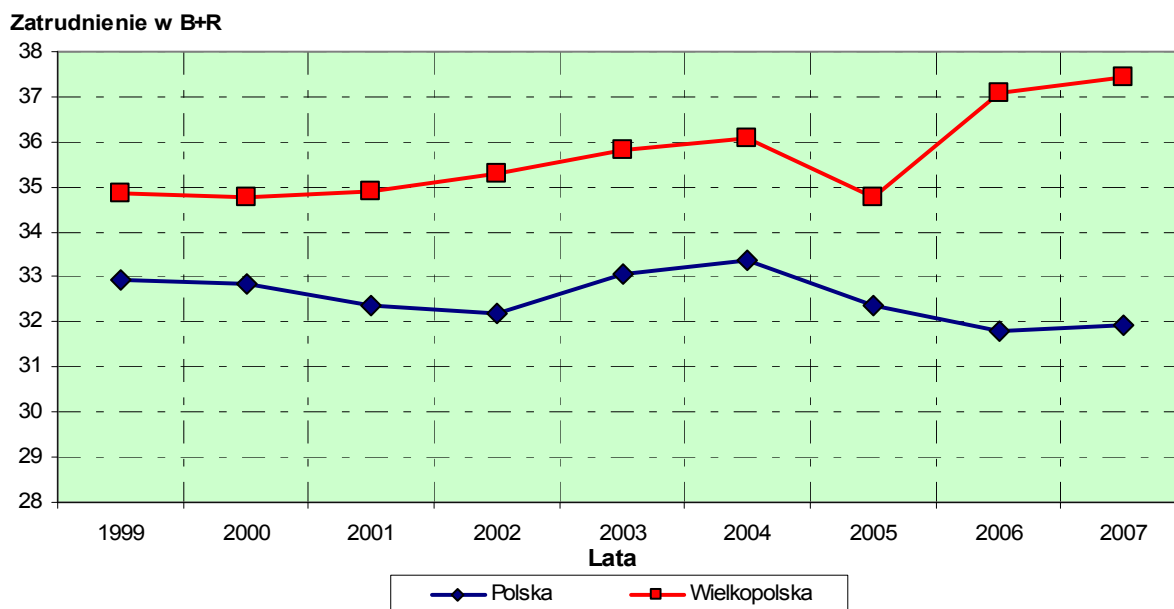
Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Jednostki prowadzące działalność badawczo-rozwojową (liczba)										
Ogółem	Polska	955	860	920	838	925	957	1 097	1 085	1 144
sektor przedsiębiorstw		640	539	600	428	548	587	699	676	749
Ogółem	Wielkopolska	95	82	83	62	74	71	86	88	105
sektor przedsiębiorstw		70	57	59	35	46	45	60	59	72
Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej										
Ogółem	Polska	126 000	125 614	123 840	122 987	126 241	127 356	123 431	121 283	121 623
pracownicy naukowo-badawczy		86 318	88 189	89 596	90 842	94 400	96 531	97 875	96 374	97 289
technicy i pracownicy równorzędni		22 011	20 298	18 279	17 458	16 851	15 686	13 989	13 533	13 500
pozostały personel		17 671	17 127	15 965	14 687	14 990	15 139	11 567	11 376	10 834
Ogółem	Wielkopolska	11 643	11 638	11 696	11 847	12 031	12 136	11 730	12 532	12 683
pracownicy naukowo-badawczy		7 685	6 587	7 559	7 884	8 081	8 321	8 365	8 564	8 628
technicy i pracownicy równorzędni		1 631	1 614	1 606	1 410	1 390	1 160	1 133	1 115	1 112
pozostały personel		2 327	2 437	2 531	2 553	2 560	2 655	2 232	2 853	2 943

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Charakterystyczny wśród pracowników zatrudnionych w Wielkopolsce w działalności badawczo-rozwojowej jest duży odsetek osób nie posiadających wyższego wykształcenia (21,8% w Wielkopolsce, 13,6% - średnia dla kraju). Spośród zatrudnionych w regionie: 7,5% stanowiły osoby z tytułem naukowym profesora (w kraju 7,9%), 8,5% ze stopniem naukowym doktora habilitowanego (9,6% w kraju), a 29,3% ze stopniem doktora (w kraju 35,5%).

Kadra naukowo-badawcza Wielkopolski charakteryzuje się wysoką jakością i konkurencyjnością w skali europejskiej, co jest efektem wieloletniej tradycji naukowej. Kapitał ludzki sfery B+R w regionie prezentuje się zdecydowanie lepiej niż stan infrastruktury służącej rozwojowi, który w większej mierze uzależniony jest od mechanizmów finansowania sektora. W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców zatrudnienie w działalności B+R w 2007 roku wyniosło 37,4 osób i było wyższe niż średnie w kraju, gdzie wskaźnik ten wynosił 31,9 osób.

Ryc. 57. Zatrudnienie w B+R na 10 000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Pośrednictwem pomiędzy światem nauki i badań a gospodarką w zakresie upowszechniania transferu i komercjalizacji technologii zajmują się instytucje określone jako: ośrodki innowacji, instytucje pomostowe, infrastruktura transferu technologii, czy katalizatory innowacji. W Wielkopolsce ta infrastruktura „otoczenia biznesu” wykazuje niedoskonałość jakościową i ilościową oraz nierównomierność w rozmieszczeniu na obszarze regionu. Efektem takiej sytuacji są słabe relacje między sferą naukową i badawczą a sektorem gospodarczym, sprawiające, że potencjał badawczo-rozwojowy Wielkopolski jest słabo wykorzystany. W Wielkopolsce zlokalizowane są następujące instytucje wspierające sferę B+R:

- centra transferu technologii (zajmujące się transferem i komercjalizacją technologii) – Leszno, Kalisz, Konin, Piła, Poznań,
- inkubatory technologiczne (specjalizujące się w pomocy doradczej, technicznej i lokalowej dla nowo powstałych przedsiębiorstw technologicznych) – Kalisz, Poznań,

- akademickie inkubatory przedsiębiorczości (pomoc poprzez asystę w tworzeniu nowych firm, których właścicielami są studenci, absolwenci, doktoranci i pracownicy naukowi, w otoczeniu instytucji naukowych i szkół wyższych) – Poznań,
- parki technologiczne, w tym naukowo-technologiczne i przemysłowo-technologiczne (których głównym celem jest stworzenie skupisk przedsiębiorstw i animacja innowacyjnego środowiska przez łączenie usług biznesowych i różnych form pomocy dla tych firm) – Poznań.

Zdecydowana większość instytucji wspierających działalność B+R skupiona jest w stolicy województwa (12 jednostek), co ma związek z funkcjami Poznania jako jednego z największych ośrodków naukowych w Polsce. W innych obszarach Wielkopolski takie instytucje zlokalizowane są w: Kaliszu, Koninie i Pile (po 2 jednostki) oraz w: Kościanie, Lesznie i Ostrowie Wlkp.

W obszarze aglomeracji poznańskiej znajdują się jedyne w województwie parki technologiczne: zajmujący się tworzeniem i wspieraniem innowacyjnych przedsiębiorstw, promowaniem i wsparciem przedsiębiorczości akademickiej, optymalizacją procesu transferu technologii, a także wspieraniem uczestnictwa sektora B+R oraz przedsiębiorstw w Programach Ramowych UE – Poznański Park Naukowo Technologiczny przy Fundacji UAM w Poznaniu (powstały w 1995 r.) oraz w pełni komercyjny, stwarzający przedsiębiorcom możliwości na strategiczne, długofalowe i korzystne pod względem społecznym prowadzenie działalności gospodarczej, umożliwiający korzystanie z nieustannie poszerzanych sieci kooperacji oraz współpracę z placówkami badawczo-rozwojowymi – Nickel Technology Park Sp. z o.o. (powstały w 2002 r.). Oprócz tego, Poznań skupia szereg innych centrów transferu technologii m.in.: Uczelniane Centrum Innowacji i Transferu Technologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Centrum Wspierania Innowacji, Ośrodek Innowacji NOT, Wielkopolski Klub Techniki i Racjonalizacji, Centrum Transferu Technologii ICT w e-Gospodarce „CETEG”. W pozostałych częściach regionu centra wsparcia B+R, poza Centrum Innowacji i Transferu Technologii w Lesznie, ograniczone są generalnie do Ośrodków Innowacji NOT w Kaliszu, Lesznie i Pile.

Zarówno jakość kadry naukowo-badawczej, jak i stan infrastruktury służącej prowadzeniu badań i prac wdrożeniowych w dużej mierze uzależnione są od wielkości nakładów na działalność badawczo-rozwojową. Województwo wielkopolskie charakteryzuje się przeciętnymi nakładami inwestycyjnymi w tym zakresie. W 2007 roku ich wielkość wyniosła 563,7 mln zł w cenach bieżących, co stanowiło 8,45% wartości dla kraju (4 miejsce wśród województw po mazowieckim, małopolskim i śląskim). W porównaniu z latami wcześniejszymi odnotowuje się stopniowy coroczny przyrost nakładów na działalność B+R, tak na poziomie wojewódzkim, jak i krajowym. W Wielkopolsce w 2007 roku nakłady w cenach bieżących stanowiły 124% wartości z roku 2006 i aż 196% wartości z 1999.

Według podziału na kategorie, blisko 67,8% nakładów inwestycyjnych na B+R stanowiły wydatki bieżące, a 32,2% inwestycyjne (w tym nakłady na maszyny i urządzenia techniczne – 20,1%). W kategorii nakładów bieżących aż 38,5% (382,3 mld zł) stanowiły nakłady na badania podstawowe, 22,6% na badania stosowane, a 38,9% na prace rozwojowe.

Obserwuje się wzrost udziału nakładów na prace rozwojowe i badania stosowane kosztem zmniejszenia udziału nakładów na badania podstawowe.

Pod względem źródeł finansowania sektora B+R niezmiennie dominują nakłady budżetowe, które w regionie oscylują na poziomie około 41% ogółu nakładów, zaś w kraju ich udział jest nieznacznie większy i wynosi 45%. Dominująca rola źródeł finansowania budżetowego istotnie odróżnia zarówno Wielkopolskę, jak i cały kraj od reszty Europy, gdzie środki przeznaczone na B+R pochodzą głównie z gospodarki, co jest zjawiskiem zdecydowanie korzystniejszym. Jednak z roku na rok w regionie obserwuje się nieznaczny spadek udziału źródeł budżetowych w finansowaniu tego sektora, na rzecz innych źródeł.

Szczególną grupę nakładów na działalność badawczo-rozwojową stanowią środki pozyskane z zagranicy. W 2007 roku województwo pozyskało około 24,1 mln zł środków (4,3% całości nakładów na B+R), z których blisko 93% pochodziło z Unii Europejskiej i tylko 6% z zagranicznych przedsiębiorstw. W porównaniu z latami wcześniejszymi obserwuje się stopniowy wzrost udziału środków zagranicznych w finansowaniu sektora (jeszcze w 2003 roku udział ten wynosił 2,8%).

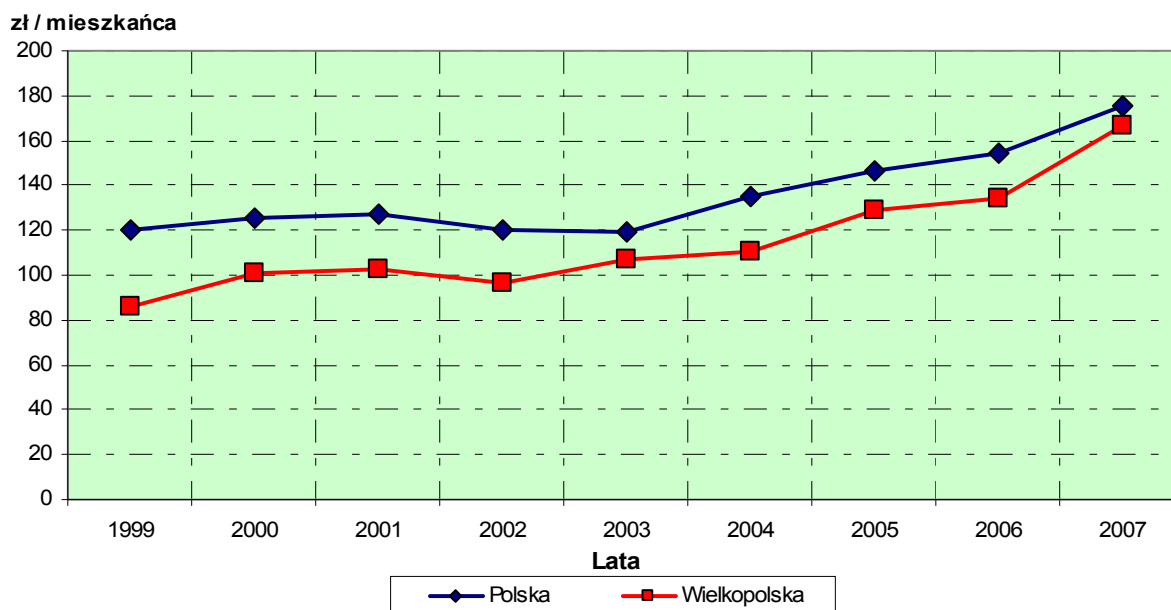
Tab. 78. Nakłady na działalność B+R

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w mln zł										
Ogółem	Polska	4 590,5	4 796,1	4 858,1	4 582,7	4 558,3	5 155,4	5 574,5	5 892,8	6 673,0
% PKB		0,75	0,70	0,64	0,59	0,56	0,56	0,57	0,56	x
budżetowe		2 304,5	2 580,5	2 589,7	2 503,2	2 498,3	2 616,9	2 617,5	2 802,2	3 059,6
Ogółem	Wielkopolska	287,4	337,3	345,2	324,7	358,2	372,6	435,5	454,7	563,7
% PKB		0,51	0,53	0,49	0,46	0,48	0,43	0,47	0,46	x
budżetowe		152,3	172,9	184,7	189,2	171,5	178,9	186,5	220,5	231,1
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca w zł	Polska	120,0	125,4	127,0	119,9	119,4	135,1	146,1	154,6	175,1
	Wielkopolska	86,1	100,8	103,0	96,8	106,6	110,7	129,1	134,6	166,4

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

W 2007 roku na każdego mieszkańca województwa wydatkowane zostało średnio 166,4 zł na działalność badawczo-rozwojową, przy średniej wartości dla kraju 175,1 zł. W porównaniu do 1999 roku nastąpiło zmniejszenie się różnic między wartościami wskaźników dla województwa i dla kraju. Dla przykładu różnica między wartościami wskaźników dla Wielkopolski i kraju w 2007 roku wyniosła 8,6 zł na 1 mieszkańca, podczas gdy w 2004 było to 24,3 zł, a w 1999 roku aż 33,9 zł. Przy utrzymaniu się podobnej tendencji w najbliższym czasie województwo powinno osiągnąć poziom średnich krajowych nakładów na B+R. Jest to przeciwieństwo sytuacji w całej grupie nakładów inwestycyjnych ogółem, gdzie dynamika nakładów na poziomie krajowym zdecydowanie przewyższa tempo przyrostu tych nakładów w Wielkopolsce (zob. część poświęcona Inwestycjom).

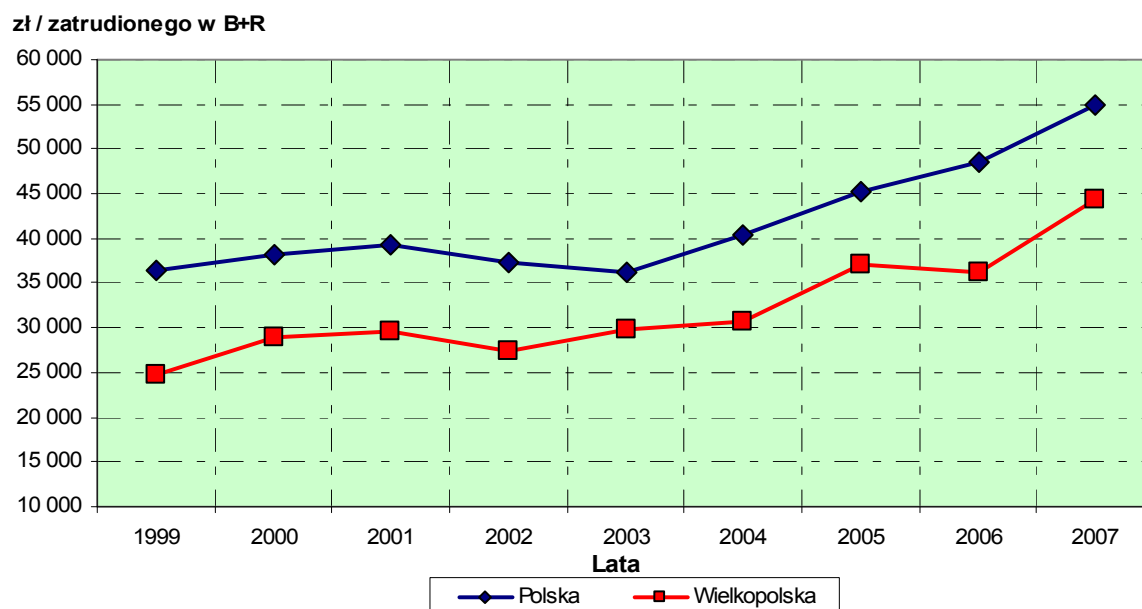
Ryc. 58. Nakłady na B+R na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Wartość nakładów na działalność B+R na 1 zatrudnionego w sektorze jest w Wielkopolsce od lat o blisko ¼ niższa od średniej krajowej i wynosi 44,4 tys. zł na 1 zatrudnionego (w kraju – 54,8 tys. zł).

Ryc. 59. Nakłady na B+R na 1 zatrudnionego w B+R

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Jedną z wypadkowych wielkości nakładów na działalność B+R jest stan aparatury naukowo-badawczej. Według publikacji GUS „Nauka i technika w 2007 r.” wartość aparatury

naukowo-badawczej ogółem w Wielkopolsce wyniosła w wartościach brutto 545 140 tys. zł, co stanowiło 9,3% wartości aparatury w całym kraju. Stopień jej zużycia osiągnął poziom 77% i był nieco wyższy niż średnie zużycie w Polsce (73,6%). Województwem o największym poziomie zużycia aparatury było lubuskie (93,3%), o najniższym – podkarpackie (62,4%). Przychód, jaki został wygenerowany w Wielkopolsce w 2007 roku poprzez wykorzystanie aparatury naukowo-badawczej osiągnął kwotę 59 575 tys. zł, co stanowiło 9,6% wartości dla kraju. Zauważalny jest wzrost wartości aparatury naukowo-badawczej oraz generowanego przez nią przychodu przy jednoczesnym spadku stopnia jej zużycia.

Istotnym efektem prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej są wynalazki i wzory użytkowe zgłaszane do Urzędu Patentowego RP w celu ochrony własności przemysłowej. W Wielkopolsce podmioty gospodarcze zgłosiły w 2007 roku 189 wynalazków (4 miejsce w Polsce za województwami mazowieckim – 474, śląskim – 406 i dolnośląskim – 323), co stanowiło 7,9% ogółu wynalazków w kraju. W tym samym czasie Urząd Patentowy RP udzielił 92 patentów na „wielkopolskie” wynalazki, co stanowiło jedynie 5,8% udzielonych patentów w kraju (6 miejsce za mazowieckim – 391, śląskim – 236, dolnośląskim – 219, małopolskim – 154 i łódzkim – 107). W porównaniu z latami poprzednimi obserwuje się w regionie wzrost liczby udzielanych patentów.

Jeśli chodzi o ochronę wzorów użytkowych, to w 2007 roku w regionie zgłoszono 48 takich wzorów (7,9% wartości dla kraju), zaś 50 wzorom udzielono ochrony prawnej (8,2% wartości dla kraju). Te wielkości sytuują region w grupie województw o przeciętnych wskaźnikach charakteryzujących ochronę własności wzorów użytkowych.

Tab. 79. Ochrona własności przemysłowej w Polsce

Zmienna	Przekrój terytorialny	2003	2004	2005	2006	2007
Wynalazki (liczba)						
zgłoszone	Polska	2268	2381	2028	2157	2392
	Wielkopolska	172	222	174	199	189
udzielone patenty	Polska	613	778	1054	1122	1575
	Wielkopolska	31	43	65	60	92
Wzory użytkowe (liczba)						
zgłoszone	Polska	732	648	600	625	604
	Wielkopolska	56	54	59	57	48
udzielone prawa ochronne	Polska	666	894	829	869	605
	Wielkopolska	81	82	60	91	50

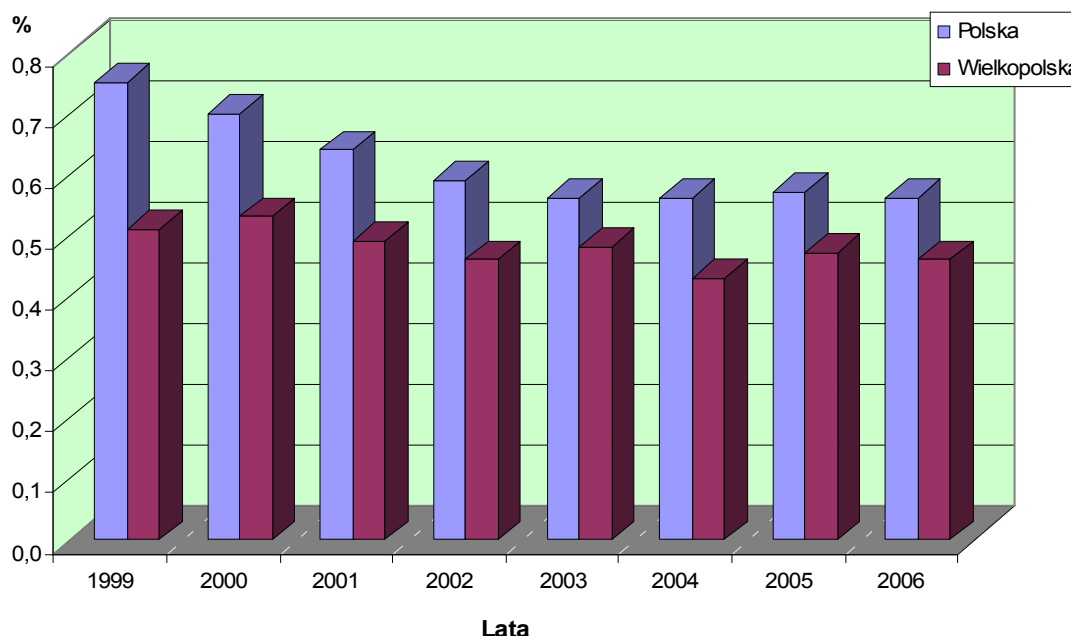
Źródło: Dane Urzędu Patentowego RP

Pewnego rodzaju alternatywą dla działalności badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach przemysłowych jest zawieranie umów dotyczących nabycia licencji zagranicznych. Ich liczba zarówno w Polsce, jak i samym województwie wielkopolskim z roku na rok rośnie. W 2007 roku w Wielkopolsce nabyte zostały w ten sposób 53 licencje. Jedynie firmy w województwie mazowieckim nabyły więcej licencji – 78. W całym kraju dokonano zakupu łącznie 437 licencji zagranicznych.

Pozycję sfery B+R w gospodarce stosunkowo dobrze ilustruje wskaźnik przedstawiający wielkość nakładów zaangażowanych w ten sektor w stosunku do wielkości PKB. W 2006 roku nakłady na B+R wyniosły w Wielkopolsce 0,46% PKB (6 miejsce w kraju za mazowieckim, małopolskim, łódzkim, pomorskim, lubelskim), podczas gdy dla całego kraju wskaźnik był wyższy i wynosił 0,56% PKB, a dla całej UE średnio około 1,8%. Są to wielkości niewystarczające i mało satysfakcjonujące. Z wieloletnich obserwacji Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości wynika jednak, że skłonność do inwestowania w badania i rozwój w Wielkopolsce z roku na rok rośnie. W okresie od 1999 do 2006 roku wartość nakładów na B+R po początkowym spadku od roku 2002 ustabilizowała się na poziomie 0,43-0,48%. Wskaźnik dla kraju w tym okresie wykazywał tendencję spadkową: od poziomu 0,75% do 0,56%, dzięki czemu Wielkopolska z roku na rok coraz bardziej zbliża się do obniżającej się średniej krajowej.

Zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej przyjętej przez Radę Europejską, Europa, chcąc dorównać pod względem poziomu rozwoju gospodarce USA, powinna dążyć do osiągnięcia wielkości nakładów w sferze B+R w wysokości 3% PKB, przy znaczącym udziale nakładów w sektorze przedsiębiorstw prywatnych. Choć określona wielkość wskaźnika nie jest w najbliższym czasie możliwa do osiągnięcia ani w przypadku Polski, ani tym bardziej w przypadku Wielkopolski, region powinien podjąć zdecydowane kroki służące zwiększeniu nakładów w gospodarce na działalność badawczo-rozwojową i w ten sposób choć w części zbliżyć się do wartości wskaźnika narzuconego przez Strategię Lizbońską.

Ryc. 60. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Generalnie, poszczególne wskaźniki świadczące o poziomie rozwoju sektora badawczo-rozwojowego z roku na rok osiągają wyższe wartości. Poprawa sytuacji – choć w zakresie dalece niewystarczającym – następuje we wszystkich elementach sektora B+R: w

jednostkach naukowych, badawczo-rozwojowych, sektorze przedsiębiorstw oraz w instytucjach pośredniczących w ich wzajemnej współpracy.

Dalszy postęp w wykorzystaniu potencjału B+R regionu, szczególnie w przypadku przedsiębiorstw, jest podstawowym warunkiem trwałego zwiększania konkurencyjności województwa. Do tego potrzebny jest stały wzrost nakładów finansowych na działalność B+R, w szczególności ze źródeł pochodzących z gospodarki. Szansą ku pozytywnym zmianom wydaje się być realizacja Regionalnej Strategii Innowacji, wskazującej efektywne kierunki wykorzystania potencjału naukowo-badawczego regionu poprzez zwiększenie integracji środowisk społeczno-gospodarczych na rzecz innowacji, poprawę zdolności do wprowadzania innowacji w przedsiębiorstwach, wykorzystanie potencjału badawczego regionu oraz budowę nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej.

Konkluzje:

- **duży w skali kraju udział jednostek prowadzących działalność B+R,**
- **znaczące w skali kraju zatrudnienie w sektorze B+R,**
- **wysoka jakość i konkurencyjność kadry naukowo-badawczej,**
- **niewystarczający stan infrastruktury technicznej służącej rozwojowi sektora B+R,**
- **nierównomierne rozmieszczenie instytucji wspierających współpracę świata nauki i badań z gospodarką,**
- **bardzo niski udział nakładów na B+R w stosunku do regionalnego PKB,**
- **zbyt duża część nakładów na B+R pochodząca ze środków publicznych.**

3.6. Rolnictwo i obszary wiejskie

Użytki rolne

W 2007 r. użytki rolne zajmowały 1 769,4 tys. ha, co stanowiło 59,32% powierzchni Wielkopolski. W ramach użytków rolnych wyróżnić można:

- grunty orne – 1 484,1 tys. ha – 83,87% ogólnej powierzchni użytków rolnych,
- sady – 21,4 tys. ha – 1,2%,
- łąki – 206 tys. ha – 11,6%,
- pastwiska – 31,7 tys. ha – 1,8%,
- pozostałe (grunty w złej kulturze) – 26,3 tys. ha – 1,5% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Gospodarstwa rolne

Ogółem w województwie w 2007 roku było 184 974 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 2 012,1 tys. ha. 135,8 tys. gospodarstw (w tym 135,2 tys. gospodarstw indywidualnych) miało powierzchnię powyżej 1 ha. Średnia wielkość gospodarstw w 2007 roku wynosiła 10,5 ha. Grunty gospodarstw rolnych Wielkopolski stanowiły 10,7% powierzchni będącej w użytkowaniu gospodarstw kraju. Dominujące gospodarstwa rolne sektora prywatnego posiadały w użytkowaniu 1 921,6 tys. ha gruntów (55,2% ogólnej powierzchni województwa), natomiast gospodarstwa rolne sektora publicznego użytkowały 90,5 tys. ha, (3,0% ogólnej powierzchni).

Tab. 80. Gospodarstwa rolne w Wielkopolsce w latach 2000 – 2007.

Zmienna	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gospodarstwa rolne ogółem [sztuki]	215 735	226 424	202 073	199 382	195 721	185 679	189 216	184 974
- do 1 ha włącznie	77 124	81 744	62 458	61 964	63 030	55 829	52 608	49 145
- powyżej 1 ha do mniej niż 2 ha	26 978	24 485	27 290	25 909	26 537	23 361	22 898	22 992
- od 2 do mniej niż 5 ha	29 208	34 820	30 338	30 064	28 038	27 800	30 806	31 538
- od 5 do mniej niż 10 ha	35 022	35 101	33 004	33 950	30 923	31 120	35 594	32 485
- od 10 do mniej niż 15 ha	22 533	24 586	22 153	21 081	20 549	20 700	21 040	21 392
- od 15 do mniej niż 20 ha	11 505	12 071	11 220	11 030	10 926	10 290	11 236	10 213
- od 20 do mniej niż 30 ha	7 493	7 634	8 720	6 984	8 202	8 779	7 558	8 824
- od 30 do mniej niż 50 ha	3 840	3 622	4 291	4 952	4 536	5 036	4 669	5 164
- od 50 do mniej niż 100 ha	1 205	1 137	1 578	2 476	1 682	1 776	1 792	2 104
- 100 ha i więcej	827	1 224	1 021	972	1 298	988	1 015	1 117

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Działalność rolniczą prowadziło 179,5 tys. gospodarstw (w tym 177,9 tys. gospodarstw indywidualnych). Działalność gospodarczą inną niż rolniczą, związaną z gospodarstwem rolnym, prowadziło 10,3 tys. gospodarstw rolnych. Odsetek gospodarstw prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolniczą, wg rodzajów działalności pozarolniczej, przedstawia się następująco:

- działalność usługowa z wykorzystaniem własnego sprzętu – 29,2% gospodarstw,
- agroturystyka, wynajem pokoi i inne – 7,9%,
- przetwórstwo produktów rolnych – 3,3%,
- przetwarzanie drewna – 4,9%,
- rękodzieło – 0,6%,
- akwakultura – 14,3%,
- wytwarzanie energii odnawialnej na rynek – 0,1%,
- inne działalności (łącznie z chowem zwierząt futerkowych) – 45,0%.

Ludność na obszarach wiejskich, zatrudnienie i bezrobocie

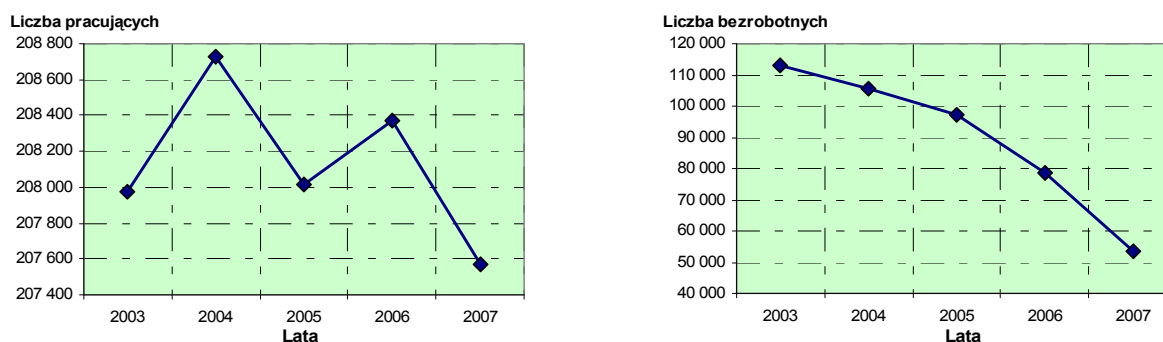
Od 2000 roku systematycznie wzrasta liczba ludności na obszarach wiejskich Wielkopolski. W 2007 roku mieszkało na tych obszarach 1 468,8 tys. osób, tj. 43,4% mieszkańców województwa.

Wykształcenie rolnicze lub ukończony kurs rolniczy posiadało 53,6% osób kierujących gospodarstwami rolnymi prowadzącymi działalność rolniczą. Charakterystyczne jest, że udział takich osób zwiększa się w miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach, z 30,7% w grupie gospodarstw do 1 ha UR, do ponad 80% w gospodarstwach o powierzchni powyżej 15 ha UR.

Liczba osób pracujących w sektorze rolniczym nadal jest w regionie dość wysoka. Łącznie z rolnictwem indywidualnym w 2007 roku pracowało w nim ponad 207,5 tys. osób, co stanowiło ok. 20% ogółu pracujących w województwie, z czego 120,6 tys. stanowili mężczyźni. Stan ten utrzymuje się od kilku lat na mniej więcej jednakowym poziomie.

W 2007 roku na wsi było 53,7 tys. bezrobotnych, w tym 36 tys. kobiet. Udział bezrobotnych na obszarach wiejskich w stosunku do ogółu bezrobotnych w województwie utrzymuje się od kilku lat na podobnym poziomie i w 2007 roku wynosił 47,6%. W ostatnich latach odnotowuje się tendencję spadkową bezrobocia (szczególnie spadek bezrobocia wśród mężczyzn), a z drugiej strony tendencję wzrostu liczby ludności zamieszkującej obszary wiejskie.

Ryc. 61. Pracujący w sektorze rolniczym oraz bezrobocie na wsi w Wielkopolsce

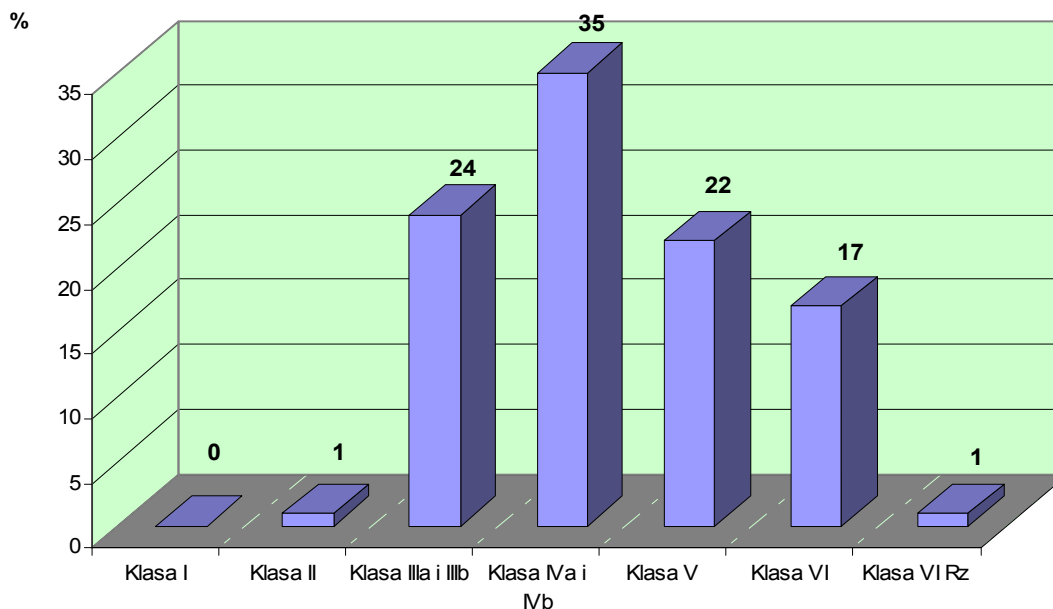
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Gleby

Grunty orne województwa wielkopolskiego, wg danych WIOŚ w Poznaniu z lat 2000-2004, są glebami średniej oraz niskiej jakości i należą do najłabszych w kraju. Gleby najgorszej jakości (klasy V, VI i VIz) oraz nieprzydatne dla celów rolniczych (klasy VI RZ) stanowią 40% areалу województwa. Do powiatów, w których udział gleb marginalnych wynosi ponad 50% ogólnej powierzchni gruntów ornych, należą: czarnkowsko-trzcianecki, kaliski,

kępiński, koniński, międzychodzki, nowotomyski, ostrowski, ostrzeszowski, turecki i wolsztyński. Brak gruntów ornych zaliczanych do I klasy i znikomy procent gleb II klasy rzutuje na ocenę jakości gleb Wielkopolski.

Ryc. 62. Klasy bonitacyjne gruntów ornych województwa wielkopolskiego (w %)

Źródło: Agrochemiczne badania gleb Wielkopolski w latach 2000-2004 (WIOŚ w Poznaniu)

Najwięcej, i są to wielkości śladowe, gruntów ornych zaliczanych do II klasy posiadają powiaty: gnieźnieński i gostyński (3% gruntów ornych powiatów to grunty II klasy). Po 2% gruntów ornych z tej klasy mają powiaty: kaliski, kościański, średzki, śremski i wrzesiński, natomiast po 1%: jarociński, kościański, krotoszyński, obornicki, pleszewski i szamotulski. Udział gleb najwyższej jakości, od II do III klasy, w całej Wielkopolsce jedynie w dwóch powiatach przekracza 50%. Są to powiaty gostyński i krotoszyński, z udziałem takich gleb odpowiednio 68% i 55%.

Według oceny przydatności rolniczej (dane WIOŚ w Poznaniu z lat 2000-2004) gleby województwa wielkopolskiego użytkowane rolniczo są glebami głównie kompleksów żytnich (żytniego bardzo dobrego, dobrego, średniego, słabego). Stanowią one 78% ogólnej powierzchni gruntów ornych. Zaledwie 15% gruntów ornych dysponuje glebami kompleksów pszennych, pozostałe 7% to gleby kompleksów zbożowo pastewnych. Tylko 1% gruntów ornych województwa stanowią gleby najlepsze, zasobne w składniki pokarmowe, utrzymane w bardzo dobrej kulturze, o głębokim poziomie orno-próchnicznym i uregulowanych stosunkach powietrzno-wodnych. Takie gleby rozproszone są w 7 powiatach: śremskim (3% powierzchni powiatu), średzkim, kaliskim, gostyńskim (po 2%), kolskim, szamotulskim i Kaliszu (po 1%). Nieco gorszych gleb, czyli gleb kompleksu 2, jest w Wielkopolsce 13%. Największe ich udział w stosunku do powierzchni powiatu notuje się w powiecie gostyńskim (44%).

Wieloletnie badania wykazały, że 41% przebadanych w Wielkopolsce gleb ma odczyn bardzo kwaśny (pH do 4,5) i kwaśny (pH 4,5-5,5). 16% przebadanych gleb odznacza się odczynem obojętnym, a 8% odczynem zasadowym. Dla 49% przebadanych gleb wskazane, potrzebne, bądź konieczne jest ich wapnowanie. Badania wykazały również, że gleby w Wielkopolsce są zasobne w fosfor (jedynie 16% gleb to gleby o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu), natomiast ubogie w przyswajalny magnez (40% gleb) i potas (41%). W ciągu ostatnich 10 lat obserwowana jest systematyczna, powolna poprawa zasobności gleb w te pierwiastki. Dla porównania w latach 1994-1999 gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu było 21%, magnezu 45%, potasu 53%.

Wskaźnikiem obrazującym w sposób syntetyczny wartość gleb dla produkcji roślinnej jest wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, opracowany przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach. Uwzględnia on czynniki środowiska przyrodniczego, takie jak: jakość i przydatność rolniczą gleb, rzeźbę terenu, warunki wodne i mikroklimat. Wartość tego wskaźnika dla Wielkopolski wynosi 64,8 pkt. (11 miejsce wśród województw) i jest niższy od średniej krajowej wynoszącej 66,6 pkt. W województwie wielkopolskim poszczególne gminy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem tego wskaźnika – od 42,6 pkt. w gminach Kraszewice i Czajków do 94,9 pkt. w gminie Pogorzela. Wskaźnik waloryzacji osiąga najwyższe wartości – powyżej 80 pkt. – w południowej części regionu na linii Leszno – Kalisz (gminy te stwarzają potencjalnie najlepsze warunki dla potrzeb rolnictwa). Najniższe wartości wskaźnika występują w gminach we wschodniej (okolice Konina) i południowej (okolice Ostrzeszowa) części regionu.

Melioracje

Biorąc pod uwagę istniejące w województwie, niezbyt korzystne z punktu widzenia rolnictwa, uwarunkowania klimatyczne, hydrologiczne i glebowe, potrzeby melioracyjne użytków rolnych są bardzo duże. Świadczy o tym, między innymi, wysoki udział użytków rolnych w województwie wymagających zabiegów melioracyjnych, użytków położonych na glebach nadmiernie uwilgotnionych oraz stale i okresowo podmokłych. Według stanu na 2007 rok (dane Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu) zabiegów melioracyjnych w województwie wymagało prawie 70% użytków rolnych, w tym: 67% powierzchni gruntów ornych oraz 91% powierzchni użytków zielonych.

Stopień zmeliorowania (zaspokojenia potrzeb) gleb Wielkopolski, wyrażony stosunkiem powierzchni użytków rolnych zmeliorowanych do powierzchni użytków wymagających zabiegów melioracyjnych wynosił (średnio dla województwa), 85,6% w tym: na gruntach ornych 86,7%, a na użytkach zielonych 80,8%.

Ocenia się, że w Wielkopolsce kompleksowej odbudowy, polegającej na odtworzeniu sieci rowów melioracji szczegółowych oraz odbudowie i renowacji istniejących systemów drenarskich, wymagają urządzenia melioracyjne na powierzchni 298,6 tys. ha użytków rolnych, w tym na 227,4 tys. ha gruntów rolnych i 71,2 tys. ha użytków zielonych. Melioracji nowych wymaga łącznie 176,1 tys. ha użytków rolnych, charakteryzujących się wadliwymi właściwościami glebowo-wodnymi.

Produkcja roślinna

Powierzchnia zasiewów w Wielkopolsce w 2007 roku, obejmująca areał 1 513 tys. ha, stanowiła 13,2% ogólnej powierzchni zasiewów kraju.

W ciągu ostatnich lat dominuje uprawa zbóż, które w 2007 roku zajmowały 74,6% powierzchni zasiewów (1 128,2 tys. ha). Zbiory zbóż wyniosły ogółem 4 008,9 tys. Mg, natomiast średnie plony pszenicy ozimej osiągnęły poziom ok. 44,4 dt/ha, pszenicy jarej – 34,9 dt/ha, pszenżyta – 37,4 dt/ha, a jęczmienia jarego – 30,9 dt/ha. Zarówno pod względem łącznego areału zbóż, jak i ich produkcji, Wielkopolska osiągnęła największy udział w kraju, wynoszący odpowiednio: 13,5% i 14,8%.

W dalszej kolejności znajduje się uprawa roślin przemysłowych (rzepak, rzepik, burak cukrowy), zajmująca 11,3% powierzchni zasiewów.

Powierzchnia uprawy ziemniaka w 2007 roku wynosiła 50,8 tys. ha (3,4% ogólnej powierzchni zasiewów). Uprawą ziemniaków w Wielkopolsce zajmują się głównie gospodarstwa indywidualne, których udział w całkowitej produkcji wyniósł 96,4%. Zbiory ziemniaka osiągnęły wielkość 1 144 tys. Mg, co spowodowało, że udział Wielkopolski w krajowej produkcji ziemniaka wyniósł 9,7%, natomiast plony były wyższe od średniej krajowej i wyniosły 225 dt/ha (Polska 207 dt/ha).

Wielkopolska jest regionem o największej produkcji buraków cukrowych w kraju. Udział w produkcji krajowej wynosi blisko 20%. Pomimo ograniczenia powierzchni kontraktacji, wysokie plonowanie w 2007 roku, na poziomie 510 dt z 1 ha, wpłynęło korzystnie na wielkość produkcji, która wyniosła 2 478,2 tys. Mg.

Stabilny na przestrzeni ostatnich lat jest również obszar uprawy warzyw i owoców (ok. 1,7% powierzchni). Ok. 27,5 tys. ha zajmują warzywa gruntowe, ok. 19,4 tys. ha drzewa owocowe, ok. 5,6 tys. ha krzewy owocowe i plantacje jagodowe. Największe znaczenie w uprawach warzywniczych, które w regionie znacznie przeważają nad owocowymi, mają: cebula, kapusta, marchew, pomidory. W uprawach drzew owocowych największy udział mają jabłonie (powierzchnia 8 tys. ha, zbiory – 470,2 tys. dt). Zwiększył się także udział upraw orzechów włoskich, głównie za sprawą dopłat unijnych, które zachęciły rolników do ich uprawy.

Produkcja zwierzęca

Wielkopolska jest czołowym w kraju regionem produkcji zwierzęcej. Zajmuje:

- I miejsce pod względem pogłowia trzody chlewnej – 29,6% w skali kraju,
- II miejsce pod względem pogłowia owiec – 13,1% w skali kraju (po województwie małopolskim – 29,4%),
- III miejsce w pogłowie bydła – 13,9% w skali kraju (po województwie mazowieckim – 17,5% i województwie podlaskim – 14,6%).

W 2007 roku pogłowie trzody chlewnej w województwie liczyło 5,2 mln szt., a średnia obsada wynosiła 286,9 szt./100 ha. Z danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku wynika, że z wyjątkiem gmin wschodniej i północnej Wielkopolski oraz terenów wzdłuż północno – zachodniej granicy województwa, obsada tych zwierząt na 100 ha użytków rolnych przekracza średnią krajową. Do 2004 roku pogłowie trzody chlewnej w Wielkopolsce oscyloowało między 4 a 5 mln szt., natomiast od 2005 roku przekracza 5 mln szt. W 2007 roku w województwie wielkopolskim skupiono 606,7 tys. ton żywca wieprzowego.

Pogłowie bydła liczyło 751 tys. szt., w tym 304 tys. krów. Obsada bydła ogółem na 100 ha użytków rolnych wynosiła 41,3 szt., w tym krów 16,77 szt. Obszarem najbardziej intensywnej hodowli bydła, powyżej 60 sztuk na 100 ha, są gminy południowej Wielkopolski. Szczególnie dużą obsadę bydła na 100 ha użytków rolnych odnotowano w gminach położonych w trójkącie pomiędzy Jaraczewem, Krotoszynem i Rawiczem. Zaznaczyć należy, że tak, jak w latach 1999-2003 następował w Wielkopolsce spadek pogłowia bydła, tak od 2003 roku obserwuje się tendencję wzrostową. W 2007 roku skupiono w województwie 118,0 tys. ton żywca wołowego oraz, w wyniku postępującej specjalizacji gospodarstw, poprawy wydajności mlecznej krów i wzrostu towarowości produkcji mleka, ponad 1,1 mld litrów mleka.

Wielkopolska jest również obszarem dużej koncentracji hodowli owiec i drobiu. Pogłowie owiec w 2007 roku liczyło 41,25 tys. sztuk, a liczba sztuk drobiu osiągnęła wielkość 34,68 mln szt.

Rolnictwo ekologiczne

Tab. 81. Liczba gospodarstw i powierzchnia ekologicznych użytków rolnych

Zmienna	Przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Liczba gospodarstw ekologicznych	Polska	949	1 778	1 977	2 286	3 760	7 182	9 187	11 887
	Wielkopolska	31	41	39	40	70	202	264	414
Powierzchnia użytków rolnych gospodarstw ekologicznych (ha)	Polska	x	38 732	43 827	49 928	104 932	166 300	228 009	285 878
	Wielkopolska	x	1 347	1 440	1 817	4 816	12 011	14 511	12 645
Liczba gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat	Polska	x	669	882	1 287	1 683	1 463	3 504	4 502
	Wielkopolska	x	19	28	32	33	26	67	91
Powierzchnia użytków rolnych gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat (ha)	Polska	x	12 862	20 862	30 242	46 817	38 673	75 091	143 087
	Wielkopolska	x	410	1 124	1 299	1 357	1 682	3 741	5 389
Liczba przetwórci produktów rolnictwa ekologicznego	Polska	x	x	x	22	55	99	170	207
	Wielkopolska	x	x	x	2	4	9	17	24

Źródło: Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Wzrost zapotrzebowania na żywność ekologiczną powoduje, że produkcja rolna metodami ekologicznymi zyskuje na znaczeniu. W 2007 roku w Wielkopolsce było 414 producentów rolnych prowadzących produkcję metodami ekologicznymi, w tym:

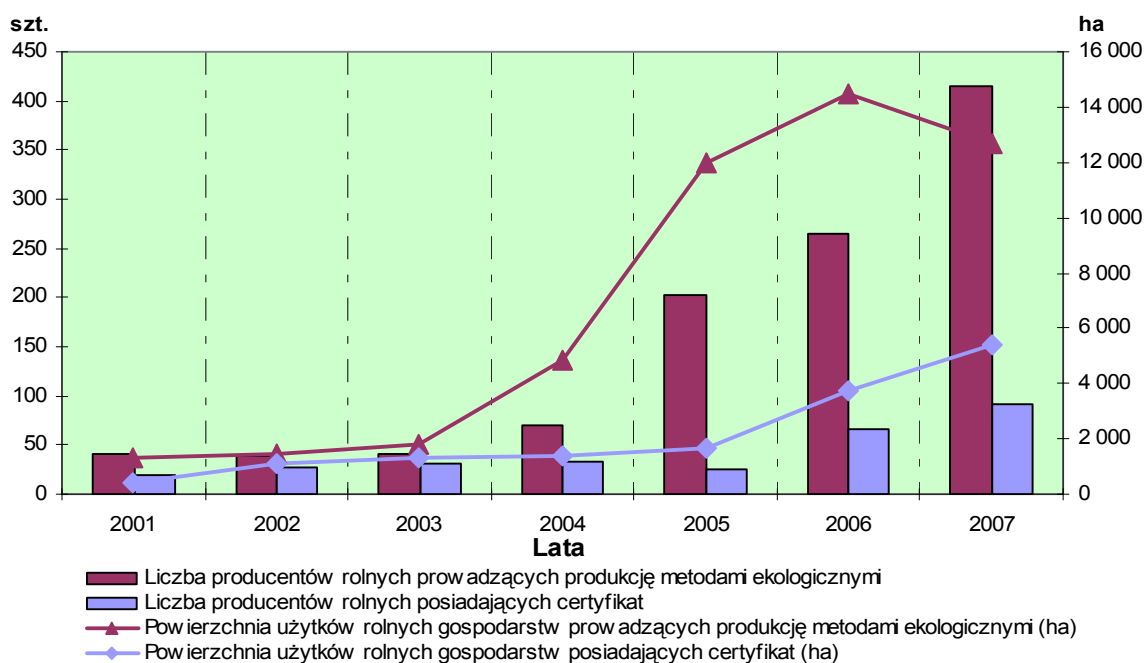
- 91 producentów rolnych posiadało certyfikat zgodności,

- 243 producentów znajdowało się w okresie przestawiania produkcji na metody ekologiczne,
- 80 producentów posiadało w części certyfikat zgodności i jednocześnie prowadziło część produkcji w okresie przestawiania na metody ekologiczne.

W tym samym czasie liczba przetwórci produktów rolnictwa ekologicznego wyniosła 24.

Powierzchnia upraw ekologicznych w Wielkopolsce osiągnęła 12 645 ha, z czego 5 389 ha to użytki rolne z certyfikatem zgodności, a 7 256 ha to użytki rolne w okresie przestawiania produkcji. W Wielkopolsce znajdują się również 24 przetwórcie produktów rolnictwa ekologicznego oraz 4 podmioty zajmujące się zbiorem ze stanu naturalnego (zajmujące się pozyskiwaniem dziko rosnących roślin).

Ryc. 63. Liczba producentów prowadzących produkcję metodami ekologicznymi bądź posiadających certyfikat

Źródło: Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Stan infrastruktury technicznej obszarów wiejskich

Odpowiedni poziom infrastruktury technicznej jest jednym z ważnych czynników rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich województwa. Ma to znaczenie nie tylko dla sektora rolnego, ale również dla wzrostu zainteresowania mieszkańców działalnością pozarolniczą. Drogi, łączność, sieć elektroenergetyczna, infrastruktura zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków, poprawiają nie tylko standard życia mieszkańców, ale przyczyniają się również do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i zapobiegają skutecznie odpływowi wykwalifikowanej siły roboczej do miast.

Wodociągi i kanalizacja

Na obszarach wiejskich podłączenia do zbiorowych wodociągów obejmują podłączenia do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych oraz doprowadzenie wody na teren posesji, które mogą być niezabudowane. W przypadku kanalizacji odprowadzanie ścieków może odbywać się do zbiorczych sieci kanalizacyjnych i dalej do oczyszczalni ścieków, bądź do indywidualnych urządzeń służących gromadzeniu i oczyszczaniu ścieków.

Długość sieci wodociągowej na wsi w województwie wielkopolskim na koniec 2007 roku wyniosła 23 863,64 km, natomiast długość zbiorczej sieci kanalizacyjnej 4 708,31 km.

Stopień zwodociągowania gospodarstw domowych na wsi na koniec 2007 roku wyniósł 79,6%, natomiast stopień ich skanalizowania – 23,4%. W sieć wodociągową wyposażonych jest 97,11% wsi (w Polsce – 87,7%), natomiast w zbiorczą sieć kanalizacyjną – 18,24% (w Polsce – 15,5%). Pod tym względem sytuacja w Wielkopolsce jest bardziej korzystna, niż średnio w kraju. Nie zmienia to faktu, że wyposażenie w sieć kanalizacyjną jest ciągle niedostateczne.

Wskaźnik zwodociągowania, wyrażający się liczbą przyłączy wodociągowych na 100 mieszkańców na terenach wiejskich, na koniec 2007 roku wynosił w Wielkopolsce 21,32 przyłączy (w Polsce 19,99 szt.).

Zaznacza się wyraźna dysproporcja pomiędzy dostępnością do wodociągów zbiorowych i do kanalizacji. Sytuacja taka wynika m.in. z faktu, że w hierarchii potrzeb ludności wiejskiej rozwój sieci wodociągowej jest preferowany. Ponadto inwestycje z zakresu kanalizacji i oczyszczania ścieków wymagają znacznie większych nakładów i postrzegane są przez część lokalnej społeczności jako dodatkowe obciążenie finansowe, a nie jako element podnoszący standard życia i ograniczający degradację środowiska naturalnego.

Pod względem wielkości nakładów inwestycyjnych zarówno na rozwój kanalizacji wiejskiej, jak i na zaopatrzenie w wodę Wielkopolska w 2007 roku zajęła 4 miejsce wśród województw z kwotami odpowiednio 98 434,6 tys. zł i 44 109,2 tys. zł.

Oczyszczalnie ścieków

Wiele małych miejscowości na terenach wiejskich województwa nie ma rozwiązania problemu oczyszczania ścieków zgodnie z wymaganiami sanitarnymi i ochrony środowiska. Istniejące urządzenia to przeważnie osadniki gnilne lub zbiorniki okresowego gromadzenia ścieków, najczęściej przeciążone i nieszczelne. Takie urządzenia nie chronią środowiska, gdyż odpływające z nich nieoczyszczone ścieki zatrują wody gruntowe i powierzchniowe.

Wiejskie oczyszczalnie ścieków, zarówno zbiorcze, jak i indywidualne, to wynik inwestycji realizowanych w ciągu ostatnich lat. Na koniec 2007 roku istniało na wsi w Wielkopolsce 309 zbiorczych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości 330 962,36 m³/dobę, oraz 2 699 oczyszczalni indywidualnych. W 2007 roku wybudowano 6 oraz zmodernizowano również 6 zbiorczych oczyszczalni ścieków. Jeśli chodzi o indywidualne wiejskie oczyszczalnie ścieków, to ilość ich wzrosła o 610 oczyszczalni – do poziomu 2 699 szt.

Zorganizowane wysypiska odpadów komunalnych

Gminne wysypiska śmieci podzielić można na dwie grupy: wysypiska nie posiadające infrastruktury technicznej chroniącej środowisko oraz nowoczesne – wybudowane z uwzględnieniem ekranów izolujących i zbieraniem wód odciekowych. Wg danych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w Wielkopolsce na koniec 2007 roku czynnych było 108 zorganizowanych wiejskich składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 353 ha.

Drogi gminne na obszarach wiejskich

Wskaźnik gęstości dróg gminnych w województwie w 2007 roku wynosił 58,6 km/100 km² powierzchni, a ich ogólna długość wyniosła 17,05 tys. km (drugie miejsce po woj. mazowieckim). Natomiast jeśli chodzi o drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych, to wskaźnik gęstości wyniósł 52,6 km/100 km² powierzchni, a ich ogólna długość wyniosła ok. 15,3 tys. km.

Głównym problemem w Wielkopolsce (jak i w innych województwach) nie jest niedostateczna gęstość sieć dróg, lecz ich stan techniczny. Wiele utwardzonych dróg wymaga natychmiastowej modernizacji i remontu, natomiast drogi dojazdowe do pól są w przeważającej części drogami gruntowymi i wymagają utwardzenia.

Od 2004 roku do końca 2007 roku wybudowano 63 km dróg gminnych na terenach wiejskich, a przebudowano i wyremontowano ponad 2,3 tys. km. Natomiast jeśli chodzi o drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych to wybudowano 23 km nowych dróg dojazdowych, a przebudowano i wyremontowano prawie 1,4 tys. km.

Sieć energetyczna

Odbiorcami energii elektrycznej na wsi w Wielkopolsce w 2007 roku było ponad 410 tys. gospodarstw rolnych, które zużyły 1 091 118 MWh energii elektrycznej (łącznie ze zużyciem na produkcję rolną), co stanowiło 44% ogólnej ilości energii elektrycznej zużytej przez gospodarstwa domowe w województwie.

Stan techniczny sieci energetycznej nie jest zadowalający, a skala modernizacji sieci wiejskich jest ciągle zbyt niska w stosunku do potrzeb. Problemem jest także stan techniczny instalacji w starych budynkach mieszkalnych i gospodarczych na wsi. Instalacje wykonywane były niegdyś w ramach powszechnej elektryfikacji w systemie na 2 punkty świetlne plus gniazdo. Obecnie takie instalacje, przeciążone ponad miarę, stanowią znaczne zagrożenie pożarowe i porażeniowe.

Telefonizacja

Dynamiczny przyrost ilości abonentów na terenach wiejskich, jaki miał miejsce w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych, nie tylko uległ zahamowaniu, ale wystąpiło w znaczącej skali zjawisko rezygnacji z usług telefonii przewodowej. W ostatnich latach odnotowano w Wielkopolsce znaczący spadek liczby abonentów. Również tzw. wskaźnik gęstości telefonicznej na wsi, czyli liczba łączy przypadająca na 100 mieszkańców, uległ w Wielkopolsce

obniżeniu i w 2007 roku wyniósł 10,7. Ma to związek z dynamicznym rozwojem telefonii komórkowej (niestety nie można ocenić skali tego zjawiska ze względu na brak odpowiednich danych) oraz ze zbyt wysokimi kosztami usług telefonii przewodowej.

Konkluzje:

- **wzrost liczby mieszkańców na obszarach wiejskich,**
- **tendencja spadkowa bezrobocia na wsi (szczególnie wśród mężczyzn),**
- **mała liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza,**
- **słaba jakość gleb,**
- **znaczne potrzeby w zakresie melioracji,**
- **wysoka wydajność produkcji rolnej,**
- **różnice w poziomie gospodarczym między ośrodkami miejskimi a wsią,**
- **niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej,**
- **potrzeby w zakresie sieci wodociągowych, a w szczególności kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich,**
- **zły stan techniczny infrastruktury drogowej i sieci energetycznej na obszarach wiejskich.**

3.7. Turystyka

Województwo wielkopolskie obejmuje swym zasięgiem na północy Pojezierze Wielkopolskie, na południu Nizinę Wielkopolską. Główna rzeka regionu to Warta. Tereny leśne z obszarami chronionymi: parkami narodowymi, rezerwatami przyrody, obszarami chronionego krajobrazu wraz z zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz leśnymi kompleksami promocyjnymi (Lasy Rychtałskie i Puszcza Notecka) zajmują ¼ powierzchni województwa. Liczba jezior na Pojezierzu Wielkopolskim przekracza 1 000. Tereny te stanowią naturalne zaplecze dla sportów wodnych i turystyki kwalifikowanej.

W przepiękny i zróżnicowany krajobraz Wielkopolski wpisane są zabytki architektury, w tym niezwykle cenne obiekty architektury drewnianej, zarówno świeckiej, jak i sakralnej. Wielkopolska ma także liczne muzea, skanseny, rezerваты archeologiczne, izby muzealne pielęgnujące tradycje regionalne.

Do unikatowych atrakcji turystycznych województwa należą m. in.:

- Gniezno – pierwsza stolica Polski, wraz z Katedrą Gnieźnieńską i Muzeum Początków Państwa Polskiego, również położone niedaleko Gniezna: Rezerwat Archeologiczny Biskupin i Muzeum Pierwszych Piastów w Lednicy (umożliwiający zapoznanie się z historią państwowości polskiej);

- Wielkopolski Park Narodowy – leżący na południe od Poznania kompleks o powierzchni 7584 ha, z wydzielonymi 18 obszarami ochrony ścisłej o łącznej powierzchni 250 ha, gdzie ochronie podlegają formy krajobrazu polodowcowego oraz naturalne zbiorowiska roślinne;
- Poznań – stolica województwa, jedno z największych i najstarszych miast Polski, z licznymi zabytkami pochodzącymi ze wszystkich epok, m. in. są to zabytki klasy zerowej: renesansowy Ratusz i barokowy kościół farny; na Ostrowie Tumskim najstarsza katedra w kraju z grobowcami pierwszych władców Polski; zabudowania dzielnicy cesarskiej z Zamkiem Cesarskim na czele; listę atrakcji uzupełniają 2 ogrody zoologiczne, palmiarnia i ogród botaniczny oraz jezioro Malta z kompleksem wypoczynkowo-rekreacyjnym;
- Zamek w Kórniku – położony niedaleko Poznania zamek będący niegdyś siedzibą rodu Górków, jednego z najpotężniejszych rodów magnackich Wielkopolski, powstał w XV wieku, od XVII wieku należał do rodu Działyńskich, jest siedzibą Biblioteki Kórnickiej oraz muzeum; zamek otacza największe i najstarsze arboretum w Polsce założone w XIX wieku;
- Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej Królowej Polski w Licheniu Starym k. Konina – interesujący obiekt współczesnej architektury sakralnej, będący największym kościołem w Polsce i ósmym w Europie; wraz ze starym kościołem stanowi największe centrum pielgrzymkowe Wielkopolski;
- Parowozownia w Wolsztynie – jedyne w Europie miejsce, skąd codziennie na trasę wyjeżdżają lokomotywy parowe.

Baza noclegowa

Województwo wielkopolskie oferuje ponad 36 tys. miejsc w 508 obiektach noclegowych oraz 4,7 tys. miejsc w około 440 gospodarstwach agroturystycznych. Największą bazą noclegową dysponują podregiony: koniński, oferujący ponad 9 tys. miejsc noclegowych (25%) w 118 obiektach oraz leszczyński – 8,2 tys. (22%) w 124 obiektach. Najmniejszą bazę posiada podregion pilski 3,3 tys. miejsc (9%) w 64 obiektach. Na miasto Poznań przypada 21% miejsc noclegowych w województwie (7,6 tys.).

Od 2001 roku następuje w województwie spadek liczby obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania (z 645 w 2001 r. do 508 w 2007 r.) oraz liczby oferowanych przez nie miejsc noclegowych (z 42,7 tys. w 2001 r. do 36,5 tys. w 2007 r.). W tym czasie wzrost liczby tych miejsc nastąpił jedynie w podregionie miasto Poznań. Jednocześnie od 2004 r. wzrasta stopień wykorzystania miejsc noclegowych: z 26,9% do 28,9% w 2007 roku (im wyższa kategoria obiektu, tym lepsze ich wykorzystanie) oraz liczba udzielonych noclegów: z 2,58 mln w 2006 r. do 2,71 mln w 2007 r. W regionie najwięcej jest hoteli 2-gwiazdkowych (108), ale największą liczbę miejsc noclegowych oferują hotele 3-gwiazdkowe (5,3 tys.).

Brak jest oficjalnych statystyk dotyczących liczby gospodarstw agroturystycznych i miejsc przez nie oferowanych. Gospodarstwa te zrzeszone są najczęściej w odrębnych sto-

warzyszeniach i organizacjach. Szacunkowe dane wskazują jednak na dynamiczny wzrost zarówno podaży, jak i popytu na usługi agroturystyczne. W roku 2005 funkcjonowało 450 kwater z 4,7 tys. miejsc, zaś w roku 2006 – 458 kwater, oferujących 4,8 tys. miejsc.

Tab. 82. Baza noclegowa i jej wykorzystanie w woj. wielkopolskim w latach 1999-2007

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Obiekty noclegowe turystyki - liczba	Polska	8 301	7 818	7 613	7 050	7 116	6 972	6 723	6 694	6 718	
	Wielkopolska	646	615	645	595	579	540	530	516	508	
	Podregiony	piłski	112	86	138	103	79	74	71	68	64
		poznański	107	94	103	99	85	83	80	77	73
		kaliski	80	71	96	95	71	65	70	64	69
		leszczyński	213	192	214	190	152	138	131	125	124
		koniński	211	183	194	178	138	125	121	121	118
m. Poznań	51	54	54	52	54	55	57	61	60		
Miejsca noclegowe - liczba	Polska	691 799	660 199	629 984	595 087	596 460	584 672	569 896	574 612	582 105	
	Wielkopolska	42 370	42 045	42 722	39 354	39 541	38 113	37 253	36 648	36 538	
	Podregiony	piłski	5 542	4 351	5 566	4 501	4 427	4 197	4 035	3 705	3 338
		poznański	5 640	5 406	5 192	4 986	5 277	5 254	5 130	4 497	4 324
		kaliski	3 970	3 799	4 342	4 164	3 679	3 641	4 082	3 448	3 897
		leszczyński	12 062	11 052	11 038	10 506	9 448	9 420	8 130	8 014	8 206
		koniński	10 774	11 517	11 171	9 195	9 590	8 330	8 352	9 254	9 156
m. Poznań	6 783	6 583	6 856	7 151	7 120	7 271	7 524	7 730	7 617		
Hotele, motele, pensjonaty - liczba	Polska	1 535	1 449	1 391	1 478	1 541	1 559	1 585	1 646	1 728	
	Wielkopolska	100	107	125	136	138	145	151	158	162	
	Podregiony	piłski	22	22	21	21	23	24	25	25	25
		poznański	11	11	12	17	21	24	24	24	22
		kaliski	17	21	23	23	22	24	28	28	33
		leszczyński	15	18	18	21	15	16	17	18	18
		koniński	18	19	22	24	23	23	22	22	23
m. Poznań	18	26	28	30	33	34	35	41	41		
Kempingi i pola biwakowe - liczba	Polska	651	510	475	416	419	397	383	375	366	
	Wielkopolska	42	42	52	43	43	36	38	38	35	
	Podregiony	piłski	5	4	11	5	3	3	3	2	1
		poznański	5	5	6	6	5	5	5	5	5
		kaliski	6	4	4	4	3	3	4	4	3
		leszczyński	11	10	13	12	11	11	10	10	10
		koniński	13	18	18	14	17	12	14	15	14
m. Poznań	4	2	2	2	2	2	2	2	2		
Korzystający z obiektów noclegowych turystyki - ogółem w l. bezwzględnych	Polska	9 994 878	11 442 987	11 079 000	14 171 054	14 644 254	15 745 498	16 597 202	17 512 115	18 947 160	
	Wielkopolska	704 427	1 354 048	908 100	870 900	1 162 185	1 214 621	1 226 675	1 287 562	1 382 897	
	Podregiony	piłski	85 911	104 692	110 080	110 323	104 546	105 560	110 470	104 368	104 113
		poznański	101 972	135 033	133 086	125 961	151 033	155 946	143 829	143 028	148 238
		kaliski	76 752	109 060	112 979	117 191	114 944	123 719	115 745	123 024	144 222
		leszczyński	151 025	144 431	146 841	157 321	148 331	162 815	150 092	159 197	155 908
		koniński	195 555	238 285	243 423	220 977	258 315	263 973	272 569	275 726	306 202
m. Poznań	316 776	393 519	395 300	363 699	385 016	402 608	433 970	482 219	524 214		

Zmienna	Przekrój terytorialny	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Korzystający z obiektów noclegowych turystyki - cudzoziemcy w l. bezwzględnych	Polska	2 493 501	3 117 146	3 151 500	3 145 400	3 331 870	3 934 946	4 310 401	4 313 578	4 387 404	
	Wielkopolska	192 898	227 941	227 800	218 900	252 611	267 525	267 092	264 982	247 572	
	Podregiony	piłski	18 820	26 463	25 982	24 954	23 690	22 858	23 351	20 119	17 404
		poznański	12 680	18 513	15 653	16 452	21 407	24 690	19 332	17 961	16 783
		kaliski	6 575	10 425	11 062	15 173	15 048	15 439	17 324	16 538	16 821
		leszczyński	11 349	10 984	12 466	11 753	12 822	14 740	15 627	15 067	14 984
		koniński	12 314	19 773	24 462	21 494	21 893	22 825	25 712	27 005	24 532
m. Poznań	133 150	142 028	138 808	129 381	157 751	166 974	165 746	168 292	157 048		

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ruch turystyczny

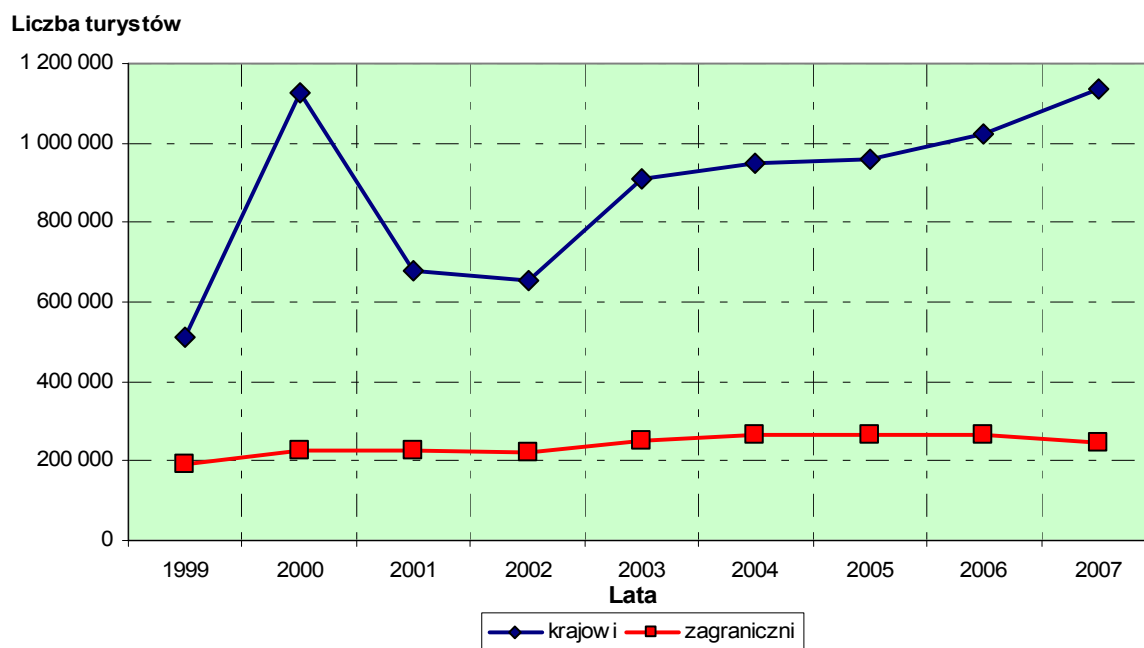
W latach 2006-2007 województwo wielkopolskie odwiedziło 8,9 mln turystów: 5 mln w roku 2006 i 3,9 mln w roku 2007. Liczba turystów zagranicznych utrzymuje się na stałym poziomie, natomiast nastąpił milionowy spadek przyjazdów turystów krajowych.

Tab. 83. Przyjazdy turystów do województwa wielkopolskiego w latach 2000-2007 (z co najmniej 1 noclegiem) w mln osób

Przyjazdy turystów	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	6,9	5,6	4,9	5,2	5,2	4,6	5,0	3,9
krajowi	4,5	4,2	3,5	3,7	3,4	3,0	3,2	2,1
zagraniczni	2,4	1,4	1,4	1,5	1,8	1,6	1,8	1,8

Źródło: „Strategia rozwoju turystyki w woj. wielkopolskim”, UMWW 2007

Wśród odwiedzin turystów krajowych przeważają przyjazdy krótkookresowe (od 2 do 4 dni), a ich głównym celem jest wizyta u krewnych lub znajomych (57% ogólnej liczby przyjazdów), turystyka i wypoczynek (17%) oraz sprawy służbowe (15%). Aż 58% osób korzysta wtedy z noclegów u krewnych i znajomych, a 32% z obiektów noclegowych. Przyjazdy długoterminowe (5 i więcej dni), to prawie w połowie (45%) przyjazdy w celach turystycznych i wypoczynkowych oraz odwiedziny krewnych i znajomych (38%); 41% tych przyjazdów ma miejsce w lecie. Największy udział w przyjazdach do Wielkopolski mają mieszkańcy województw: dolnośląskiego, zachodniopomorskiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Można przypuszczać, że zgodnie z europejskimi tendencjami, liczba wizyt długoterminowych będzie się zmniejszać, a krótkoterminowych będzie rosła, przy jednoczesnym wzroście ich częstotliwości.

Ryc. 64. Liczba turystów polskich i zagranicznych korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania

Województwo zajmuje 2. miejsce w Polsce pod względem liczby przyjazdów turystów zagranicznych (1,8 mln czyli 11,7% wszystkich przyjazdów w skali kraju). Odwiedzają oni Wielkopolskę przede wszystkim w interesach (41%), a turystyka i wypoczynek to cel tylko dla 9% odwiedzających. Aż 82% z nich spędza tu najczęściej od 1 do 3 nocy. Wysoki jest odsetek przejazdów tranzytowych – 25%. Najliczniejszą grupę turystów od wielu lat stanowią Niemcy (60%), następnie Brytyjczycy, Francuzi, Hiszpanie, Włosi i Duńczycy. Spoza państw UE najwięcej przyjeżdża Ukraińców, Amerykanów, Białorusinów i Rosjan.

Zagospodarowanie turystyczne

Wielkopolska dysponuje stosunkowo dobrym (jak na warunki krajowe) zagospodarowaniem atrakcji turystycznych, co umożliwi rozwój różnych form turystyki, również kwalifikowanej.

Istotną rolę w Wielkopolsce odgrywa turystyka wypoczynkowa. Rozwój tej formy turystyki następuje na terenach rekreacyjnych, dysponujących odpowiednimi walorami środowiskowymi oraz infrastrukturą noclegową i gastronomiczną. Ośrodki wczasowe zlokalizowane są przede wszystkim na obszarach pojezierzy. Popularne wśród mieszkańców dużych miast regionu są działki letniskowe i tzw. „drugie domy”.

Turystyka rowerowa wykorzystuje walory środowiskowe i krajoznawcze regionu. Wielkopolski System Szlaków Rowerowych (WSSR) obejmuje szlaki rowerowe o znaczeniu wojewódzkim o łącznej długości prawie 1500 km. Poszczególne trasy zostały jednolicie oznakowane w wyniku działań podjętych przez Departament Sportu i Turystyki UMWW.

Rozwój szlaków i ich standaryzacja rozpoczęły się w 2001 roku od Pierścienia Rowerowego Powiatu Poznańskiego (173 km), który prowadzi przez miejscowości tego powiatu: Lusówko – Pawłowice – Złotniki – Promienno – Tulce – Kościenica – Mosina – Lusówko. Kolejne szlaki to:

- Transwielkopolska Trasa Rowerowa – odcinek N (200 km) – prowadzi z Poznania do Piły przez: Pawłowice – Pamiątkowo – Szamotuły – Obrzycko – Lubasz – Czarnków – Trzciankę;
- Transwielkopolska Trasa Rowerowa – odcinek S (280 km) – wiedzie z Poznania po Siemianice w powiecie kępińskim przez: Środę Wielkopolską – Miłośław – Żerków – Jarocin – Pleszew – Kalisz – Ostrów Wielkopolski – Antonin – Ostrzeszów;
- Ziemiański Szlak Rowerowy (245 km) – obejmuje południową część województwa, z Mosiny prowadzi do Czempinia a dalej tworzy pętlę łącząc miejscowości wpisujące się w historię tego obszaru Wielkopolski;
- Nadwarciański Szlak Rowerowy (250 km) – od Poznania przebiega nadwarciańskimi krajobrazami, obejmującymi: pola, łąki, łęgi i starorzecza, parki krajobrazowe (Rogaliński, Żerkowsko-Czeszewski i Nadwarciański), prowadząc do zapory na jeziorze Jeziorsko. Szlak powstał dzięki współpracy i finansowaniu samorządów powiatowych i gminnych oraz samorządu województwa.

Do WSSR zalicza się również Piastowski Trakt Rowerowy (104 km) oraz Rowerowy Szlak Stu Jezior (110 km).

W latach 2006 i 2007 zaprzestano tworzenia nowych szlaków, skupiając się na utrzymaniu i doposażeniu już istniejących. Dużym problemem na szlakach jest wandalizm, któremu ulega rocznie ok. 20% oznakowania. W tej sytuacji Departament Sportu i Rekreacji UMWW podjął działania na rzecz stworzenia i darmowego udostępnienia przez Internet wszystkim rowerzystom śladów GPS poszczególnych szlaków WSSR oraz mapy topograficznej GPS województwa.

Przez województwo wielkopolskie przebiegają również 3 trasy międzynarodowe:

- EuroRoute „R-1” – z Francji, przez Holandię, Niemcy i Polskę do granicy z Obwodem Kaliningradzkim, (155,8 km w północnej Wielkopolsce);
- Euro Velo Nr 9 Amber Route – Szlak Bursztynowy biegnący od Bałtyku do Adriatyku, z Gdańska przez Poznań do Chorwacji; w roku 2005 powstał odcinek z Poznania do południowej granicy województwa (142 km); jest on koordynowany przez Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościnną”;
- Euro Velo Nr 2 Szlak Stolic – z Irlandii do Moskwy.

Szlaki rowerowe w województwie osiągnęły w sumie długość ok. 3,6 tys. km.

Turystyka konna przeżywa renesans, stając się nie tylko sposobem na aktywny wypoczynek, ale i pomysłem na dochodową działalność gospodarczą. Rozwój turystyki jeździeckiej odbywa się w oparciu o ośrodki jeździeckie, kluby, stajnie i ofertę jeździecką gospodarstw agroturystycznych.

Oznakowane i zagospodarowane szlaki konne to m. in.:

- Szlak Konny Króla Stanisława (155 km) – wiedzie w okolicach Leszna od pałacu do pałacu (Jeziorki, Racot, Osieczna) a także do zamku w Rydzynie;
- Szlak konny w Dolinie Baryczy (300 km) – prowadzi od źródła do ujście Baryczy przez Park Krajobrazowy Dolina Baryczy;
- Wielkopolska Podkowa (125 km) – szlak zlokalizowany jest w okolicach Krobi, Kobyłina, Jutrosina, Pępowa, Ponieca i Miejskiej Górk, trasę tę można pokonać również zaprzęgiem,
- Wilczy Szlak (240 km) – prowadzi ze Stęszewka do Lubniewic w województwie lubuskim;
- Szlak konny Przemęckiego Parku Krajobrazowego (117,5 km) – składa się on z czterech tematycznych ścieżek: Szlak Pałaców i Kuźni, Szlak Trzebicki, Szlak Białogórski i Szlak Konwalii; można pokonać je również zaprzęgiem;
- Trakt Chłapowski – powstający w powiecie gostyńskim szlak związany z miejscami działalności gen. Dezyderego Chłapowskiego.

Na terenie Wielopolski znajduje się wiele atrakcyjnych rzek i zbiorników wodnych, stanowiących naturalny potencjał dla rozwoju turystyki wodnej: kajakowej, motorowodnej i żeglarskiej, które przyciągają wodniaków z całej Polski. Tradycje kajakowe na rzece Warcie sięgają początków XX wieku. Od 2000 roku samorządy i organizacje zainteresowały się aktywizacją rekreacyjnego użytkowania cieków wodnych. Zaczęły powstawać przystanie, wypożyczalnie kajaków i innego sprzętu wodnego, miejsca wodowania. Podjęto szereg działań, które mają na celu uatrakcyjnienie tras poprzez wyposażenie ich w infrastrukturę brzegową.

Z udziałem środków finansowych samorządu województwa powstały przystanie dla kajakarzy w Pyzdrach, Międzychodzie, Sierakowie i Śremie. W 2007 roku opracowany został „Program rozwoju turystyki kajakowej na rzece Warcie”, który ma na celu stworzenie sieci przystani kajakowych oddalonych od siebie nie więcej niż o 30 km.

Podjęte zostały również działania, których efektem było udrożnienie 41-kilometrowego Konwaliowego Szlaku Kajakowego oraz Małej Pętli w Przemęckim Parku Krajobrazowym – jednego z najpiękniejszych szlaków w Polsce, prowadzącego przez kilkanaście jezior polodowcowych.

Stowarzyszenie Miast i Gmin Nadnoteckich oraz Samorząd Województwa prowadzą działania na rzecz zagospodarowania Wielkiej Pętli Wielkopolsko-Kujawsko-Lubuskiej (690 km) – połączenia szlaków wodnych Warty i Noteci. Ma ona w przyszłości stać się markowym produktem turystycznym, jednak obecnie niezbędne nakłady finansowe przekraczają możliwości samorządów. Dla realizacji tego projektu planuje się pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej.

Najciekawszymi szlakami kajakowymi w województwie są:

- szlak rzeką Drawą (179 km) Stare Drawsko – Krzyż prowadzący przez Drawski Park Narodowy - zaliczany do najciekawszych szlaków kajakowych w Polsce;
- szlak rzeką Gwdą (145 km) Drężno – Ujście przełom Gwdy obfituje w bystrza, które stanowią wyzwanie dla kajakarzy;

- szlak rzeką Wełną (95 km) Jezioro Wierzbiczańskie k. Gniezna – Oborniki – jeden z najciekawszych szlaków w Wielkopolsce, poniżej Rogoźna ma górski charakter;
- szlak rzeką Prosną (153 km) Bolesławiec – Pызdry;
- szlak rzeką Piławą (82 km) Łubowo – Krępsko – wiedzie przez jeziora i lasy Puszczy Drawskiej.

Na drogach wodnych żeglownych oraz największych akwenach występują warunki dla rozwoju turystyki motorowodnej, jednak konieczne jest ich odpowiednie zagospodarowanie infrastrukturalne. Turystyka żeglarska jest uprawiana głównie na dużych jeziorach, na brzegach których istnieje odpowiednia infrastruktura specjalistyczna i turystyczna.

Turystyka kulturowa w ostatnich latach przeżywa w Europie rozkwit. Jako jedną z przyczyn wymienia się wzrost przeciętnego poziomu wykształcenia ludności. Dostrzegalny jest wzrost zainteresowania produktami turystycznymi, w których główną rolę odgrywają kultura, sztuka i historia.

Wielkopolska, przez którą przebiegają szlaki śród kulturowe: Romański, Cysterski, Piastowski, dysponująca wieloma pałacami, drewnianymi kościołami, zamkami i dworami, posiada ogromny potencjał dla rozwoju tego typu turystyki. Tworzenie szlaków kulturowych przynosi korzyści nie tylko w postaci nowej atrakcji turystycznej, ale przyczynia się również do zachowania i restauracji zabytkowych obiektów. Standaryzacja i ujednoczenie szlaku tworzącego jedną całość może być gwarancją jego jakości.

Wielkopolska Organizacja Turystyczna, przy współfinansowaniu ze środków EFRR zrealizowała w 2005 roku projekt pod nazwą „Opracowanie regionalnych produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce i ich promocja”. Projekt polegał na stworzeniu dziesięciu produktów turystyki kulturowej oraz ich promocję na rynkach krajowych i zagranicznych poprzez udział w imprezach targowych i kolorowe wydawnictwa w czterech językach, a także prowadzenie strony internetowej promującej turystykę kulturową województwie (www.turystyka-kulturowa-wlkp.pl). Wybrane produkty to:

- Zabytkowy Poznań,
- Rozrywkowy Poznań,
- Szlak zamków, pałaców i dworów,
- Wielkopolska Piastowska – Szlak Piastowski,
- Wielkopolska wybitnych Polaków,
- Muzea w obiektach zabytkowych,
- Szlak budowli i kościołów drewnianych,
- Szlak zabytków techniki,
- Zabytki wielkopolskich miast i miasteczek,
- Miejsca pielgrzymkowe w Wielkopolsce.

Prace nad dalszym rozwojem szlaków i działania promocyjne będą kontynuowane, aby w dłuższej perspektywie czasowej zwiększyć zainteresowanie Wielkopolską turystów krajowych i zagranicznych.

W celu wykorzystania turystycznego zasobów leśnych, w odpowiedzi na wzrost ruchu turystycznego oraz w trosce o potrzebę ochrony przyrody, Lasy Państwowe przygotowały bogatą ofertę obiektów turystycznych i rekreacyjnych, takich jak: miejsca na ognisko i biwak, pokoje gościnne, ścieżki przyrodniczo-leśne, kwatery myśliwskie. Najwięcej obiektów turystycznych znajduje się w nadleśnictwach Konstantynowo, Krotoszyn i Gniezno. Na wybierających się do lasu czekają również liczne parkingi i miejsca postoju. Na obszarach leśnych obfitujących w zwierzynę, w specjalnych obrębach łowieckich, wyposażonych w podstawową infrastrukturę, rozwija się tzw. turystyka łowiecka. W dobie intensywnego rozwoju aktywności gospodarczej prowadzonej przez Lasy Państwowe, powinny one czynnie współpracować z samorządami lokalnymi w celu wspólnych prac nad odpowiednim zagospodarowaniem lasów.

W Wielkopolsce znajduje się kilkadziesiąt miejsc pielgrzymowania. Są to głównie małe, położone na uboczu, miejscowości, np.: Dąbrówka Kościelna, Żegocin, Lutynia, Biedzrowo, Święta Góra. Największe sanktuarium to Bazylika Matki Boskiej Bolesnej Królowej Polski w Licheniu Starym. Jest to największy kościół w Polsce, odwiedzany corocznie przez około 1,5 mln pielgrzymów z Polski i zagranicy.

Wydarzeniem przyciągającym corocznie kilkadziesiąt tysięcy młodych ludzi jest Ogólnopolskie Spotkanie Młodych Lednica 2000. Odbywa się ono w pierwszą sobotę czerwca nad Jeziorem Lednickim. Kończy się przejściem nocą przez Bramę Rybę – Bramę Trzeciego Tysiąclecia. We wrześniu odbywa się Lednica Seniora.

W Wielkopolsce rozwija się specjalistyczna turystyka kolejowa, związana z zabytkowymi obiektami i taborom kolejowym.

Najbardziej znanym miejscem jest, ostatnia czynna w Europie, powstała w 1907 roku, Parowozownia Wolsztyn, skąd codziennie na regularne trasy ruszają lokomotywy parowe. Zgromadzono tu ponad 30 parowozów, zabytkowe wagony, warsztaty i zbiory muzealne. Organizowane są liczne imprezy z największą, coroczną Paradą Parowozów, która w 2007 roku przyciągnęła 20 000 turystów z kraju i zagranicy. W ofercie Parowozowni są również przejazdy pociągami retro, pociągami turystycznymi, noclegi. Właścicielem obiektu jest spółka PKP Cargo S.A., która dba o zabytkowy tabor w Wolsztynie oraz podejmuje współpracę z samorządami lokalnymi na rzecz rozwoju Parowozowni. Za swoją działalność otrzymała Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej za Najlepszy Produkt Turystyczny Roku 2006. W roku 2007 realizowany z funduszy unijnych projekt „Turystyka Wspólna Sprawa” znalazła się na liście 16 najlepszych sieciowych projektów turystycznych w Polsce.

Na terenie województwa, mimo likwidacji wielu szlaków wąskotorowych, zachowało się także kilka czynnych tras kolejek wąskotorowych i dojazdowych:

- Kaliska Kolej Dojazdowa,
- Pleszewska Kolej Lokalna,
- Śmigiełska Kolej Dojazdowa,
- Śremska Kolej Lokalna,
- Gnieźnieńska Kolej Wąskotorowa,
- Średzka Powiatowa Kolej Wąskotorowa,

- Wyrzyska Kolej Powiatowa,
- Kolejka Parowa Maltanka w Poznaniu.

Stanowią one atrakcję dla turystów, w tym dzieci, a ich działalność odbywa się głównie w okresie letnim. Organizowane są przejazdy zabytkowymi składami, wycieczkowe i na zamówienie.

Wśród kolejowego bogactwa Wielkopolski znaleźć można również trasy drezynowe: Krzywińska Kolej Drezynowa, Grodziska Kolej Drezynowa. Są to przedsięwzięcia podjęte przez pasjonatów kolejnictwa. Ich oferta to organizowanie przejazdów zabytkowymi drezynami wraz ze zwiedzaniem infrastruktury kolejowej, którą sami utrzymują.

Specyficzną formę turystyki stanowi tzw. turystyka biznesowa, czyli turystyka związana z uczestnictwem w targach, wystawach, kongresach, konferencjach, seminariach, szkoleniach i spotkaniach biznesowych oraz z wyjazdami na zakupy. Ten rodzaj turystyki rozwija się na podstawie potencjału gospodarczego, handlowego, naukowego i administracyjnego, uzupełnionych infrastrukturą specjalistyczną (hotelami, salami konferencyjnymi, powierzchniami wystawienniczymi, centrami handlowymi oraz różną infrastrukturą transportową).

Największym w Wielkopolsce i jednym z największych w kraju centrów turystyki biznesowej jest Poznań. Jest to największe w Polsce centrum targowe, jedno z siedmiu największych krajowych centrów konferencyjno-kongresowych i liczące się centrum przemysłowo-handlowe.

Pozostałymi, subregionalnymi ośrodkami turystyki biznesowej są: Kalisz, Konin, Ostrów Wlkp., Piła, Gniezno oraz Leszno.

Mimo licznych atutów oraz wzrastających nakładów finansowych na turystykę w budżetach samorządów, nie można powiedzieć, iż turystyka w województwie wielkopolskim stanowi istotną dziedzinę gospodarki regionu, który jest postrzegany przez turystów krajowych jako niezbyt atrakcyjny pod względem turystycznym. Odpowiednie przygotowanie, promocja oraz rozwój infrastruktury okołoturystycznej mogą być szansą dla wzrostu znaczenia rynku turystycznego w Wielkopolsce.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim oraz uwzględniając jej rzeczywiste znaczenie w strukturze regionalnej gospodarki, można przyjąć założenie, że turystyka w Wielkopolsce powinna stanowić istotną dziedzinę, uzupełniającą podstawowe sektory, takie jak przemysł i rolnictwo oraz usługi.

Na niektórych, stosunkowo niewielkich, obszarach województwa turystyka może być jedną z dziedzin dominujących (na przykład obszary podmiejskie Poznania, Leszna, Konina, Piły, a także najcenniejsze tereny przyrodnicze i kulturowo-historyczne regionu). Dla rozwoju turystyki w skali całego województwa kluczowe znaczenie będzie miał popyt wewnętrzny (podróże mieszkańców Wielkopolski po swoim województwie oraz przyjazdy z województw ościennych). Ważną rolę dla tego segmentu rynku mogą odegrać sieciowe produkty turystyczne, budowane między innymi na bazie zasobów historycznych (dwory i pałace, historyczne szlaki turystyczne, zanikające zawody i rzemiosło). Natomiast turystyka zagraniczna koncentrować się będzie raczej na obszarach wyposażonych w najcenniejsze walory

(zasoby) oraz bardzo dobrze zagospodarowanych. Pewną szansą na wzrost liczby przyjazdów zagranicznych mogą być także produkty niszowe, oparte na unikatowych atrakcjach w skali międzynarodowej (kulturowo-cywilizacyjnych i przyrodniczych), na przykład historyczne koleje, oferta aeroturystyczna (balony, szybowce, paralotnie), najcenniejsze walory przyrodnicze.

Konkluzje:

- **brak hoteli wysokiej 5. kategorii,**
- **zmniejszanie się liczby przyjazdów turystycznych,**
- **duży potencjał przyrodniczy i kulturowy dla rozwoju turystyki,**
- **wzrastające zaangażowanie lokalne,**
- **niewystarczająca promocja,**
- **konieczna zmiana obiegowej opinii o niskiej atrakcyjności turystycznej regionu,**
- **ograniczona podaż markowych produktów turystycznych.**

III. Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na rozwój społeczno-gospodarczy Wielkopolski²⁵

W ciągu ostatnich miesięcy jednym z czynników wpływających na sytuację społeczno-gospodarczą w regionie jest ogólnoswiatowy kryzys, zapoczątkowany na świecie problemami na rynku finansowym USA w I połowie 2008 roku, w Polsce przynoszący zaś pierwsze skutki pod koniec 2008 roku. Słabsza kondycja finansowa przedsiębiorstw i związane z tym zwolnienia grupowe, a przez to wzrost bezrobocia, to podstawowe efekty spowolnienia gospodarczego w całej Polsce. Nie inaczej jest w przypadku Wielkopolski, którą kryzys dotknął jednak z pewnym opóźnieniem.

Pierwsze skutki kryzysu w regionie widoczne były na rynku pracy. Pojawiły się już we wrześniu i październiku 2008 roku, kiedy to blisko 700 osób straciło pracę w wyniku zwolnień grupowych w dużych przedsiębiorstwach (w tym 100 pracowników firmy Kondor z powiatu nowotomyskiego i 130 osób z kaliskiej firmy Wistil). W całym roku 2008 w Wielkopolsce odnotowano zdecydowany wzrost liczby zwolnień z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Łącznie 76 zakładów pracy ogłosiło zwolnienia grupy 5 915 osób, przy czym 18 podmiotów zwolniło powyżej 100 pracowników każde²⁶. Największe zwolnienia grupowe dotyczyły Leoni Autokabel Polska Sp. z o.o. (718 osób), „Romeo” Sp. z o.o. (380 osób) oraz INTER GROCLIN-TRADING (320 osób).

Według danych z końca 2008 roku około 20 kolejnych podmiotów gospodarczych zapowiedziało grupowe zwolnienia, którymi zostało objętych około 4,3 tys. osób. Wśród głównych przyczyn takiego stanu rzeczy wyróżnić należy: spadek zamówień (ograniczenie popytu szczególnie z Niemiec), rosnące koszty produkcji (w tym koszty pracy, materiałów i energii), duże wahania kursu złotówki, wzrost konkurencyjności ze strony tańszych towarów z Chin, wypierających produkty polskie. Istotną przeszkodą dla rozwoju przedsiębiorstw, szczególnie sektora MŚP, stały się problemy na rynku kredytów bankowych – w bardzo krótkim czasie polskie banki, świadome problemów banków w USA i Europie Zachodniej, zdecydowały się ograniczyć możliwości pozyskiwania kredytów m.in. poprzez: zwiększenie oprocentowania kredytów, wzrost wymogów ich zabezpieczenia, czy też wymóg odpowiedniego poziomu wkładów własnych.

Największe kłopoty finansowe spotkały podmioty eksportujące swoje produkty do Europy Zachodniej, szczególnie w branżach meblarskiej, odzieżowej, samochodowej i AGD. Kluczowe wielkopolskie przedsiębiorstwa, jak Amica z Wroniek (planowane do zwolnienia 200 osób), INTER GROCLIN z Grodziska Wlkp. (w planie zwolnień 600 osób), Philips Lighting Poland (230 osób), Sews-Polska z Leszna i Rawicza (ok. 1 200 osób), czy Odlewnia Żeliwa w Śremie (planowane zwolnienia 400 osób) zrealizowały już pierwsze plany zwolnień grupowych. Inne, jak Bridgestone, czy Volkswagen Polska, ze względu na spadający popyt zmuszone były ograniczać produkcję i wysyłać pracowników na przymusowe urlopy. Kolejna

²⁵ Tekst opracowano na podstawie informacji i danych statystycznych dostępnych do dnia 15 maja 2009 r.

²⁶ Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu – „Wojewódzki rynek pracy w liczbach na przestrzeni lat 2000-2008”.

firma zajmująca się produkcją i sprzedażą mebli – Swarzędz Meble S.A. – podjęła pierwsze kroki związane z przeprowadzeniem likwidacji Spółki.

Podobne sytuacje, choć z mniejszym natężeniem, mają miejsce w sektorze MŚP, gdzie również przeprowadzane są redukcje zatrudnienia, jednak nie prowadzi się ostatecznej ewidencji zwolnień. Widoczny jest pewien spadek dynamiki przyrostu małych i średnich przedsiębiorstw w województwie (szczególnie mikroprzedsiębiorstw), powiązany z jednoczesnym zwiększeniem liczby podmiotów likwidowanych.

W odpowiedzi na zaistniałą sytuację gospodarczą w Wielkopolsce podejmuje się konkretne działania mające na celu zahamowanie wzrostu bezrobocia, ochronę miejsc pracy, a także podnoszenie konkurencyjności działających w regionie przedsiębiorstw. Szczególny nacisk położony jest na pomoc dla pracowników restrukturyzowanych przedsiębiorstw, ich przekwalifikowanie oraz promocję mobilności i aktywnych postaw na rynku pracy, doradztwo i informację zawodową dla ludzi młodych, po raz pierwszy podejmujących pracę. Działania mające na celu promocję przedsiębiorczości i samozatrudnienia skierowane są do osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Polegają one w szczególności na zwiększaniu kwalifikacji tych osób oraz udzielaniu pomocy finansowej.

Wydaje się, że efekty kryzysu osłabia nieco fakt, że w większości podmiotów gospodarczych działających na wielkopolskim rynku zarówno produkcja, jak i oferowane usługi, kierowane są w znacznej części na potrzeby rynku wewnętrznego. W momencie kulminacji problemów gospodarczych w Europie Zachodniej i USA ten aspekt wydaje się być atutem gospodarki regionu. Istotne jest również oparcie gospodarki Wielkopolski na wielu dziedzinach działalności (dywersyfikacja), dzięki czemu skutki recesji są w pewien sposób amortyzowane.

Mimo ogólnoświatowego kryzysu, ograniczania inwestycji, produkcji i zatrudnienia, do Wielkopolski w dalszym ciągu napływa szereg inwestycji (również z zagranicy). Ostatnie istotne dla regionu decyzje inwestycyjne związane są m.in. z budową centrum handlowego Focus Park w Pile (Parkridge Retail Poland), centrum logistycznego firmy Honda w Pniewach, centrum usług informatycznych koncernu Roche w Poznaniu, Centrum Rozwojowego Płynnych Produktów Żywnościowych koncernu spożywczego Unilever, czy zlokalizowanymi niedaleko Konina: budową fabryki firmy Eurocoles i rozbudową zakładu firmy Wapeco, zajmującej się produkcją materiałów budowlanych z popiołów dymnicowych, pochodzących ze spalania węgla brunatnego. Z każdą z wymienionych inwestycji wiąże się wzrost zatrudnienia (szacuje się, że prywatne firmy w najbliższym czasie stworzą ponad 2 tys. miejsc pracy) oraz dodatkowe wpływy dla gmin, m.in. z tytułu podatku od nieruchomości. Innym źródłem niwelowania skutków zwolnień w branżach dotkniętych kryzysem mogą być inwestycje infrastrukturalne związane z przygotowaniem do EURO 2012 oraz wykorzystaniem funduszy strukturalnych na lata 2007-2013.

Pierwsze skutki ogólnoświatowej recesji gospodarczej w Wielkopolsce mają swoje odzwierciedlenie w niektórych wskaźnikach statystycznych. W pierwszej kolejności dotyczyły one parametrów prezentujących sytuację rynku pracy, w szczególności zwiększenia tempa wzrostu liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz spadku zatrudnienia w przedsiębiorstwach. W dalszej kolejności w statystyce uwidoczniło się spowolnienie wzrostu średniego

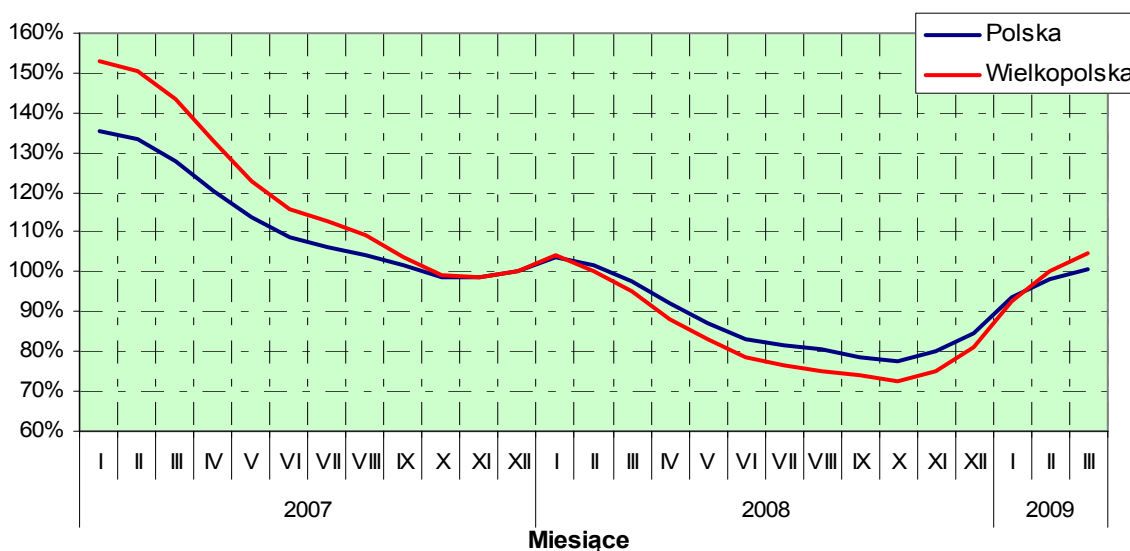
wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw, spadek liczby podmiotów gospodarczych w regionie i pogorszenie się wyników finansowych podmiotów. Trudny natomiast do określenia jest wpływ kryzysu na dynamikę wielkości produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji sprzedanej budowlano-montażowej.

Tab. 84. Bezrobotni zarejestrowani

Przekrój terytorialny	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Polska	tys. osób	2007	2 365,8	2 331,1	2 232,5	2 103,1	1 985,1	1 895,1	1 856,1	1 821,9	1 777,8	1 720,9	1 719,4	1 746,6
		2008	1 813,4	1 778,5	1 702,2	1 605,7	1 525,6	1 455,3	1 422,9	1 404,4	1 376,6	1 352,3	1 398,5	1 473,8
		2009	1 634,4	1 718,8	1 758,8									
Wielkopolska	tys. osób	2007	172,8	169,8	161,7	149,8	138,5	130,8	127,4	123,4	117,1	112,1	111,6	112,8
		2008	117,7	112,8	107,1	99,5	93,7	88,7	86,3	84,7	83,7	81,9	84,9	91,4
		2009	104,8	112,9	118,4									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

Ryc. 65. Dynamika zmian liczby zarejestrowanych bezrobotnych (grudzień 2007 = 100%)

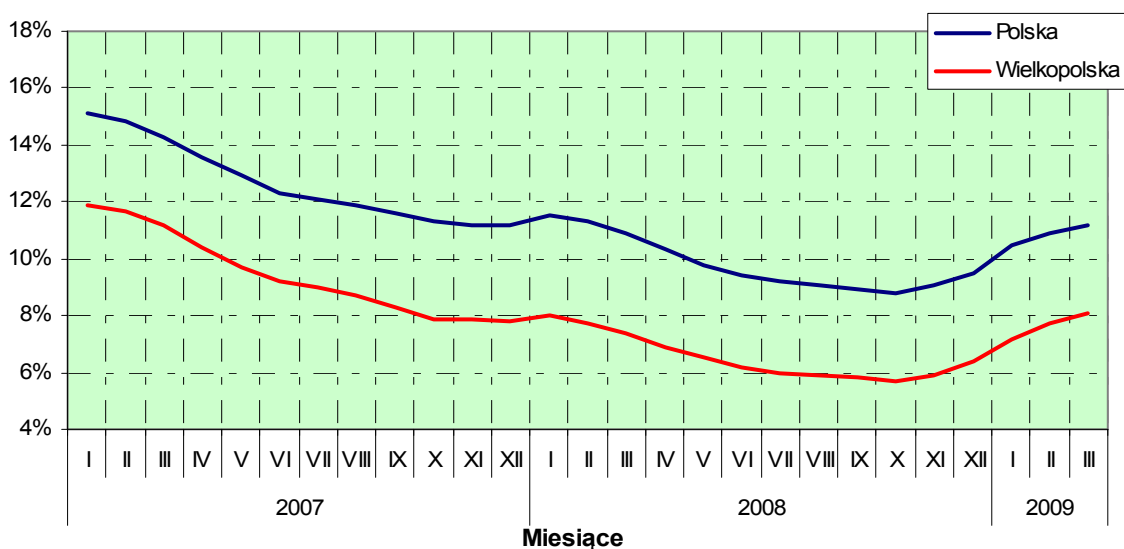
Źródło: Opracowanie własne

Tab. 85. Stopa bezrobocia rejestrowanego

Przekrój terytorialny	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Polska	%	2007	15,1	14,8	14,3	13,6	12,9	12,3	12,1	11,9	11,6	11,3	11,2	11,2
		2008	11,5	11,3	10,9	10,3	9,8	9,4	9,2	9,1	8,9	8,8	9,1	9,5
		2009	10,5	10,9	11,2									
Wielkopolska	%	2007	11,9	11,7	11,2	10,4	9,7	9,2	9,0	8,7	8,3	7,9	7,9	7,8
		2008	8,0	7,7	7,4	6,9	6,5	6,2	6,0	5,9	5,8	5,7	5,9	6,4
		2009	7,2	7,7	8,1									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Raport GUS – Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów

Ryc. 66. Stopa bezrobocia rejestrowanego

Źródło: Opracowanie własne

W marcu 2009 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w Wielkopolsce wyniosła 8,1% (przy średniej w kraju na poziomie 11,2%), będąc zarazem najlepszym wynikiem w kraju (w dalszej kolejności województwa: małopolskie, mazowieckie i śląskie). W Wielkopolsce najmniejsze bezrobocie było w Poznaniu (2,3% – I miejsce w kraju), natomiast największe w powiecie złotowskim (20,2%). W powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 118,4 tys. bezrobotnych, czyli około 6,7% zarejestrowanych w kraju.

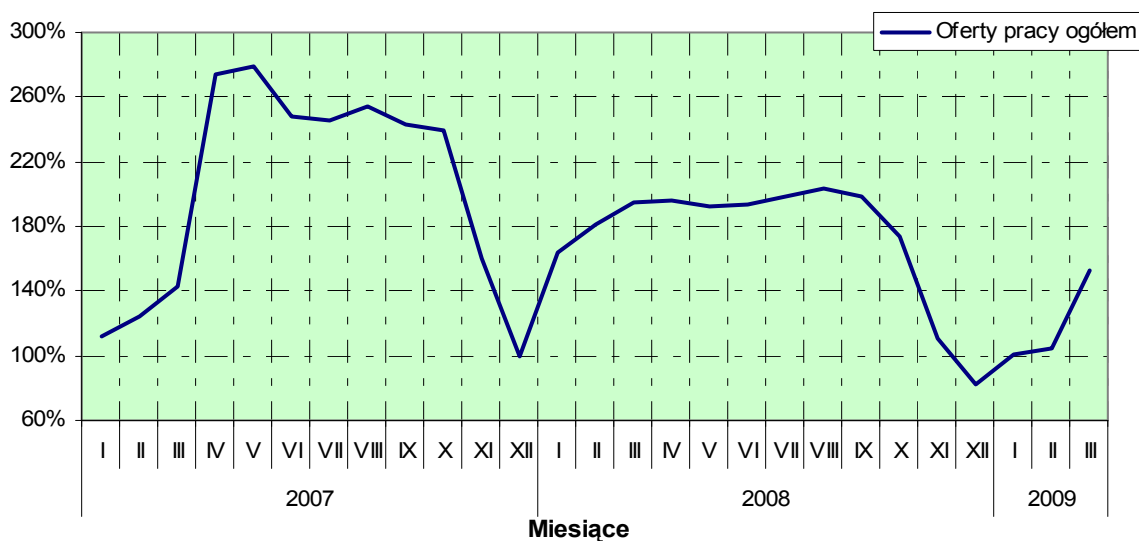
Analiza dynamiki liczby zarejestrowanych bezrobotnych w regionie oraz zmian stopy bezrobocia rejestrowanego pokazuje, iż pierwsze skutki kryzysu gospodarczego na rynku pracy w Wielkopolsce pojawiły się w listopadzie 2008 roku. Do tego momentu, przez ostatnie 2 lata obserwowany był (poza nielicznymi wyjątkami) stały spadek poziomu bezrobocia. Od listopada 2008 roku nastąpiło odwrócenie tendencji spadkowej – stopa bezrobocia zaczęła znacznie wzrastać w tempie 0,4-0,5 pkt. proc. miesięcznie, co w przeliczeniu na liczbę zarejestrowanych bezrobotnych oznaczało wzrost o 6-10 tys. osób miesięcznie.

Tab. 86. Oferty pracy

Zmienna	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Oferty pracy ogółem	liczba	2007	4 598	5 083	5 878	11 275	11 453	10 208	10 082	10 429	9 963	9 840	6 593	4 107
		2008	6 752	7 434	8 024	8 065	7 904	7 964	8 146	8 340	8 168	7 114	4 553	3 399
		2009	4 154	4 317	6 275									
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	liczba	2007	38	33	28	23	19	19	18	18	18	17	24	35
		2008	25	23	20	19	17	14	17	15	18	21	28	52
		2009	54	50	37									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

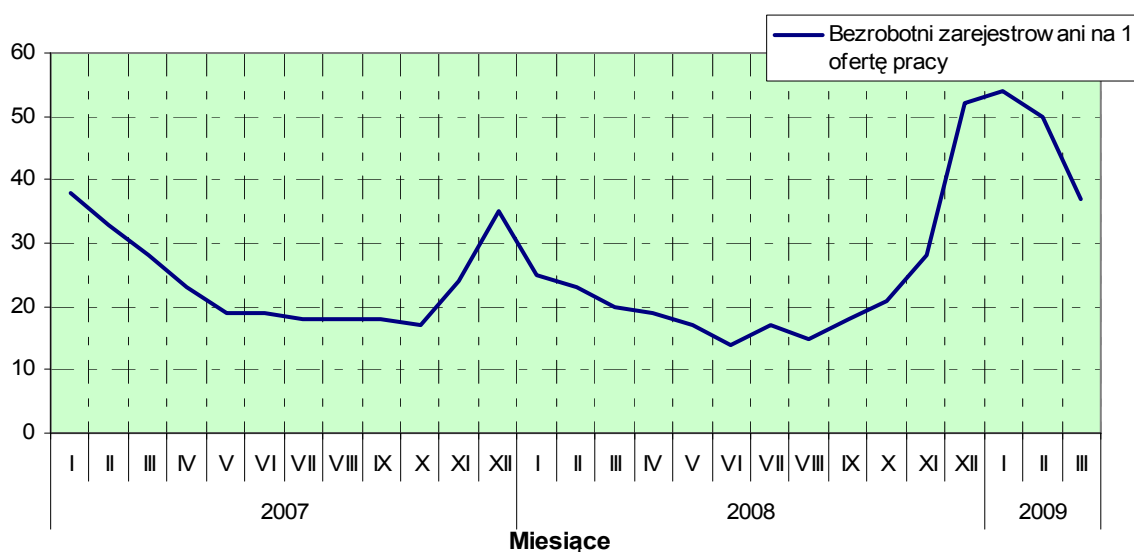
Ryc. 67. Dynamika zmian liczby ofert pracy ogółem (grudzień 2007 = 100%)

Źródło: Opracowanie własne

Jednocześnie wraz ze wzrostem bezrobocia na rynku pracy w Wielkopolsce pojawiła się druga niekorzystna tendencja – od września 2008 roku zdecydowanie zaczęła zmniejszać się liczba ofert pracy w powiatowych urzędach pracy w stopniu znacznie przewyższającym spadki w analogicznym okresie roku poprzedniego. W grudniu 2008 roku odnotowano zaledwie 3,4 tys. ofert i była to najniższa w Wielkopolsce liczba ofert pracy w ciągu ostatnich 2 lat. Od stycznia 2009 r. liczba ofert pracy zaczęła powoli wzrastać, jednak – licząc w wartościach bezwzględnych, w porównaniu z analogicznymi miesiącami roku poprzedniego – ich liczba jest w dalszym ciągu zdecydowanie mniejsza.

Ryc. 68. Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy

Źródło: Opracowanie własne

Pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy, najbardziej krytyczny okazał się okres od grudnia 2008 do lutego 2009, kiedy to wymieniony wskaźnik był o około 2-3 razy wyższy niż w ciągu kilku poprzednich miesięcy.

Zjawiskiem towarzyszącym wzrostowi bezrobocia w regionie i kraju jest jednocześnie spadek przeciętnego zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Według danych GUS, najbardziej podatny na kryzys gospodarczy jest sektor prywatny. Pierwszym skutkiem osłabienia gospodarczego stało się naturalne ograniczanie zatrudnienia (widoczne w Wielkopolsce już od listopada 2008 roku), w dalszej kolejności osłabienie dynamiki wzrostu płac.

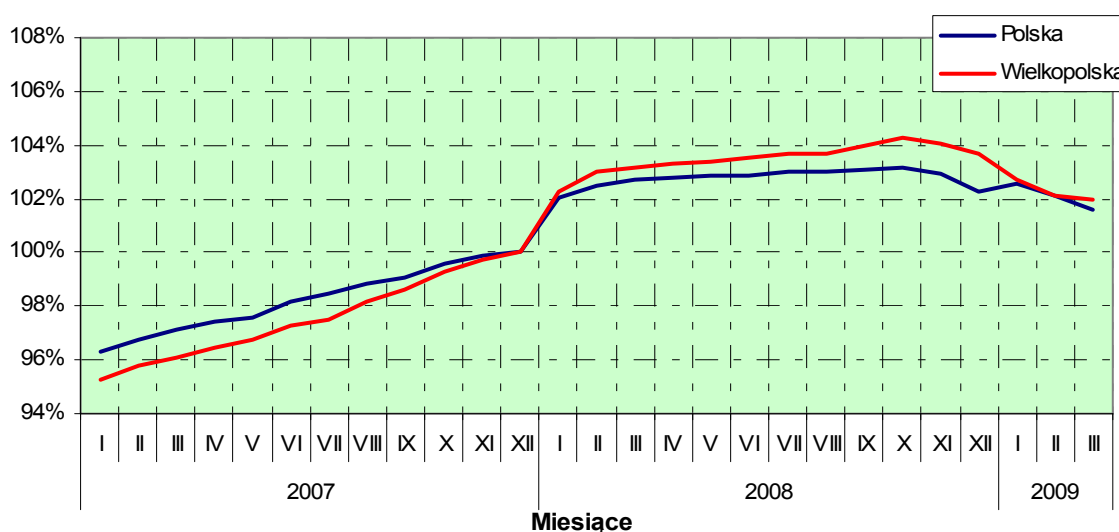
W przypadku zatrudnienia, już w lutym 2009 roku odpowiednie wartości spadły poniżej wielkości z analogicznych miesięcy roku poprzedniego (podobnie jak w kraju). Niepokojącym jest, iż tempo spadku liczby zatrudnionych w wielkopolskich przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników od grudnia 2008 roku zaczęło zdecydowanie przewyższać średnie wartości dla kraju, co zdaje się potwierdzać dużą wrażliwość podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Wielkopolsce na ogólnoświatowe osłabienie gospodarcze.

Tab. 87. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 9 osób)

Przekrój terytorialny	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Polska	tys. osób	2007	5 048,1	5 070,2	5 088,8	5 104,9	5 115,8	5 144,1	5 160,0	5 182,1	5 192,0	5 220,2	5 233,4	5 241,2
		2008	5 347,6	5 371,3	5 384,1	5 388,9	5 389,8	5 390,8	5 400,2	5 398,5	5 403,5	5 406,4	5 394,2	5 360,5
		2009	5 374,2	5 351,7	5 325,3									
Wielkopolska	tys. osób	2007	530,3	533,3	534,9	537,1	538,7	541,4	542,8	546,6	549,1	552,9	555,4	556,7
		2008	569,3	573,3	574,2	575,2	575,7	576,2	577,1	577,3	578,9	580,5	579,3	577,3
		2009	571,8	568,3	567,6									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu;
Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu;
Raport GUS – przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw

Ryc. 69. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (grudzień 2007 = 100%)

Źródło: Opracowanie własne

W przypadku analizy dynamiki przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw zauważalna jest zdecydowanie mniejsza korelacja z aspektami kryzysu gospodarczego, niż miało to miejsce przy poprzednio omówionych wskaźnikach. Co prawda, szczególnie w przypadku Wielkopolski, widoczne jest pewne spowolnienie tempa wzrostu płac, lecz jest ono po części wynikiem sezonowości kształtowania się wielkości wynagrodzeń w poszczególnych miesiącach, a po części występowaniem w przedsiębiorstwach innych problemów, niezwiązanych z kryzysem.

Zgodnie z obserwowaną od lat tendencją, grudzień jest miesiącem, w którym zarówno w Wielkopolsce, jak i kraju, notuje się najwyższą wartość średnich wynagrodzeń, zaś z początkiem każdego roku ich poziom znacznie spada, by w miesiącu marcu ponownie rosnąć. Z analizy danych opublikowanych przez US w Poznaniu wynika, iż czynnik, jakim jest kryzys gospodarczy, w niewielkim stopniu (trudno jednoznacznie określić w jakim) przyczynił się do obniżenia realnej wartości przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w okresie od listopada 2008 do marca 2009.

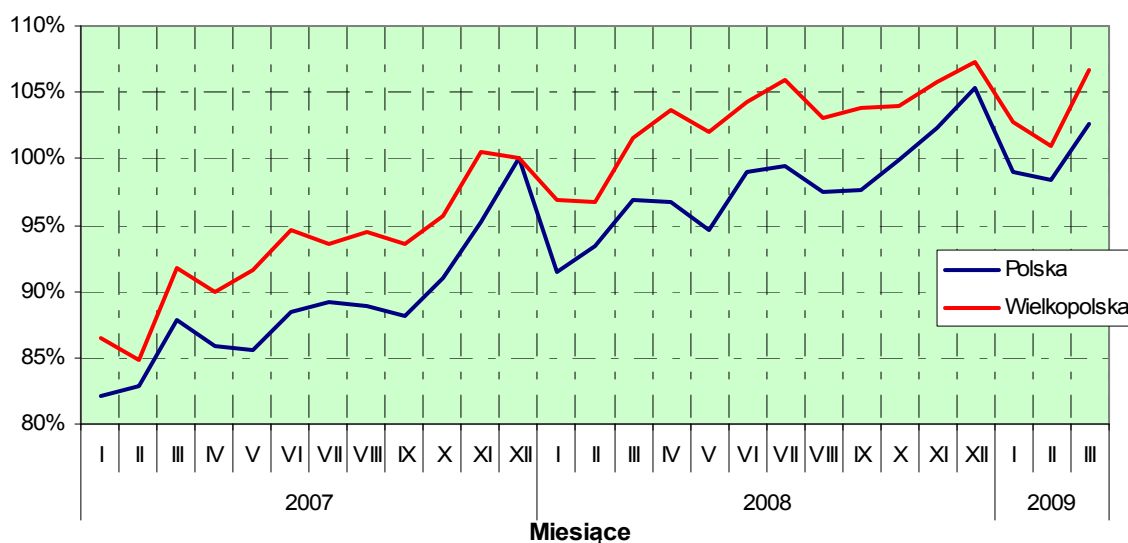
Aktualnie wpływ kryzysu gospodarczego na poziom wynagrodzeń brutto można więc określić jako nieznaczny. Nie jest wykluczone jednak, iż średni poziom miesięcznych wynagrodzeń brutto jest wskaźnikiem, który z pewnym opóźnieniem zareaguje na globalną sytuację gospodarczą, co może się przełożyć na zdecydowane załamanie dynamiki wzrostu wynagrodzeń w niedalekiej przyszłości.

Tab. 88. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 9 osób)

Przekrój terytorialny	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Polska	PLN	2007	2 663,6	2 687,5	2 852,7	2 786,3	2 776,9	2 869,7	2 893,8	2 886,0	2 858,8	2 951,7	3 092,0	3 246,0
		2008	2 969,7	3 032,7	3 144,4	3 137,7	3 069,4	3 215,3	3 229,0	3 165,3	3 171,7	3 241,8	3 320,9	3 419,8
		2009	3 215,8	3 195,6	3 332,7									
Wielkopolska	PLN	2007	2 425,0	2 377,6	2 573,4	2 521,1	2 571,0	2 654,8	2 625,8	2 648,3	2 622,1	2 684,1	2 820,5	2 804,5
		2008	2 716,5	2 712,7	2 848,6	2 906,5	2 862,0	2 922,9	2 969,1	2 888,4	2 910,0	2 916,8	2 964,8	3 007,6
		2009	2 881,4	2 833,2	2 990,4									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

Ryc. 70. Dynamika przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw (grudzień 2007 = 100%)

Źródło: Opracowanie własne

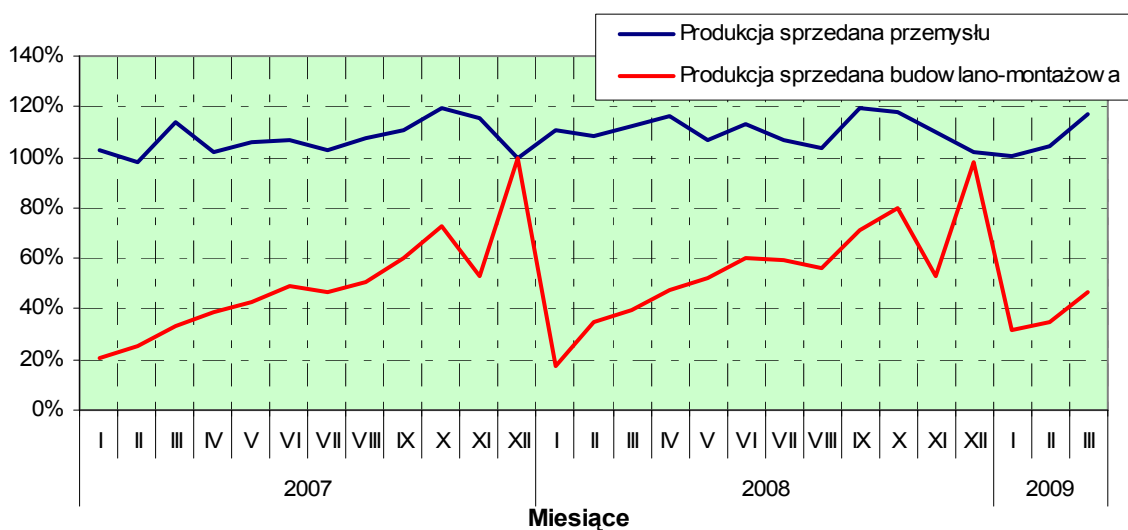
Kolejnymi wskaźnikami, które teoretycznie nie powinny pozostać obojętne na skutki ogólnoświatowego kryzysu w Wielkopolsce są: wielkość produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji sprzedanej budowlano-montażowej, wyrażone w cenach bazowych. Analizując odpowiednie wartości miesięczne produkcji sprzedanej obydwu sektorów na przestrzeni ostatnich dwóch lat, trudno dopatrzeć się jakichkolwiek znaczących zmian, jakie miałyby miejsce pod koniec 2008, czy na początku 2009 roku. Widoczne jest, co prawda, pewne spowolnienie dynamiki produkcji sprzedanej na przełomie lat 2008/2009, lecz jest to w dużej mierze powtórzeniem zjawiska występującego w przedsiębiorstwach regionu w latach poprzednich. Wydaje się zatem, iż nie można jednoznacznie określić wpływu ogólnoświatowego kryzysu na zmiany wielkości sprzedaży podmiotów gospodarczych sektora przemysłu i budownictwa w regionie.

Tab. 89. Produkcja sprzedana przemysłu i budowlano-montażowa w bieżących cenach bazowych w Wielkopolsce

Zmienna	Jednostki miary	Rok	Miesiące											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Produkcja sprzedana przemysłu	mln PLN	2007	7 165,8	6 864,4	7 937,9	7 113,9	7 393,1	7 430,2	7 197,4	7 510,2	7 706,1	8 346,0	8 047,9	6 982,1
		2008	7 728,1	7 563,4	7 818,7	8 098,1	7 458,7	7 911,1	7 473,2	7 211,2	8 336,8	8 239,4	7 678,3	7 112,6
		2009	7 000,3	7 293,5	8 146,7									
Produkcja sprzedana budowlano-montażowa	mln PLN	2007	231,6	287,7	384,4	442,8	493,1	558,5	534,3	578,4	691,9	838,5	612,6	1 147,5
		2008	199,4	399,8	450,7	543,7	595,1	691,5	682,5	644,9	816,0	912,7	612,1	1 126,4
		2009	363,1	397,4	535,1									

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

Ryc. 71. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji sprzedanej budowlano-montażowej w Wielkopolsce (grudzień 2007 = 100%, ceny stałe)

Źródło: Opracowanie własne

Wpływ kryzysu gospodarczego na kondycję przedsiębiorstw w Wielkopolsce przeanalizowano również na podstawie przedstawionych w układzie kwartalnym wskaźników: liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON oraz rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników. I kwartał 2009 to pierwszy okres w badanym przedziale czasowym, w którym w regionie zanotowano spadek liczby przedsiębiorstw ogółem (mniej więcej do poziomu z połowy 2008 roku). Jest to przesłanka negatywnego wpływu kryzysu gospodarczego na stan ilościowy przedsiębiorstw w regionie. Wydaje się, iż aktualna sytuacja w Polsce i na świecie okazała się szczególnie niekorzystna dla drobnych przedsiębiorców, którzy w wyniku pogorszenia sytuacji na rynku zmuszeni byli zlikwidować swoją działalność.

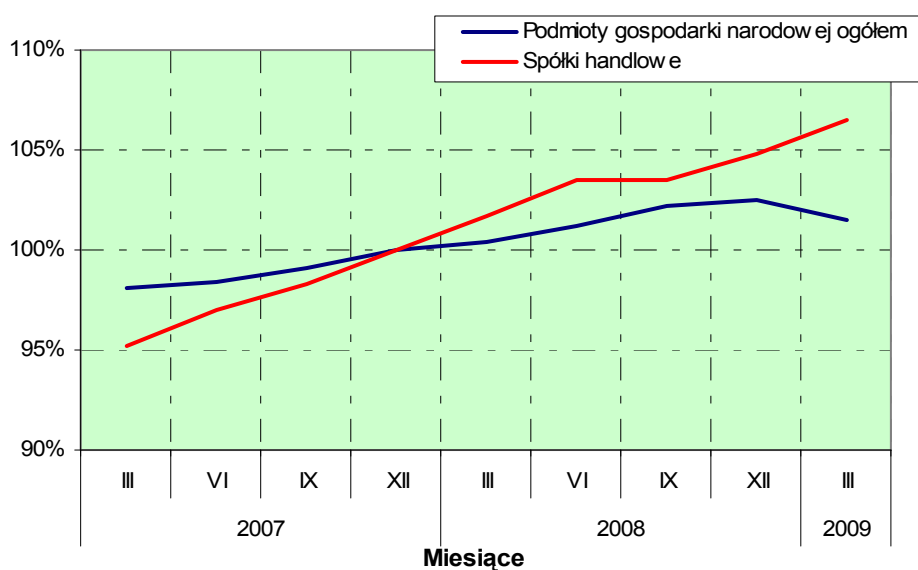
Powyższą tezę potwierdzają zmiany wskaźnika rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach, którego wielkość od połowy 2008 roku systematycznie spada. Świadczy to o zmniejszaniu się wyniku finansowego netto w podmiotach gospodarczych w stosunku do wielkości ich przychodów z ogółu prowadzonej działalności. W wielu przypadkach niekorzystne wyniki finansowe stały się przyczyną ograniczania płynności wielu podmiotów sektora MŚP, co było główną przyczyną ich likwidacji.

Tab. 90. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w Wielkopolsce

Zmienna	Jednostki miary	Rok	Miesiące			
			III	VI	IX	XII
Podmioty gospodarki narodowej	mln PLN	2007	345,5	346,4	349,0	352,2
		2008	353,7	356,4	360,0	361,0
		2009	357,5			
- w tym spółki handlowe	tys. osób	2007	22,0	22,4	22,7	23,1
		2008	23,5	23,9	23,9	24,2
		2009	24,6			

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu; Biuletyny statystyczne województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

Ryc. 72. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w Wielkopolsce (grudzień 2007 = 100%)

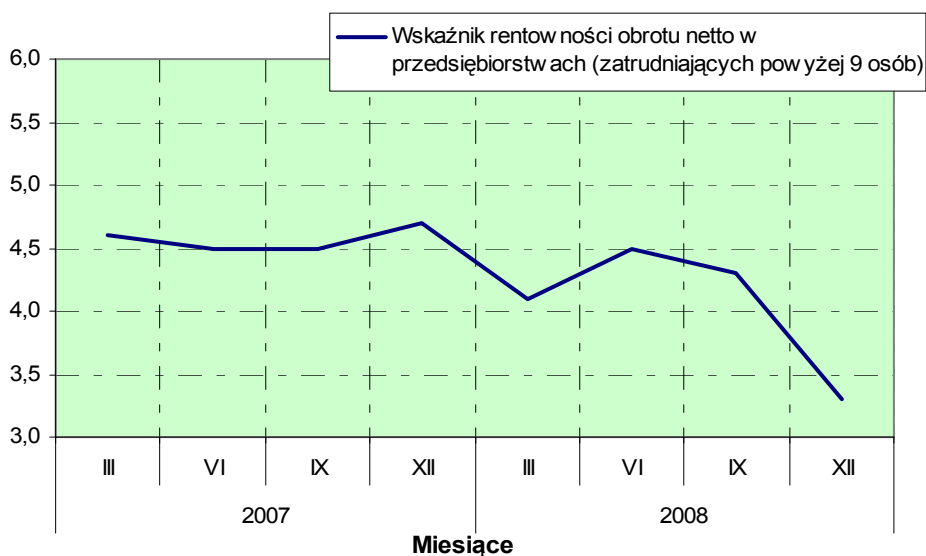
Źródło: Opracowanie własne

Tab. 91. Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach (zatrudniających powyżej 9 osób)²⁷

Przekrój terytorialny	Jednostki miary	Rok	Miesiące			
			III	VI	IX	XII
Wielkopolska	tys. osób	2007	4,6	4,5	4,5	4,7
		2008	4,1	4,5	4,3	3,3
		2009	b.d.			

Źródło: Komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu

Ryc. 73. Dynamika wskaźnika rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach

Źródło: Opracowanie własne

²⁷ Relacja wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności

Większość z przeanalizowanych wskaźników, prezentujących obecną sytuację gospodarczą, w Wielkopolsce, potwierdza pierwsze symptomy kryzysu gospodarczego w regionie. Zaobserwowane w ostatnich miesiącach zmiany w gospodarce Wielkopolski, będące skutkiem recesji gospodarczej na świecie, trudno jednak ocenić z punktu widzenia ich trwałości w czasie. Z ogólnych opinii ekonomistów wynika, że objawy kryzysu mogą być widoczne jeszcze przez wiele miesięcy, w związku z czym sytuacja społeczno-gospodarcza w dalszym ciągu będzie się pogarszać, jednak w tempie o wiele niższym niż w innych rozwiniętych krajach. Ważniejsze od tego, jak długo potrwa jeszcze kryzys jest to, jak długo i w jakim tempie po nim gospodarka będzie się odradzać.

Z punktu widzenia uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski, powyższe wnioski, prowadzące do konstatacji, iż kryzys gospodarczy zaznacza swój wpływ w regionie, nie stanowią jednak obecnie podstawy do jakichkolwiek zmian zapisów treści Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. Przeciwdziałanie skutkom kryzysu powinno odbywać się na poziomie operacyjnym oraz poprzez interwencje bieżące.

IV. Ustalenia diagnozy w zakresie głównych obszarów strategicznych Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku określa główne strategiczne obszary, których zharmonizowany rozwój ma gwarantować skuteczną realizację celu generalnego SRWW, którym jest „poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców”.

Poniżej przedstawiono najistotniejsze ustalenia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim w nawiązaniu do głównych obszarów strategicznych SRWW, którymi są:

- Przestrzeń,
- Środowisko przyrodnicze,
- Infrastruktura,
- Mieszkańcy,
- Rynek pracy,
- Potencjał intelektualny,
- Przedsiębiorczość i gospodarka,
- Rolnictwo i obszary wiejskie,
- System społeczny,
- Zróżnicowania wewnątrz regionu,
- Wewnętrzna organizacja regionu.

PRZESTRZEŃ województwa wielkopolskiego jest zróżnicowana. Współistniejące obok siebie kompleksy – przyrodniczy, rolniczy, gospodarczy, czy infrastrukturalny – stanowią elementy potencjału wewnętrznego regionu – są podstawą jego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Województwo Wielkopolskie jest drugim po względem wielkości regionem w kraju (po woj. mazowieckim), obejmując 9,5% powierzchni Polski, tj. obszar 29,826 tys. km².

W systemie powiązań przyrodniczych region położony jest w obszarze dwóch podprovincji Niżu Środkowoeuropejskiego: Pojezierza Południowobałtyckiego ze zróżnicowaną rzeźbą polodowcową oraz Niżu Środkowopolskiego z wysoczyznami i bezjeziornymi równinami. Ośią ekologiczno-hydrologiczną Wielkopolski jest system dolin i pradolin Warty oraz jej głównych dopływów.

Podstawę struktury przestrzennej regionu stanowi sieć osadnicza z najważniejszymi elementami węzłowymi, jakimi są: dominująca aglomeracja poznańska (m. Poznań wraz z

otaczającymi gminami), ośrodki subregionalne (Kalisz, Konin, Piła, Leszno, Ostrów Wlkp., Gniezno), ośrodki ponadlokalne i lokalne. W południowej części regionu kształtuje się aglomeracja kalisko-ostrowska.

Województwo wielkopolskie, mimo iż nie jest regionem przygranicznym, pełni istotną rolę w integracji polski i europejskiej przestrzeni. Decydujące znaczenie mają tu powiązania społeczno-gospodarcze Poznania z innymi dużymi miastami Polski oraz wieloma metropoliami europejskimi. Ważnym czynnikiem jest bliskość metropolii berlińskiej – jednego z kluczowych ośrodków europejskiej sieci miast.

Wielkopolska wpisana jest w europejską przestrzeń transportową poprzez system dróg i linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym (2 transeuropejskie korytarze transportowe oraz sieć TEN-T).

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE Wielkopolski nie jest znaczącym potencjałem regionu, mimo że system obszarów chronionych zajmuje prawie 35% powierzchni województwa, a obszary leśne łącznie ok. 25,5% powierzchni. Obok takich form ochrony, jak parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, wyznaczono w regionie 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 29 obszarów specjalnej ochrony siedlisk w ramach Europejskiej Sieci Obszarów Natura 2000 (łącznie prawie 21% powierzchni województwa).

Większą część powierzchni leśnej regionu zajmują drzewostany sosnowe, stąd istotne jest zwiększenie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenoz leśnych oraz dostosowywanie składu gatunkowego drzewostanów do siedlisk. Wzrostowi powierzchni leśnych powinno towarzyszyć utrzymanie i zwiększanie retencji wodnej lasów.

Znaczna część Wielkopolski jest uboga w wodę. Generalnie, obszar zlewni Warty jest najbardziej dotkniętym przez suszę terenem w Polsce, który w przeważającej części należy do I i II kategorii największych potrzeb w zakresie małej retencji. Inwestycjom w zakresie małej retencji powinna towarzyszyć racjonalizacja gospodarki zasobami wód.

Stan ekologiczny wód powierzchniowych jest zróżnicowany: Warta, Noteć, Wełna i Barycz wykazują zły stan, inne rzeki – przeważnie umiarkowany bądź słaby, jedynie Drawa prowadzi wody o dobrym stanie ekologicznym.

W Wielkopolsce występują obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych (ok. 8,3% powierzchni regionu).

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych mają słabą jakość (aż 50% zaliczono do IV, a ok. 34% do III klasy jakości). Słaba jest skuteczność istniejących zamkniętych instalacji obiegu wody w zakładach przemysłowych – jedynie 3 zakłady na 97 dysponują prawie idealnym obiegiem zamkniętym.

Na całym obszarze regionu występują znaczne dysproporcje w dostępie mieszkańców do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej – szczególnie na obszarach wiejskich.

Co prawda oczyszczanych jest łącznie 98,7% ścieków wymagających oczyszczenia, ale stopień ich oczyszczenia nie jest wystarczający.

Niemal wszystkie gminy prowadzą selektywną zbiórkę odpadów, jednak nadal w skali województwa stopień ich segregacji i przetwarzania jest niski. Problemem ostatnich lat jest niekontrolowane (nielegalne) wprowadzanie przez ludność odpadów komunalnych do środowiska.

Wielkopolska ma największe w skali kraju powierzchnie gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, głównie w wyniku działalności związanej z wydobywaniem surowców. Konieczna jest rekultywacja i zagospodarowanie tych terenów, a przy zwiększeniu eksploatacji kopalin, uwzględnienie aspektu ochrony środowiska.

W Wielkopolsce obserwuje się wzrastającą emisję zanieczyszczeń gazowych, w szczególności CO₂, co związane jest z nikłym stopniem zatrzymywania zanieczyszczeń gazowych w urządzeniach oczyszczających (wychwytywanych jest zaledwie 6,4% zanieczyszczeń). Zmniejsza się natomiast emisja pyłów.

Tylko w nieznacznym stopniu wykorzystuje się w województwie źródła energii odnawialnej.

INFRASTRUKTURA – jeden z podstawowych czynników decydujących o konkurencyjności regionu – nie jest w Wielkopolsce ukształtowana na zadowalającym poziomie. Stan poszczególnych elementów systemu infrastrukturalnego regionu jest zróżnicowany.

Jednym z zasadniczych wyzwań jest włączenie regionu w system europejskich powiązań transportowych. Budowa autostrady A2 na obszarze Wielkopolski jest prawie ukończona, jednak pełne wykorzystanie tranzytowe będzie mogło nastąpić dopiero po oddaniu odcinka do granicy z Niemcami i w kierunku wschodnim.

W województwie niedostatecznie rozwinięta jest sieć dróg ekspresowych. Planowane od lat inwestycje na drogach S-5, S-11, czy S-10 nie mogą doczekać się realizacji.

Szczególny jest brak połączeń drogowych dobrej jakości w relacji północ-południe regionu. Brak dogodnych połączeń komunikacyjnych subregionu kaliskiego z centrum województwa jest przyczyną wielu uciążliwości dla mieszkańców, wywołuje też inne reperkusje, aż do prób tendencji odśrodkowych, artykułowanych w tym subregionie.

Nadal utrzymują się znaczne dysproporcje w dostępie do sieci drogowej wewnątrz województwa. Sieć dróg powiatowych i gminnych wymaga uzupełnienia o nowe odcinki.

Problemem dla ruchu drogowego, ale także dla mieszkańców miejscowości, przez które przebiegają drogi obciążone intensywnym ruchem tranzytowym, jest niedostateczna liczba obwodnic tych miejscowości. Pogarszający się stan techniczny dróg, narastające ich przeciążenie i związana z tym duża liczba wypadków drogowych z wysokim wskaźnikiem ofiar śmiertelnych, dopełniają obraz sytuacji wielkopolskich dróg.

Sieć kolejowa w Wielkopolsce jest generalnie dobrze rozwinięta – poza środkowym obszarem wschodniej części województwa, gdzie w ogóle brak jest linii kolejowych.

Sieć kolejową regionu charakteryzuje nienajlepszy stan techniczny znacznej części odcinków linii – poza liniami znaczenia międzynarodowego. Ogólnie jednak standard utrzymania sieci jest wyższy niż w kraju. W ostatnim okresie nastąpiła gruntowna modernizacja

Poznańskiego Węzła Kolejowego, na prace remontowe i modernizacyjne oczekują obiekty dworcowe.

Podjęte zostały prace koncepcyjne nad realizacją nowej linii kolei dużych prędkości (tzw. Y) z Warszawy do Łodzi i dalej z rozgałęzieniami do Poznania i Wrocławia.

Rozwijane są przez Samorząd Województwa przewozy regionalne, dla potrzeb których dokonane zostały zakupy szynobusów, a planuje się również zakup zestawów trakcyjnych oraz modernizację kilku odcinków linii kolejowych.

Istotnym czynnikiem regionotwórczym jest funkcjonowanie i rozwój międzynarodowego portu lotniczego Poznań-Ławica. Odpowiedzią na wzrastający w szybkim tempie pasażerski ruch lotniczy jest trwająca od kilku lat modernizacja i rozbudowa poznańskiego lotniska i jego obiektów. W perspektywie jednak należy mieć na uwadze istniejące ograniczenia rozwojowe portu lotniczego na Ławicy i rozpoczęcie prac koncepcyjnych nad lokalizacją nowego portu lotniczego dla Wielkopolski.

Wielkopolska dysponuje bardzo korzystnym układem dróg wodnych śródlądowych, ale pogarszający się stan torów wodnych, infrastruktury żeglugowej i urządzeń hydrotechnicznych uniemożliwia transportowe wykorzystanie tego układu. Podejmowane są jedynie pewne działania na rzecz wykorzystania dróg wodnych dla turystyki wodnej, szczególnie kajakowej.

Dla rozwoju województwa istotne znaczenie ma stan elementów infrastruktury technicznej. Wielkopolska jest producentem energii elektrycznej, ale także jej odbiorcą. Bilans energetyczny województwa jest dodatni - region więcej energii produkuje niż jej zużywa.

W produkcji energii elektrycznej i ciepłej zaznacza się udział produkcji ze źródeł odnawialnych, ale jest on na obszarze województwa nieznaczny.

Na obszarze województwa utrzymują się znaczne dysproporcje w wyposażeniu i stanie technicznym infrastruktury elektroenergetycznej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Wielkopolska dysponuje znacznymi zasobami gazu ziemnego, ale są one wykorzystywane w sposób niewystarczający. Istniejąca sieć gazociągów przesyłowych jest na wielu obszarach niewystarczająca, co jest jedną z przyczyn niższego od średniego w kraju odsetka mieszkańców miast regionu korzystających z gazu ziemnego.

Od kilku lat w Wielkopolsce następuje spadek zainteresowania telefonią przewodową, przy jednoczesnym dynamicznym rozwoju telefonii mobilnej.

Problemem jest niedostatecznie rozwinięta infrastruktura dostępu do technologii ICT; w szczególności dotyczy to obszarów wiejskich. Budowa wielkopolskiej sieci szerokopasmowej, przewidywana w najbliższym okresie jako jeden z kluczowych dla rozwoju województwa projektów Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, ma stworzyć nowe możliwości dostępu do wiedzy, usług, informacji, nauki, rozrywki dla mieszkańców regionu.

Na obecnym etapie budowy społeczeństwa informacyjnego w Wielkopolsce nadal jest niski poziom wyposażenia gospodarstw domowych w komputery i niska dostępność mieszkańców do Internetu, słabe wyposażenie szkół w komputery, słaby poziom rozwoju

e-usług administracji publicznej, lecz lepsze niż średnio w kraju wykorzystanie komputerów w wielkopolskich przedsiębiorstwach.

MIESZKAŃCY województwa wielkopolskiego stanowią trzecią pod względem wielkości populację regionalną w kraju. Potencjał ludnościowy nie jest rozmieszczony w regionie równomiernie. Znaczna część ludności skoncentrowana jest w obszarze aglomeracji poznańskiej i w ośrodkach subregionalnych.

W ostatnich latach w województwie następuje wzrost liczby ludności, co jest tendencją odwrotną niż w kraju, gdzie liczba ludności zmniejsza się. Wzrost liczby ludności następuje we wszystkich podregionach, z wyjątkiem podregionu m. Poznań, gdzie od 1999 r. notowany jest spadek liczby ludności, związany z migracją ludności z miasta na obszary mniej zurbanizowane, w celu poprawy warunków życia. Dodatni, zwiększający się przyrost naturalny jest zjawiskiem korzystnym, jednak prognozy wskazują na to, że nie będzie to tendencja długotrwała.

Większość mieszkańców Wielkopolski mieszka w miastach (56,6%), ale przewaga ludności miejskiej systematycznie maleje.

Województwo wielkopolskie niezmiennie od lat charakteryzuje się dodatnim saldem migracji. W skali całego kraju saldo migracji stałej jest ujemne. Świadczy to o atrakcyjności Wielkopolski na tle innych regionów kraju jako miejsca do zamieszkania. O takim saldzie przesądza sytuacja migracyjna na wsi, bowiem odpływ ludności z miast jest coraz większy.

W ostatnich latach odnotowywano w regionie wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, przy spadku liczebności grupy przedprodukcyjnej oraz wzroście populacji w wieku poprodukcyjnym.

Zaktualizowana prognoza ludności Wielkopolski do 2025 roku przewiduje regularny przyrost liczby ludności województwa do roku 2020, a następnie jej spadek. Do roku 2035 prognozowany jest systematyczny, znaczący przyrost liczby ludności w wieku emerytalnym oraz spadek w grupie wiekowej 0 – 24 lat. W Wielkopolsce postępuje i będzie nadal coraz dynamiczniej postępowało „starzenie się” ludności, co jest wyzwaniem dla polityki społecznej państwa i samorządów.

Prognoza przewiduje także dalsze, znaczne zmniejszanie się ludności miasta Poznania – głównie na rzecz obszarów sąsiednich.

RYNEK PRACY w Wielkopolsce charakteryzuje do 2007 roku systematyczny wzrost wskaźnika zatrudnienia we wszystkich sektorach poza rolniczym, gdzie zatrudnienie minimalnie zmniejszyło się. Najwięcej osób pracuje w sektorze usług rynkowych (prawie 36% ogółu pracujących).

W związku z tym, że najsilniejszym ośrodkiem gospodarczym województwa jest Poznań z powiatem poznańskim, obszar ten generuje największą podaż pracy (ponad 44% wszystkich zatrudnionych w regionie). Wskaźnik zatrudnienia – systematycznie rosnący – wynoszący ok. 50%, jest wyższy niż średnio w kraju.

Pogarsza się z roku na rok aktywność zawodowa mieszkańców regionu (w 2007 r. wskaźnik aktywności zawodowej ludności wynosił 54,4%).

W województwie wielkopolskim jest najniższa wśród województw kraju stopa bezrobocia. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia rejestrowanego zmniejszała się systematycznie od 2002 roku aż do października 2008 roku, kiedy – w reakcji na światowy kryzys gospodarczy – nastąpił jej wzrost w kolejnych miesiącach. Wspomniany spadek bezrobocia wystąpił we wszystkich podregionach.

Choć w ostatnich latach znacząco spadła liczba długotrwale bezrobotnych, to nadal udział tej grupy w całej populacji bezrobotnych jest wysoki. Szczególnie niekorzystna jest sytuacja kobiet, które w 2007 r. stanowiły 65,8% ogółu wielkopolskich bezrobotnych. W końcu 2008 roku wielkość ta zmniejszyła się, ale i tak aktualnie prawie 62% bezrobotnych to kobiety.

Największa liczba bezrobotnych w Wielkopolsce legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym. Najmniej jest bezrobotnych z wykształceniem wyższym, choć ostatnio odsetek osób z takim wykształceniem niepokojąco wzrasta. Jednocześnie występuje deficyt pracowników o wysokich kwalifikacjach technicznych. Widoczne jest nienadążanie szkolnictwa (szczególnie zawodowego) za wymogami postępu technicznego i technologicznego.

POTENCJAŁ INTELEKTUALNY mieszkańców województwa wielkopolskiego jest zróżnicowany. W ostatnich latach nastąpił wzrost liczby osób posiadających wykształcenie wyższe. W 2007 roku 12,8% ludności Wielkopolski legitymowało się takim wykształceniem. Jednakże wskaźnik ten był niższy o 1,7 punktu procentowego od wskaźnika ogólnokrajowego. Także udział ludności z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym był w regionie niższy. Za to zdecydowanie więcej osób, niż w kraju, posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe.

W Wielkopolsce sieć szkół wszystkich poziomów edukacyjnych jest dobrze rozwinięta, ale występują znaczące różnice w dostępności do szkół i innych instytucji edukacyjnych między mieszkańcami miast i obszarów wiejskich. Koresponduje z tym zjawisko generalnie niższego poziomu jakości nauczania na obszarach wiejskich. System oświatowy w województwie jest niedostosowany do wymagań społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy. Sytuacja w tym zakresie nadal jest wysoce niezadowolająca, mimo iż wyposażenie szkół w komputery i dostęp do Internetu poprawia się z roku na rok.

Ważną rolę odgrywa edukacja osób dorosłych. Liczba słuchaczy szkół dla dorosłych na różnych poziomach – poza gimnazjalnym – w skali województwa zmniejsza się.

Istotną rolę w podnoszeniu i dostosowywaniu kompetencji mieszkańców regionu do zmieniających się wymogów rynku pracy odgrywają środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Istotnym elementem potencjału intelektualnego Wielkopolski jest dobrze rozwinięte szkolnictwo wyższe, z jednym z największych akademickich, naukowych i badawczych ośrodków w kraju, jakim jest Poznań. Od 2005 roku liczba studentów na 10 tys. mieszkań-

ców jest większa od średniej krajowej. Również w przypadku szkolnictwa wyższego utrudniony jest dostęp do szkół wyższych dla młodzieży z obszarów wiejskich i grup zagrożonych z różnych powodów marginalizacją.

Jakość i konkurencyjność bazy naukowo – badawczej w województwie wielkopolskim są porównywalne z poziomem innych krajów UE. Natomiast zdecydowanie niewystarczający jest stan infrastruktury technicznej (w tym badawczej) służącej rozwojowi sektora B+R.

Mimo dużego w skali kraju udziału jednostek prowadzących działalność B+R w regionie oraz znaczącego w skali kraju zatrudnienia w tym sektorze, bardzo niski poziom nakładów w stosunku do regionalnego PKB oraz niska współpraca nauki z gospodarką, nie pozwalają na właściwe wykorzystanie potencjału B+R dla rozwoju regionu, o czym świadczą także niska liczba udzielanych w Wielkopolsce patentów i nabytych praw ochronnych.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I GOSPODARKA to dziedziny dobrze rozwinięte w Wielkopolsce. Duży, zróżnicowany potencjał gospodarczy województwa stwarza możliwości rozwoju wielu dziedzin gospodarki. Wartość PKB na 1 mieszkańca jest w regionie wyższa niż średnio w kraju, jednak w tym zakresie występuje znaczne zróżnicowanie wewnątrz regionu. Wysoka wartość PKB wytwarzana jest w znacznej części w mieście Poznaniu, we wszystkich pozostałych podregionach wskaźnik PKB jest niższy od średniej wartości dla kraju. Mimo korzystnego wskaźnika dla regionu w ostatnich latach roczne tempo wzrostu PKB w Wielkopolsce jest niższe niż w całym kraju.

Działalność gospodarcza skoncentrowana jest głównie w Poznaniu i powiecie poznańskim oraz w ośrodkach subregionalnych. Obszary te są biegunami wzrostu. W ostatnich latach wzrasta znaczenie aglomeracji poznańskiej, przy równocześnie niższym tempie rozwoju gospodarczego znacznej części pozostałych obszarów województwa, co pogłębia występujące dysproporcje.

Niższe niż średnio w kraju dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w Wielkopolsce powodują, że samorządy nie mogą realizować działań wspierających inwestycje zgodnie z faktycznymi potrzebami.

Nakłady inwestycyjne w regionie osiągają wysoki w skali kraju poziom. W gospodarce znaczącą rolę odgrywa kapitał zagraniczny.

Aktywność gospodarczą Wielkopolski charakteryzują wyższe niż średnio w kraju wielkości wskaźników. Ponad 9,5% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w krajowym rejestrze REGON przypadało w 2007 r. na województwo wielkopolskie. Pod tym względem region zajmował 3. miejsce w kraju.

Rozwój przedsiębiorczości w Wielkopolsce charakteryzują przede wszystkim procesy i zjawiska pozytywne: duża w skali kraju liczba przedsiębiorstw, korzystna struktura rodzajowa firm, dynamika i mobilność gospodarcza MŚP, zdecydowana przewaga sektora prywatnego, tradycje branż i przedsiębiorstw, wysokie kwalifikacje pracowników, wysoka produktywność firm, znaczne wielkości eksportu, wsparcie funduszy unijnych. Zjawiskami negatywnymi są przede wszystkim: słabsza aktywność instytucji otoczenia biznesu, mały

udział firm wysokiej technologii, mała liczba przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, niska dostępność kapitału, słabe powiązania między przedsiębiorstwami.

Problemem jest niski poziom innowacyjności wielkopolskich przedsiębiorstw oraz mała liczba firm innowacyjnych. Nakłady na działalność innowacyjną – i tak już jedne z niższych w kraju – zmniejszają się z roku na rok. Kontynuacja tego procesu stanowi poważne zagrożenie dla konkurencyjności gospodarki wielkopolskiej.

Znaczącą rolę w gospodarce Wielkopolski odgrywa sektor przemysłowy. Wytwarza on ponad 30% wartości dodanej brutto wytworzonej w regionie, zatrudnia ponad 34% ogółu pracujących. Struktura branżowa przemysłu jest zróżnicowana. Zaznacza się wyraźna przewaga małych przedsiębiorstw produkcyjnych.

Występuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne funkcji produkcyjnych. Największym potencjałem przemysłowym dysponują Poznań i podregion poznański, zaś najmniejszym podregion pilski.

Stopniowo rośnie znaczenie sektora usług w gospodarce regionu. W tworzeniu regionalnej wartości dodanej brutto sektor usług wykazuje ponadprzeciętną efektywność. Rozwój usług w województwie charakteryzuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne – największy potencjał skupiony jest w stolicy regionu.

Istotnym elementem rozwoju przedsiębiorczości jest system instytucji wsparcia biznesu. Mimo niewątpliwego rozwoju tego systemu, nadal brak jest odpowiedniej liczby instytucji wspierania przedsiębiorczości, szczególnie działających non profit. Większość takich instytucji skupiona jest w Poznaniu i dużych miastach regionu, co znacznie ogranicza możliwości dotarcia do nich przedsiębiorcom z bardziej odległych obszarów. Mało jest instytucji finansowych, zajmujących się funduszami pożyczkowymi, poręczeniowymi, gwarancyjnymi, kapitału początkowego, czy wysokiego ryzyka.

ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE należą do najważniejszych potencjałów Wielkopolski. Rolnictwo regionu tradycyjnie wyróżnia się na tle kraju pod względem poziomu gospodarowania oraz wysokości plonów i wydajności produkcyjnej.

Przestrzeń rolnicza województwa cechuje się stosunkowo niską jakością gleb, niekorzystnymi warunkami klimatycznymi – deficyt hydrologiczny. Znaczne powierzchnie użytków rolnych wymagają zabiegów melioracyjnych.

Powierzchnia zasiewów w Wielkopolsce w 2007 roku stanowiła 13,2% ogólnej powierzchni zasiewów kraju. Dominuje uprawa zbóż (74,6% powierzchni zasiewów), w dalszej kolejności znajdują się uprawy roślin przemysłowych (11,3% powierzchni), ziemniaków (3,4% powierzchni) oraz owoców i warzyw (1,7% powierzchni). W województwie produkuje się najwięcej w kraju buraków cukrowych (20% produkcji krajowej).

Województwo wielkopolskie jest czołowym w kraju regionem produkcji zwierzęcej, zajmując 1. miejsce pod względem pogłowia trzody chlewnej (prawie 30% pogłowia w kraju), 2. miejsce pod względem pogłowia owiec (13% w skali kraju) i 3. miejsce w pogłowiu bydła (14% w skali kraju).

W ostatnich latach na znaczeniu zyskuje produkcja rolna metodami ekologicznymi. Rosnące zapotrzebowanie na żywność ekologiczną powoduje wśród producentów rolnych wzrost zainteresowania taką produkcją.

Sektor przetwórstwa rolno-spożywczego stanowi jeden z kluczowych działów gospodarki Wielkopolski.

Na obszarach wiejskich infrastruktura techniczna jest stosunkowo słabo rozwinięta. W 2007 roku tylko niecałe 80% gospodarstw domowych na wsi było zwodociągowanych, a jedynie 23,4% - skanalizowanych. W wielu małych miejscowościach nie rozwiązano jeszcze problemu oczyszczania ścieków. Drogi na obszarach wiejskich są w złym stanie technicznym, podobnie infrastruktura elektroenergetyczna.

SYSTEM SPOŁECZNY powinien zmierzać do osiągnięcia odpowiedniego poziomu spójności społecznej mieszkańców Wielkopolski. Podnoszenie poziomu życia, przeciwdziałanie marginalizacji mieszkańców województwa ze względu na dostępności do infrastruktury i usług społecznych, opieki socjalnej, medycznej, systemu edukacji oraz zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i możliwości funkcjonowania w ramach społeczeństwa obywatelskiego – wszystkie te działania realizowane są w Wielkopolsce z różnymi efektami.

Wielkopolskę charakteryzują gorsze niż w kraju wskaźniki dostępności do usług medycznych, np. mniejsza jest liczba personelu medycznego na 10 tys. mieszkańców. Istnieją dysproporcje przestrzenne w dostępności do placówek zdrowia. Wyższy niż średnio w kraju odsetek osób leczących się oraz wyższy odsetek osób niepełnosprawnych, czy ograniczona dostępność do lekarskich porad specjalistycznych, to czynniki sprawiające, że sytuacja osób leczących się w Wielkopolsce jest gorsza niż średnio w kraju.

Ze względu na powszechność choroby układu krążenia, nowotwory oraz wypadki i zatrucia są głównym zagrożeniem zdrowotnym.

W związku z nasilaniem „starzenia się” społeczeństwa, wzrasta w regionie zapotrzebowanie na specjalistyczne usługi medyczne.

System pomocy społecznej w województwie dysponuje znaczącym potencjałem instytucjonalno-organizacyjnym, jednak przestrzenny dostęp do instytucji pomocy społecznej jest nierównomierny. Realizowane są stacjonarne formy pomocy społecznej, co związane jest z koniecznością utrzymania i rozbudowy odpowiedniej infrastruktury, oraz świadczeń społecznych (pieniężnych i niepieniężnych). Wobec zagrożenia części mieszkańców wykluczeniem społecznym, zmniejszające się środki finansowe na pomoc społeczną nie pozwalają na udzielenie odpowiedniej pomocy wszystkim potrzebującym. W tej sytuacji należy docenić rolę, jaką w tej materii odgrywają organizacje pozarządowe.

Na jakość życia ludności wpływa m.in. zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Sektor mieszkaniowy w Wielkopolsce charakteryzuje niższa niż średnio w kraju liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców, znacząca dekapitalizacja starej substancji mieszkaniowej, zróżnicowanie wyposażenia mieszkań w instalacje, szczególnie między miastami i obszarami wiejskimi regionu. Potrzeby mieszkaniowe znacznych grup ludności nie są zaspokojone.

Jakość życia kształtuje także dostęp do sfery kultury oraz kultury fizycznej i sportu. Wielkopolskę charakteryzuje kultywowanie tradycji kulturowych regionu, obfitość instytucji kultury, zróżnicowana i bogata oferta kulturalna. Te pozytywy wzmacniają wzrastające z roku na rok wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, a także na kulturę fizyczną i sport. Znaczna liczba obiektów infrastruktury sportowej w regionie nie koresponduje z rozwojem bezpośredniego zainteresowania kulturą fizyczną i sportem wśród mieszkańców, wyrażonym stosunkowo niedużą liczbą ćwiczących w klubach i sekcjach sportowych.

W prawidłowo funkcjonującym systemie społecznym obywatel powinien czuć się bezpieczny. W ostatnich latach w Wielkopolsce odnotowuje się spadek liczby przestępstw stwierdzonych, przy jednoczesnym wzroście ich wykrywalności. Wykrywalność sprawców przestępstw jest w województwie wyższa (68,3% w 2007 r.) niż w kraju (64,6%).

Niepokojący jest wzrost przestępczości kryminalnej wśród nieletnich. W województwie nieletni popełnili w 2007 r. 9,9% wszystkich przestępstw kryminalnych, podczas gdy w kraju wskaźnik ten wyniósł 6,3%.

ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZ REGIONU są efektem nakładania się równocześnie wielu czynników. Jedna linia podziału przebiega między obszarem metropolitarnym (Poznań i podregion poznański) z wysoką koncentracją potencjału gospodarczego i zasobów ludzkich a obszarami peryferyjnymi województwa. Druga linia podziału przebiega między obszarami wiejskimi a miastami.

Zróżnicowanie wynika także z przyczyn historycznych. Do początku XX wieku poszczególne obszary Wielkopolski znajdowały się w różnych organizmach państwowych, co jest do dziś widoczne przede wszystkim w stanie infrastruktury, zarówno technicznej, jak i społecznej oraz w strukturze gospodarczej zachodniej części regionu w porównaniu z częściami północną i wschodnią.

Linia podziału przebiega także w zależności od położenia obszarów względem głównych sieci komunikacyjnych. Tereny położone w strefie oddziaływania korytarzy transportowych są w znacznie lepszej sytuacji.

W ujęciu sektorowym zróżnicowania wewnątrzregionalne zostały omówione bliżej w pozostałych rozdziałach Diagnozy.

Zarysowane wyżej główne linie podziałów wewnętrznych w regionie pokazują jedynie tło problemu zróżnicowań wewnątrzregionalnych w Wielkopolsce. Ustalenia obecnej diagnozy społeczno-gospodarczej województwa wskazują, że to zróżnicowanie obszaru województwa nie zmniejsza się, wręcz w ostatnich latach następuje jego wzrost. Aglomeracja poznańska (a także duże ośrodki miejskie), rozwijająca się szybciej, niż inne obszary Wielkopolski, stanowi istotny czynnik rozwoju dla całego regionu.

WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA REGIONU w różnych aspektach może stanowić istotny element wzmacniający potencjały rozwojowe Wielkopolski. Stopień wewnętrznej integracji różnych sfer rzeczywistości społeczno-gospodarczej jest trudny do zmierzenia. Niejako

intuicyjnie – na podstawie wybiórczych obserwacji powiązań kooperacyjnych w gospodarce, powiązań między nauką a gospodarką, integracji działań wielkopolskich samorządów, integracji systemów informacyjnych czy promocyjnych – można sformułować tezę o raczej stosunkowo niewielkim jeszcze stopniu wewnętrznej organizacji regionu Wielkopolski.

Tezę tę zdają się potwierdzać ustalenia niektórych wcześniejszych rozdziałów niniejszej diagnozy społeczno-gospodarczej, z których wynika m.in., że powiązania kooperacyjne w gospodarce są słabo rozwinięte, jeszcze słabiej funkcjonują powiązania między nauką a gospodarką, a integracja systemów infrastrukturalnych znajduje się ciągle na etapie dyskusji koncepcyjnych.

Podjęmowane są oczywiście próby organizacji i koordynacji wspólnych przedsięwzięć różnych podmiotów. Stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego, zawiązywane w celu realizacji wspólnego, określonego przedsięwzięcia, są jednym z przykładów takich działań na poziomie samorządowym.

Wewnętrzne zorganizowanie regionu Wielkopolski wymaga konsekwentnych działań zmierzających do integracji różnych aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej, zarówno na poziomie subregionalnym, jak i lokalnym.

V. Zmiany wybranych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2006-2007 według układu strategicznych i operacyjnych celów strategii rozwoju województwa wielkopolskiego

Cel strategiczny 1 – Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku

Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok	kg	Polska	245	259	264	+ 19
		Wielkopolska	256	265	255	- 1
Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych	%	Polska	3,16	4,08	5,09	+ 1,93
		Wielkopolska	3,48	5,43	6,41	+ 2,93
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych)	%	Polska	79,3	76,8	76,4	- 2,9
		Wielkopolska	70,5	61,2	63,3	- 7,2
Dziki składowiska odpadów	liczba	Polska	2 583	2 509	2 828	+ 245
		Wielkopolska	214	216	246	+ 32
Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	tys. Mg/rok	Polska	110,45	102,50	94,82	- 15,63
		Wielkopolska	9,66	10,27	7,02	- 2,64
Stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych emitowanych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych	%	Polska	99,39	99,48	99,52	+ 0,13
		Wielkopolska	99,19	99,21	99,43	+ 0,24
Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	tys. Mg/rok	Polska	1 967,03	2 075,03	2 090,78	+ 123,75
		Wielkopolska	20,99	18,03	15,22	- 5,77
Stopień redukcji zanieczyszczeń gazowych (bez CO ₂) emitowanych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych	%	Polska	49,76	49,94	50,82	+ 1,06
		Wielkopolska	9,93	7,51	6,57	- 3,36
Emisja CO ₂ z zakładów szczególnie uciążliwych	mln Mg/rok	Polska	211,70	221,25	221,22	+ 9,52
		Wielkopolska	16,80	17,52	18,08	+ 1,28
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (bez obszarów Natura 2000)	%	Polska	32,54	32,12	32,31	- 0,23
		Wielkopolska	31,01	31,40	31,55	+ 0,54
Powierzchnia lasów	%	Polska	28,78	28,87	28,94	+ 0,16
		Wielkopolska	25,48	25,53	25,55	+ 0,07
Powierzchnia nowych zalesień	ha	Polska	12 870,8	16 932,4	13 286,8	30 219,2*
		Wielkopolska	688,4	561,6	782,6	1 344,2*
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	%	Polska	86,1	86,3	86,6	+ 0,5
		Wielkopolska	91,7	91,9	92,0	+ 0,3
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	%	Polska	59,2	59,8	60,3	+ 1,1
		Wielkopolska	58,0	58,6	59,2	+ 1,2

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	%	Polska	60,17	61,37	62,20	+ 2,03
		Wielkopolska	59,75	61,11	61,83	+ 2,08
Udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczonych	%	Polska	91,22	92,13	93,00	+ 1,78
		Wielkopolska	98,55	98,57	98,73	+ 0,18
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji	tys. ha	Polska	64,98	65,14	64,37	- 0,61
		Wielkopolska	10,53	10,22	10,06	- 0,47
Grunty zdewastowane i zdegradowane zrehabilitowane w ciągu roku	ha	Polska	1 861	1 388	1 678	3 066*
		Wielkopolska	779	428	165	593*

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS; Ochrona środowiska 2006, 2007, 2008 GUS.

* suma 2006 i 2007 roku

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nastąpił spadek ilości odpadów komunalnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca, co było zjawiskiem pozytywnym, przy czym wielkość tego wskaźnika dla Wielkopolski była w 2007 roku o 3,4% mniejsza od średniej krajowej (sytuacja pozytywna).
- Obserwowany spadek ilości zbieranych odpadów nie miał raczej związku ze zmniejszaniem się ilości odpadów komunalnych wytwarzanych przez mieszkańców, lecz z niezawieraniem umów na odbieranie odpadów z nieruchomości, zaniżaniem przez przedsiębiorstwa ilości zbieranych odpadów w raportach, indywidualnym spalaniem w piecach oraz porzucaniem odpadów w miejsca do tego nie przeznaczone, na tzw. dzikie wysypiska. Wyraźnemu zwiększeniu uległa liczba zidentyfikowanych dzikich składowisk odpadów.
- Wzrósł udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych co było zjawiskiem pozytywnym, przy czym wielkość tego wskaźnika dla Wielkopolski była w 2007 roku większa od średniej krajowej.
- Emisja zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych zmniejszyła się w znacznym stopniu – o 27,5% w stosunku do wielkości emisji w 2005 r. Podobna tendencja spadkowa tych zanieczyszczeń występuje w skali całego kraju. Ma to m.in. związek ze zwiększeniem stopnia redukcji zanieczyszczeń pyłowych emitowanych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych – w Wielkopolsce wskaźnik ten uległ zwiększeniu w analizowanym okresie o 0,24%.
- Emisja zanieczyszczeń gazowych emitowanych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych w Wielkopolsce również uległa zmniejszeniu w znaczącym stopniu, tj. o ok. 27,5% przy zwiększeniu w skali całego kraju o ok. 6,3%. Niestety stopień redukcji zanieczyszczeń gazowych w Wielkopolsce jest coraz mniejszy – w analizowanym okresie uległ zmniejszeniu o ok. 3,4%, podczas gdy w kraju wzrósł o nieco ponad 1%. Niewielki stopień redukcji zanieczyszczeń gazowych w Wielkopolsce – prawie ośmiokrotnie w 2007 r. niższy niż średnio w kraju – jest zjawiskiem niepokojącym, tym bardziej, że w ostatnich latach problem się pogłębia.

- Wzrósł udział powierzchni obszarów prawnie chronionych (nie licząc obszarów Natura 2000), co było zjawiskiem pozytywnym, przy jednoczesnym spadku wartości tego wskaźnika na poziomie krajowym.
- W niewielkim stopniu, zarówno w województwie, jak i w kraju, wzrosła powierzchnia lasów. W Wielkopolsce w mniejszym, niż w skali kraju, stopniu realizowane jest zalesianie nowych obszarów. W latach 2006 i 2007 łączny przyrost powierzchni zalesionych wyniósł zaledwie ok. 4,4% takich powierzchni w całym kraju.
- Nastąpił wzrost, na poziomie zbliżonym do średniego w kraju, liczby ludności korzystającej zarówno z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków, przy czym nadal występują znaczne dysproporcje pomiędzy liczbą ludności korzystającej z sieci wodociągowej, a liczbą ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej. Sytuacja w Wielkopolsce jest zdecydowanie bardziej korzystna, niż w kraju, jeśli chodzi o udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej (w 2007 r. 92% mieszkańców Wielkopolski i 86,6% mieszkańców całego kraju korzystało z tej sieci), natomiast mniej korzystna, jeśli chodzi o udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków.
- W województwie wielkopolskim nastąpił niewielki wzrost udziału ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczonych (w jakimkolwiek stopniu) w ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczenia, ale, mimo, że w skali kraju ten wzrost był znacznie wyższy, i tak Wielkopolska jest w sytuacji znacznie korzystniejszej, bowiem w 2007 r. oczyszczono w regionie 98,7% ścieków wymagających oczyszczenia, a w kraju 93%.
- Nastąpiło zmniejszenie największej, stanowiącej 15,6% krajowej powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji. Powierzchnia takich gruntów zmniejszyła się o ok. 4,5%. Tempo rekultywacji takich gruntów jest w Wielkopolsce wyższe, niż średnio w kraju – w analizowanym okresie ok. 19,3% wszystkich zrekultywowanych w kraju gruntów poddano temu zabiegowi w Wielkopolsce.

W pierwszym, dwuletnim okresie realizacji celu 1.1. „Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi” obserwuje się pozytywne zmiany wielkości wskaźników, na podstawie których charakteryzowany jest stan środowiska przyrodniczego w województwie wielkopolskim. Jednak tempo tych zmian nie jest zadowalające, ani w kontekście realizacji celów SRWW, ani w kontekście konieczności osiągnięcia stanu poszczególnych elementów środowiska określonego dyrektywami środowiskowymi KE.

W ostatnich latach realizowanych jest wiele projektów, związanych z ochroną środowiska. Szczególnie liczne z nich dotyczą rozwiązywania kwestii ochrony wód, oczyszczania i odprowadzania ścieków, ochrony powietrza atmosferycznego. Zauważalne efekty w tym zakresie przyniosła realizacja Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz projektów w ramach Funduszu Spójności.

W przyspieszeniu realizacji celu 1.1. SRWW w kolejnych latach znaczącą rolę powinna odegrać realizacja na obszarze regionu działań Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Cel operacyjny 1.2. Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej	km	Polska	253 781,4	255 542,5	258 909,7	+ 5 128,3
		Wielkopolska	25 122,2	25 396,3	25 791,5	+ 669,3
Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km ²	km/100km ²	Polska	81,2	81,7	82,8	+ 1,6
		Wielkopolska	84,2	85,1	86,5	+ 2,3
Liczba wypadków drogowych	liczba	Polska	48 100	46 876	49 536	+ 1 436
		Wielkopolska	4 268	4 500	4 886	+ 618
Liczba ofiar wypadków drogowych - ranni	osoby	Polska	61 191	59 123	63 224	+ 2 033
		Wielkopolska	5 566	5 718	6 314	+ 748
Liczba ofiar wypadków drogowych – ranni - zabici	osoby	Polska	5 444	5 243	5 583	+ 139
		Wielkopolska	503	511	511	+ 8
Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej	tys. osób	Polska	18 116	17 951	17 938	- 178
		Wielkopolska	1 351	1 346	1 320	- 31
Liczba przyjętych i odprawionych pasażerów w portach lotniczych	tys. osób	Polska	11 566,6	15 444,6	19 245,3	+ 7 678,7
		Wielkopolska	418,6	670,7	896,9	+ 478,3
Udział gospodarstw domowych z dostępem do Internetu w ogólnej liczbie gospodarstw domowych.	%	Polska	22,5	28,4	36,6	+ 14,1
		Wielkopolska	20,4	26,7	36,5	+16,1
Liczba pasażerów korzystających z przewozów regionalnych wykonanych w przewozach regionalnych	osoby	Wielkopolska	b.d.	b.d.	29 006 500	x
Liczba pasażerokilometrów	pasażerokilometry	Wielkopolska	b.d.	b.d.	1 257 802 972	x

Źródło: Obliczenia własne na podstawie BDR i Dep. Transportu UMWW

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Zwiększyła się długość dróg publicznych o nawierzchni twardej w województwie. Jest to tendencja podobna do występującej w całym kraju, przy czym przyrost długości takich dróg w Wielkopolsce stanowił w analizowanym okresie ok. 13% całkowitego przyrostu dróg publicznych o nawierzchni twardej w kraju.
- W związku ze wzrostem długości dróg publicznych o twardej nawierzchni, zwiększył się także wskaźnik gęstości tych dróg: w województwie o 2,7%, a w kraju o ok. 2,0%.
- Liczba wypadków drogowych w Wielkopolsce wzrosła o ok. 14,5%. Pod tym względem sytuacja w regionie jest znacznie gorsza, niż w całym kraju, gdzie liczba takich wypadków w analizowanym okresie zwiększyła się tylko o ok. 3%. Podobne proporcje dotyczą liczby rannych w wypadkach drogowych: w Wielkopolsce zanotowano 13,4-procentowy, a w kraju 3,3-procentowy wzrost. Bezpieczeństwo ruchu na wielkopolskich drogach pogarsza się w sposób niepokojący.

- Nastąpił spadek liczby potencjalnych użytkowników komunikacji miejskiej, wyrażony wskaźnikiem liczby ludności w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej. Przyczyną takiej sytuacji jest odpływ części ludności z terenów dużych miast na obszary sąsiednie. W największej skali dotyczy to miasta Poznania. Podobny proces – choć w relatywnie mniejszej skali – obserwowany jest również w miastach innych regionów Polski. Przy interpretacji omawianego wskaźnika należy uwzględnić fakt, iż w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej, z usług tego transportu korzystają również osoby nie będące stałymi mieszkańcami tych miast.
- Nastąpił rozwój przewozów regionalnych na liniach kolejowych województwa wielkopolskiego. Niestety, z powodu zmiany metody określania liczby pasażerów w trakcie analizowanego okresu, dysponowano jedynie danymi dotyczącymi tej kwestii za rok 2007. W kolejnych cyklach monitorowania stopnia osiągnięcia celu 1.2. SRWW będzie możliwe przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy rozwoju przewozów regionalnych w województwie.
- W systemie powiązań komunikacyjnych województwa zdecydowanie wzrastała rola Portu Lotniczego Poznań-Ławica. W analizowanym okresie liczba przyjętych i odprawionych w tym Porcie pasażerów zwiększyła się o 114,3%, podczas, gdy w całym kraju lotniczy ruch pasażerski zwiększył się tylko o 66,4%. Poznańskie lotnisko jest ustawicznie modernizowane i rozbudowywane.
- Pomimo większego, niż w całym kraju, przyrostu liczby gospodarstw domowych z dostępem do Internetu w stosunku do stanu na koniec 2005 r., nadal możliwości komunikowania się przy pomocy technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych (ICT) w Wielkopolsce są mniejsze, niż średnio w kraju.

Poziom realizacji celu 1.2. „Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem” w analizowanym okresie był zdecydowanie niewystarczający w konfrontacji z ogromnymi potrzebami w tym zakresie. Pomimo znaczących środków, jakie przeznaczono przede wszystkim na inwestycje komunikacyjne, pochodzących również z funduszy strukturalnych UE, poprawa powiązań komunikacyjnych – wewnętrznych i zewnętrznych – w regionie jest zauważalna jedynie na nielicznych obszarach.

Wzrastająca liczba wypadków i kolizji na drogach regionu wskazuje na brak poprawy sytuacji komunikacyjnej w regionie, a niekiedy wręcz na jej pogarszanie się.

Kolejne lata realizacji celu operacyjnego 1.2., niosące ze sobą wzmocniony dopływ środków, pochodzących zarówno z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, PO Infrastruktura i Środowisko, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego, powinny w bardziej zdecydowany sposób poprawić spójność komunikacyjną województwa wielkopolskiego.

Cel operacyjny 1.3. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba muzeów (z oddziałami)	obiekty	Polska	690	703	720	+ 30
		Wielkopolska	79	79	79	0
Liczba osób odwiedzających muzea	osoby	Polska	18 487 597	18 191 269	20 438 327	+ 1 950 730
		Wielkopolska	1 091 576	1 163 058	1 235 533	+ 143 957
Imprezy oświatowe w muzeach	liczba	Polska	88 159	89 020	96 878	+ 8 719
		Wielkopolska	6 506	6 428	6 705	+ 199
Liczba sal kinowych	liczba	Polska	937	931	1 008	+ 71
		Wielkopolska	83	86	93	+ 10
Liczba widzów w kinach	osoby	Polska	24 836 170	32 362 507	33 781 873	+ 8 945 703
		Wielkopolska	2 387 212	3 143 657	3 309 781	+ 922 569
Liczba teatrów	liczba	Polska	181	187	184	+ 3
		Wielkopolska	11	11	11	0
Liczba przedstawień i koncertów wg miejsca prezentacji	liczba	Polska	45 897	47 383	50 298	+ 4 401
		Wielkopolska	3 092	3 069	3 059	- 33
Liczba widzów na przedstawieniach/koncertach wg miejsca prezentacji	osoby	Polska	9 609 302	9 600 669	9 843 294	+ 233 992
		Wielkopolska	570 044	717 723	616 257	+ 46 213
Wydatki budżetowe gmin, powiatów i województwa na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego	zł	Wielkopolska	283 793 197	325 711 451	360 906 948	+ 77 113 751

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- W niewielkim zakresie zmienił się stan ilościowy infrastruktury kulturowej w regionie. Na tym samym poziomie, w porównaniu z rokiem 2005, pozostała liczba muzeów i teatrów, a o 10 zwiększyła się liczba sal kinowych (14-procentowy przyrost w skali całego kraju).
- Wzrosła liczba osób odwiedzających muzea. 7,4% przyrostu liczby tych osób w całym kraju to mieszkańcy Wielkopolski.
- W stopniu zdecydowanie niższym niż w kraju (w Wielkopolsce o ok. 3,0%, w kraju o ok. 9,9%) wzrosła liczba imprez oświatowych organizowanych w muzeach. W 2007 roku organizowane w wielkopolskich muzeach imprezy oświatowe stanowiły zaledwie 6,9% liczby podobnych imprez organizowanych w całym kraju.
- Niekorzystna sytuacja dotyczy organizowanych przedstawień i koncertów – w regionie zaobserwowano w minionych latach pewien spadek liczby tego typu imprez, podczas gdy w całym kraju ich liczba systematycznie wzrasta (w roku 2007 w porównaniu z rokiem 2005 o blisko 10%).
- Systematycznie wzrasta liczba osób odwiedzających obiekty kultury i to zarówno muzea, kina, jak i teatry oraz instytucje muzyczne. Przyrost liczby odwiedzających jest zbli-

żony do poziomu krajowego, w przypadku muzeów, teatrów i koncertów zdecydowanie go przekraczając. Systematycznie wzrastają wydatki budżetów samorządów gmin, powiatów i województwa na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego. W analizowanym okresie wzrost ten wyniósł ok. 21,4%.

W ostatnich latach do rozwoju kultury i zachowania dziedzictwa kulturowego w Wielkopolsce przywiązuje się dużą wagę. Zrealizowano wiele projektów z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury kultury, ochrony zabytków, organizacji imprez popularyzujących tradycję kulturową regionu. Samorzady, dostrzegając różnorodne funkcje kultury w funkcjonowaniu organizmu regionalnego, takie jak m.in. czynnika integracji społecznej, instrumentu promocji regionu czy czynnika rozwoju gospodarczego, przeznaczają na tą dziedzinę z roku na rok coraz większe środki. Środki te, wraz z możliwością dofinansowania środkami unijnymi, przyczyniają się do zauważalnego wzrostu znaczenia szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego w Wielkopolsce. Można się spodziewać, że wskutek przeznaczenia środków w Wielkopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym i możliwości skorzystania z innych programów, również krajowych, realizacja celu 1.3. w kolejnych latach ulegnie przyspieszeniu.

Cel operacyjny 1.4. **Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej**

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Powierzchnia użytków rolnych w ogólnej powierzchni	%	Polska	50,87	51,03	51,74	+ 0,87
		Wielkopolska	57,43	57,68	59,32	+ 1,89
Grunty zdewastowane i zdegradowane zrekułtywowane w ciągu roku na cele rolnicze	ha	Polska	555	672	586	1 258*
		Wielkopolska	210	239	111	350*
Grunty zdewastowane i zdegradowane zagospodarowane w ciągu roku na cele rolnicze	ha	Polska	374	480	338	818*
		Wielkopolska	167	181	56	237*
Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych	%	Polska	41,8	40,3	39,7	- 2,1
		Wielkopolska	59,7	55	53,5	- 6,2
Zużycie nawozów mineralnych (NPK) na 1 ha użytków rolnych	kg	Polska	102,4	123,3	121,8	+ 19,4
		Wielkopolska	114,6	161,0	159,6	+ 45,0
Zużycie nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych	kg	Polska	91,5	54,8	37,4	- 54,1
		Wielkopolska	78,7	75,9	45,9	- 32,8
Nawadniane użytki rolne i grunty leśne	ha	Polska	77 942	78 792	79 991	+ 2 049
		Wielkopolska	22 185	22 163	22 127	- 58

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS; Rocznik statystyczny województw 2005, 2006, 2007; Rolnictwo w województwie wielkopolskim w 2005, 2006, 2007; Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich 2006, 2007

* suma 2006 i 2007 roku

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Wzrósł udział powierzchni użytków rolnych w ogólnej powierzchni w Wielkopolsce. Przyrost był prawie dwukrotnie większy niż w kraju.
- Zrekułtywowano, bądź zagospodarowano na cele rolnicze znaczną powierzchnię gruntów zdewastowanych i zdegradowanych. 27,8% całej powierzchni gruntów zrekułtywowanych oraz aż 30% gruntów zagospodarowanych na cele rolnicze w kraju, to grunty z obszaru Wielkopolski.
- Zmalała o 6,2% powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych. W skali całego kraju powierzchnia takich użytków także zmalała, ale w mniejszym stopniu – o 2,1%.
- Nastąpił znaczny wzrost zużycia nawozów mineralnych (NPK) na 1 ha użytków rolnych, przy czym wielkość tego wskaźnika dla Wielkopolski była w 2007 roku o blisko 24% wyższa od średniej krajowej. Jest to sytuacja korzystna dla wielkopolskiego rolnictwa.
- Spadek zużycia nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych dotyczył całego kraju, ale w Wielkopolsce zaznaczył się mniejszą intensywnością i w efekcie w 2007 roku wartość tego wskaźnika była o 18% wyższa, niż średnia dla kraju. Coraz niższy poziom nawożenia wapniowego spowodowany był wzrostem cen nawozów wapniowych, przy jednoczesnym braku dotacji do nich.

- Niewielki jest w Wielkopolsce udział użytków rolnych i gruntów leśnych nawadnianych w ogólnej ich powierzchni. Powierzchnia ta w ostatnich latach w Wielkopolsce maleje. Jest to zjawisko niekorzystne, zważywszy na panującą w znacznej części regionu suszę. W skali całego kraju tendencja jest odwrotna: w analizowanym okresie powierzchnia użytków rolnych i gruntów leśnych nawadnianych wzrasta.

Biorąc pod uwagę fakt, że rolnictwo jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki Wielkopolski, niezadowalający stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej regionu może być czynnikiem ograniczającym rozwój całego regionu. Skuteczna realizacja celu 1.4. SRWW jest więc istotnym warunkiem znaczącej poprawy jakości wielkopolskiej rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W perspektywie najbliższych lat możliwe jest wykorzystanie znaczących środków, pochodzących z funduszy unijnych, szczególnie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych programów dysponujących środkami na ten cel.

Cel operacyjny 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych

Komentarz

Przygotowaniem terenów inwestycyjnych zajmują się przede wszystkim samorządy lokalne, traktując inwestowanie w takie tereny jako element działań zmierzających do przyciągnięcia na obszar gminy inwestycji. Brak jest pełnych w skali województwa, wiarygodnych danych dotyczących powierzchni terenów przygotowanych pod inwestycje, czy też wielkości nakładów poniesionych na tworzenie infrastruktury terenów inwestycyjnych. Rozproszone – głównie na stronach internetowych jednostek samorządu terytorialnego na poziomie lokalnym, Urzędu Marszałkowskiego, Centrum Obsługi Inwestora i innych instytucji – bazy terenów i ofert inwestycyjnych są niekompletne i częściowo zdezaktualizowane. W związku z tym w niniejszej edycji Raportu o realizacji SRWW oraz Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa nie zdecydowano się na przedstawienie jakichkolwiek wskaźników prezentujących zmiany w obszarze realizacyjnym celu 1.5. w pierwszym okresie jego realizacji, bowiem każda podana wielkość byłaby prezentowana ze świadomością jej niekompletności.

W kolejnych latach realizacji celu 1.5. SRWW będą realizowane w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego projekty z zakresu działania 1.7. „Przygotowanie terenów inwestycyjnych”. Informacje o wdrażaniu tych projektów powinny wzmocnić bazę informacji statystycznych w tym zakresie i umożliwić dokonanie oceny stopnia realizacji omawianego celu w kolejnych cyklach procesu monitorowania osiągnięcia celów SRWW.

Cel operacyjny 1.6. Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu europejskim

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Pracujący	osoby	Wielkopolska	967 918	986 986	1 023 449	+ 55 531
		Poznań	224 531	227 024	234 461	+ 9 930
Pracujący w sektorze publicznym	osoby	Wielkopolska	268 306	b.d.	b.d.	x
		Poznań	80 417	87 843	80 800	+ 383
Pracujący w sektorze prywatnym	osoby	Wielkopolska	699 612	b.d.	b.d.	x
		Poznań	144 114	129 181	153 661	+ 9 547
Pracujący w sektorze rolniczym	osoby	Wielkopolska	208 011	208 370	207 566	- 445
		Poznań	683	630	634	- 49
Pracujący w sektorze przemysłowym	osoby	Wielkopolska	333 852	338 988	356 069	+ 22 217
		Poznań	62 316	61 634	64 022	+ 1 706
Pracujący w sektorze usług	osoby	Wielkopolska	426 055	439 628	459 814	+ 33 759
		Poznań	160 284	163 634	168 678	+ 8 394
Bezrobotni w m. Poznaniu i Wielkopolsce	osoby	Wielkopolska	211 420	169 089	112 827	- 98 593
		Poznań	19 625	15 803	9 302	- 10 323
Studenci szkół wyższych Wielkopolski i m. Poznania	osoby	Wielkopolska	170 545	172 606	176 486	+ 5 941
		Poznań	132 929	135 724	141 556	+ 8 627
- w tym kobiety	osoby	Wielkopolska	98 334	99 768	101 315	+ 2 981
		Poznań	75 786	77 516	80 517	+ 4 731
- w tym stacjonarni	osoby	Wielkopolska	73 933	73 857	74 032	+ 99
		Poznań	70 639	70 795	71 697	+ 1 058
Udział studentów m. Poznania w ogólnej liczbie studentów województwa	%	Poznań	77,9	78,6	80,2	+ 3,3
Absolwenci szkół wyższych Wielkopolski i m. Poznania	osoby	Wielkopolska	32 607	34 393	37 217	+ 4 610
		Poznań	24 233	25 357	26 719	+ 2 486
-w tym kobiety	osoby	Wielkopolska	21 351	22 269	24 477	+ 3 126
		Poznań	15 610	16 103	17 182	+ 1 572
- w tym stacjonarni	osoby	Wielkopolska	23 469	24 954	26 255	+ 1 786
		Poznań	10 902	11 999	13 253	+ 2 351
Udział absolwentów szkół wyższych m. Poznania w ogólnej liczbie absolwentów szkół wyższych województwa	%	Poznań	74,3	73,7	71,8	- 2,5
Imprezy targowe organizowane w Poznaniu (w tym MTP)						
Wynajęta powierzchnia targowa	[m ²]	Poznań	270 731	285 913	297 734	+ 27 003
Liczba wystawców ogółem	podmioty	Poznań	11 066	11 443	11 379	+ 313
- w tym krajowych	podmioty	Poznań	8 277	8 885	8 919	+ 642
- w tym zagranicznych	podmioty	Poznań	2 789	2 558	2 460	- 329
Liczba zwiedzających	osoby	Poznań	314 853	311 906	288 339	- 26 514
Wynajęta pow. targowa (Polska 100%)	%	Poznań	53,63	57,26	47,71	- 5,92
Liczba wystawców ogółem (Polska 100%)	%	Poznań	42,18	46,30	37,68	- 4,50
- w tym krajowych (Polska 100%)	%	Poznań	39,00	44,12	35,78	- 3,22
- w tym zagranicznych (Polska 100%)	%	Poznań	55,79	55,85	46,62	- 9,17
Liczba zwiedzających (Polska 100%)	%	Poznań	34,29	42,87	31,14	- 3,15

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS i Rocznik statystyczny województwa

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nastąpił w m. Poznaniu wzrost liczby pracujących – o 4,4%. W całym województwie wzrost liczby pracujących był większy i wyniósł 5,7%. 71,1% ogółu pracujących w m. Poznaniu zatrudnionych jest w sektorze usług – wielkość tego wskaźnika w porównaniu ze znacznie niższą wielkością wskaźnika dla całego województwa (44,9%) wskazuje na zdecydowanie regionotwórczą funkcję Poznania. W sektorze przemysłowym zatrudnionych jest 27,3% ogółu pracujących w Poznaniu.
- Wzrost liczby pracujących w m. Poznaniu nastąpił w mniejszej skali w sektorze publicznym, przede wszystkim jednak dotyczył sektora prywatnego.
- Liczba bezrobotnych w m. Poznaniu w analizowanym okresie zmniejszyła się o 47,3%. W całym województwie wielkopolskim spadek ten był większy i wyniósł 53,4%.
- Wzrastająca regularnie liczba studentów szkół wyższych w mieście Poznaniu oraz rosnąca wartość wskaźnika udziału studentów uczelni poznańskich w ogólnej liczbie studentów województwa wielkopolskiego, w 2007 r. wynosząca już 80,2%, wskazują na rozwój poznańskiego ośrodka akademickiego, jako jednej z ważniejszych funkcji regionotwórczych aglomeracji poznańskiej.
- Corocznie wzrasta także liczba absolwentów poznańskich szkół wyższych, ale w tempie wolniejszym niż w całym województwie. W rezultacie w 2006 i 2007 r. udział absolwentów uczelni poznańskich w ogólnej liczbie absolwentów szkół wyższych w Wielkopolsce zmniejszył się w analizowanym okresie.
- Regularnie zwiększa się udział kobiet wśród studentów, jak i absolwentów uczelni m. Poznania. Podobny trend występuje, jeśli chodzi o liczbę studentów stacjonarnych.
- Utrzymuje się silna pozycja Międzynarodowych Targów Poznańskich. W analizowanym okresie wzrosła wynajęta wystawcom powierzchnia targowa. Nastąpił także wzrost – o 2,8% – liczby wystawców, uczestniczących w poszczególnych imprezach targowych. Dotyczyło to jedynie wystawców krajowych, bo udział wystawców zagranicznych zmniejszył się o 11,8%. O 8,4% zmniejszyła się w omawianym okresie liczba zwiedzających tereny targowe w trakcie trwania poszczególnych imprez.
- Malą rolę Poznania jako jednego z wiodących ośrodków targowych w Polsce. Wynajmowana powierzchnia targowa w 2007 r. po raz pierwszy wynosiła poniżej połowy ogólnej powierzchni targowej wynajmowanej w całym kraju (47,7%). Liczba wystawców spadła do 37,7%, w tym krajowych do 35%, a liczba zwiedzających osiągnęła zaledwie 31,1% ogółu zwiedzających tereny imprez targowych w Polsce.

Należy zwrócić uwagę, że przedstawione wyżej wielkości wskaźników tylko częściowo mogą zobrazować poziom realizacji celu 1.6. SRWW. Dla precyzyjnego określenia poziomu rozwoju regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego konieczne byłoby podjęcie szczegółowych prac studialnych. Nie jest to celem niniejszego rozdziału Diagnozy, który przecież ma jedynie pokrótce zaprezentować niektóre zmiany wybranych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego w pierwszym okresie realizacji SRWW – w układzie jej celów operacyjnych.

Analiza zapisów poszczególnych rozdziałów Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim w powiązaniu z interpretacją wielkości wskaźników zaprezentowanych w przedstawionej wyżej tabeli pozwala na sformułowanie tezy o wzrastającej pozycji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego o funkcjach regionotwórczych.

W kolejnych latach realizacja działań w ramach celu 1.6. SRWW, powinna ulec zdecydowanemu przyspieszeniu, dzięki możliwości wykorzystania środków funduszy strukturalnych w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, PO Kapitał Ludzki oraz Funduszu Spójności, a także środkom krajowym pozyskanym w związku z przygotowaniem do Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012 i środkom własnym samorządu m. Poznania.

Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych

Miernik/wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w miastach	%	Polska	84,5	84,8	85,0	+ 0,5
		Wielkopolska	84,6	84,9	85,2	+ 0,6
Korzystający z sieci wodociągowej w miastach	%	Polska	94,9	94,9	95,0	+ 0,1
		Wielkopolska	96,1	96,4	96,4	+ 0,3
Korzystający z sieci gazowej w miastach	%	Polska	73,2	73,0	72,8	- 0,4
		Wielkopolska	68,5	68,6	68,5	0
Podmioty gospodarki narodowej w miastach	podmioty	Wielkopolska	247 162	247 286	249 739	+ 2 577
		Kalisz	11 620	11 421	11 303	- 317
		Konin	8 192	8 237	8 259	+ 67
		Leszno	8 525	8 509	8 583	+ 58
		Piła	8 318	8 211	8 095	- 223
Pracujący	osoby	Wielkopolska	777 842	796 910	833 373	+ 55 531
		Kalisz	31 695	31 957	32 767	+ 1 072
		Konin	24 687	25 334	26 211	+ 1 524
		Leszno	19 450	20 716	21 939	+ 2 489
		Piła	23 667	24 115	24 542	+ 875
Bezrobotni	osoby	Wielkopolska	211 420	169 089	112 827	- 98 893
		Kalisz	6 174	5 491	3 436	- 2 738
		Konin	6 533	5 327	4 112	- 2 421
		Leszno	3 214	2 515	1 830	- 1 384
		Piła	4 254	3 445	2 646	- 1 608
Udział bezrobotnych zarejestrowanych do ludności w wieku produkcyjnym	%	Wielkopolska	9,7	7,7	5,1	- 4,6
		Kalisz	8,7	7,8	4,9	- 3,8
		Konin	12,1	10,0	7,8	- 4,3
		Leszno	7,6	6,0	4,3	- 3,3
		Piła	8,5	6,9	5,3	- 3,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Miał miejsce, w stopniu porównywalnym z odpowiednimi wielkościami krajowymi, nieznaczny wzrost odsetka mieszkańców korzystających w wielkopolskich miastach z sieci kanalizacyjnych i wodociągowych. Na takim samym poziomie pozostał natomiast wskaźnik udziału korzystających z sieci gazowych w miastach Wielkopolski, przy minimalnym spadku w skali całego kraju. Zwraca uwagę wyższy niż w skali kraju udział korzystających w miastach Wielkopolski z sieci wodociągowej oraz znacznie odbiegający od średniego w kraju udział korzystających z sieci gazowej. Wskazuje to na potrzebę konkretnych inwestycji w zakresie rozwoju gazownictwa w regionie.
- W wielkopolskich ośrodkach subregionalnych wystąpiło dość duże zróżnicowanie, jeśli chodzi o tempo przyrostu liczby podmiotów gospodarczych – w Koninie i Lesznie od-

notowano niewielki przyrost ich liczebności (w granicach 1%), zaś w Kaliszu i Pile spadki na poziomie odpowiednio 2,8% i 2,7%.

- Sytuacja na rynku pracy we wszystkich ośrodkach subregionalnych regionu była odwzorowaniem ogólnej sytuacji w tym zakresie w Wielkopolsce. W przypadku pracujących największy wzrost ich liczby w porównaniu z 2005 r. wystąpił w Lesznie (12,8%), a najmniejszy w Pile (3,7%) i Kaliszu (3,4%). Pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych, największy spadek nastąpił w Kaliszu (o 44%) i Lesznie (o 43%), a najmniejszy w Pile i Koninie (o 37%). W tym samym czasie w całym regionie liczba pracujących wzrosła o 7,1%, zaś liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła o 47%.
- W znacznym stopniu zmniejszył się w ośrodkach subregionalnych udział bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym, przy czym jedynie w mieście Koninie zmiana wartości tego wskaźnika była zbliżona do wskaźnika dla całego regionu (- 4,6 pkt. proc.). W pozostałych miastach zmiana wartości wskaźnika oscylowała od - 3,8 pkt. proc. w Kaliszu do - 3,2 pkt. proc. w Pile.

Cel operacyjny 1.7. „Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych” nie jest łatwy do scharakteryzowania za pomocą konkretnych wskaźników. Po pierwsze, brak jest odpowiednich danych statystycznych dla ośrodków miejskich. Po drugie, niektóre działania, przewidziane w SRWW jako realizacja tego celu, nie są w ogóle możliwe do skwantyfikowania. Przedstawione powyżej wielkości kilku wybranych wskaźników zaprezentowano, by pokazać niektóre aspekty rozwoju największych ośrodków subregionalnych.

Realizacja celu 1.7.SRWW następuje m.in. poprzez działania zmierzające do poprawy stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej, rozwój usług wyższego rzędu oraz wzmocnienie ośrodków subregionalnych o funkcje takie, jak edukacja akademicka (we wszystkich omawianych ośrodkach funkcjonują uczelnie wyższe oraz filie uczelni, mających swoje siedziby w tradycyjnych ośrodkach akademickich, przede wszystkim w Poznaniu), ponadlokalne usługi społeczne, kulturalne (m.in. instytucje artystyczne). W ośrodkach tych prowadzą działalność także instytucje otoczenia biznesu i wspierania kooperacji w gospodarce. Ich działalność ma zdecydowanie ponadlokalny, często regionalny wymiar.

W kolejnych latach realizacji celu 1.7. SRWW oczekiwać można zwiększenia strumieni środków, dzięki którym będzie możliwe zwiększenie tempa rozwoju ośrodków subregionalnych oraz lokalnych. Środki te będą pochodziły głównie z funduszy unijnych, z udziałem środków regionalnych i lokalnych.

Cel operacyjny 1.8. Restrukturyzacja obszarów oraz sektorów o niewłaściwym potencjale rozwojowym

Komentarz

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego jako działania mające służyć realizacji tego celu wymienia:

- Wspieranie rozwoju pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich,
- Rewitalizację dzielnic miast, terenów przemysłowych i powojkowych,
- Promocję inwestycji, przedsiębiorczości oraz zatrudnienia na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia i o niewłaściwym profilu gospodarki.

Statystyka publiczna nie publikuje wskaźników, które mogłyby posłużyć do choćby częściowej analizy realizacji celu 1.8. SRWW.

Działania, podejmowane w analizowanym okresie, o których można powiedzieć, że były zbieżne z omawianym celem, były w większości rozproszone, niekiedy podejmowane przypadkowo, nie realizowane w sposób kompleksowy. Pewne projekty na obszarach wiejskich realizowano w ramach PROW 2004-2006, inne – na obszarach wymagających rewitalizacji i restrukturyzacji – w ramach ZPORR. Projekty związane z promocją przedsiębiorczości i zatrudnienia współfinansowane były z Sektorowych Programów Operacyjnych Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw oraz Rozwój Zasobów Ludzkich.

Instrumentami, które w istotny sposób powinny wpłynąć na realizację celu 1.8. SRWW w kolejnych latach są przede wszystkim:

- IV Priorytet WRPO „Rewitalizacja obszarów problemowych”, w ramach którego zostanie m.in. wykorzystany mechanizm inicjatywy wspólnotowej JESSICA: fundusz, który będzie udzielał pożyczek na realizację projektów związanych z rewitalizacją i odnową obszarów miejskich,
- Programy Operacyjne Infrastruktura i Środowisko, Innowacyjna Gospodarka i Kapitał Ludzki,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Cel strategiczny 2 – Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjału wewnętrznego

Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Nowo wybudowane, przebudowane i remontowane drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych na obszarach wiejskich w danym roku	km	Polska	3 812,82	4 126,69	4 755,64	8 882,33*
		Wielkopolska	408,76	386,83	358,18	745,01*
Nowo wybudowane, przebudowane i remontowane drogi gminne na obszarach wiejskich w danym roku (bez lokalnych miejskich)	km	Polska	6 395,41	7 501,81	9 194,81	16 696,62*
		Wielkopolska	556,05	758,41	514,61	1 273,02*
Nowo wybudowane i zmodernizowane oczyszczalnie ścieków (zbiornicze) na wsi	liczba	Polska	132	122	122	244*
		Wielkopolska	16	18	12	30*
Ludność wsi korzystająca z oczyszczalni ścieków	%	Polska	20,40	22,05	23,76	+ 3,36
		Wielkopolska	23,24	25,20	26,50	+ 3,26
Ludność wsi korzystająca z instalacji wodociągowej	%	Polska	72,1	72,7	73,3	+ 1,2
		Wielkopolska	85,8	86,0	86,3	+ 0,5
Ludność wsi korzystająca z instalacji kanalizacyjnej	%	Polska	19,0	20,2	21,3	+ 2,3
		Wielkopolska	22,6	24	25,3	+ 2,7
Ludność wsi korzystająca z instalacji gazowej	%	Polska	17,9	18,3	18,5	+ 0,6
		Wielkopolska	12,4	12,7	12,8	+ 0,4
Liczba podmiotów wpisanych do ewidencji producentów	liczba	Polska	1 782 300	1 850 539	1 894 567	+ 112 267
		Wielkopolska	144 089	148 744	151 994	+ 7 905
Kwota zrealizowanych płatności w ramach płatności bezpośrednich do gruntów rolnych **	mln zł	Polska	7 957,19	9 086,08	3 121,11***	x
		Wielkopolska	981,17	1 118,94	146,31***	x
Liczba przekazanych gospodarstw w ramach działania 1 Renty strukturalne PROW na lata 2004-2006 - narastająco	liczba	Polska	30 714	52 125	53 687	+ 22 973
		Wielkopolska	2 808	4 658	4 909	+ 2 101
Zalesienia wykonane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	ha	Polska	8 545,35	16 686,9	14 433,41	31 120,31*
		Wielkopolska	542,87	686,12	924,02	1 610,14*

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS; Informacja o stanie infrastruktury technicznej wsi na koniec 2004,2005,2006,2007 roku MRIRW; Sprawozdanie z działalności ARiMR w 2005, 2006, 2007 roku;

* suma 2006 i 2007 roku

** suma Jednolitej płatności obszarowej, Uzupełniającej płatności obszarowej – Inne Rośliny, Uzupełniającej płatności obszarowej – Chmiel, ONW oraz od 2007 roku – Uzupełniająca płatność obszarową – płatności zwierzęce

*** informacje na 31 grudnia 2007 rok

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Na obszarach wiejskich Wielkopolski wybudowano, przebudowano i wyremontowano ponad 1 270 km dróg gminnych, tj. 7,6% ogólnej długości wybudowanych, przebudowanych i wyremontowanych w analizowanym okresie dróg gminnych w kraju.

- Wybudowano, przebudowano i wyremontowano ponad 745 km dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego, co stanowiło 8,4% ogólnej długości wybudowanych, przebudowanych i wyremontowanych w analizowanym okresie takich dróg w kraju.
- Wzrosła liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków. Występują znaczne dysproporcje pomiędzy liczbą ludności korzystającą z sieci wodociągowej, a liczbą ludności korzystającą z sieci kanalizacyjnej. Podkreślić należy, że wyższe od średniej krajowej wskaźniki w tym zakresie dla województwa wielkopolskiego wskazują, że sytuacja w regionie jest pod tym względem korzystniejsza, niż średnio w kraju.
- Nadal niewielki był udział ludności korzystającej z instalacji gazowej gazu sieciowego na obszarach wiejskich regionu, przy czym wielkość tego wskaźnika dla Wielkopolski była w 2007 roku znacznie niższa od średniej krajowej.
- Wzrosła liczba producentów rolnych wpisanych do ewidencji producentów. Wzrost ten był przeciętny w skali kraju, stanowiąc ok. 7% przyrostu liczby producentów w kraju w analizowanym okresie.
- Istotny był udział we wzmacnianiu gospodarstw rolnych i gospodarki żywnościowej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 oraz płatności bezpośrednich do gruntów ornych. W ramach działania 2.1. PROW „Renty strukturalne” w Wielkopolsce w zamian za renty rolnicy przekazali 2 101 gospodarstw, co stanowi ok. 9,1% wszystkich gospodarstw przekazanych w kraju.
- W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 oraz 2007-2013 były wykonywane zalesienia na słabych użytkach rolnych. W Wielkopolsce zalesienia te objęły obszar ok. 1 610 ha, co stanowiło zaledwie 5,2% ogólnej powierzchni zalesień w ramach PROW w skali całego kraju.

W czasie dwóch lat realizacji celu 2.1. SRWW „Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej” duży wpływ odegrał Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 oraz płatności bezpośrednie do gruntów rolnych, a także Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich oraz Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i przetwórstwo ryb.

W kolejnych etapach realizacji celu 2.1. SRWW istotną rolę odegrać powinny środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Cel operacyjny 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 10 000 ludności	sztuki	Polska	947,6	953,7	967,0	+ 19,4
		Wielkopolska	1 011,9	1 023,1	1 040,0	+ 28,1
MSP zarejestrowane w systemie REGON na 10 000 ludności	sztuki	Polska	946,3	952,5	965,7	+ 19,4
		Wielkopolska	1 010,6	1 021,9	1 038,7	+ 28,1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 000 ludności	osoby	Polska	726,9	725,3	731,4	+ 4,5
		Wielkopolska	801,1	802,8	812,6	+ 11,5
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	zł	Polska	18 311	20 583	23 218	+ 4 907
		Wielkopolska	23 386	26 408	28 285	+ 4 899
Udział sektora MŚP w produkcji sprzedanej przemysłu	%	Polska	39,3	38,2	37,9	- 1,4
		Wielkopolska	42,7	44,0	44,5	+ 1,8
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (o liczbie pracowników powyżej 9 osób) na 1 mieszkańca	zł	Polska	2 076	2 472	3 126	+ 1 050
		Wielkopolska	2 153	2 559	3 032	+ 879
Nakłady finansowe (wewnętrzne) na B+R ogółem	mln zł	Polska	5 574,6	5 892,8	6 673,0	+ 1 098,4
		Wielkopolska	435,5	454,7	563,7	+ 128,2
Nakłady finansowe (wewnętrzne) na B+R w przemyśle	mln zł	Polska	912,3	936,6	1 120,1	+ 207,8
		Wielkopolska	74,9	57,7	128,4	+ 53,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nastąpił znaczny przyrost liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON (w tym przedsiębiorstw sektora MŚP oraz podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne) w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, w stopniu zdecydowanie przewyższającym poziom krajowy. Jest to zjawisko pozytywne, potwierdzające silną tendencję rozwoju przedsiębiorczości w regionie.
- Istotnie, na poziomie zbliżonym do sytuacji w kraju, wzrosła wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca, przy czym wielkość tego wskaźnika dla Wielkopolski była w 2007 roku o blisko 22% większa od średniej krajowej (sytuacja pozytywna).
- Wzrósł udział małych i średnich przedsiębiorstw w produkcji sprzedanej przemysłu, w sytuacji, gdy średni udział produkcji sprzedanej przemysłu sektora MŚP w całym kraju zmalał. Wzrost znaczenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Wielkopolsce jest pozytywną cechą rozwoju gospodarki regionu.
- Zdecydowanie zwiększyły się nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca, jednak był to wzrost niższy od średniego wzrostu nakładów na poziomie krajowym. Wskutek tego w regionie w 2007 roku wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca spadła poniżej średniej krajowej.

- Wzrosła, wyrażona w liczbach bezwzględnych, wielkość nakładów finansowych przeznaczonych na badania i rozwój, zarówno w całej gospodarce, jak i w samym przemyśle. Tempo przyrostu nakładów na B+R w regionie przewyższało wartości dla kraju.

Prezentowane rosnące wielkości wymienionych wskaźników oraz wnioski wynikające z diagnozy sektora gospodarki w Wielkopolsce same w sobie nie upoważniają do stwierdzenia jednoznacznej korelacji między nimi a działaniami podejmowanymi w regionie zgodnie z zapisami celu 2.2. „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”.

Wstępne obserwacje, potwierdzane również danymi makroekonomicznymi, zdają się wskazywać na wzrastającą pozycję gospodarki Wielkopolski, w tym także na poprawę zdolności konkurencyjnych przedsiębiorstw regionu (w stopniu wyższym niż w pozostałych częściach kraju). O sile gospodarki regionu świadczą także reakcje na zjawiska związane z kryzysem gospodarczym, którego symptomy w województwie wielkopolskim – jak dotąd – są łagodniejsze niż w innych regionach.

Dwa lata realizacji omawianego celu (2.2) Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego to okres zbyt krótki na precyzyjne określenie stopnia jego realizacji. Będzie to możliwe dopiero w przyszłych okresach, kiedy znane będą kolejne wartości wskaźników i – przede wszystkim – efekty zapisanych w SRWW działań, poprzez które cel ma być realizowany. Znaczącą rolę w tym zakresie powinna odegrać realizacja działań Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 – Priorytet I, w szczególności dotacje dla Sektora MŚP (działania 1.1 i 1.2) oraz uruchomienie inicjatywy JEREMIE.

Cel operacyjny 2.3. Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem	%	Polska	11,70	11,40	11,96	+ 0,26
		Wielkopolska	9,55	10,06	9,92	+ 0,37
Studenci szkół wyższych na 10 000 ludności w wieku 19-24 lata	osoby	Polska	4 938	4 985	5 104	+ 166
		Wielkopolska	4 765	4 885	5 130	+ 370
Studenci szkół wyższych na 10 000 ludności	osoby	Polska	508	506	504	- 4
		Wielkopolska	506	511	521	+ 15
Liczba jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową	liczba	Polska	1 097	1 085	1 144	+ 47
		Wielkopolska	86	88	105	+ 19
Zatrudnienie w działalności B+R	tys. osób	Polska	123,4	121,3	121,6	- 1,8
		Wielkopolska	11,7	12,5	12,7	+ 1,0
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	Polska	0,57	0,56	b.d.	x
		Wielkopolska	0,47	0,46	b.d.	x
Nakłady na działalność B+R	mln zł	Polska	5 574,5	5 892,8	6 673,0	+ 1 098,5
		Wielkopolska	435,5	454,7	563,7	+ 128,2
Nakłady budżetowe na działalność B+R	mln zł	Polska	2 617,5	2 802,2	3 059,6	+ 442,1
		Wielkopolska	186,5	220,5	231,1	+ 44,6
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca	zł	Polska	146,1	154,6	175,1	+ 29,0
		Wielkopolska	129,1	134,6	166,4	+ 37,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Wzrósł odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem w stopniu wyższym, niż średnio w kraju. Nadal udział mieszkańców z wyższym wykształceniem w Wielkopolsce jest znacznie niższy niż w całym kraju.
- Nastąpił przyrost liczby studentów. Ilustruje to zarówno wskaźnik określający liczbę studentów przypadających na 10 000 mieszkańców w wieku 19-24 lat (jest wyższy o blisko 8% w porównaniu z 2005 rokiem), jak i liczbę studentów na 10 000 mieszkańców ogółem (jest wyższy o 3% w porównaniu z 2005 r.). Tempo wzrostu liczby studentów jest więc zdecydowanie wyższe niż średnio w kraju, co jest zjawiskiem jak najbardziej pozytywnym.
- Zwiększyła się liczba jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową (o 22%). Wzrosło również zatrudnienie w tym sektorze (o 8,5%). W tym zakresie wielkości wskaźników zdecydowanie przewyższyły wartości dla całego kraju, gdzie odnotowano odpowiednio przyrost o 4% i spadek o 1,5%.
- Wielkość nakładów na działalność B+R (w tym nakładów budżetowych) zwiększała się w porównaniu z 2005 rokiem w tempie większym od średniego w kraju (o 30% dla nakładów ogółem w Wielkopolsce i 19,7% w kraju). W przypadku nakładów pochodzą-

cych z budżetu ich wielkość zwiększyła się w regionie o 24%, a w kraju o 16,9%. Pozytywne zmiany w województwie wielkopolskim potwierdza również wyższe, niż w kraju tempo przyrostu nakładów na B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które jednak w dalszym ciągu pozostaje na niższym, niż średni w kraju, poziomie.

- Utrzymuje się w dalszym ciągu bardzo niska wartość nakładów na B+R w relacji do PKB, odbiegająca nie tylko od średnich wartości dla UE, ale też od wartości krajowej, co jest potwierdzeniem ciągle niewystarczającej wielkości kapitału zaangażowanego w Wielkopolsce w rozwój gospodarki opartej na wiedzy.

Wskaźniki opisujące sytuację nauki i badań w województwie sprawiają wrażenie polepszania się sytuacji w tym zakresie. W dalszym ciągu nie są to jednak wartości satysfakcjonujące. Rozwój regionu w oparciu o własny potencjał intelektualny wymaga dalszego, znacznie większego zaangażowania sił i środków niż miało to miejsce do tej pory.

Podstawowym atutem dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w Wielkopolsce jest ciągle zwiększająca się liczba osób z wyższym wykształceniem oraz studentów. Istotne jest, aby permanentnie rosnący potencjał intelektualny był odpowiednio wykorzystywany. Warunkiem wzrostu znaczenia gospodarki opartej na wiedzy w regionie jest, nie tylko zwiększający się poziom wykształcenia mieszkańców, ale także, idący w ślad za tym, równoczesny przyrost liczby jednostek badawczo-rozwojowych oraz zwiększanie zatrudnienia w tym sektorze. Równoległym procesem, będącym zarazem nieodzownym warunkiem rozwoju B+R w województwie jest angażowanie coraz większych środków finansowych.

Realizacji celu 3.3. SRWW „Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu” służy m.in. Regionalna strategia innowacji, a środki na realizację projektów pochodzą z różnych źródeł, wśród których istotne znaczenie mają Programy Ramowe UE. W kolejnych latach realizacji SRWW do realizacji projektów w ramach celu 3.3. zostaną włączone m.in. środki Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, co powinno wydatnie zwiększyć udział nauki i badań w rozwoju regionu Wielkopolski.

Cel operacyjny 2.4. **Zwiększenie udziału usług turystyczno-rekreacyjnych w gospodarce regionu**

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba miejsc noclegowych	liczba	Polska	569 896	574 612	582 105	+ 12 209
		Wielkopolska	37 253	36 648	36 538	- 715
Korzystający z obiektów noclegowych turystyki - ogółem	osoby	Polska	16 597 202	17 512 115	18 947 160	+ 2 349 958
		Wielkopolska	1 226 675	1 287 562	1 382 897	+ 156 222
Korzystający z obiektów noclegowych turystyki - cudzoziemcy	osoby	Polska	4 310 401	4 313 578	4 387 404	+ 77 003
		Wielkopolska	267 092	264 982	247 572	- 19 520
Motele, hotele, pensjonaty	liczba	Polska	1 585	1 646	1 728	+ 143
		Wielkopolska	151	158	162	+ 11
Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	osoby	Wielkopolska	59 638	65 922	71 196	+ 11 558
Liczba kwater agroturystycznych	liczba	Wielkopolska	450	458	b.d.	x
Liczba miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych	liczba	Wielkopolska	4 772	4 812	b.d.	x

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, Dep. Rolnictwa i Rozwoju Wsi UMWW

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nastąpił nieznaczny spadek liczby miejsc noclegowych w regionie, w sytuacji gdy w całym kraju liczba miejsc noclegowych zwiększyła się o ponad 2%.
- Odmienna tendencja wystąpiła pod względem rozwoju infrastruktury noclegowej. W omawianym okresie zarówno w Wielkopolsce, jak i w całym kraju, na podobnym poziomie zwiększyła się liczba moteli, hoteli i pensjonatów.
- W szybkim tempie następował przyrost liczby osób korzystających z obiektów noclegowych. Przyrost ten dotyczył jednak tylko turystów krajowych, bowiem jednocześnie zanotowano regularne zmniejszanie się liczby cudzoziemców, korzystających z obiektów noclegowych. Sytuacja taka może niepokoić, bowiem w całym kraju liczba turystów zagranicznych korzystających z obiektów noclegowych systematycznie rośnie. Przyczyny takiego stanu tkwią m.in. w niewystarczającej promocji regionu za granicą, niezadowalającym stanie infrastruktury turystycznej, a także wynikają z problemów natury komunikacyjnej.
- Miał miejsce dynamiczny wzrost zatrudnienia w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, co jest zgodne z ogólnopolskim trendem zwiększania udziału zarówno samej turystyki, jak i całego sektora usług w gospodarce.
- W 2006 roku (brak danych za 2007 r.) nieznacznie wzrosła liczba kwater agroturystycznych przeznaczonych dla turystów oraz liczba miejsc noclegowych w takich kwaterach, co jest odpowiedzią na permanentnie wzrastający popyt na tego typu usługi w regionie, jak i w całym kraju.

W pierwszych dwóch latach realizacji SRWW, cel 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystyczno-rekreacyjnych w gospodarce regionu” realizowany był w stosunkowo skromnym zakresie, o czym świadczy choćby znaczący spadek liczby przyjazdów turystycznych do Wielkopolski i wartości niektórych innych wskaźników, charakteryzujących sektor turystyki w regionie.

Wydaje się, że dopiero kolejne lata realizacji celu 2.4., kiedy to nastąpi wydatne wzmocnienie branży możliwymi do zaangażowania środkami, pochodzącymi m.in. z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, PO Infrastruktura i Środowisko, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i innych źródeł, pozwoli na zauważalne zwiększenie udziału sektora usług turystyczno-rekreacyjnych w wielkopolskiej gospodarce.

Cel strategiczny 3 – Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia

Cel operacyjny 3.1. Ograniczanie barier w dostępie do edukacji

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Wskaźnik skolaryzacji brutto na poziomie szkolnictwa średniego (szkolnictwo ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne) Zasadnicze szkoły zawodowe (16-18 lat)	%	Polska	14,00	14,60	14,74	+ 0,74
		Wielkopolska	18,00	18,30	18,51	+ 0,51
Licea ogólnokształcące (16-18 lat)	%	Polska	53,50	54,10	54,36	+ 0,86
		Wielkopolska	b.d.	b.d.	51,55	x
Szkoły zawodowe i ogólnozawodowe (16-18 lat)	%	Polska	50,00	47,20	42,23	- 7,77
		Wielkopolska	57,00	53,80	45,05	- 11,95
Szkoły policealne (19-21 lat)	%	Polska	16,00	17,80	17,19	+ 1,19
		Wielkopolska	16,00	18,50	16,51	+ 0,51
Wydatki na oświatę i wychowanie z budżetów jednostek samorządu terytorialnego	tys. zł	Polska	35 138 809	37 090 814	39 376 746	+ 4 238 656
		Wielkopolska	3 229 892	3 407 418	3 573 464	+ 343 572
Udział studentów szkół wyższych* otrzymujących stypendia (w tym socjalne) w ogólnej liczbie studentów	%	Polska	29,3 (17,6)	29,0 (17,5)	26,8 (15,4)	- 2,5 (- 2,2)
		Wielkopolska	36,1 (3,0)	39,4 (2,8)	35,8 (2,1)	- 0,3 (- 0,9)

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Warunki życia ludności w województwie wielkopolskim w 2007 roku US w Poznaniu

* w podziale według rodzajów stypendiów 1 osoba może być wskazana więcej niż jeden raz

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Wskaźnik skolaryzacji będący miarą powszechności nauczania wzrósł nieznacznie w zasadniczych szkołach zawodowych. Wskaźnik ten był w 2007 r. zdecydowanie wyższy w Wielkopolsce, niż w kraju. W szkołach zawodowych i ogólnozawodowych powszechność nauczania spadła i spadek ten był najbardziej znaczący wśród poszczególnych kategorii szkół poziomu średniego. Także w przypadku tych kategorii szkół wskaźnik skolaryzacji brutto osiągnął w 2007 r. wielkość wyższą niż w kraju. W szkołach policealnych wskaźnik także uległ zmniejszeniu, ale w tym przypadku w 2007 r. osiągnął wielkość poniżej średniej dla kraju.
- Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie wzrosły zarówno w Wielkopolsce, jak i w całym kraju. 8% całości krajowego przyrostu tych wydatków dotyczyło jednostek samorządu terytorialnego z obszaru województwa wielkopolskiego. W 2007 r. wydatki budżetów JST w Wielkopolsce stanowiły ok. 9% wydatków na oświatę i wychowanie wszystkich JST w całym kraju.

- Odsetek studentów szkół wyższych otrzymujących stypendia jest znacznie wyższy w województwie wielkopolskim niż w całym kraju. W 2007 roku udział osób otrzymujących stypendia zmniejszył się zarówno w Wielkopolsce, jak i w całym kraju. W regionie zdecydowanie mniej studentów, niż średnio w kraju, otrzymuje stypendia socjalne. Odsetek osób odbierających takie stypendia w analizowanym okresie nieznacznie się zmniejszył. Jest to zjawisko pozytywne oznaczające poprawę warunków bytowych studentów.

Realizacja celu 3.1. SRWW „Ograniczenie barier w dostępie do edukacji” – jak zapisano w SRWW, następuje poprzez m.in. poprawę systemu transportu zbiorowego (np. kolejowe przewozy regionalne), rozwój systemu stypendialnego, a także poprawę stanu infrastruktury edukacji oraz wyrównywanie dysproporcji wewnątrzregionalnych w tym zakresie. Na realizację tego celu składa się więc całe spektrum działań, podejmowanych także w ramach innych celów SRWW.

Cel operacyjny 3.2. Poprawa jakości oraz wzrost różnorodności form kształcenia

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Udział bezrobotnych do 25 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	Polska	22,6	20,6	19,0	- 3,6
		Wielkopolska	25,6	22,7	21,0	- 4,6
Uczniowie gimnazjów dla dorosłych	uczniowie	Polska	12 665	12 711	12 222	- 443
		Wielkopolska	698	838	683	- 15
Uczniowie szkół zasadniczych (zawodowych) dla dorosłych	uczniowie	Polska	7 765	7 262	5 604	- 2 161
		Wielkopolska	304	218	119	- 185
Uczniowie liceów ogólnokształcących* dla dorosłych	uczniowie	Polska	174 826	171 657	98 339	- 76 487
		Wielkopolska	12 830	10 159	9 180	- 3 650
Uczniowie liceów uzupełniających dla dorosłych	uczniowie	Polska	b.d.	b.d.	75 951	x
		Wielkopolska	6 152	8 535	9 328	+ 3 176
Uczniowie liceów profilowanych dla dorosłych	uczniowie	Polska	9 602	10 499	9 538	- 64
		Wielkopolska	1 306	1 202	1 127	- 179
Uczniowie techników dla dorosłych	uczniowie	Polska	66 993	21 462	10 932	- 56 061
		Wielkopolska	10 044	3 362	1 686	- 8 358
Uczniowie techników uzupełniających dla dorosłych	uczniowie	Polska	36 533	50 146	51 227	+ 14 694
		Wielkopolska	7 007	9 227	8 741	+ 1 734

Źródło: Ocena sytuacji na wielkopolskim rynku pracy i realizacji zadań w zakresie polityki rynku pracy w 2005, 2006, 2007 roku, WUP Poznań; Bank Danych Regionalnych GUS; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007, 2008, GUS; Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego 2006, 2007, 2008, US w Poznaniu

* w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007 łącznie z uzupełniającymi liceami ogólnokształcącymi

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Zmniejszył się udział bezrobotnych w grupie wiekowej do 25 roku życia. Można sugerować, iż zwiększa się skłonność do podnoszenia przez osoby bez zatrudnienia kwalifikacji i zdobywania nowych umiejętności. Nadal jednak bezrobocie wśród tej grupy wiekowej było wyższe, niż w całym kraju.
- Wyraźnie zmniejszyła się liczba słuchaczy w placówkach szkolnictwa dla dorosłych. Największy spadek uczniów nastąpił w technikach i liceach ogólnokształcących. W Wielkopolsce zmniejsza się zapotrzebowanie na kształcenie osób dorosłych.

Istotnym elementem systemu kształcenia jest także doksztalcanie i doskonalenie zawodowe osób dorosłych. Ważną rolę w podnoszeniu i dostosowywaniu kompetencji mieszkańców województwa do zmieniających się wymogów rynku pracy odgrywają środki pochodzące z funduszy unijnych. Projekty dotyczące szkoleń w różnym zakresie współfinansowane były w latach 2004-2006 z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwoju Zasobów Ludzkich oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (w ramach priorytetu II), a w okresie 2007-2013 są finansowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Cel operacyjny 3.3. **Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia**

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Podmioty gospodarki narodowej na 1 000 ludności	podmioty	Polska	94,8	95,4	96,7	+ 1,9
		Wielkopolska	101,2	102,3	104,0	+ 2,8
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym	%	Polska	11,36	11,30	11,36	0
		Wielkopolska	12,40	12,39	12,52	+ 0,12
Liczba przedsiębiorstw zakładanych przez osoby fizyczne na 1 000 ludności	podmioty	Polska	5,74	6,56	6,58	+ 0,84
		Wielkopolska	6,37	7,30	7,46	+ 1,09
Liczba podmiotów sektora MŚP	tys. podmiotów	Polska	3 610,9	3 631,4	3 680,9	+ 70,0
		Wielkopolska	340,8	345,2	351,8	+ 11,0
Stopa zatrudnienia – liczba pracujących na 1 000 mieszkańców	osoby	Polska	205,4	210,8	219,7	+ 14,3
		Wielkopolska	230,6	235,9	246,1	+ 15,5
Stopa bezrobocia	%	Polska	17,7	13,8	9,6	- 8,1
		Wielkopolska	17,2	12,7	8,3	- 8,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nastąpił nieznaczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej (w tym należących do sektora MŚP oraz zakładanych przez osoby fizyczne). W każdym przypadku, w porównaniu z rokiem 2005, tempo wzrostu liczby podmiotów w regionie było większe niż średnio w Polsce. Wskazuje to na rozwój przedsiębiorczości w regionie w tempie szybszym niż średnio w kraju.
- W Wielkopolsce wzrosła wielkość wskaźnika udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym, co potwierdza tezę o szybszym rozwoju przedsiębiorczości (również samozatrudnienia) wśród mieszkańców regionu, gdyż wzrost jest wyższy niż w kraju, a wielkości wskaźnika dla Wielkopolski zarówno w 2006 r., jak i w 2007 r. były także wyższe.
- Stopa zatrudnienia osiągnęła w 2007 r. wielkość znacznie przewyższającą wielkość krajową, a przy tym jej wzrost w analizowanym okresie również przewyższał wzrost krajowy. Jednocześnie, silny spadek stopy bezrobocia w województwie zdaje się potwierdzać pozytywny wpływ rozwoju przedsiębiorczości na sytuację na rynku pracy.

Przeprowadzony monitoring rozwoju przedsiębiorczości i promocji samozatrudnienia zdaje się potwierdzać pozytywne zmiany zachodzące w regionie w tym zakresie. Wypadkową dobrej sytuacji w województwie jest ponadprzeciętny stan ilościowy poszczególnych grup podmiotów gospodarczych (w porównaniu do sytuacji w kraju) oraz poprawa sytuacji na rynku pracy.

Niewiadomą pozostaje określenie wpływu, jaki na osiągnięte wskaźniki miała realizacja celu 3.3 SRWW. Czynnikiem wpływającym w sposób decydujący na osiągnięte wartości wskaźników była z pewnością dobra koniunktura i ogólna sytuacja makroekonomiczna, w dalszej kolejności działania podejmowane w ramach realizacji Strategii, jak pomoc publiczna dla rozpoczynających działalność gospodarczą, tworzenie instytucji wspierających rozwój przedsiębiorstw itp.

Cel 3.3. SRWW jest realizowany także poprzez tworzenie instytucji promujących przedsiębiorczość, upowszechnianie nauki przedsiębiorczości w ramach programów szkolenych, pomoc publiczną dla rozpoczynających działalność gospodarczą, czy tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości. W kolejnych latach realizacji należy spodziewać się znaczącego zwiększenia wielkości środków, możliwych do przeznaczenia na finansowanie działań związanych z realizacją tego celu SRWW.

Cel operacyjny 3.4. Poprawa organizacji rynku pracy

Komentarz

Środkami służącymi realizacji tego celu są monitorowanie oraz prognozowanie rynku pracy. Działaniami w tym zakresie w województwie wielkopolskim zajmuje się Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu oraz Powiatowe Urzędy Pracy.

Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Wielkopolskiego, realizującą zadania w zakresie monitorowania i prognozowania regionalnego rynku pracy, kreowania polityki rynku pracy, inicjowania i wspierania skutecznych rozwiązań promujących i stymulujących rozwój rynku pracy w regionie. WUP publikuje miesięczne, roczne i okazjonalne opracowania charakteryzujące wielkopolski rynek pracy. Urząd realizuje swoje zadania poprzez programy rządowe i programy wojewódzkie. Pełni także funkcje instytucji wdrażającej Działania 2.1, 2.3 oraz 2.4 II Priorytetu ZPORR, Działania 1.2. i 1.3. SPO RZL. W perspektywie finansowej 2007-2013 jest Instytucją Pośredniczącą dla „komponentu regionalnego” PO KL, obejmującego priorytety od VI do IX.

Wszystkie publikacje WUP w Poznaniu, także te zawierające informacje związane z realizacją celu 3.4. SRWW „Poprawa organizacji rynku pracy” są dostępne na stronie internetowej www.wup.poznan.pl, w związku z czym nie ma potrzeby przytaczać w tym miejscu szczegółów działań podejmowanych w analizowanym okresie.

Cel strategiczny 4 – Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego

Cel operacyjny 4.1. Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 000 mieszkańców	łóżka	Polska	47,0	46,3	45,9	- 1,1
		Wielkopolska	46,5	45,8	45,5	- 1,0
Liczba łóżek w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego na 10 000 mieszkańców	łóżka	Polska	3,9	4,2	4,4	+ 0,5
		Wielkopolska	0,7	1,6	1,6	+ 0,9
Liczba zgonów na nowotwory złośliwe	osoby	Polska	b.d.	91 632	92 932	x
		Wielkopolska	7 825.	8 101	8 170	+ 345
Liczba zgonów niemowląt na 10 000 mieszkańców	osoby	Polska	0,61	0,59	0,61	0
		Wielkopolska	0,61	0,66	0,75	+ 0,14
Przeciętne trwanie życia (w latach) mężczyzn i kobiet	lata	Polska	M 70,8	M 70,9	M 71,0	M + 0,2
			K 79,4	K 79,6	K 79,7	K + 0,3
		Wielkopolska	M 71,3	M 71,4	M 71,4	M + 0,1
			K 79,2	K 79,3	K 79,5	K + 0,3
Poziom przyrostu naturalnego	tys. osób	Polska	-3,9	4,5	10,6	+ 14,5
		Wielkopolska	5,1	5,6	7,1	+ 2,0
Liczba dzieci przypadających na 1 kobietę w wieku rozrodczym	dzieci	Polska	1,24	1,27	1,31	+ 0,07
		Wielkopolska	1,32	1,34	1,39	+ 0,07

Źródło: Obliczenia własne na podstawie BDR GUS, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego US Poznań, Mały Rocznik Statystyczny Polski 2008 GUS, Zmiany demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1999-2006 US w Poznaniu, Rocznik demograficzny 2006

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Wielkości wskaźników z zakresu ochrony zdrowia w województwie wielkopolskim nie odbiegały znacząco od średnich krajowych. W Wielkopolsce – podobnie jak w całym kraju – nieznacznie zmniejszyła się liczba łóżek w szpitalach ogólnych przypadająca na 10 000 ludności, ale w roku 2007 była na zbliżonym do krajowego poziomie. Prawie trzykrotnie mniej, niż średnio w kraju, było w regionie łóżek w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego (na 10 000 ludności).
- Wzrosła liczba zgonów z powodu nowotworów złośliwych. Jest to zjawisko negatywne. Nowotwory złośliwe stanowią w Wielkopolsce poważny problem zdrowotny. Wzrost umieralności na nowotwory wynika przede wszystkim z niewystarczającej profilaktyki i zbyt późnej wykrywalności chorób nowotworowych.
- Nieznacznie zwiększyła się w regionie liczba zgonów niemowląt w przeliczeniu na 1 000 urodzeń żywych, podczas, gdy w kraju wielkość tego wskaźnika pozostała na tym samym poziomie. Ponad połowa zgonów niemowląt ma miejsce w okresie pierwszego

tygodnia życia. Przyczyną tego są choroby i stany okresu okołoporodowego, czyli powstające w trakcie ciąży matki i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka. Zgony niemowląt powodowane są ponadto przez wady rozwojowe wrodzone, choroby nabyte w okresie niemowlęcym lub urazy.

- Nastąpiło dalsze wydłużenie przeciętnego trwania życia ludności. Wpływ na to pozytywne zjawisko ma rozwój nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz ogólna poprawa kondycji zdrowotnej ludności, wynikająca z promocji prozdrowotnego stylu życia. Nadal utrzymuje się różnica między przeciętnym trwaniem życia mężczyzn i kobiet. Krótszy czas życia mężczyzn w Wielkopolsce, jak i w całym kraju, jest rezultatem większej ich umieralności, spowodowanej chorobami układu krążenia, nowotworami, a także nieodpowiednim stylem życia (nieodpowiednie żywienie, palenie tytoniu czy brak ruchu).
- Utrzymała się przewaga liczby urodzeń żywych nad liczbą zgonów, decydująca o dodatniej wartości przyrostu naturalnego. W Wielkopolsce obserwuje się korzystną dynamikę demograficzną wyrażoną przez relację liczby urodzeń do liczby zgonów. Stopniowy wzrost liczby urodzeń wynika m.in. z realizacji urodzeń wcześniej „odłożonych” przez wyżowe roczniki kobiet, urodzonych w latach 1974-1983.
- Nieznacznie wzrosła liczba dzieci przypadających na 1 kobietę w wieku rozrodczym. Wzrostu współczynnika dzietności jest skutkiem zwiększenia natężenia urodzeń. Wskaźnik ten w Wielkopolsce jest na poziomie zbliżonym do krajowego, osiągając wartość poniżej 2. Aby wystąpiła prosta zastępowalność pokoleń na 1 kobietę w wieku rozrodczym (15-49 lat) powinno przypadać dwoje dzieci, a współczynnik dzietności kształtować się powinien wtedy na poziomie 2,10-2,15.

Działania wynikające z celu 4.1. SRWW „Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców” są realizowane generalnie w ramach funkcjonującego w województwie – na różnych poziomach – systemu ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej. W pierwszym etapie monitorowania osiągnięcia tego celu SRWW niezwykle trudno wyróżnić działania, podejmowane w tym zakresie bezpośrednio wynikające ze Strategii. W związku z tym porzeczono na prezentacji wielkości kilku wybranych wskaźników, ilustrujących generalnie sytuację w województwie w kontekście realizacji celu 4.1.

Cel operacyjny 4.2. Poprawa warunków mieszkaniowych

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba osób przypadająca na 1 izbę	osoby	Polska	0,81	0,80	0,79	- 0,02
		Wielkopolska	0,82	0,82	0,81	- 0,01
Powierzchnia użytkowa w mieszkaniach przypadająca na 1 osobę	m ²	Polska	23,2	23,5	23,8	+ 0,6
		Wielkopolska	23,6	23,9	24,2	+ 0,6
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 ludności	mieszkania	Polska	3,0	3,0	3,5	+ 0,5
		Wielkopolska	3,5	3,1	4,2	+ 0,7
Grunty przekazane inwestorom pod budownictwo mieszkaniowe	ha	Polska	b.d.	1 514,0	1 684,0	3 198,0*
		Wielkopolska	b.d.	174,6	195,1	369,7*

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS, Gospodarka mieszkaniowa w 2005, 2006, 2007 roku

* suma 2006 i 2007 roku

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Nieznacznie zmniejszyła się liczba osób przypadająca na 1 izbę, a tym samym wzrosła powierzchnia użytkowa w mieszkaniach przypadająca na 1 osobę, powodując minimalne zmniejszenie zaludnienia mieszkań. Jest to zjawisko pozytywne oznaczające poprawę warunków mieszkaniowych ludności. Wartości wskaźnika w województwie i w całym kraju były porównywalne.
- W analizowanym okresie w Wielkopolsce przekazano inwestorom pod budownictwo mieszkaniowe prawie 370 ha gruntów, co stanowiło 11,6% takich gruntów przekazanych w skali całego kraju.
- Wzrosła liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności. W 2007 roku w województwie wielkopolskim oddano do użytkowania 34,9% więcej mieszkań niż rok wcześniej i było to więcej takich mieszkań (liczba mieszkań na 1 000 ludności) niż średnio w kraju.

W latach 2006-2007 nastąpiła pewna poprawa warunków mieszkaniowych, przede wszystkim, dzięki znacznej skali budownictwa mieszkaniowego. Jednak pod koniec 2008 roku budownictwo, jako pierwszy z sektorów, dotknął kryzys gospodarczy. Nie jest pewne, jak kryzys przełoży się na realizację celu 4.2. SRWW, ale w kolejnym dwuletnim okresie monitorowania jego realizacji z pewnością tempo poprawy warunków mieszkaniowych osłabnie.

Należy pamiętać, że poprawę warunków mieszkaniowych można osiągać nie tylko przez budowanie nowych mieszkań. Kwestia remontów i modernizacji starej substancji mieszkaniowej jest bardzo istotnym elementem realizacji celu 4.2. Wiąże się to z rewitalizacją dzielnic mieszkaniowych, co w najbliższych latach powinny umożliwić środki pochodzące z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego w ramach inicjatywy JESSICA.

Cel operacyjny 4.3. Rozwój usług socjalnych

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 000 ludności	osoby	Polska	647,7	738,4	620,8	- 26,9
		Wielkopolska	776,4	943,9	696,6	- 79,8
Liczba miejsc w domach i zakładach opieki społecznej na 10 000 ludności	łóżka	Polska	25,6	26,0	26,5	+ 0,9
		Wielkopolska	22,6	22,5	23,1	+ 0,5

Źródło: Banku Danych Regionalnych GUS, Mały Rocznik Statystyczny Polski 2008 GUS

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- W Wielkopolsce początkowo w 2006 r. znacznie wzrosła liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (na 10 000 ludności), by w 2007 r. spaść do poziomu znacznie niższego, niż w 2005 r. Spadek liczby świadczeniobiorców pomocy społecznej (na 10 000 ludności) w regionie był mniejszy, niż średnio w kraju. W Wielkopolsce większa, niż średnio w kraju, liczba osób korzysta ze świadczeń pomocy społecznej.
- Na 10 000 mieszkańców Wielkopolski przypadało mniej miejsc w domach i zakładach opieki społecznej, niż średnio w kraju, choć w latach 2006-2007 liczba tych miejsc w regionie zwiększyła się, ale również w stopniu mniejszym, niż w kraju.

W województwie wielkopolskim jest znaczący potencjał instytucjonalno-organizacyjny pomocy społecznej. Działania związane z realizacją celu 4.3. SRWW „Rozwój usług socjalnych” na obszarze regionu prowadzone są przez organy administracji rządowej i samorządowej we współpracy z organizacjami społecznymi, kościołami, związkami wyznaniowymi i organizacjami pozarządowymi.

W kolejnych latach realizacji celu 4.3. podejmowane działania służące rozwojowi usług socjalnych będą musiały w coraz większym stopniu rozwiązywać problemy związane z nasilającym się procesem „starzenia się” społeczeństwa.

Cel operacyjny 4.4. Wzrost bezpieczeństwa

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych (w tym o charakterze kryminalnym)	%	Polska	58,6 (44,2)	62,4 (47,5)	64,6 (b.d.)	+ 6,0 (x)
		Wielkopolska	65,9 (51,9)	67,1 (52,6)	68,3 (55,0)	+ 2,4 (+ 3,1)
Współczynnik przestępstw kryminalnych w przeliczeniu na 10 000 ludności	liczba	Polska	262,1	234,3	208,4	- 53,7
		Wielkopolska	343,4	303,8	268,2	- 75,2
Przestępstwa o charakterze kryminalnym popełnione przez nieletnich	%	Polska	5,1	6,0	6,3	+ 1,2
		Wielkopolska	8,6	13,3	14,0	+ 5,4

Źródło: Komenda Główna Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu, Obliczenia własne

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Liczba przestępstw kryminalnych w Wielkopolsce w przeliczeniu na 10 000 ludności zmniejszyła się w stopniu większym, niż przeciętnie w kraju, ale w 2007 r. nadal pozostawała na znacznie wyższym poziomie.
- Poprawie uległa wykrywalność sprawców przestępstw stwierdzonych (w tym o charakterze kryminalnym). W województwie wielkopolskim wykrywalność była w 2007 r. wyższa niż w kraju.
- Wzrósł udział czynów karalnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych – w Wielkopolsce wzrost ten był znacznie większy niż w całym kraju. Sam wskaźnik określający liczbę przestępstw popełnionych ponad dwukrotnie przekroczył w roku 2007 wielkość krajową.

Cel operacyjny 4.5. Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu bezrobotnych zarejestrowanych	%	Polska	50,2	49,3	45,1	- 5,1
		Wielkopolska	47,2	46,9	41,5	- 5,7
Liczba interwencji związana ze zjawiskiem przemocy w rodzinie	tys. osób	Polska	96 773	96 099	81 403	- 15 370
		Wielkopolska	36 870	36 488	31 077	- 5 793
Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	tys. osób	Polska	2 575	2 816*	2 366	- 209
		Wielkopolska	262	318	235	- 27
Liczba osób umieszczonych w domach i zakładach opieki społecznej	tys. osób	Polska	93,4	94,4	96,7	+ 3,3
		Wielkopolska	5,1	5,2	5,2	+ 0,1
Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych	tys. osób	Polska	76,8	72,6	67,3	- 9,5
		Wielkopolska	6,1	5,7	5,1	- 1,0

Źródło: Banku Danych Regionalnych GUS, Mały Rocznik Statystyczny Polski 2008 GUS, WUP Poznań,
Komenda Główna Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu

* w podziale według form świadczeń korzystający mogą być wykazani kilkakrotnie

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- W Wielkopolsce, podobnie jak w całym kraju zmniejszył się udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu populacji bezrobotnych, co jest zjawiskiem pozytywnym. Jednak długotrwale bezrobotni wciąż stanowią wysoki odsetek w ogóle bezrobotnych, ale zauważalnie niższy niż średnio w kraju. Przyczyną tego stanu jest niższa aktywność zawodowa i społeczna oraz brak motywacji do działania wśród osób pozostających dłużej bez zatrudnienia.
- Znacznie zmniejszyła się liczba interwencji związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie – zarówno w województwie, jak i w całym kraju. Zjawisko przemocy w rodzinie należy do spraw starannie ukrywanych, więc jego skala nie jest ostatecznie znana.
- Zmniejszyła się w skali województwa liczba beneficjentów pomocy społecznej.
- Nieznacznie zwiększyła się liczba mieszkańców domów i zakładów opieki społecznej. W Wielkopolsce podobnie jak w całej Polsce, postępuje proces starzenia się ludności, w związku z tym zapotrzebowanie na tego typu infrastrukturę będzie wzrastać.
- Nastąpił znaczny spadek liczby bezrobotnych niepełnosprawnych wśród populacji bezrobotnych.

Cel operacyjny 4.6. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 10 000 mieszkańców	osoby	Polska	8,4	b.d.	8,7	+ 0,3
		Wielkopolska	8,6	b.d.	9,1	+ 0,5
Fundacje, stowarzyszenia organizacje społeczne zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 000 ludności	podmioty	Polska	20,8	22,4	23,7	+2,9
		Wielkopolska	21,8	23,7	25,0	+3,2

Źródło: Rocznik Rzeczypospolitej Polskiej 2006,2008, GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego 2006,2008, US w Poznaniu Roczniki statystyczne: Województwo Wielkopolskie – podregiony, powiaty, gminy

Komentarz

W okresie 2006-2007:

- Zwiększyła się liczba organizacji pozarządowych, tworzących tzw. III sektor, na 10 000 mieszkańców. Organizacje te realizują idee budowy społeczeństwa obywatelskiego w różnych aspektach. W Wielkopolsce jest nieco większa, niż średnio w kraju, liczba zarejestrowanych w rejestrze REGON fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (na 10 000 mieszkańców).
- Zwiększyła się liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach, co świadczy o większej aktywności mieszkańców w korzystaniu z przygotowywanych dla nich imprez.

Cel operacyjny 4.7. Wzrost udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców regionu

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2004	2005*	2006	Zmiana 2004 - 2006
Liczba klubów sportowych	liczba	Polska	9 888	b.d.	12 983	+ 3 095
		Wielkopolska	921	b.d.	1 118	+ 197
Liczba trenerów i instruktorów sportowych	osoby	Polska	25 527	b.d.	31 929	+ 6 402
		Wielkopolska	2 250	b.d.	2 743	+ 493
Liczba ćwiczących w klubach sportowych	osoby	Polska	731 928	b.d.	907 866	+ 175 938
		Wielkopolska	61 755	b.d.	73 711	+ 11 956

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

* dane publikowane co 2 lata

Miernik/wskaźnik	Jednostki miary	Przekrój terytorialny	2005	2006	2007	Zmiana 2005 - 2007
Wydatki budżetowe gmin, powiatów i województwa na kulturę fizyczną i sport	tys. zł	Polska	1 725 219	2 314 959	2 696 461	+ 971 242
		Wielkopolska	170 741	217 420	249 874	+ 79 133

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Komentarz

W okresie 2005-2006:

- Nastąpił znaczny wzrost liczby klubów sportowych i ćwiczących w nich osób, jednak w tempie niższym od średniego tempa w kraju. W 2006 r. kluby sportowe z Wielkopolski stanowiły około 8,6% klubów funkcjonujących w kraju, skupiając około 8,1% ogółu sportowców (dla porównania liczba mieszkańców Wielkopolski stanowiła 8,9% ludności kraju). Wydaje się zatem, iż liczba klubów sportowych i ćwiczących w nich osób jest w dalszym ciągu niewystarczająca i potrzebne są kolejne działania zmierzające do wzrostu udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców poprzez propagowanie uprawiania sportu zarówno wyczynowego, jak i amatorskiego.
- Odnotowano wzrost liczby trenerów i instruktorów sportowych w stopniu zbliżonym do poziomu wzrostu krajowego. W 2006 roku wielkopolscy trenerzy i instruktorzy sportowi stanowili 8,1% całej tej grupy w kraju, czyli dokładnie tyle, ile w przypadku udziału sportowców regionu w liczbie sportowców całego kraju. Stan ilościowy kadry trenerskiej jest więc związany ze zmianami liczby trenujących w regionie sportowców.
- Blisko o połowę wzrosły wydatki budżetowe samorządów na kulturę fizyczną i sport. Tempo wzrostu na poziomie krajowym było o prawie 10 pkt. proc. wyższe, niż w regionie, co zdaje się wskazywać na niezaspokojone potrzeby w zakresie dofinansowania sportu i kultury fizycznej w Wielkopolsce. Według danych za 2007 rok wydatki wielkopolskich samorządów stanowiły 9,3% całości wydatków samorządów w kraju.

Spis tabel

Tab. 1. Lesistość [%]	10
Tab. 2. Zalesienia [ha].....	10
Tab. 3. Sieć rozdzielcza wodociągowa	16
Tab. 4. Sieć rozdzielcza kanalizacyjna oraz ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków.....	17
Tab. 5. Odpady wytworzone, składowane i poddane odzyskowi wg podregionów	20
Tab. 6. Pyłowe zanieczyszczenia powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska... 24	
Tab. 7. Gazowe zanieczyszczenia powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska . 24	
Tab. 8. Powiaty województwa wielkopolskiego wg gęstości zaludnienia w 2007 roku.....	29
Tab. 9. Największe miasta Wielkopolski w 2007 roku (liczące powyżej 20 tys. mieszkańców).....	30
Tab. 10. Sieć drogowa Wielkopolski na tle kraju.....	32
Tab. 11. Sieć kolejowa Wielkopolski na tle kraju	36
Tab. 12. Ruch pasażerów w portach lotniczych w tys. osób.....	42
Tab. 13. Przeładunek ładunków w portach lotniczych w tys. Mg	43
Tab. 14. Zużycie energii elektrycznej w Wielkopolsce według sektorów ekonomicznych	46
Tab. 15. Sieć gazowa Wielkopolski według podregionów.....	50
Tab. 16. Standardowe łącza główne i abonenci telewizji kablowej w Polsce i Wielkopolsce w latach 1999-2007	52
Tab. 17. Charakterystyka rynku dostępu do Internetu w województwie wielkopolskim.....	53
Tab. 18. Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery w Polsce i województwie wielkopolskim	54
Tab. 19. Wyposażenie szkół w komputery i dostęp do Internetu w Polsce i województwie wielkopolskim	55
Tab. 20. Ludność w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	59
Tab. 21. Zgony niemowląt w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	60
Tab. 22. Przyrost naturalny w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007	61
Tab. 23. Migracje ludności w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	62
Tab. 24. Gęstość zaludnienia oraz stopień urbanizacji w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	63
Tab. 25. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	65
Tab. 26. Struktura ludności według biologicznych grup wieku w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	66
Tab. 27. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego na lata 2008-2035 w tys. osób	67
Tab. 28. Pracujący według sektorów ekonomicznych (wg faktycznego miejsca pracy) w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007	71
Tab. 29. Przeciętne zatrudnienie według sekcji w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007	72
Tab. 30. Aktywność ekonomiczna ludności w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2003-2007.....	73
Tab. 31. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia i świadczenia emerytalno-rentowe w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	74
Tab. 32. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008.....	75
Tab. 33. Grupy osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008	78
Tab. 34. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w województwie wielkopolskim w układzie podregionów w 2007 i 2008 roku	80

Tab. 35. Edukacja według szczebli kształcenia w Polsce i w województwie wielkopolskim od roku szkolnego 2004/2005 do 2006/2007 (bez szkół specjalnych).....	83
Tab. 36. Komputery przeznaczone do użytku uczniów w szkołach w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007 i 2007/2008.....	88
Tab. 37. Studenci szkół wyższych w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007 .	90
Tab. 38. Zróżnicowanie studentów i absolwentów szkół wyższych według systemów studiów w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	92
Tab. 39. Wykształcenie ludności Polski i województwa wielkopolskiego w wieku 15 lat i więcej w 2007 roku.....	93
Tab. 40. Łóżka w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007	94
Tab. 41. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007.....	96
Tab. 42. Personel medyczny (pracujący bezpośrednio z pacjentem) w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007.....	97
Tab. 43. Chorobowość szpitalna – leczeni w szpitalach województwa wielkopolskiego w latach 2005-2007	99
Tab. 44. Zachorowania na gruźlicę w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007	99
Tab. 45. Stan zdrowia ludności Polski i województwa wielkopolskiego w 2004 roku.....	100
Tab. 46. Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej w Polsce i w Wielkopolsce w latach 1999-2007	102
Tab. 47. Świadczenia pomocy społecznej w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2000-2007.....	103
Tab. 48. Zasoby mieszkaniowe w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007 ...	105
Tab. 49. Mieszkania oddane do użytkowania w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2002-2007	105
Tab. 50. Wybrane wskaźniki z zakresu kultury w województwie wielkopolskim.....	108
Tab. 51. Wybrane wskaźniki z zakresu krzewienia i popularyzacji kultury w Wielkopolsce	110
Tab. 52. Wydatki z budżetów samorządów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w zł.....	114
Tab. 53. Wydatki z budżetów samorządów na kulturę fizyczną i sport w zł.....	116
Tab. 54. Obiekty sportowe w województwie wielkopolskim w 2007 roku	116
Tab. 55. Sport w województwie wielkopolskim	117
Tab. 56. Przestępczość.....	119
Tab. 57. Pożary w województwie wielkopolskim.....	121
Tab. 58. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 2002-2008	124
Tab. 59. Frekwencja w wyborach do parlamentu RP, prezydenckich, samorządowych oraz referendum ogólnokrajowym	126
Tab. 60. Produkt krajowy brutto (z uwzględnieniem podziału Polski na 45 podregionów NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku).....	129
Tab. 61. PKB według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku).....	132
Tab. 62. Wartość dodana brutto wg rodzajów działalności w mln zł.....	135
Tab. 63. Wartość dodana brutto wg rodzajów działalności i podregionów w 2006 roku.....	137
Tab. 64. Wartość dodana brutto wg sektorów instytucjonalnych w mln zł.....	137
Tab. 65. Dochody i wydatki budżetów samorządów	138
Tab. 66. Podmioty gospodarki narodowej.....	140
Tab. 67. Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej	143
Tab. 68. Małe i średnie przedsiębiorstwa.....	145
Tab. 69. Struktura branżowa MŚP zarejestrowanych w rejestrze REGON w 2006 roku	146
Tab. 70. Środki trwałe w gospodarce narodowej	149

Tab. 71. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej.....	149
Tab. 72. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	152
Tab. 73. Działalność innowacyjna w Wielkopolsce	154
Tab. 74. Podmioty gospodarcze i pracujący w sektorze przemysłu	157
Tab. 75. Produkcja sprzedana przemysłu	159
Tab. 76. Podmioty gospodarcze i pracujący w sektorze usług	161
Tab. 77. Działalność badawczo-rozwojowa	165
Tab. 78. Nakłady na działalność B+R	168
Tab. 79. Ochrona własności przemysłowej w Polsce	170
Tab. 80. Gospodarstwa rolne w Wielkopolsce w latach 2000 – 2007.....	173
Tab. 81. Liczba gospodarstw i powierzchnia ekologicznych użytków rolnych.....	178
Tab. 82. Baza noclegowa i jej wykorzystanie w woj. wielkopolskim w latach 1999-2007.....	184
Tab. 83. Przyjazdy turystów do województwa wielkopolskiego w latach 2000-2007 (z co najmniej 1 noclegiem) w mln osób.....	185
Tab. 84. Bezrobotni zarejestrowani.....	195
Tab. 85. Stopa bezrobocia rejestrowanego	195
Tab. 86. Oferty pracy.....	196
Tab. 87. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 9 osób)...	198
Tab. 88. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 9 osób).....	199
Tab. 89. Produkcja sprzedana przemysłu i budowlano-montażowa w bieżących cenach bazowych w Wielkopolsce	200
Tab. 90. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w Wielkopolsce....	201
Tab. 91. Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach (zatrudniających powyżej 9 osób).....	202

Spis rycin

Ryc. 1. Stan ekologiczny wód powierzchniowych w 2007 roku w Wielkopolsce	13
Ryc. 2. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w podregionach	16
Ryc. 3. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wg podregionów	18
Ryc. 4. Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie wg podregionów	18
Ryc. 5. Ilość zebranych odpadów komunalnych zmieszanych na jednego mieszkańca w ciągu 2007 roku wg podregionów	21
Ryc. 6. Odpady poddane odzyskowi (bez odpadów komunalnych) wg podregionów	22
Ryc. 7. Odpady składowane (bez odpadów komunalnych) wg podregionów	23
Ryc. 8. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza ogółem z zakładów szczególnie uciążliwych wg podregionów	26
Ryc. 9. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w Wielkopolsce w latach 1999-2007	27
Ryc. 10. Emisja CO ₂ , SO ₂ i NO _x z zakładów szczególnie uciążliwych w Wielkopolsce w latach 1999-2007	27
Ryc. 11. Udział linii kolejowych zelektryfikowanych	37
Ryc. 12. Załadunek i wyładunek towarów w Porcie Lotniczym Poznań – Ławica	43
Ryc. 13. Sieć gazowa w podregionach Wielkopolski	51
Ryc. 14. Współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce i województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	61
Ryc. 15. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego według edukacyjnych grup wieku w latach 2008-2035	68
Ryc. 16. Prognoza ludności województwa wielkopolskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2008-2035	69
Ryc. 17. Zmiana liczby bezrobotnych według podregionów województwa wielkopolskiego w latach 1999-2008	75
Ryc. 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2008	76
Ryc. 19. Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyłączeni z ewidencji w województwie wielkopolskim według miesięcy w 2007 i 2008 roku	79
Ryc. 20. Bezrobotni zarejestrowani w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku według czasu pozostawiania bez pracy	79
Ryc. 21. Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku	81
Ryc. 22. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku w województwie wielkopolskim w 2007 i 2008 roku	82
Ryc. 23. Liczba uczniów przypadających na 1 szkołę w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007	86
Ryc. 24. Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007	86
Ryc. 25. Liczba uczniów przypadających na 1 pomieszczenie w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2006/2007	86
Ryc. 26. Uczniowie w szkołach zasadniczych i liceach ogólnokształcących w województwie wielkopolskim w 2007 roku	87
Ryc. 27. Liczba studentów w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 1999-2007	91
Ryc. 28. Studenci i absolwenci szkół wyższych według typów szkół w Wielkopolsce w roku akademickim 2006/2007	91
Ryc. 29. Wybrane grupy personelu medycznego w Wielkopolsce na 10 000 ludności w latach 1999-2007	98

Ryc. 30. Mieszkania zamieszkałe w województwie wielkopolskim, wyposażone w instalacje w układzie miasto-wieś w latach 2004-2007	106
Ryc. 31. Liczba widzów w kinach w województwie wielkopolskim.....	109
Ryc. 32. Liczba osób odwiedzających muzea w województwie wielkopolskim	109
Ryc. 33. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności wg podregionów	111
Ryc. 34. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wg podregionów.....	112
Ryc. 35. Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 000 ludności.....	112
Ryc. 36. Liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika	112
Ryc. 37. Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności.....	113
Ryc. 38. Proporcja udzielonych dotacji podmiotom w Poznaniu i Wielkopolsce w latach 2006 i 2007	114
Ryc. 39. Struktura udzielonych dotacji podmiotom w Poznaniu i Wielkopolsce w latach 2006 i 2007	114
Ryc. 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw w Polsce w 2006 roku.....	130
Ryc. 41. PKB na 1 mieszkańca według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 45 podregionów NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku).....	131
Ryc. 42. PKB na 1 mieszkańca według podregionów (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku).....	132
Ryc. 43. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca według podregionów w 2006 roku (z uwzględnieniem podziału Polski na 66 podregionów NUTS 3 – obowiązującym od 1 stycznia 2008 roku).....	133
Ryc. 44. Tempo zmian PKB na 1 mieszkańca wg podregionów (z uwzględnieniem podziału na 45 jednostek NUTS 3 – obowiązującym przed 1 stycznia 2008 roku)	134
Ryc. 45. Struktura wartości dodanej brutto wg rodzajów działalności - POLSKA.....	135
Ryc. 46. Struktura wartości dodanej brutto wg rodzajów działalności - WIELKOPOLSKA.....	136
Ryc. 47. Podmioty gospodarki narodowej na 10 000 mieszkańców	141
Ryc. 48. Udział liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym.....	142
Ryc. 49. Dynamika zmian nakładów inwestycyjnych w latach 2000-2007.....	150
Ryc. 50. Kapitał zagraniczny ulokowany w Wielkopolsce wg krajów pochodzenia	152
Ryc. 51. Potencjał sektora przemysłu w gospodarce regionu w 2006 roku.....	156
Ryc. 52. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych i pracujących w sektorze przemysłu.	158
Ryc. 53. Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca.....	159
Ryc. 54. Potencjał sektora usług w gospodarce Wielkopolski w 2006 roku.....	160
Ryc. 55. Podmioty gospodarcze sektora usług z podziałem na sekcje w 2007 roku.....	163
Ryc. 56. Pracujący sektora usług z podziałem na sekcje w 2007 roku.....	163
Ryc. 57. Zatrudnienie w B+R na 10 000 mieszkańców.....	166
Ryc. 58. Nakłady na B+R na 1 mieszkańca	169
Ryc. 59. Nakłady na B+R na 1 zatrudnionego w B+R	169
Ryc. 60. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB.....	171
Ryc. 61. Pracujący w sektorze rolniczym oraz bezrobocie na wsi w Wielkopolsce	174
Ryc. 62. Klasy bonitacyjne gruntów ornych województwa wielkopolskiego (w %)	175
Ryc. 63. Liczba producentów prowadzących produkcję metodami ekologicznymi bądź posiadających certyfikat	179
Ryc. 64. Liczba turystów polskich i zagranicznych korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania	186
Ryc. 65. Dynamika zmian liczby zarejestrowanych bezrobotnych (grudzień 2007 = 100%).....	195
Ryc. 66. Stopa bezrobocia rejestrowanego	196
Ryc. 67. Dynamika zmian liczby ofert pracy ogółem (grudzień 2007 = 100%).....	197
Ryc. 68. Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy	197

Ryc. 69. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (grudzień 2007 = 100%)	198
Ryc. 70. Dynamika przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw (grudzień 2007 = 100%)	200
Ryc. 71. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji sprzedanej budowlano montażowej w Wielkopolsce (grudzień 2007 = 100%, ceny stałe)	201
Ryc. 72. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w Wielkopolsce (grudzień 2007 = 100%)	202
Ryc. 73. Dynamika wskaźnika rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach	202